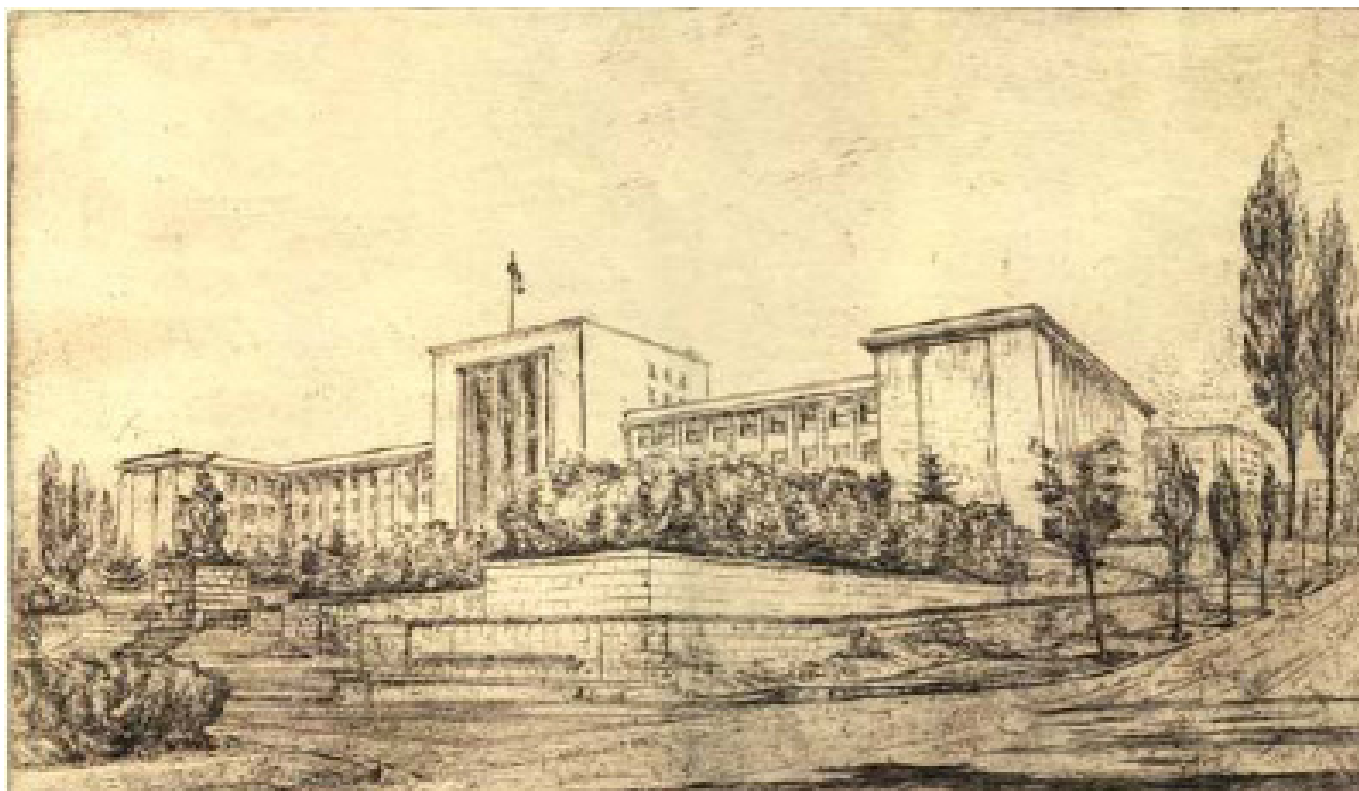

BULETINUL

UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

2 / 2021

PUBLICAȚIE ȘTIINȚIFICĂ CU PRESTIGIU RECUNOSCUT DIN DOMENIUL „ȘTIINȚE MILITARE, INFORMAȚII ȘI ORDINE PUBLICĂ” AL CONSILIULUI NAȚIONAL DE ATESTARE A TITLURILOR, DIPLOMELOR ȘI CERTIFICATELOR UNIVERSITARE, INDEXATĂ ÎN BAZELE DE DATE INTERNAȚIONALE CEEOL, GOOGLE SCHOLAR, INDEX COPERNICUS.

PUBLICAȚIE FONDATĂ ÎN ANUL 1937

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI, 2021

Coperta: Andreea GÎRTONEA

© Sunt autorizate orice reproduceri fără perceperea taxelor aferente, cu condiția precizării sursei.

Responsabilitatea privind conținutul articolelor revine în totalitate autorilor.

Articolele revistei sunt supuse verificării procentului de similitudine prin sistemantiplagiat.ro.

Articolele publicate în Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, ISSN 1584-1928, se regăsesc în integralitate – titlu, autor, abstract, conținut, bibliografie – și în varianta în limba engleză a revistei, ISSN 2284-936X
L 2284-936X

CONSILIUL EDITORIAL

1. CONSILIUL ONORIFIC

Gl.bg. Dorin-Corneliu PLEȘCAN	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Dr. Georgeta GAVRILĂ	Ministerul Apărării Naționale
Gl. bg. prof. univ. Constantin Iulian VIZITIU	Academia Tehnică Militară
Gl. bg. prof.univ.dr. Ghiță BÎRSAN	Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”
Cdor.conf.univ.dr.ing. Alecu TOMA	Academia Navală „Mircea cel Bătrân”
Cdor.conf.univ.dr. Marius ȘERBESZKI	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.conf.univ.dr. Marius-Victor ROȘCA	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.prof.univ.dr. Valentin DRAGOMIRESCU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.prof.univ.dr. Daniel GHIBA	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col. prof.univ.dr. Ioana ENACHE	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.conf.univ.dr. Cosmin-Florin OLARIU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.prof.univ.dr. Doina MUREȘAN	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.lect. univ.dr. Florin CÎRCIUMARU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col. prof.univ.dr. Marinel-Dorel BUȘE	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col. Alin CRIVINEANU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.conf.univ.dr. Ștefan-Antonio DAN ȘUTEU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.conf.univ.dr. Daniel ROMAN	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Mr.conf.univ.dr. Marinel-Adi MUSTAȚĂ	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Lect.univ.dr. Florian BICHIR	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.prof.univ.dr. Cezar VASILESCU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Inspector Carol Teodor PETERFY (Laureat al Premiului Nobel pentru Pace în 2013)	Organizația pentru Interzicerea Armelor Chimice – OPCW

2. CONSILIUL ȘTIINȚIFIC

Conf.univ.dr. Iulian CHIFU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof.univ.dr. Daniel DUMITRU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof.univ.dr. Gheorghe MINCULETE	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof.univ.dr. Teodor FRUNZETI	Universitatea „Titu Maiorescu”
Prof.univ.dr. Sorin TOPOR	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof.univ.dr. Marian NĂSTASE	Academia de Studii Economice din București
CS II dr. Alexandra SARCINSCHI	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
CS II dr. Cristina BOGZEANU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Dr. Pavel OTRISAL	Universitatea de Apărare, Brno, Republica Cehă

Conf.univ.dr. Elena ȘUȘNEA	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Dr. Elitsa PETROVA	Universitatea Națională Militară ”Vasil Levski”, Veliko Tarnovo, Bulgaria
Dr. Jaromir MAREȘ	Universitatea de Apărare, Brno, Republica Cehă
Lect.univ.dr. Cris MATEI	Centrul pentru relațiile Civili-Militar, SUA
Dr.conf.univ. Tengiz PKHALADZE	Institutul Georgian de Afaceri Publice, Georgia
Cercetător Richard WARNES	RAND Europe
Dr. Piotr GAWLICZEK	Universitatea ”Cuiavian” din Wloclawek, Polonia
Conf.univ. dr. Piotr GROCHMALSKI	Universitatea ”Nicolaus Copernicus” din Torun, Polonia
Dr. Marcel HAKAKAL	Academia Forțelor Armate ”General Milan Rastislav Štefánik”, Liptovský Mikuláš, Republica Slovacă
Dr. Lucian DUMITRESCU	Academia Română
Prof.univ.dr. Anton MIHAIL	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof.univ.dr. Constantin IORDACHE	Universitatea „Spiru Haret”
Prof.univ.dr. Gheorghe ORZAN	Academia de Studii Economice din București
Prof.univ.dr. Gheorghe HURDUZEU	Academia de Studii Economice din București
CS II Mihai-Ștefan DINU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Conf.univ.dr. Maria-Magdalena POPESCU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
CS III Sorin CRISTESCU	Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară

3. REFERENȚI

Col.prof.univ.dr. Cristian-Octavian STANCIU
Col.prof.univ.dr. Alexandru HERCIU
Col.prof.univ.dr. Andrei ION
Col.dr. Dan PETRESCU
Lt.col.lect.univ.dr. Cristian ICHIMESCU
Lt.col.instr.sup.dr. Gabriel CIAPA
Lt.col.conf.univ.dr. Ciprian PRIPOAIE
Mr.conf.univ.dr. Vasile-Ciprian IGNAT
Conf.univ.dr. Mihaela BUȘE
Conf.univ.dr. Alexandru LUCINESCU

CUPRINS

- 7** O armată, două sisteme. Justiția militară în Transilvania, în a doua campanie a Războiului de Întregire 1918-1920
Col. (r) prof.univ.dr. Ion GIURCĂ
Col.drd. Liviu CORCIU
-
- 19** Multilateralism, democrație, concert de putere: Liniile Roșii ale Rusiei
Conf.univ.dr. Iulian CHIFU
-
- 28** Determinări geopolitice ale Rusiei la Marea Neagră
Drd. Ilie-Răsvan DUMITRU
-
- 42** Concepte operaționale aplicabile în sfera securității spațiului aerian din responsabilitatea forțelor terestre pentru integrarea sistemelor de rachete antiaeriene VSHORAD, SHORAD, SAMs
Col.conf.univ.dr. Daniel ROMAN
-
- 51** Abordarea operațională a forțelor terestre în context hibrid
Lt.col.conf.univ.dr. Paul TUDORACHE
-
- 57** Tehnologii de ultimă generație utilizabile în cadrul sistemelor de comandă și control
Col.drd. Cezar POPA
Col. (r) prof.univ.dr. Ion MITULEȚU
-
- 68** Zona arctică, Uniunea Europeană și schimbările climatice, ca amenințare globală la adresa securității
Conf.univ.dr. Mihaiela BUȘE
-
- 73** Conflictul persistent, caracteristică a concepției de abordare a războiului hibrid în mediul operațional est-european
Lt.col.drd. Valentin PETRESCU
-
- 80** Politica energetică a Federației Ruse, instrument de afirmare a statutului de mare putere
Lt.col.conf.univ.dr. Andi Mihail BĂNCILĂ

- 88** Protecția medicală, element cheie în asigurarea continuității activităților centrelor militare, sub presiunea constantă de contaminare cu virusul SARS-CoV-2
Lt.col.drd. Ionel COTOARBĂ
-
- 94** Principii consacrate în jurisprudența CEDO și CJUE în materie de securitate națională
Mr.drd. Sorina Ana MANEA
-
- 100** Ucraina între starea de pace și cea de război cu Rusia
Drd. Ilie-Răsvan DUMITRU
-
- 113** Caracterul de interdependență a structurilor ISR din Forțele Terestre cu structurile ISR din Forțele Aeriene și Navale
Lt.col.drd. Valeriu Adrian JIANU
-
- 118** Disponibilitatea fizică promptă a militarilor – concepte, principii, componente
Lt.col.instr.sup.dr. George-Florin BĂIȚAN
-
- 125** Considerații privind formarea deprinderilor motrice specifice activităților fizice cu caracter militar
Col.instr.av.dr. Alin PELMUȘ
-
- 130** Lupta corp la corp cu sau fără armamentul portabil din dotare – elemente fundamentale pentru instruirea militarului modern
Lt.col.instr.sup.dr. George-Florin BĂIȚAN
-
- 140** Valori comune ale organizației militare și ale domeniului educație fizică și sport
Lt.col.instr.sup.drd. Marius Constantin ISTRATE
Col. (r) prof.univ.dr. Ion BĂLĂCEANU

O ARMATĂ, DOUĂ SISTEME. JUSTIȚIA MILITARĂ ÎN TRANSILVANIA, ÎN A DOUA CAMPANIE A RĂZBOIULUI DE ÎNTREGIRE 1918-1920

ONE ARMY, TWO SYSTEMS. MILITARY JUSTICE IN TRANSYLVANIA, DURING THE SECOND CAMPAIGN OF THE WAR OF REUNIFICATION 1918-1920

Col. (r) prof.univ.dr. Ion GIURCĂ*
Col.drd. Liviu CORCIU**

În plină campanie de eliberare a Transilvaniei, Consiliul Dirigent din Sibiu a hotărât să sprijine efortul armatei române și a dispus înființarea unui Comandament General Teritorial, cu misiunea de a începe recrutarea în Ardeal, în Banat și în ținuturile românești din Ungaria, pentru constituirea unor unități de voluntari. Mai târziu, din rândul acestora, au fost înființate Corpurile 6 și 7 armată, recrutate exclusiv dintre ardeleni, indiferent de naționalitate. În baza Decretului I al Consiliului Dirigent, legile, ordonanțele, regulamentele și statutele legale emise înainte de 18 octombrie 1918, data proclamării independenței Transilvaniei față de Budapesta, au rămas provizoriu în vigoare. În acest context, militarii diviziilor ardelenene erau supuși jurisdicției militare, în baza Codului penal militar austro-ungar din 1855, în timp ce militarii armatei române care acționau sub comanda Comandamentului Trupelor din Transilvania se aflau sub jurisdicția legilor românești, implicit a Codului de justiție militară.

In the middle of the campaign for Transylvania's liberation, the Governing Council of Sibiu had decided to support the efforts of the Romanian army and ordered the establishment of a Territorial General Commandment meant to begin recruitment in Transylvania, Banat and the Romanian provinces in Hungary, in order to constitute an unit of volunteers. Ulteriorly, out of their ranks, 6th and 7th Army Corps have been established, recruited exclusively from Transylvanians regardless of their nationality. Under Decree I passed by the Governing Council of Sibiu, laws, ordinances, regulations and legal statutes issued prior to December 18th 1918, when Transylvania was proclaimed independent of Budapest, were temporarily in force. Within this context, militaries of Transylvanian divisions were subject to military jurisdiction under Austro-Hungarian Military Criminal Code of 1855, whereas Romanian militaries who were under the command of Transylvanian Commandment of Troops were subject to the jurisdiction of Romanian laws, implicitly to the Code of military justice.

Cuvinte-cheie: justiție militară; disciplină; insubordonare; curte marțială; campanie.

Keywords: military justice; discipline; disobedience; court martial; campaign.

Subiectul abordat în lucrarea de față nu este specific numai organismului militar, ci întregii legislații din teritoriile românești, unite ca urmare a deciziilor de la Chișinău, Cernăuți și Alba Iulia. La momentul realizării Marii Uniri, în Vechiul Regat, erau în vigoare Codul penal și cel de procedură penală din 1864, în Transilvania, Codul Penal maghiar din 1878 și Codul de procedură penală din 1896, în Basarabia, Codul penal rusesc din

1903 și Codul de procedură penală din 1864, iar în Bucovina, Codul penal austriac din 1852 și Codul procesual din 1873¹.

Vom încerca să prezentăm în continuare, așa după cum am descoperit în documentarea noastră, legăturile dintre neconcordanțele legislative din Vechiul Regat și teritoriile unite, lipsa de încadrare cu personal specializat a curților marțiale și starea disciplinară a unora dintre unitățile de voluntari din compunerea diviziilor ardelenene, în campania pentru apărarea Marii Uniri.

În conformitate cu prevederile armistițiului, semnat la Belgrad, la 31 octombrie/13 noiembrie 1918, pe cursul Mureșului fusese stabilită o linie de demarcație care parcurgea o linie sinuoasă, de

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: ion_giurca@yahoo.fr

**Arhivele Militare Naționale Române

e-mail: liviu.corciu@yahoo.com

la Munții Rodnei, în nord, trecând prin Bistrița, Târgu-Mureș, Alba Iulia, Deva, pe la sud de Arad, și mai departe spre vest, spre Szeged și Pecs, linie care trasa limitele până la care armata română putea avansa în Transilvania.

Cele dintâi acțiuni militare în Transilvania au fost desfășurate de subunități din compunerea Comandamentului Corpului de grăniceri, începând cu data de 29 octombrie/11 noiembrie 1918, cu misiunea de a asigura concentrarea², la vest de Munții Carpați, a forțelor principale, formate din Divizia 7 infanterie și Divizia 1 vânători.

Primele elemente de valoare a unui regiment de infanterie întărit din Divizia 1 vânători, comandată de generalul Aristide Lecca, respectiv, din Divizia 7 infanterie, comandată de generalul Traian Moșoiu, ardelean de origine, au trecut Carpații în zilele de 10-23 noiembrie și 11-24 noiembrie 1918, cu misiunea de a constitui un aliniament operativ de acoperire pe cursul Mureșului, și s-au concentrat³ spre izvoarele Mureșului, în zona Toplița–Ditrău–Gheorghieni, respectiv, izvoarele Oltului, în zona Sândominic–Dănești–Miercurea-Ciuc.

Fără a întâmpina o rezistență serioasă, la 17-30 noiembrie 1918 elemente înaintate ale Diviziei 7 infanterie au intrat în Reghin, iar două zile mai târziu, în Târgu-Mureș; la 17-30 noiembrie 1918 Regimentul 1 vânători a ocupat Miercurea-Ciuc, iar în aceeași zi, Regimentul 6 vânători a ocupat Brașovul.

Ulterior, ca urmare a încălcării de către unguri a prevederilor Convenției de armistițiu de la Belgrad, la 29 noiembrie/12 decembrie 1918 Marele Cartier General român a solicitat⁴ Comandamentului Armatei de Dunăre acordul Puterilor Aliate, de a depăși linia de demarcație, stabilită pe cursul Mureșului, atât pentru a răspunde apelului Consiliului Dirigent, care solicitase o intervenție imediată, cât și pentru a contracara reorganizarea și concentrarea forțelor ungare la adăpostul liniei de demarcație, și pentru a împiedica astfel răspândirea și propagarea ideilor anarhiste.

În acest context, Marele Cartier General a transmis Comandamentului Trupelor din Transilvania, constituit la 11/24 decembrie 1918, ordinul de a ocupa toate ținuturile românești care au făcut parte din fosta monarhie austro-ungară, cu excepția Banatului, ocupat de către trupele franceze și sârbe, pentru a asigura ordinea, viața

și avutul locuitorilor. În data de 11/24 decembrie 1918, ostașii Diviziei 7 infanterie intrau în Cluj, iar la Sibiu, generalul Traian Moșoiu era primit ca un erou.

Pe lângă toate comandamentele de divizii remobilizate și înființate, avea să se înființeze, începând din luna ianuarie 1919, curți marțiale, pentru a se sancționa toate încălcările prevederilor legilor și regulamentelor militare.

Gărzile naționale

Unitățile armatei române recrutate în Transilvania, cunoscute sub denumirea de *divizii ardeleni*, au fost precedate de gărzile naționale, a căror înființare a început⁵ încă din 18-31 octombrie 1918 și a continuat în cursul lunilor noiembrie și decembrie. La nivel rural, gărzile erau structurate pe principiul teritorial, în fiecare comună cu majoritate românească înființându-se o gardă națională, cu cerința expresă ca efectivele să nu depășească 5% din populația comunei.

Gărzile nu aveau uniforme speciale, ci foloseau fie vechea uniformă a armatei austro-ungare, fie haine civile, având însă obligația de a purta o brasardă tricoloră la brațul stâng, pe care era scris „Garda națională română”.

Eficiența acestor structuri, care ajunseseră, către sfârșitul lunii noiembrie 1918, la un efectiv de aproximativ 8.000-10.000 de oameni, a fost dovedită în apărarea libertății de mișcare a delegaților la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, când au eliberat, prin forța armelor, nodurile de cale ferată de la Cucerdea, Teiuș, Podul Mureș și Coșlar, care fuseseră ocupate de trupe secuiești. În același timp, peste 3.000 de membri ai Gărzilor naționale au asigurat ordinea și siguranța delegaților în Alba Iulia⁶.

Astfel, după ce avântul generat de sentimentul național s-a mai temperat, printr-o hotărâre⁷ a Resortului Apărării și Siguranței Publice din cadrul Consiliului Dirigent din 9/22 decembrie 1918, s-a trecut la desființarea treptată a gărzilor naționale românești în teritoriile eliberate, care deveniseră *un pericol*, după cum era consemnat într-un raport⁸ al Comandamentului Trupelor din Transilvania, deși fuseseră de mare folos la început, în entuziasmul revoluției.

Gărzile naționale au fost înlocuite cu trupe specializate de jandarmi și poliție, deși constituirea acestora a fost un proces de durată. De altfel, teritoriul

Transilvaniei suferea la capitolul organizare, mai ales din cauza faptului că majoritatea administrației fusese încadrată cu funcționari de origine maghiară, care se retrăseseră odată cu vechea stăpânire.

De aceea Consiliul Dirigent a făcut un apel⁹ la ofițerii și ostașii de toate gradele, de origine română, care au activat în fosta armată austro-ungară, fiind astfel organizate 15 companii ale jandarmeriei ardeleni, care au primit sarcina de a dezarma populația și de a înlocui gărzile naționale locale. Din aceste efective, au fost constituite, mai târziu, primele regimente ardeleni de jandarmi, cu sediile la Brașov, Cluj și Arad, care au început să înlocuiască treptat trupele operative în serviciile pentru menținerea ordinii și pentru paza căilor de comunicații în interiorul Transilvaniei.

În armata austro-ungară, cu o structură complexă și caracter multinațional¹⁰, regimentele 30, 63 și 64 infanterie erau exclusiv românești, la acestea adăugându-se alte 13 regimente, în care ponderea românilor era de peste 50% din efective, însumând, la începutul războiului, 72.000 de militari¹¹.

Ulterior, în anul 1915, efectivele de naționalitate română care încadrau unități ale armatei austro-ungare se ridicau la 200.000-300.000 de militari, care au participat în campania de pe frontul de est, în Galiția, dar și pe frontul balcanic și pe cel italian, fiind elogiați atât în comunicatele oficiale, cât și de presa maghiară.

Într-un articol publicat, la 18/31 august 1915, în ziarul *Adevărul* de către publicistul Ion Grecu, intitulat „Regimentele românești condamnate la moarte. Ce înseamnă laudele ungurești”, a fost prezentat publicului traseul de luptă al unora dintre aceste regimente, lăudate de presa maghiară, în opinia autorului, numai după ce fuseseră „topite” prin asalturi fără număr împotriva tunurilor rusești: „Căci presa ungurească (...) laudă soldații români numai după ce-s morți (...). Lauda ungurească la adresa unui regiment românesc înseamnă că un nou regiment este condamnat să moară și că executarea sentinței a început”¹².

De altfel, vitejia soldaților de naționalitate română înrolați în armata austro-ungară era recunoscută și de autoritățile imperiale, Regimentul 50 din Alba Iulia fiind singurul din întreaga monarhie dualistă care purta, pe drapel, medalia de aur, iar pentru contribuția sa la campania din Galiția, drapelul regimentului a fost decorat de împăratul Wilhelm al II-lea cu „Crucea de fier”¹³.

Înființarea diviziilor ardeleni

Concomitent cu acțiunile armatei române în Transilvania, Consiliul Dirigent a hotărât să sprijine efortul eliberator și a dispus înființarea¹⁴ la Sibiu, la 5/18 ianuarie 1919, a *Comandamentului general teritorial* (întâlnit în unele documente sub denumirea de *Comandamentul teritorial A.B.U.*, s.n.), sub comanda generalului Ioan Boeriu, cu misiunea de a începe recrutarea în Ardeal, în Banat și în ținuturile românești din Ungaria, în vederea constituirii unor unități de voluntari ardeleni.

Aproximativ în aceeași perioadă, în baza „Decretului-Lege nr. 345”, din 25 ianuarie/2 februarie 1919, aprobat sub rezerva ratificării ulterioare a corpurilor legiuitoare, s-a luat hotărârea înființării Corpurilor 6 și 7 armată, cu diviziile 16, 17, 18, 19, 20 și 21, recrutate exclusiv dintre ardeleni¹⁵.

Actul normativ fusese inițiat la propunerea ministrului de război din acea vreme, generalul de corp de armată Arthur Văitoianu, și avea menirea de a reglementa dreptul și îndatorirea ardelenilor de a exercita serviciul militar, urmărind în același timp aplicarea organizării militare românești într-un teritoriu nou, a principiilor legilor de organizare și recrutare, precum și a celor referitoare la poziția ofițerilor, drepturi de soldă, căsătorie, pensii etc.

Deși prevederile art. 2 din „Decretul-Lege nr. 345” stabilea că toate regulamentele și toate legile românești cu caracter militar erau aplicabile și acestor unități, legiuitorul pare să fi ținut cont de realitatea obiectivă a situației, luând în calcul și o anumită stare de tranziție, ce urma să fie reglementată prin decizii ministeriale.

Realitatea obiectivă a situației ținea atât de necunoașterea legilor de către cei vizați, cât și de nevoia de interoperabilitate a noilor structuri, de faptul că majoritatea voluntarilor proveneau din fostii prizonieri de război de pe fronturile din Serbia, Italia ori Galiția. La cele de mai sus, se mai adăugau lipsa de instruire a ofițerilor și trupeii după regulamentele din Vechiul Regat, precum și barierele de limbă, având în vedere că trupa urma a se recruta din rândul mai multor naționalități, cu excepția celei maghiare.

În vederea punerii în aplicare a „Decretului-Lege nr. 345”, a fost emisă „Decizia ministerială nr. 40”, care stabilea constituirea, în primă fază, doar a diviziilor 16 și 18 infanterie, precum și modalitatea de încadrare cu ofițeri combatanți și

necombatanți, compunerea organică a corpurilor de trupă, armamentul, muniția și echipamentul care trebuiau distribuite etc.¹⁶

Comandant al Diviziei 16 infanterie a fost numit Alexandru Hanzu, fost colonel în armata austriacă, originar din Săliște, jud. Sibiu, care a primit gradul de general al Armatei Române, la data de 11 aprilie 1919.

La Divizia 18 a fost numit comandant Dănilă Papp, fost colonel în Marele Stat Major austriac, profesor la Academia Militară din Viena și remarcabil comandant pe frontul rusesc¹⁷, originar din jud. Bihor, avansat, la rândul său, la gradul de general al Armatei Române, la data de 11 aprilie 1919.

Justiția militară în cele două divizii, conform art. 9 din „Decizia nr. 40”, urma a se administra, conform Codului de justiție militară românesc, de către instanțele de justiție militară, organizate după modelul celor din armata română, dar cu aplicarea unor măsuri impuse de perioada de tranziție.

Pentru a se pune în practică prevederile celor două norme prezentate mai sus, la 1 martie 1919 a luat ființă, la Sibiu, Serviciul Organizare a corpurilor 6 și 7 armată (SO 6-7, s.n.) sub conducerea generalului Ioan Boeriu, subordonat direct Ministerului de Război, cu misiunea de a coordona activitățile de mobilizare, echipare și instruire ale diviziilor ardelene, dar care viza și organizarea militară unitară a Ardealului, Banatului și Maramureșului¹⁸.

Până la 27 martie 1919, mobilizarea unităților diviziilor 16 și 18 infanterie a fost încheiată în linii mari, efectivele lor cuprinzând, pe lângă voluntari sosiți în anul 1917 și pregătiți în Moldova, și numeroși militari din fosta armată austro-ungară, demobilizați, în urma armistițiului de la Villa Giusti.

Structura acestor divizii era aproape identică cu cea a diviziilor de infanterie existente în organica armatei române, având în compunere regimente de infanterie, de artilerie, batalioane de vânători și de pionieri, precum și câte un spital de campanie.

Dislocarea în garnizoanele de pace ale unităților Diviziei 16 infanterie era următoarea: Regimentul 81 infanterie la Dej, Regimentul 82 infanterie la Târgu-Mureș, Regimentul 83 infanterie la Cluj, Regimentul 84 infanterie la Bistrița. Acestora li se mai adăugau unități de artilerie și un batalion de vânători, în total 10.590 de oameni¹⁹.

Divizia 18 infanterie avea dislocat Regimentul 89 infanterie la Brașov, Regimentul 90 infanterie la Sibiu, Regimentul 91 infanterie la Alba Iulia, Regimentul 92 infanterie la Orăștie, la care se mai adăugau unități de artilerie, un batalion de pionieri și un batalion de vânători, în total 11.210 de oameni²⁰.

Ca urmare a evoluției îngrijorătoare a situației pe frontul din Transilvania, în contextul în care, la 25 martie 1919, noul guvern de la Budapesta declarase război tuturor vecinilor, Marele Cartier General a ordonat S.O.6-7 să mobilizeze cele două divizii, cu începere de la 1 aprilie 1919, urmând ca, într-un interval de 10 zile, acestea să fie puse la dispoziția comandamentelor operative²¹.

Astfel, la 1 aprilie 1919, Diviziile 16 și 18 infanterie au ieșit din subordonarea S.O.6-7, fiind direct subordonate operativ și administrativ Comandamentului Trupelor din Transilvania, respectiv, Marelui Cartier General, urmând să primească misiuni și să desfășoare acțiuni militare, alături de unitățile din Vechiul Regat²².

O armată, două sisteme de justiție militară

Diviziile 16 și 18 infanterie au plecat în zona de operații, având în structură ofițeri de justiție militară pentru aplicarea legilor conform prevederilor „Decretului-Lege nr. 345”, din 25 ianuarie/7 februarie 1919, mai precis conform regulamentelor și legilor românești cu caracter militar, în momentul în care unitățile subordonate Comandamentului Trupelor din Transilvania se aflau pe aliniamentul Munților Apuseni. O curte marțială²³ fusese creată și pe lângă S.O. 6-7, dar care funcționa după legile ungurești²⁴, iar de activitatea acesteia din urmă generalul Gheorghe Mărdărescu, comandantul Comandamentului Trupelor din Transilvania, nu era foarte mulțumit, de fapt chiar a solicitat încadrarea acesteia numai cu ofițeri din regat cu experiență juridică, „căci așa cum merg lucrurile la acel serviciu, lasă excesiv de mult de dorit”²⁵.

Situația era cunoscută, întrucât încă din 5 februarie 1919, în calitatea sa de atunci, de comandant al *Comandamentului general teritorial*, subordonat Consiliului Dirigent, generalul Ioan Boeriu se adresase Ministerului de Război prin raportul cu nr. 44, din 18 februarie 1919, și semnalase acest fapt și Consiliului Dirigent²⁶. Practic, în baza „Decretului I” al Consiliului Dirigent Român,

intitulat „Decret despre funcționarea în mod provizoriu a serviciilor publice, aplicarea legilor, despre funcționari și întrebuințarea limbilor”, legile, ordonanțele, regulamentele și statutele legale, emise înainte de 18/31 octombrie 1918, data proclamării independenței Transilvaniei față de Budapesta, rămăseseră provizoriu în vigoare, „în interesul ordinii publice și pentru a asigura continuitatea de drept”²⁷.

Astfel, conform celor consemnate în raport, militarii diviziilor ardelene în curs de constituire erau supuși jurisdicției militare, în baza Codului penal militar austro-ungar, promulgat la 15 ianuarie 1855. La prevederile acestuia, se mai adăugau articolul de lege ungar XXI ex. 1890, referitor la pedepsirea nesupunerii față de ordinul de chemare sub drapel și a *seducerii* la o astfel de infracțiune, articolul de lege ungar XXX ex. 1912, privind dispozițiile penale ale legii asupra puterii armate și ale altor legi privitoare la împlinirea îndatoririi serviciului militar, precum și articolul de lege ungar XXXII ex. 1912, cu privire la procedura penală militară.

Raportul nu a determinat nicio schimbare în atitudinea Consiliului Dirigent, care, în mod consecvent, a emis la 21 februarie 1919 „Ordinul despre justiția militară nr. 30301”, prin care reglementa modul în care urma să se administreze justiția militară în întreg teritoriul „alipit” Vechiului Regat (Ardeal, Banat și ținuturile românești din Ungaria, s.n.)²⁸, supus, din punctul de vedere al administrării militare, Serviciului Organizare 6, 7.

Astfel, la Sibiu urma a se forma un tribunal militar, având jurisdicție asupra tuturor militarilor supuși S.O. 6, 7, precum și asupra persoanelor civile care, în baza legilor existente, erau justițiabile din partea forurilor judecătorești militare.

Ordinul mai preciza faptul că, dată fiind starea de mobilizare, tribunalul urma procedura de campanie, în baza capitolului XXVII al procedurii penale militare din legea ungară, atribuțiile procesuale ale eșalonului superior avându-le comandantul S.O. 6, 7.

De asemenea, ordinul stabilea o filială la Cluj a tribunalului militar din Sibiu, cu competență în soluționarea cauzelor care priveau trupele din comitatele Cluj, Mureș și Solnoc-Dăbâca²⁹, și înființa câte un arest militar în garnizoanele Cluj și Sibiu.

Subliniem că, în conformitate cu art. 59 din Codul penal militar al fostei armate austro-ungare³⁰,

arestul la închisoarea de garnizoană se aplica trupei, până la gradul de sergent, militarilor cărora li se aplicase pedeapsa accesorie a degradării militare, soțiilor și copiilor tuturor celor menționați anterior, precum și persoanelor civile, pentru fapte aflate în competența justiției militare.

Durata minimă a arestului era de 24 de ore, iar durata maximă de 6 luni, existând și situații speciale când se putea depăși acest termen. De asemenea, conform art. 77 din același Cod penal militar, pedepsei cu arestul i se puteau adăuga, concomitent, mai multe „agravări”, precum *postul*, în care cel pedepsit era hrănit mai multe zile numai cu pâine și apă, *așternutul vârtos*, nu mai mult de două ori pe săptămână, *închiderea într-o celulă întunecoasă*, nu mai mult de 14 zile continuu, *munca în cazarmă sau în tabără* etc.

Revenind la modul de aplicare a justiției militare în campania din Transilvania, mai precis la existența simultană și specifică fiecărei entități legiuitoare, în baza legislației aplicabile pe teritoriul său, atât din Transilvania, cât și din Vechiul Regat, a propriului cadru de reglementare în domeniu, generalul Ioan Boeriu a inițiat un nou demers. De această dată, odată cu apariția „Decretului-Lege nr.345”, din 25 ianuarie/7 februarie 1919, și a emiterii de către Ministerul de Război a „Deciziei nr. 40”, din 20 ianuarie/2 februarie 1919, pe care le-am prezentat mai sus, acesta s-a adresat Consiliului Dirigent, prin „Raportul nr. 11442”, din 21 aprilie 1919, informând Resortul de Justiție din compunerea acestuia că există neconcordanțe cu privire la administrarea justiției militare la trupele și formațiunile armatei române întregite³¹, între prevederile „Decretului I”, din 24 ianuarie/6 februarie 1918, și prevederile „Decretului-Lege nr. 345”, respectiv, ale „Deciziei nr. 40”.

Generalul Ioan Boeriu a informat Consiliul Dirigent cu privire la cadrul legal aplicabil în ceea ce privește justiția militară, confirmând acordul prealabil al Marelui Cartier General, comunicat șefului de stat major al *Comandamentului general teritorial*, de la acea vreme, colonelul Dănilă Papp, ca diviziile ardelene, în starea lor operațională inițială, să-și poată constitui curți marțiale proprii.

Explicând Consiliului Dirigent posibilitatea ca diviziile ardelene, acționând împreună cu diviziile din Vechiul Regat, *după cum le cer interesele operative*, să subordoneze unele dintre aceste unități și viceversa, generalul Ioan Boeriu întreba

dacă „este bine și eficace ca la Diviziile ardelene în zona de operații justiția penală să se deie după alte legi ca și la diviziile din vechiul regat?”³².

Din explicațiile acestuia, reieșea incompatibilitatea cadrului legislativ, în ceea ce privește administrarea justiției militare atât sub aspectul competenței, cât și al procedurii penale. Justiția penală în procedura de campanie, conform articolului XXXII din legea austro-ungară, era în competența comandantului de divizie sau de corp de armată, prin ofițerii de justiție care îi erau desemnați, situație în care soldații din Vechiul Regat, ajunși în cursul operațiunilor sub ordinea comandantului unei divizii ardelene, ar fi trebuit judecați după legile fostei armate austro-ungare, ceea ce ar fi reprezentat o încălcare a principiilor Constituției din România.

Nici din punctul de vedere al procedurii penale, lucrurile nu stăteau diferit, având în vedere cel puțin doi factori. Cel dintâi, procedura penală militară a armatei austro-ungare nu avea nicio cale de atac, pe când în procedura Codului de justiție militară românesc exista calea recursului la Consiliul permanent de revizie. Argumentul era veridic, de vreme ce dispozițiile „Înaltului Decret Regal nr. 2930”, din 16/29 septembrie 1916, respectiv ale „Înaltului Decret Regal nr. 7”, din 7/20 ianuarie 1917, prin care dreptul la recurs fusese *suspendat*, respectiv, *ridicat*, fuseseră abrogate prin Legea nr. 2254, din 28 august 1918³³.

Cel de-al doilea factor ținea de procedura în sine, mai precis de faptul că, în situația în care comandantul competent ar fi înaintat o sentință, considerată de acesta ca fiind ilegală, eșalonului superior spre a fi casată, conform procedurii penale militare a fostei armate austro-ungare, această atribuție procesuală ar fi revenit comandantului Comandamentului Trupelor din Transilvania, pus astfel în situația de a aplica o lege străină, aspect interzis de aceeași Constituție.

„Propun deci, încheia raportul său generalul Ioan Boeriu, decretarea ca justiția militară la diviziile și unitățile unitare ardelene aflătoare în zona de operație, (...) justiția militară penală să se deie conform legilor din regat, iar la celelalte trupe ardelene, respectiv trupele aflătoare în afară de zona de operație, precum și față de persoanele civile supuse jurisdicțiunii militare din acest teritoriu, să se aplice legile decretate de consiliul dirigent”³⁴.

Deși Consiliul Dirigent lăsase în textul „Decretului I” posibilitatea unor derogări, explicând că legile, ordonanțele, regulamentele și statutele legale emise înainte de 18 octombrie 1918 rămâneau în vigoare provizoriu, „cu excepțiile cuprinse în prezentul decret, și în alte decrete ce se vor da”, nu au survenit modificări de substanță și nici nu au fost notificate excepții în ceea ce privește administrarea justiției militare. Colegiul Dirigent a perseverat în menținerea unei jurisdicții și proceduri proprii asupra diviziilor ardelene, deși oportunități de armonizare legislativă par totuși să fi existat.

Concret, un alt proiect care a fost inițiat de generalul Ioan Boeriu, prin care solicita modificarea limitelor de valori la infracțiunile „provenite din râvna de câștig”³⁵, motivând că fuseseră stabilite în anul 1895, la promulgarea Codului penal militar austro-ungar și că nu mai corespundeau referințelor economice și sociale din anul 1919, a fost adoptat de Consiliul Dirigent prin „Decretul nr. XIII”, din 20 mai 1919, intitulat „Decret despre modificarea unor dispoziții ale codului penal militar austro-ungar, sancționat în 15 ianuarie 1855, și ale procedurii penale militare aplicabile la armate teritorială română din Transilvania, Banat și Ținuturile românești din Ungaria”³⁶. Singura modificare adusă administrării justiției militare, prin intermediul acestui nou decret, a fost ca sentințele emise de către curțile marțiale ale diviziilor ardelene să nu se mai pronunțe „în numele împăratului”, ci „în numele legii”.

Starea disciplinară în diviziile ardelene

Incertitudinea legislativă și procedurală pentru diviziile ardelene s-a repercutat și în starea disciplinară a unora dintre unitățile nou înființate, mai ales că ideile revoluției bolșevice bulversau nu numai Ungaria, dar și întreg continentul european și, în mod firesc, atinseseră și soldații de origine română din fosta armată austro-ungară.

Starea morală, materială și disciplinară a trupelor ardelene, dislocate în garnizoanele din zona interioară, a fost zugrăvită într-un raport al generalului Ioan Boeriu, adresat Comandamentului Trupelor din Transilvania, referitor la un incident în care soldați din Regimentul 81 infanterie maltrataseră câțiva jandarmi: „(...) Majoritatea acestor elemente sunt soldați reîntorși din captivitatea rusească, care au trecut și prin revoluția

maghiară fiind infiltrați de porniri dușmănoase puterii statului. Dispoziția lor pentru răzvrătire este nutrită și prin împrejurările deplorabile în care se află soldații din această garnizoană (garnizoana Dej, s.n.) majoritatea sunt desbrăcați, desculți și fără așternut de noapte (...)³⁷.

Starea de spirit nu era cu mult diferită nici la trupele diviziilor 16 și 18 infanterie, dislocate în zona de operații. Printr-o telegramă adresată Comandamentului Trupelor din Transilvania, generalul Traian Moșoiu informa, la 23 aprilie 1919, că trupele ardelenne din unele unități ale diviziilor 16 și 18 infanterie manifestă lipsă de disciplină, fără ca ofițerii acestor unități „să poată avea forța morală și materială a-i împiedica”³⁸.

Pentru a înlătura acest rău, care, în opinia sa, reprezenta „germenul dezordinei”, generalul Traian Moșoiu propunea ca, la fiecare divizie, să se atașeze câte un detașament de jandarmi din țară, sub conducerea a cel puțin 3-4 ofițeri de jandarmi energici, care să poată reprima imediat orice abuz.

În aceeași zi, tot printr-o telegramă, a fost comunicată și rezoluția generalului Gheorghe Mărdărescu: „Se va da ordin să raporteze imediat de măsuri ce s-au luat. Fac răspunzători direct pe comandanții de divizii de alunecarea pe această pantă. Curțile marțiale și ele trebuie să funcționeze și să reprime cu toată rigoarea aceste acte de sălbăticie”³⁹.

Ca urmare, comandanții celor două divizii, prin „Ordinul nr. 5090”, din 25 aprilie 1919, au fost atenționați⁴⁰, precizându-li-se că trupele din subordine lasă foarte mult de dorit din punctul de vedere al ordinii și disciplinei, și că aceste manifestări aduc o gravă atingere prestigiului și demnității armatei române.

De altfel, diviziile 16 și 18 infanterie fuseseră puse, încă de la 1 aprilie 1919, la dispoziția Comandamentului Trupelor din Transilvania și plecaseră deja în zona de operații, după cum se consemna în raport, fiind încadrate cu ofițeri de justiție, *pentru aplicarea justiției, conform legilor sus-numite* (legile aplicate în fosta armată austro-ungară, s.n.).

Reacția generalului Dănilă Papp la acuzațiile aduse subordonaților săi nu a întârziat, astfel încât, la data de 28 aprilie 1919, acesta raporta situația generalului Gheorghe Mărdărescu⁴¹. Deși accepta că, în unele unități, unii dintre soldați săvârșiseră acte de indisciplină care erau în curs de instrumentare,

în opinia comandantului Diviziei 18 infanterie, situația trupelor sale se înscria în comportamentul general al societății transilvănene a acelor vremuri. Aceasta traversa un vid de autoritate nu numai în administrație, ci în majoritatea sectoarelor vieții sociale, atât ca urmare a proclamării independenței față de Budapesta, cât și din cauza revoluției bolșevice, în plină desfășurare pe teritoriul maghiar.

Cât privește disciplina trupelor, deși se încercase mobilizarea lor graduală, avându-se în vedere *disciplinarea* acestora încă de la sosirea în unități, scria generalul Dănilă Papp, evenimentele operative au accelerat procesul. Prezentarea zilnică în unități a aproximativ 200-400 de recruți, dublată de lipsa ofițerilor, *nu mai mulți de 20 la un regiment*, dintre care mulți nu cunoșteau încă limba română, lipsa subofițerilor și nevoia de timp *pentru a lua oamenii în mână* au contribuit în egală măsură la situația în speță.

O altă cauză, susținea generalul Dănilă Papp, a fost solicitarea Comandamentului Trupelor din Transilvania, de implicare a peste 5.000 de oameni în misiuni de pază a căilor ferate, cu ocazia grevei din 15 martie 1919, misiune care a făcut ca instrucția să treacă într-un plan secundar. Acest aspect s-a reflectat și în starea de disciplină: „O disciplinare sistematică, care după starea morală a oamenilor ar fi fost necesară, nu s-au putut face și regimentele or pornit neînchegate la front. Cei care sunt vinovați vor primi întotdeauna pedeapsa meritată”⁴².

Cu toate aceste asigurări, la începutul lunii iulie 1919, deși aflată în dispozitiv pe râul Tisa, în apropiere de Szolnok, Divizia 18 infanterie încă nu avea un comisar regal, deși Comandamentul Trupelor din Transilvania telegrafiasse Mareului Cartier General în vederea trimiterii unuia „sau cel puțin a unui substitut de comisar regal”, după cum suna solicitarea, „întrucât în prezent această curte nu poate funcționa, deoarece actualul comisar regal nu cunoaște legile” (românești, s.n.)⁴³.

În lipsa unui ordin explicit, această telegramă ar putea fi considerată cea dintâi dovadă a faptului că Marele Cartier General nu acceptase o administrare duală a justiției militare ori, cel puțin, nu acceptase pentru diviziile 16 și 18, pe care le subordona prin Comandamentul Trupelor din Transilvania, și care fuseseră implicate, până la acel moment, în acțiuni militare, alături de trupele din Vechiul Regat.

Administrarea justiției militare la Divizia 18 infanterie pare să fi constituit totuși o problemă,

de vreme ce, la 14 iulie 1919, Comandamentul Trupelor din Transilvania a telegrafiat din nou Marelui Cartier General, pentru a semnala faptul că, deși fuseseră transmise trei solicitări de încadrare a unui substitut de comisar regal la parchetul curții marțiale a Diviziei 18 infanterie, demersul rămăsese fără rezultat. Acest nou demers fusese inițiat ca urmare a unei noi solicitări din partea generalului Dănilă Papp, care informase Comandamentul Trupelor din Transilvania, avertizând că, „prin nefuncționarea justiției militare, disciplina este serios periclitată”⁴⁴.

Convins, la rândul său, de caracterul urgent și de justetea argumentelor prezentate, generalul Gheorghe Mărdărescu accentua, adresându-se Marelui Cartier General, necesitatea repartizării a câte unui substitut de comisar regal la parchetele curților marțiale ale diviziilor 16 și 18, care să îndrume lucrările, în caz contrar acestea neputând funcționa.

Totuși, curtea marțială a Diviziei 16 infanterie funcționa, sau cel puțin așa reiese din „Raportul nr. 710”, din 26 iunie 1919, al generalului Gheorghe Mărdărescu, prin care acesta informa Marele Cartier General despre executarea sentințelor de condamnare la moarte a trei militari, sergenții Gondosch Mihail și Boschzer Mihail, respectiv, soldatul Friss Nistor. Aceștia fuseseră judecați la data de 14 iunie 1919 de curtea marțială a Diviziei 16, găsiți vinovați, pentru că „au agitat spiritele camarazilor, îndemnându-i a nu se mai supune legilor militare, a omorî pe ofițeri și a părăsi frontul”⁴⁵, iar sentințele fuseseră comunicate tuturor diviziilor pentru a fi aduse la cunoștința trupelor sub arme.

La Divizia 16 infanterie, Comandamentul Trupelor din Transilvania solicitase, încă din 8 iunie 1919, Marelui Cartier General trimiterea unui comisar regal, împreună cu toate legile și regulamentele necesare, deoarece divizia raportase că, din cauza acestor lipsuri, curtea marțială nu putea funcționa în mod regulat⁴⁶.

Cu toate aceste repetate solicitări, abia din 5 iulie 1919 Serviciul justiției militare din Marele Cartier General reușise să selecționeze câțiva ofițeri: pe locotenentul (r) Albert Lee și pe sublocotenentul (r) Ion Dumitrescu, pentru curtea marțială a Diviziei 16, respectiv, pe locotenentul (r) Constantin Bălescu, pentru curtea marțială a Diviziei 18, dar ofițerii încă nu se prezentaseră, iar alți ofițeri

licențiați și care să fi fost deja mobilizați nu erau disponibili⁴⁷.

La curtea marțială a Diviziei 16 infanterie situația încadrării părea să fi fost mai bună, de vreme ce aceasta funcționa, încă din 5 iulie, după Codul de justiție militară al armatei române, după cum reiese dintr-o telegramă⁴⁸, datată 20 august 1919, iar încadrarea era următoarea: căpitan Nicolae Negreanu, locotenent Albert Lee și sublocotenent Ion Dumitrescu. La 28 august 1919 personalul acesteia fusese completat cu căpitanul Aurel Bozac, fost auditor (comisar regal, s.n.) în armata austro-ungară, cu locotenentul Vasile Crăciun, magistrat stagiar, și cu sublocotenentii Alexandru Țandru, Emil Furcaș și Valeriu Simonetti, toți trei studenți la drept⁴⁹.

Cu toate acestea, se pare că rezultatele concrete întârziiau să apară, de vreme ce, prin „Telegrama nr. 876”, din 7 octombrie 1919, șeful secției Justiție Militară din Marele Cartier General se adresa comandantului Diviziei 16 infanterie, atenționându-l asupra nedestoiniciei personalului curții marțiale a diviziei sale, din cauza căreia: „mulți pungași sunt pe punctul de a scăpa de pedeapsă”⁵⁰.

În contextul în care, la 20 iulie 1919, începuse ofensiva Armatei Roșii ungare, care reușise să dezvolte mai multe capete de pod pe malul răsăritean al Tisei, Comandamentul Trupelor din Transilvania înainta Marelui Cartier General, prin „Telegrama nr. 8152”, din 22 iulie 1919, raportul nr. 778 al generalului Dănilă Papp, referitor la situația Diviziei 18 infanterie, unde nu domnea cea mai bună stare de spirit: „(...) infanteria acestei divizii este complect demoralizată”⁵¹.

„Peste aceste trupe a trecut vântul revoluției, motiva⁵² generalul Dănilă Papp, încercând să explice superiorilor cauzele acestei stări, distrugând și ultima rămășiță de disciplină din sufletul lor”. Printre alte cauze care generaseră acea atitudine a trupelor, generalul Dănilă Papp a mai invocat lipsa timpului necesar pentru organizare și instrucție, după încheierea procesului de recrutare în regimente, trupele diviziei fiind aduse direct pe front, starea de oboseală a acestora, având în vedere că ardelenii erau în război de cinci ani, precum și lipsa unei motivații adecvate, prin faptul că regimentele diviziei acționau la vest de Tisa, „o regiune ce știu (soldații, s.n.) că nu va aparține lor”⁵³.

Nu în ultimul rând, comandantul Diviziei 18 infanterie menționa că, într-o mare măsură, a contribuit și faptul că, până la data întocmirii raportului, 22 iulie 1919, nici măcar un caz de indisciplină nu fusese adus în fața curții marțiale a diviziei, care primise interdicție să judece după legile ungurești, iar personal care să cunoască legile și procedurile din Vechiul Regat nu sosise până în acel moment.

Situația disciplinară a trupelor din componerea diviziilor ardeleno pare să îngrijoreze Marele Cartier General, sau cel puțin așa poate fi interpretat „Ordinul nr. 9732”, din 24 iulie 1919. Aflat în inspecția trupelor din Transilvania, generalul Constantin Prezan a ordonat telegrafic Corpului II Armată să se trimită imediat diviziilor ardeleno patru substituiți de comisari regali, „dintre magistrații pricepuți, energici și cu experiență”⁵⁴, fiindcă în lipsa unui personal competent, curțile marțiale ale celor două divizii nu puteau funcționa.

„Nu se poate pedepsi cum se cuvine, este consemnat în telegrama⁵⁵ prin care a fost transmis ordinul, numeroasele cazuri de abateri de la datorie, furt, fugă de pe front, indisciplină, dezertări etc., care abundă în aceste divizii”. Conform precizărilor din ordin, Corpul 2 Armată urma să selecționeze ofițerii în aceeași zi, conform criteriilor precizate, dintre magistrații curților marțiale ale diviziilor din subordine, aceștia urmând să plece la unitățile destinate chiar în ziua următoare.

Suntem nevoiți să precizăm că nu toate unitățile ardeleno au manifestat un spirit combativ scăzut și o stare disciplinară precară. Una dintre unitățile cu trupe recrutate exclusiv în Ardeal care făcea notă discordantă era Regimentul „Beiuș”, format exclusiv din moși, voluntari provenind din zona Brad, Baia de Criș, Câmpeni, Abrud și Hălmagiu⁵⁶.

La 18 iunie 1919, generalul Ștefan Panaitescu, șeful de stat major al Comandamentului Trupelor din Transilvania, raporta telegrafic Marelui Cartier General prestația regimentului în luptele de pe Tisa: „(...) Regimentul «Beiuș» s-a comportat foarte bine în operațiunile pe care le-a executat (...). A luat parte la atacurile de la Csucs-Borossebes-Ocsod și s-a ilustrat în special la atacurile de la capul de pod de la Szolnok unde, susținut de bateria Beiuș (e nominalizată bateria regimentului, s.n.) a învâluit și atacat flancul stâng al inamicului care era susținut de numeroasa artilerie așezată pe ambele maluri ale

Tisei. În acest atac Regimentul «Beiuș» a înaintat sub focurile inamicului în perfectă ordine fără a se opri 6 km pe un teren net (a se citi deschis, s.n.) până la baionetă. Din trupele inamice n-au mai scăpat decât acei care aveau căruțe la îndemână”⁵⁷.

O posibilă explicație a acestei diferențe de atitudine pare să fi fost, pe lângă o instrucție adecvată, pregătirea morală a trupei. Înaintea plecării la luptă, au fost adunați la biserica ortodoxă din Țebea pentru depunerea jurământului, cu drapelul regimentului înfipt pe mormântul lui Avram Iancu. Acolo, colonelul Gheorghe Rasoviceanu, comandantul Regimentului 9 vânători, le-a vorbit astfel: „Ostași, grăiesc vouă astăzi sub gorunul lui Horia martirul, în fața mormântului lui Avram Iancu, al munților fost rege. Grăiesc vouă astăzi în marele ceas, în supremul ceas al mântuirii Neamului nostru. Și zic vouă: cutremure-se toate mădularile voastre în fața memoriei tuturor acelor cari în lungul veacurilor au înălbit cu oasele lor moșia neamului în lung și în lat să ajungem unde suntem și ce suntem. Fiți mândri că soarta tot pe voi, Moșilor, v-a hotărât să fiți primii din tot Ardealul, cari să faceți legământul de credință și de jertfă pentru scumpa noastră Patrie (...)”⁵⁸.

Regimentul se formase la Brad, în mijlocul regimentelor 9 și 10 vânători, și a intrat, încă de la început, în componerea Brigăzii 4 vânători, luând parte la toate exercițiile, marșurile și manevrele de zi și de noapte, alături de aceștia, care se pare că au influențat atât moralul trupei, cât și al ofițerilor⁵⁹, considerați de Comandamentul Trupelor din Transilvania a fi fost foarte buni. De altfel, generalul Ștefan Panaitescu raporta că, în perioada de 40 de zile cât au stat în contact direct cu vânătorii, între ofițerii și trupa Regimentului „Beiuș” a domnit cea mai desăvârșită armonie.

Concluzii

Din expunerea cronologică a demersurilor care au legătură cu acest subiect, reiese că, la momentul emiterii celor două acte normative, „Decretul-Lege nr. 345”, din 25 ianuarie/2 februarie 1919, respectiv, „Decizia nr. 40”, din 26 ianuarie/3 februarie 1919, Consiliul Dirigent publicase deja „Decretul I”, prin care legislația ungară, legile, ordonanțele, regulamentele și statutele legale emise înainte de 18 octombrie 1918 rămăseseră provizoriu în vigoare.

Cu toate acestea, nu se poate susține ideea că, în momentul elaborării proiectelor celor două

acte normative, ministrul de război, generalul Arthur Văitoianu, ar fi fost la curent cu modul de administrare a justiției militare în diviziile ardeleni, mai ales că raportul generalului Ioan Boeriu, adresat Ministerului de Război, deși datat 18 februarie 1919, fusese înregistrat la Ministerul de Război abia în data de 3 martie 1919, cu nr. 7095.

De asemenea, nimic nu ne îndreptățește să susținem ipoteza conform căreia, în situația în care ar fi cunoscut aceste aspecte, generalul Arthur Văitoianu ar fi adoptat un alt curs decât cel în care, începând cu data de 24 ianuarie/6 februarie 1919, toate regulamentele și toate legile românești cu caracter militar au devenit aplicabile și unităților din componerea diviziilor ardeleni.

Sistemul greoi de aplicare a unei justiții militare comune în cele două entități care formau Comandamentul Trupelor din Transilvania, și ne referim, aici, la trupele regulate din Vechiul Regat, și la diviziile ardeleni din corpurile 6 și 7 armată, a avut un impact vizibil asupra stării disciplinare din unele unități ale acestora din urmă.

Slab echipate, cu o încadrare redusă a corpului ofițeresc, aspect care se regăsea mai pregnant în nivelul precar de disciplină, dar mai presus de toate, cu trupa marcată de anii lungi de război și atinse de vântul revoluției bolșevice, unele dintre aceste unități nu au confirmat, fiind retrase de pe front pentru a parcurge o perioadă de instrucție, în care au fost folosite la paza unor obiective, precum și la alte activități preponderent administrative.

Trebuie menționat că, în iunie 1919, în vederea restabilirii ordinii și disciplinei militare, au fost luate și alt gen de măsuri, pe lângă atenționarea comandanților de divizii. Astfel, la Divizia 16 infanterie s-a dispus măsura destituirii tuturor celor patru comandanți ai regimentelor de infanterie, coloneii Pompert Bersan, Carol Divisioli, Adolf Reiner și Henrich Brandsch, care au fost înlocuiți cu ofițeri din structurile armatei române din Vechiul Regat⁶⁰.

În mod evident, Comandamentul Trupelor din Transilvania lega direct starea disciplinară a trupelor de nefuncționarea în parametri firești a justiției militare, datorată legislației neunitare și lipsei personalului specializat, avocați ori magistrați de profesie, disponibili pentru a încadra curțile marțiale.

În documentarea prezentului material, am întâlnit numeroase cereri de demobilizare din

partea unor ofițeri în rezervă, magistrați ori avocați în viața civilă, care invocau diverse motive pentru a fi lăsați la vatră, solicitând chiar înlocuirea cu alți magistrați care nu fuseseră încă chemați la mobilizare ori care propuneau un sistem de rotație la mobilizarea magistraților.

De altfel, chiar Ministerul de Justiție era rezervat în a încuviința mobilizarea magistraților, din cauza multitudinii problemelor cu care se confruntau și a reformelor economice, sociale și legislative aflate în derulare, astfel încât, la solicitările repetate ale Marelui Cartier General în acest sens, răspundea, de obicei, negativ: „am stăruit la Ministerul de Justiție în a ne pune la dispoziție un număr de 10 magistrați, ofițeri de rezervă, absolut necesari pentru complectarea curților marțiale din zona de operații, raporta generalul Gheorghe Cereșeanu, [dar] mi s-a răspuns de domnul secretar general că din cauza birourilor exproprieri, despăgubiri și electorale, nu poate să aibă niciun magistrat disponibil pentru justiția militară”⁶¹.

Despre diferențele legislative pe care le-am prezentat, subscriem ideii că acestea au făcut parte dintr-un proces firesc, asumat, considerăm noi, de marii oameni politici ai vremii de pe ambele părți ale Carpaților: „(...) O înlăturare bruscă a legilor și instituțiilor de drept, ce se aflau în teritoriile alipite, n-ar fi contribuit la unirea sufletească, pe care o dorește oricare patriot bun, și nici nu s-ar fi putut realiza fără mari dificultăți. Era deci inevitabil ca, pentru un timp de tranziție (...), să rămână în vigoare legile care dominau în provinciile alipite înainte de anul 1919”⁶².

Dispute pe teme de legislație între Ardeal și Vechiul Regat au mai fost; am putea cita în acest sens refuzul barourilor ardeleni de a accepta, printre membrii, avocați din Vechiul Regat, din cauza diferențelor de pregătire universitară dintre cele două categorii ale aceleiași bresle, motivul fiind acela că avocații din Vechiul Regat puteau profesa după facultate, pe când omologii lor ardeleni trebuiau să aibă, pe lângă titlul de doctor în drept, și un număr de ani de practică⁶³.

Diferențele legislative nu au fost soluționate nici chiar după adoptarea, în anul 1923, a noii Constituții⁶⁴, care, la art. 137 prevedea: „Se vor revizui toate codurile și legile existente în diferite părți ale statului român spre a se pune în armonie cu Constituțiunea de față și a asigura unitatea legislativă. Până atunci ele rămân în vigoare”. Abia

în anul 1938, ca urmare a procesului de reformare a justiției și a legislației aferente, se poate vorbi despre unificare juridică, legislativă, administrativă și judiciară a noilor provincii în România⁶⁵.

Cât despre unitățile de voluntari ardeleni, câțiva ani mai târziu, generalul Henri Cihoski scria⁶⁶ că, la serbările prilejuite de ceremonia de încoronare de la Alba Iulia, generalul Dănilă Papp a prezentat Divizia 18 „în așa condițiuni”, încât a fost decorat cu Ordinul „Coroana României”, în grad de mare ofițer.

NOTE:

1 Cristina Rotaru-Radu, „Unificarea legislației penale după Marea Unire din 1918”, *Conferința națională „Dreptul românesc la 100 de ani de la Marea Unire”*, Facultatea de Drept a Universității din București, 22-23 noiembrie 2018, https://drept.unibuc.ro/dyn_doc/conferinta/brosura%20conferinta%20100%20de%20ani%20update.pdf, accesat la 10.05.2021.

2 Dumitru Preda, Vasile Alexandrescu, Costică Prodan, *În apărarea României Mari. Campania armatei române din 1918-1919*, Editura Enciclopedică, București, 1994, p. 77.

3 *** *Istoria infanteriei române*, Editura Științifică și Pedagogică, București, 1985, vol. II, p. 149.

4 Dumitru Preda, Vasile Alexandrescu, Costică Prodan, *op.cit.*, p. 132.

5 *Ibidem*, p. 91.

6 *Ibidem*, p. 102.

7 *Ibidem*, p. 131.

8 *Ibidem*, p. 149.

9 *Ibidem*.

10 Mihail E. Ionescu, coordonator, *România în Marele Război: anul 1915. Documente, impresii, mărturii*, Editura Militară, București, 2015, p. 227.

11 *Ibidem*, p. 228.

12 *Ibidem*, p. 256.

13 *Ibidem*, p. 229.

14 Dumitru Preda, Vasile Alexandrescu, Costică Prodan, *op.cit.*, p. 154.

15 *** *Monitorul Oficial*, nr. 243, 26 ianuarie 1919, p. 4784.

16 *Ibidem*.

17 Glenn E. Torrey, *România în Primul Război Mondial*, Editura Meteor Publishing, București, 2014, p. 345.

18 Cornel Țucă, Laurențiu Batin, *Ofițeri ardeleni și bucovineni din fosta armată austro-ungară*, Editura Ethnologia, Baia Mare, 2018, p. 35.

19 Dumitru Preda, Vasile Alexandrescu, Costică Prodan, *op.cit.*, p. 156.

20 *Ibidem*.

21 *Ibidem*.

22 [AMNR], *fond microfilme*, Ministerul de Război, Secția a III-a justiție, FII.5.1852, dosar nr. 20, f. 453-454.

23 *Ibidem*, f. 453.

24 [AMNR], *fond Marele Cartier General*, crt. 1990, f. 118.

25 *Ibidem*, f. 327.

26 [AMNR], *fond microfilme*, Ministerul de Război, Secția a III-a justiție, FII.5.1852, dosar nr. 20, f. 450.

27 *** *Gazeta Oficială*, nr. 6, din 14/27 ianuarie 1919, p. 1.

28 *** *Gazeta Oficială*, nr. 16, din 27 februarie/12 martie 1919, p. 3.

29 Teritoriul Comitatului Solnoc-Dăbâca este actualmente împărțit între județele Cluj (centrul și sudul, cu orașul Dej), Maramureș (nordul), Bistrița-Năsăud (estul) și Sălaj (vestul), https://ro.wikipedia.org/wiki/Comitatul_Solnoc-D%C4%83b%C3%A2ca, accesat la 07.05.2021.

30 [AMNR], *Biblioteca arhivistică*, crt. 1390, f. 147.

31 [AMNR], *fond microfilme*, Ministerul de Război, Secția a III-a justiție, FII 5.1852, ds. 49, f. 453.

32 *Ibidem*.

33 *** *Monitorul Oficial*, nr. 127, 29 august 1918, pp. 2040-2041.

34 [AMNR], *fond microfilme*, Ministerul de Război, Secția a III-a justiție, FII 5.1852, ds. nr. 49, f. 453v.

35 *Ibidem*, f. 450.

36 *** *Gazeta Oficială*, nr. 31-35, din 25-31 mai, 5, 12, 16 iunie 1919, p. 5.

37 [AMNR], *fond Marele Cartier General*, crt. 1990, f. 118.

38 *Ibidem*, f. 57.

39 *Ibidem*, f. 72.

40 *Ibidem*, f. 73

41 *Ibidem*, f. 59-61.

42 [AMNR], *fond Marele Cartier General*, crt. 1990, f. 59-61.

43 *Ibidem*, crt. 2568, f. 149.

44 *Ibidem*, crt. 2568, f. 172.

45 *Ibidem*, crt. 3215, f. 88.

46 *Ibidem*, crt. 2568, f. 126.

47 *Ibidem*, crt. 2568, f. 174.

48 *Ibidem*, crt. 2568, f. 299.

49 *Ibidem*, crt. 2568, f. 332.

50 [AMNR], *fond Marele Cartier General*, Secția Justiție, dosar crt. 2568, f. 584.

51 *Ibidem*, dosar crt. 1990, f. 308.

52 *Ibidem*, dosar crt. 1990, f. 308.

53 *Ibidem*, dosar crt. 1990, f. 308v.

54 [AMNR], *fond Marele Cartier General*, Secția Adjutantură, dosar crt. 3215, f. 122.

55 *Ibidem*, dosar crt. 3215, f. 123.

56 http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Regimentul_de_voluntari_Horea, accesat la 09.05.2021.

57 [AMNR], *fond Marele Cartier General*, crt. 1990, f. 111.

58 http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Regimentul_de_voluntari_Horea, accesat la 09.05.2021.

59 [AMNR], *fond Marele Cartier General*, crt. 1990, f. 112.

60 [AMNR], *fond Marele Cartier General*, crt. 1990, f. 099.

61 [AMNR], *fond Marele Cartier General*, crt. 2568, f. 185v.

62 Cristina Rotaru-Radu, cuvânt-înainte la lucrarea *Unificarea legislației penale după Marea Unire din 1918*, Editura Universul Juridic, București, 2018, apud. Corneliu Chiseliță, Cuvânt-înainte la „I. Tanoviceanu – Tratat de Drept și procedură penală, Tip. Curierul Judiciar, vol. IV”, p. 12.

63 Vasile Stăncescu, „Avocații din Regat și avocații din Ardeal”, *Curierul justiției militare*, 15 martie 1922, în [AMNR], *Biblioteca arhivistică*, crt. 1390, f. 180.

64 http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm_act_text?id=1517, accesat la 07.05.2021.

65 <https://www.unbr.ro/unificarea-si-integrarea-juridica-a-romaniei-consecinta-a-actului-de-la-1-decembrie-1918-cu-privire-speciala-asupra-transilvaniei-alocutiune-sustinuta-de-dl-prof-univ-dr-ioan-santai-la-alba-iul/>, accesat la 07.05.2021.

66 [AMNR], *fond Direcția Cadre și Învățământ, Memorii Bătrâni*, litera P, general Papp, dosar 68, f. 10.

BIBLIOGRAFIE

*** *Istoria infanteriei române*, Editura Științifică și Pedagogică, București, 1985.

*** *Unificarea legislației și funcționarea sistemului judiciar după Marea Unire din 1918*, Culegere de articole realizate de audienții INJ și auditorii INM, Editura Universul Juridic, București, 2018.

Ionescu Mihail E., (coordonator), *Români în Marele Război: anul 1915. Documente, impresii, mărturii*, Editura Militară, București, 2015.

Preda Dumitru, Alexandrescu Vasile, Prodan Costică, *În apărarea României Mari. Campania armatei române din 1918-1919*, Editura Enciclopedică, București, 1994.

Rotaru-Radu Cristina, „Unificarea legislației penale după Marea Unire din 1918”, *Conferința națională „Dreptul românesc la 100 de ani de la Marea Unire”*, Facultatea de Drept a Universității din București, 22-23 noiembrie 2018, https://drept.unibuc.ro/dyn_doc/conferinta/brosura%20conferinta%20100%20de%20ani%20update.pdf

Rotaru-Radu Cristina, „Unificarea legislației și funcționarea sistemului judiciar după Marea Unire din 1918”, Culegere de articole realizate de audienții INJ, Editura Universul Juridic, București, 2018.

Torrey Glenn E., *România în Primul Război Mondial*, Editura Meteor Publishing, București, 2014.

Țucă Cornel, Batin Laurențiu, *Ofițeri ardeleni și bucovineni din fosta armată austro-ungară*, Editura Ethnologia, Baia Mare, 2018.

*** *Gazeta Oficială* nr. 6, din 14/27 ianuarie 1919.

*** *Gazeta Oficială*, nr. 31-35, din 25-31 mai, 5, 12, 16 iunie 1919.

*** *Monitorul Oficial*, nr. 243, 26 ianuarie 1919.

*** *Monitorul Oficial*, nr. 127, 29 august 1918.

[AMNR], *fond Direcția Cadre și Învățământ, Memorii Bătrâni*, litera P, general Papp, dosar 68.

[AMNR], *fond microfilme*, Ministerul de Război, Secția a III-a justiție, FII.5.1852, dosar nr. 20.

[AMNR], *fond Marele Cartier General*, crt. 1990.

[AMNR], *fond Marele Cartier General*, Secția Justiție, dosar crt. 2568.

[AMNR], *fond Marele Cartier General*, Secția Adjutantură, dosar crt. 3215.

http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Regimentul_de_voluntari_Horea

http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm_act_text?id=1517, accesat la 07.05.2021.

https://drept.unibuc.ro/dyn_doc/conferinta/brosura%20conferinta%20100%20de%20ani%20update.pdf

https://ro.wikipedia.org/wiki/Comitatul_Solnoc-D%C4%83b%C3%A2ca

<https://www.unbr.ro/unificarea-si-integrarea-juridica-a-romaniei-consecinta-a-actului-de-la-1-decembrie-1918-cu-privire-speciala-asupra-transilvaniei-alocutiune-sustinuta-de-dl-prof-univ-dr-ioan-santai-la-alba-iul/>

MULTILATERALISM, DEMOCRAȚIE, CONCERT DE PUTERE: LINIILE ROȘII ALE RUSIEI

MULTILATERALISM, DEMOCRACY, CONCERT OF POWERS: RUSSIA'S RED LINES

Conf.univ.dr. Iulian CHIFU*

Dezbaterea privind reșezarea lumii este la vârf. Diverse state propun abordări nuanțate și soluții care să permită o reflectare mai pronunțată în guvernarea globală a propriilor interese. Conceptele sunt relativizate, și revizionismul este ascuns cu atenție în spatele respectului față de dreptul internațional, reguli și angajamente; ca și în cazul democrației, îmbrățișată formal de către toți actorii internaționali și subiect a numeroase interpretări din partea foarte multor actori. Multilateralismul nu pare nici el să însemne același lucru pentru diferiți actori, și noile inițiative sunt subminate de pe pozițiile unei frici crescânde de a nu fi lăsat deoparte în marile dezbateri privind viitorul lumii. Dar fapt este că un rol major îl va juca și în viitor continuitatea, un sistem sofisticat care va păstra toate alternativele, va fi funcțional, iar privilegierea pe rând a uneia sau alteia dintre formele de gestionare va depinde doar de alegerea globală, de atracția și de influența unui proiect sau a altuia, a unui model actual sau viitor. Acest model de coexistență a cercurilor multiple va fi presat de noile inițiative și de influența lor, de numărul de participanți și de amprenta geopolitică a modelului la nivel global a celor care optează și privilegiază un proiect sau altul.

The debate for resettling the world is at its peak. Different states are proposing nuanced approaches and solutions that would enable a better grip on the global governance of their own interests. Concepts are relativized and revisionism is carefully hidden beneath respect for the international rules and commitments. As is the case with democracy, embraced by all international players and subject to numerous interpretations by several actors. Multilateralism does not seem to mean the same to different stakeholders and new initiatives are challenged from the positions of a raising fear to be let aside in the big debates about the future world. But the fact is that continuity will play a role, a sophisticated system holding all alternatives will be in place and privileging one or another form is just a matter of global choice, appeal and influence of a project or another, a model or the next. This multiple circles coexistence model could be challenge by the new initiatives and their influence, the number of participants and their geopolitical footprint at the global level.

Cuvinte-cheie: Concert de Putere; multilateralism; politica de putere; Politica de Mare Putere; sfere de influență; suveranitate limitată.

Keywords: Concert of Powers; multilateralism; power politics; Big Power Politics; spheres of influence; limited sovereignty.

Alternativile teoretice ale conducerii lumii

Modul în care sunt organizate relațiile internaționale și securitatea globală reprezintă un model alternativ, de excludere a uneia prin cealaltă, existent dintotdeauna. De fapt, toată dezbaterea privind alternativele este una care depinde de câteva linii de gândire care au creat diferite doctrine. La nivel teoretic, toate modelele sunt interesante, în egală măsură, cu plusuri și minusuri. Dar în viața reală, fiecare model este dependent de situația reală a lumii la un anumit moment, cuantificând realitățile

și relațiile de putere dintre marii jucători, liniile de gândire și modelele considerate mai apropiate de realitatea pe care o reprezintă și urmând tendințele și dezvoltările momentului.

Concret, la nivel teoretic, modelele de gestionare a relațiilor internaționale se împart în câteva categorii:

- *Lumea G0* – fiecare pentru el, Lumea Nimănu – *No one's World*¹, un nivel crescut de anarhie cu anumite reguli locale sau regionale, introduse în zone în care există un actor important cu interese mari, voința de a gestiona și de a urma reguli, dar și suficiente resurse pentru a face ca aceste reguli pe care le stabilește să fie respectate. Firește că ele sunt subiecte ale unor provocări și contestări în consecință.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: keafuyul@gmail.com

• *O lume hegemonică* – o putere dominantă, cu suficientă forță, resurse și hotărâre pentru a desena și a gestiona sistemul. Un sistem deschis contestărilor din partea puterilor în expansiune sau a alianțelor dintre diferiții actori, iar sistemul poate funcționa atât timp cât există o cooperare cu alte puteri mari din sistem sau o capacitate suficientă pentru a obliga aplicarea regulilor impuse sistemului.

• *Politica de Mare Putere – Concertul de Putere – Bipolarism* – sunt soluții aparținând aceleiași familii, cu nuanțe specifice.

Astfel, Politica de Mare Putere se traduce printr-o înclinație a Marilor Puteri de a-și recunoaște una celeilalte statutul, de a și-l respecta și de a ajunge la un acord într-un Mare Târg – *Big Bargain* – pe seama celorlalți actori internaționali, în loc de a se lupta într-un război, ori de câte ori acest lucru este posibil.

Concertul de Putere se referă la Concertul European de Putere din 2015 și înseamnă că un număr de mari puteri, recunoscându-și statutul și interesele, negociază o abordare comună a lumii, reguli comune de cooperare, impuse, ulterior, tuturor actorilor internaționali.

Bipolarismul este situația în care lumea este împărțită în două, pe baza diferențelor ideologice și a două modele opuse, iar aceste falii creează două blocuri opuse, care se confruntă unul cu celălalt, fără să implice direct cele două Mari Puteri, care sunt centrele de coagulare a matricei celor două blocuri. Regulile și acordurile vin în urma negocierilor celor doi actori principali, singurele superputeri sau mari puteri din sistem.

Multilateralismul – înseamnă implicarea, în orice decizie internațională, a tuturor statelor care sunt actori internaționali, pe picior de egalitate, în cadrul dezbaterii – pe baza egalității suverane – prin exprimarea individuală a preferințelor, pe baza votului majoritar, în urma unei dezbateri universale.

Pentru fiecare model teoretic, există condiții stricte pentru a deveni dominante și prezente pe arena internațională:

G0 sau lumea anarhică este forma naturală de evoluție a lumii, în care fiecare actor este înclinat să-și urmeze propriile reguli și interese, acomodându-și relațiile cu alți actori și preferințele acestora, fără a exista un model dominant sau reguli care să fie impuse de cineva din sistem. Este o reflectare directă a libertății din sistem. Este și

ceea ce regăsim, de obicei, în arena internațională (înaintea apariției înțelegerilor globale).

Lumea hegemonică are nevoie de o putere majoră, cu suficiente resurse și voință ca să gestioneze lumea, în cea mai mare parte, pentru a impune viziunea și modelele sale și pentru a întări aceste reguli pe care le-a creat. Există câteva referințe pentru perioada de după căderea Zidului Berlinului, cu SUA devenit hegemon în sistem. Totuși, modelul este mai apropiat situației Lumii Imperiului Roman sau Lumii Grecești, în timpurile marilor imperii, care acopereau lumea cunoscută cu regulile lor și cu puterea militară, cu capacitatea de proiecție a puterii și legilor și cu capacitatea de a le aplica.

Concertul de putere pare cea mai naturală formă de aranjament atunci când există o conștiință colectivă pentru a oferi un aranjament și pentru a evita conflictele de mare intensitate, dar ține, de asemenea, de nivelul puterii geopolitice a principalilor actori, ca și de voința și determinarea de a se implica mai mult decât în a-și apăra interesele individuale imediate. Am avut câteva încercări, dar modelul nu a putut evita războiul (decât pe perioade relativ scurte de timp, mai puțin de o generație). Și, acest lucru a fost posibil atât timp cât diferența de potențial dintre acești mari jucători, mari actori, *big actors*, și cei mici a fost suficientă pentru a impune abordarea dominantă, agreată fără prea multă durere și prea multe costuri.

Concertul European de Putere de la Viena, 1815, întâlnirea, de la Yalta, dintre SUA, Uniunea Sovietică și Marea Britanie, în calitate de membri permanenți ai Consiliului de Securitate, cu drept de veto, pot fi modele pentru Concertul de Putere. Pactul secret Ribbentrop-Molotov din 1939 și perioada Războiului Rece pot fi momente de bipolarism și sfere de influență agreate reciproc, cu Politica de Mare Putere și Mari Târguri, pe seama celorlalți actori din sistem.

În fine, dezbaterile Adunării Generale a ONU și regulile votării rezoluțiilor neobligatorii sunt o reflectare a multilateralismului.

Liniile roșii ale Rusiei. O teorie asupra întăririi regulilor la nivel global și internațional

La 21 aprilie, președintele Rusiei, Vladimir Putin, a prezentat un discurs despre starea națiunii în fața Adunării Federale², care a devenit faimos,

din cauza referinței la „liniile roșii” care nu trebuie trecute. Criticând faptul că, „colegii occidentali resping cu încăpățănare propunerile numeroase ale Rusiei”³, președintele Putin notează că „mișcările neprietenești împotriva Rusiei au continuat neabătut. Unele țări au făcut un obicei, se pare, din a se lua de Rusia fără motiv, cel mai adesea, fără niciun motiv. A devenit un fel de sport nou despre cine strigă cel mai tare”⁴.

În acest cadru și context, președintele Putin a făcut celebra sa declarație:

„Noi chiar dorim să menținem relații bune cu toți cei angajați în comunicarea internațională, inclusiv, apropo, cu cei cu care nu am fost în cele mai bune relații în ultima vreme, ca să o spun mai blând. Noi chiar nu dorim să ardem podurile. Dar dacă cineva ia din greșeală bunele noastre intenții drept indiferență sau slăbiciune și intenționează să ardă sau chiar să arunce în aer aceste poduri, trebuie să știe că Rusia va răspunde asimetric, rapid și puternic.

Cei care sunt în spatele provocărilor care amenință interesele noastre fundamentale de securitate vor regreta ceea ce au făcut într-un mod în care nu au regretat nimic de multă vreme.

În același timp, tocmai am fost foarte clar, avem suficientă răbdare, responsabilitate, profesionalism, încredere de sine și certitudine legat de cauza noastră, ca și bun simț, când luăm decizii de orice fel. Dar sper ca nimeni să nu se gândească să treacă «linia roșie» în ceea ce privește Rusia. Vom stabili noi înșine, în fiecare caz specific în parte, unde va fi aceasta trasată”⁵.

Astfel, liniile roșii invocate sunt legate, în declarația lui Vladimir Putin, de arderea sau aruncarea în aer a relațiilor – lipsă de comunicare sau izolarea Rusiei pe arena internațională –, provocări care amenință interese de securitate esențiale pentru Rusia. Rusia va stabili unilateral aceste linii roșii și le va întări, și aceste linii roșii vor fi stabilite de la caz la caz, aceasta implicând o amenințare clară, venită din partea Rusiei, pentru un răspuns *asimetric, rapid și puternic*. Această abordare poate fi lesne prezentată ca o amenințare directă de folosire a forței în afacerile internaționale.

Și, putem vedea acest lucru în toată media centrală din Occident. BBC a interpretat faptul că Putin avertizează Occidentul⁶, și purtătorul de cuvânt al președintelui Putin, Dmitri Peskov, a descris, ulterior, „liniile roșii” drept „interesele noastre de

securitate externe, interesele de securitate interne în prevenirea oricărui amestec străin, fie în alegerile noastre, fie în alte procese politice interne”⁷. Pe de altă parte, aducerea în discuție a „răspunsului asimetric” al Rusiei la acțiunile occidentale este o abordare mai veche, dar este pentru prima oară când avem referirea la existența unor linii roșii⁸. Nu există nicio referire la substanța liniilor roșii invocate, mai mult, declarația permite Rusiei să transforme aceste linii roșii într-o țintă mișcătoare, adică să adapteze aceste linii potrivit voinței sale unilaterale. În același timp, fără o definiție clară a percepției Rusiei asupra liniilor roșii, cum ar putea ca aceste linii să fie respectate de cineva vreodată?

Originile ideii de Linii Roșii (la francezi, expresia este de linii galbene, având același înțeles – *les lignes jaunes*) datează de la 31 iulie 1928, când a fost semnat Acordul Liniilor Roșii⁹, în urma înțelegerii dintre partenerii Companiei Iraq Petroleum, potrivit cărora nu trebuia să își atingă independent interesele în domeniul petrolier în cadrul Imperiului Otoman, care cădea la acea vreme; a nu trece o anumită linie arbitrar trasă pentru a împărți spațiul. În termeni concreți, înseamnă stabilirea unor condiții care nu trebuie să fie încălcate, sub amenințarea utilizării forței și a unor costuri enorme, în cazul încălcării acestor condiții. În dreptul internațional, liniile roșii sunt interzise *per se*, pentru că asta înseamnă introducerea unor condiții unilaterale și amenințarea cu folosirea forței împotriva unui actor internațional.

Pe de altă parte, există și un alt înțeles la care a recurs, de exemplu, președintele Barack Obama, în contextul utilizării de Siria a armelor chimice împotriva propriei populații¹⁰. Este legat de respectarea dreptului internațional, a regulilor internaționale stabilite și a angajamentelor unei țări și trasează o limită în timp sau un ultimatum de a se retrage dintr-o asemenea poziție și de a reveni în cadrul limitelor unei poziții agreeate, unui comportament sau unei reguli, în caz contrar, va suferi consecințele. Cele două interpretări sunt contrare, pentru că ultima se referă la a obliga pe toată lumea să respecte dreptul internațional și angajamentele asumate, cu bună credință, *bona fides*, sau să sufere consecințele – care nu implică în mod necesar utilizarea forței, în primul caz, fiind vorba despre pretenții unilaterale și despre amenințarea cu recurgerea la forță.

Deci Liniile roșii ale Rusiei sunt legate direct de o abordare unilaterală, ilegală, potrivit Cartei ONU, condamnată de dreptul internațional, care include amenințarea cu utilizarea forței. Linia roșie la care se referă președintele Obama este legată de întărirea dreptului internațional și de aplicarea lui, de angajamentele statelor și de semnătura pe un tratat internațional, fapt care e parte a principiului *bona fides*, a respectării cu bună credință a angajamentelor internaționale asumate. De aici înainte, avem ilustrarea clară a antagonismului dintre legea forței, în primul caz, și forța legii, în cel de-al doilea.

Serghei Lavrov și „adevăratul multilateralism” în cadrul Consiliului de Securitate al ONU

O anumită clarificare în legătură cu liniile roșii ale Rusiei, invocate în discursul lui Vladimir Putin referitor la starea națiunii, din 21 aprilie 2021, poate fi găsită în declarația lui Serghei Lavrov, la dezbaterile online, organizată de China, făcută din poziția de președinte în exercițiu al Consiliului de Securitate, la 7 mai 2021. În acel discurs, care trebuia să se concentreze pe dezbaterile privind multilateralismul, Ministrul de Externe al Federației Ruse a subliniat¹¹ propria sa interpretare referitor la ceea ce Rusia înțelege prin „adevăratul multilateralism”:

„Este clar că perspectivele de dezvoltare sustenabilă și predictibilă a comunității internaționale sunt legate direct de abilitatea noastră de a găsi soluții eficiente la problemele comune și de dorința noastră de a exercita un leadership colectiv, pentru ca adevăratul multilateralism să prevaleze”¹².

Liniile roșii descrise de Lavrov și Rusia sunt: toate regulile internaționale trebuie stabilite în cadrul ONU, cu Rusia având drept de veto în toate chestiunile, incluzând Noua Ordine Mondială¹³:

„Rusia, ca majoritatea statelor, este convinsă că o asemenea muncă trebuie dusă doar pe baza normelor dreptului internațional, recunoscute universal (...). Organizația Națiunilor Unite trebuie să servească drept platformă cheie pentru eforturile coordonate: este coloana vertebrală a ordinii globale moderne, în care toate statele independente sunt reprezentate. Astăzi, legitimitatea sa unică și capacitățile sale unice sunt necesare cu precădere. Principalele prevederi ale dreptului internațional încastate în Carta ONU au trecut testul timpului.

Rusia cere tuturor statelor să respecte necondiționat motivațiile și principiile Cartei (...)”¹⁴.

Rusia dorește să revină la aranjamente de tip Yalta și la Politica de Mare Putere a Marilor Târguri – *Big Bargain* – pentru a așeza lumea de mâine, amintind de propunerea lui Vladimir Putin referitoare la o reuniune a membrilor permanenți ai Consiliului de Securitate al ONU, pentru acest târg, sau cel puțin o întâlnire SUA–Rusia, pentru a aranja regulile jocului în viitor. Dar, în același timp, limitele date de respectarea *statu-quo*ului sunt date de „un echilibru stabil de interese” și de „noile realități”¹⁵ care pot da cale liberă revizionismului, sub o altă etichetă:

„Este necesar să preservăm baza legală internațională recunoscută, pentru a construi un echilibru de interese stabil care se pliază pe noile realități. (...) Ce poate fi mai natural decât discutarea ținutelor pentru întărirea multilateralismului la ONU? (...) Acest fapt dovedește atitudinea adevărată a Occidentului față de multilateralism și ONU, pe care nu le privesc drept un format universal pentru dezvoltarea soluțiilor acceptabile tuturor”¹⁶.

Rusia respinge, de fapt, conceptul de lume bazată pe reguli și preferă să se refere alternativ la reguli agreeate universal/de toată lumea, înțelegând doar pe cele stabilite în cadrul Consiliului de Securitate al ONU:

„Conceptul de lume bazată pe reguli este avansat ca un substitut al dreptului internațional. Trebuie să notăm faptul că dreptul internațional are deja un corp de reguli, dar reguli acceptate pe platforma universală și reflectând consensul sau un acord larg. Obiectivul Occidentului este să se opună eforturilor colective ale tuturor membrilor comunității mondiale cu alte reguli dezvoltate în formate închise, neinclusive și apoi impuse tuturor celorlalți. Nu vedem decât daune în asemenea acțiuni care ocolesc ONU și încearcă să uzurpe singurul proces de decizie care poate reclama relevanță globală”¹⁷.

Egalitatea suverană a statelor – un principiu extras direct din Carta ONU – este respins de facto atunci când, pentru Lavrov, Putin și Rusia, numai Marile Puteri se califică pentru a discuta viitorul lumii¹⁸. Cu Rusia în prim-plan, la masă:

„Membrii permanenți ai Consiliului de Securitate al ONU sunt chemați să joace un rol cheie în provocarea unui dialog deschis și direct în legătură cu cele mai presante probleme ale

vremurilor noastre. Potrivit Cartei ONU, ei au o responsabilitate specială pentru a menține pacea și securitatea internațională. Președintele Rusiei, Vladimir Putin, a propus un summit cu liderii celor cinci state membri permanenți. Sperăm să transformăm această idee în realitate imediat ce situația epidemiologică a lumii se va stabiliza”¹⁹.

Desigur, orice altă reuniune a statelor suverane și toate acordurile la care s-a ajuns în afara cadrului ONU și a dreptului de veto al statelor membre permanente ale Consiliului de Securitate sunt respinse de Rusia, inclusiv Summitul Democrațiilor și Alianța pentru Multilateralism, pentru că Rusia nu este prezentă și nu are același drept de veto în acest cadru. Această poziție încalcă direct dreptul statelor de a încheia acorduri internaționale și de a negocia reguli și angajamente convenite mutual, iar acest fapt este permis de dreptul internațional. Cerința de a pune toate instituțiile internaționale, normele și acordurile sub ONU și sub dreptul de veto din Consiliul de Securitate este un exces de interpretare, o pretenție care nu a fost agreată niciodată de comunitatea internațională.

„Idea bine cunoscută de a organiza un Summit al Democrațiilor, propus de Administrația Statelor Unite este în același sens. Stabilirea unui nou club, bazat pe interese, cu o bază ideologică clară are potențialul de a inflama și mai mult tensiunile internaționale și de a adânci liniile de diviziune, într-o lume care are nevoie de o agendă unificatoare mai mult decât oricând (...). O altă inițiativă, cu scopul de a realiza leadershipul global, ocolind ONU este ideea franco-germană de a crea o Alianță pentru Multilateralism. (...) Inițiative ambițioase noi de a crea parteneriate înguste apar tot timpul în cadrul Alianței pentru Multilateralism, pe teme care sunt deja discutate în cadrul ONU sau al agențiilor sale specializate, de exemplu pe cyber security (între 65 de state membre), respectul pentru dreptul internațional umanitar (43 de state membre), parteneriatul pentru informație și democrație (peste 30 de țări) etc.”²⁰.

Dezbaterea despre multilateralism și nevoia evidentă de reformare a ONU

Miza reală în dezbatere este ideea unui sistem multilateral, cu respectarea egalității suverane a statelor, și e legată de regulile de decizie din cadrul Consiliului de Securitate al ONU. Rămășițele

acordurilor din cel de-al Doilea Război Mondial sunt încă în vigoare și orice încercare de a le revizui și de a reforma Carta cu privire la acest punct a fost respinsă cu precădere de către membrii permanenți ai Consiliului de Securitate, în ciuda celor mai bune argumente posibile.

Mai întâi, a fost cea despre tabăra perdantă din cel de-al Doilea Război Mondial, care nu a intrat în Consiliul de Securitate, fiind vorba, în primul rând, despre Germania și Japonia. Apoi a fost ideea unei prezențe geografic echilibrate, care ar fi presupus ca India, Brazilia și, poate, Africa de Sud să fie membri permanenți. Regula majorității calificate a grupului de reprezentanți, chiar împărțiți între membri permanenți și nepermanenți, este una potrivită pentru eficiența deciziilor. Dar dreptul de veto al unor anumite state este un atavism important care ar trebui înlocuit. A fost însă respins întotdeauna, chiar și regula abținerii de la a utiliza veto în chestiunile care țin de statul în cauză.

Nevoia de a revizui Carta ONU, ca și regulile Consiliului de Securitate, în primul rând, dreptul de veto al membrilor permanenți, a fost identificată de aproape toți participanții la dezbaterile pe marginea multilateralismului. Chiar și Wang Yi, reprezentantul chinez, și Volkan Bozkir, diplomatul turc care deține poziția de Președinte al Adunării Generale, s-au referit la acest lucru: „În multe ocazii, Consiliul este divizat și nu e capabil să se ridice la nivelul provocărilor. În majoritatea acestor cazuri, motivul eșecului îl reprezintă diferențele dintre membri, cu precădere dintre membrii permanenți”, a spus Volkan Bozkir. Domnul Bozkir a subliniat nevoia de reformă și de apariție a unui consiliu mai reprezentativ, mai responsabil și transparent, afirmând: „O spun în calitate de Președinte al celui mai democratic organism al acestui sistem”²¹, cu referire indirectă la mai puțin democraticul Consiliu de Securitate și la drepturile sale de veto care alterează votul direct.

Wang Yi, consilier de stat și ministru al Afacerilor Externe al Chinei, a discutat direct despre reforma Consiliului de Securitate, pledând pentru o reprezentare mai bună a țărilor în curs de dezvoltare: „ONU are nevoie să mențină pasul cu timpurile și ar trebui să îmbunătățească eficiența, capacitățile de răspuns de urgență și transparența în activitatea sa prin reformă. Este motivul pentru

care trebuie să crească reprezentarea și vocea statelor în curs de dezvoltare și să așeze un sistem de guvernare globală mai just și mai echitabil²².

Desigur, SUA a avut partea sa în dezbaterile despre multilateralism, care a revenit la realitate, amintind principiile de bază ale Cartei și înțelesul original al semnatarilor. Secretarul de stat Anthony Blinken l-a citat pe președintele Harry Truman, atacând relativizarea și interpretarea ministrului Lavrov. Menținerea păcii și securității este primul obiectiv al ONU, dar drepturile omului sunt prezente în Articolul 1:

„Cele mai puternice state sunt și ele legate de aceste principii. Au fost de acord cu o formă de autorestrângere – așa cum a spus președintele Truman –, să-și înfrângă dorința de a face tot timpul ceea ce le place – pentru că au recunoscut că acest lucru va servi, la final, nu numai intereselor umanității, ci chiar pe ale lor. SUA a făcut astfel, chiar dacă a fost de departe cea mai puternică națiune a lumii, la acea vreme. A fost interesul său luminat. Noi credem că succesul altor națiuni este critic și pentru noi. Și nu am dorit ca state mai puțin puternice să se simtă amenințate și obligate să se alieze împotriva noastră²³.”

Secretarul de stat Blinken a subliniat, de asemenea, că regulile ar trebui respectate de către membrii permanenți ai Consiliului de Securitate, în primul rând, și faptul că acest statut cere mai mult de la acești membri și că nu oferă impunitate, dreptul de a ignora regulile sau luarea deciziilor pe seama statelor mai mici. El a mai afirmat și faptul că respectiva Cartă nu se referă, în primul rând, la state, ci este pentru oameni, pentru drepturile și libertățile lor, în egală măsură:

„Această realizare deosebită, cu toate imperfecțiunile sale, a fost o realizare fără precedent. Și a durat pentru că majoritatea covârșitoare a cetățenilor și națiunilor continua să o vadă ca reprezentându-le interesele, valorile, speranțele (...). În același timp, vom continua să respingem cu putere atunci când vedem statele subminând ordinea internațională, pretinzând că regulile cu care au fost de acord nu există, sau pur și simplu, încălcându-le cu bună știință. Pentru ca sistemul să livreze, toate statele trebuie să respecte regulile sale și să le aplice pentru succesul său²⁴.”

Dar partea cea mai importantă a declarației este legată de o replică la ideea de „multilateralism adevărat” și de sistem propus de Rusia, revelând,

chiar și fără a numi, cele mai importante probleme și provocări ale ordinii internaționale și ale lumii bazate pe reguli, venind din partea lui Putin și a regimurilor autocratice. El a contestat referirea la neamestecul în treburile interne, susținând că „drepturile omului nu sunt valori subiective care variază de la o societate la alta. Declarația Universală a Drepturilor Omului începe cu cuvântul «universal» tocmai pentru că statele noastre au căzut de acord că există anumite drepturi pe care fiecare persoană, oriunde, le deține. Invocarea jurisdicției interne nu dă nici unui stat un cec în alb pentru a trata ca sclavi, a tortura, a face să dispară, a epura etnic propriul popor sau a încălca drepturile omului în orice alt mod²⁵.”

Anthony Blinken s-a referit, de asemenea, și la un alt principiu al Cartei, principiul egalității suverane a statelor membre, acuzând încă o dată comportamentul Rusiei în arena internațională:

„Un stat dovedește că nu dorește să respecte acest principiu atunci când își permite să redeseneze frontierele altuia; sau când caută să rezolve dispute teritoriale, utilizând sau amenințând cu utilizarea forței; sau atunci când un stat pretinde că are dreptul la o sferă de influență pentru a dicta sau impune coerciția asupra alegerilor și deciziilor altui stat. Și un stat încalcă acest principiu atunci când vizează un altul cu dezinformare și corupție militarizată, subminează alegerile libere și corecte și instituțiile democratice ale altui stat sau se răzbuună pe jurnaliști și dizidenți în afara granițelor sale.

Aceste acțiuni ostile pot, de asemenea, să amenințe pacea și securitatea internațională pe care Carta Națiunilor Unite ne obligă să le apărăm.

Când statele membre ale ONU – cu precădere, membrii permanenți ai Consiliului de Securitate – încălcă aceste reguli și blochează încercările de a-i trage la răspundere pe cei care încălcă dreptul internațional, atunci transmit mesajul că și alții pot să încalce regulile cu impunitate²⁶.

Ierarhia instituțiilor internaționale versus libertatea de asociere

Aceste evoluții sunt cruciale în găsirea drumului spre reaşezarea noii ordini mondiale și pentru modul în care se va poziționa fiecare dintre țările implicate în dezbateri. Am văzut deja ideea îmbrățișată de Statele Unite, potrivit căreia statele democratice sunt în rivalitate directă cu autocrațiile, Statele Unite fiind interesate de un multilateralism real²⁷.

Acest multilateralism implică strângerea laolaltă și conjugarea întregii greutate a tuturor democrațiilor, fie mari, medii sau mici, pentru a obține convergența ideilor și a pozițiilor, greutatea strategică pentru a obține o majoritate globală dominantă, pentru a contura și a propune regulile generale²⁸ și pentru a apăra aplicarea principiilor și angajamentelor existente, nu numai prevederile Cartei ONU.

De fapt, ideea unei ierarhii a instituțiilor în sistemul internațional și al subordonării tuturor organizațiilor internaționale față de ONU și a dreptului său de veto din Consiliul de Securitate este expresia lipsei de democrație, multilateralism și de suveranitate egală a statelor. Din contră, sistemul internațional, inclusiv cel stabilit prin Națiunile Unite, este bazat pe democrație, drepturile și libertățile omului și libertatea țărilor de a se asocia liber, pe baza regulilor democratice, traduse la nivel internațional. Supremația legii, statul de drept, egalitatea suverană a statelor sunt parte din acquis-ul general și orice relativizare a acestor reguli, orice respingere sau limitare a libertăților statelor ori a oamenilor constituie o încălcare a acestei înțelegeri comune a dreptului internațional.

Anarhismul fundamental al sistemului internațional înseamnă și libertatea statelor de a se asocia în modul pe care îl consideră a fi cel mai potrivit și mai avantajos pentru interesele lor, dar și într-o formă durabilă, respectând același set de principii și valori – și acesta este miezul oricărei înțelegeri, al oricărui acord. Concertul de Putere a fost supralicitat și îmbrățișat pentru eficiența sa²⁹, pentru că vorbim despre consens între câteva state. Dar tocmai experiența și istoria Consiliului de Securitate ne oferă proba că un consens este greu de găsit, comparabil cu cel între un număr mult mai mare de state. Pe de altă parte, UE și NATO au dovedit că, dacă membrii organizației respectă aceleași reguli și își asumă aceleași valori și principii, se poate realiza și consensul dintre un număr relativ important de actori.

În acest sens, ne-am uitat cu atenție la noile instituții pentru coeziunea democrațiilor. NATO a dezvoltat deja formate cu partenerii globali, dincolo de legătura transatlantică, state care au lucrat împreună în Afganistan, și democrațiile pot repeta această experiență, pe baza principiilor și valorilor comune care reprezintă matricea de bază a acestor organizații. Comunitatea Democrațiilor este deja coezivă și va rămâne și se va dezvolta,

în timp ce summitul democrațiilor, pregătit de SUA, va duce la o coordonare mai bună a statelor democratice. Apoi Alianța pentru multilateralism, pe care Franța și Germania o pregătesc este un alt format care merită luat în considerare. Noile instituții multilaterale ar putea deveni instrumente care pot oferi monitorizarea regulilor și normelor existente, angajamentele și acordurile în vigoare și să pregătească noile reguli necesare dezvoltării noilor tehnologii, în chestiuni legate de spațiul cibernetic, *artificial intelligence*, spațiu, Marele Nord și zona Arctică³⁰ și așa mai departe.

O credință realistă a Noii Ordini Mondiale ar trebui să aibă în minte o abordare mult mai sofisticată decât una de supersimplificare sau de fetișizare a opțiunilor teoretice pentru resetarea Ordinii Globale. De fapt, toate opțiunile sunt pe masă și toate instrumentele sunt pregătite, unele abordări noi sunt pe care să fie construite și lansate, și realitatea va permite mecanismelor alternative să fie prezente și utile, atât timp cât există un sprijin pentru unul sau altul dintre ele, la un anumit moment dat, pe o anumită temă în discuție. De fapt, toate coexistă și sunt suprapuse, dar voința statelor și oamenii se vor raporta alternativ la fiecare dintre ele, și cea mai relevantă dintre acestea, care adună cel mai important sprijin va deveni referențialul pentru soluția la o anumită problemă.

Asta nu înseamnă că totul e perfect sau că nu vor exista ciocniri și conflicte. Dar aceasta este metoda de a evita războaiele și conflictele militare deschise și de a discuta și gestiona problemele lumii într-o formă mai adecvată decât în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, cu Pactul Ribbentrop-Molotov, utilizând violența militară și politica de putere, cu Concertul de Putere de la Yalta, rivalitățile Războiului Rece, Mari Târguri, conflicte prin intermediari și Politicile de Mare Putere.

NOTE:

1 Charles A. Kupchan, *No One's World. The West, The Rising Rest and the Coming Global Turn*, Oxford University Press, 2013, p. 258; Ian Bremmer, *Every Nation for Itself. Winners and Losers in a G0 World*, Portfolio Penguin, 2012, p. 229.

2 Vladimir Putin, *Presidential Address to the Federal Assembly*, Manezh Central Exhibition Hall, 2021, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/65418>, accesat la 14.05.2021.

3 *Ibidem*.

- 4 *Ibidem*.
- 5 *Ibidem*.
- 6 [BBC], "Putin warns of tough Russian action if West crosses «red line»", 21 aprilie 2021, <https://www.bbc.com/news/world-europe-56828813>, accesat la 13.05.2021.
- 7 *Ibidem*.
- 8 Nikola Mikovici, *What are Russia's red lines?*, CGTN, 2021, <https://news.cgtn.com/news/2021-04-22/What-are-Russia-s-red-lines--ZF1SXkzoWc/index.html>, accesat la 13.05.2021.
- 9 Michael Quentin Morton, "Once Upon a Red Line: The Iraq Petroleum Company Story", *GeoExpro*, 6 aprilie 2013, <https://www.geoexpro.com/articles/2013/06/once-upon-a-red-line-the-iraq-petroleum-company-story>, accesat la 07.05.2021. A trece linia roșie înseamnă a depăși punctul de întoarcere, adică drumul înapoi spre înțelegere nu mai e posibil.
- 10 La 20 august 2012, președintele Barack Obama a folosit expresia „linie roșie” referitor la folosirea armelor chimice în războiul civil din Siria, spunând: „Noi am fost foarte clari cu regimul Assad, ca de altfel și cu alți jucători de teren, că o linie roșie înseamnă pentru noi că vom începe să vedem o grămadă de arme chimice deplasate prin zonă sau chiar utilizate”. Când au avut loc atacurile chimice de la Ghouta, Obama a clarificat, ulterior: „Nu am stabilit o linie roșie. Lumea a stabilit-o, când 98% dintre guvernele populației lumii au declarat că folosirea armelor chimice este dezastruoasă și au adoptat un tratat prin care se interzice folosirea lor, chiar și în țările implicate în război” – declarație dată la Chemical Weapons Convention. A se vedea, Michele Richinick Obama: „Nu am stabilit o linie roșie, lumea a stabilit-o”, *MSNBC*, 4 septembrie 2013, <https://www.msnbc.com/morning-joe/obama-i-didnt-set-red-line-the-world-msna155636>; Roff Smith, "Red line", *National Geographic News*, 7 mai 2013, <https://www.nationalgeographic.com/culture/article/130507-red-line-obama-syria-mccain-chemical-weapons>; Ben Zimmer, "The Long History of the Phrase «Red Line»", *The Wall Street Journal*, 19 iulie 2013, <https://www.wsj.com/articles/SB10001424127887323993804578612210634238812>; Dot Wordsworth, "What, exactly, is a «red line»?", *The Spectator magazine*, 8 iunie 2013, <https://www.spectator.co.uk/article/what-exactly-is-a-red-line->, accesat la 18.04.2021.
- 11 Serghei Lavrov, *Foreign Minister Sergey Lavrov's remarks at the meeting of the UN Security Council, "Maintenance of international peace and security: Upholding multilateralism and the United Nations-centred international system"*, videoconferință, Moscova, 7 mai 2021, https://www.mid.ru/en/posledniye_dobavlenniyeh/-/asset_publisher/MCZ7HQumDqBY/content/id/4721942, accesat la 07.05.2021.
- 12 Serghei Lavrov, *op.cit.*
- 13 Iulian Chifu, „Ucenicii vrăjitori care desenează lumea de mâine cu mâna: supra-simplificare și paseism”, *Adevărul*, 19 mai 2021, [adev.ro/qtc7w3](https://www.adevarul.ro/qtc7w3), accesat la 19.05.2021.
- 14 Serghei Lavrov, *op.cit.*
- 15 Iulian Chifu, „Multilateralismul Rusiei: Concertul de Putere de la Yalta, sfere de influență și veto în afacerile globale”, *Adevărul*, 11 mai 2021, [adev.ro/qsxepm](https://www.adevarul.ro/qsxepm), accesat la 13.05.2021.
- 16 Serghei Lavrov, *op.cit.*
- 17 *Ibidem*.
- 18 Iulian Chifu, *op.cit.*
- 19 Serghei Lavrov, *op.cit.*
- 20 *Ibidem*.
- 21 [UN], *Security Council upholds role of multilateralism in a complex world*, 7 mai 2021, <https://news.un.org/en/story/2021/05/1091532>, accesat la 13.05.2021.
- 22 *Ibidem*.
- 23 *** *Secretary Antony J. Blinken Virtual Remarks at the UN Security Council Open Debate on Multilateralism*, 7 mai 2021, <https://www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-virtual-remarks-at-the-un-security-council-open-debate-on-multilateralism/>, accesat la 13.05.2021.
- 24 *Ibidem*.
- 25 Iulian Chifu, „Multilateralismul Rusiei: Concertul de Putere de la Yalta, sfere de influență și veto în afacerile globale”, *Adevărul*, 11 mai 2021, [adev.ro/qsxepm](https://www.adevarul.ro/qsxepm), accesat la 11.05.2021.
- 26 *** *Secretary Antony J. Blinken Virtual Remarks at the UN Security Council Open Debate on Multilateralism*, 7 mai 2021, <https://www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-virtual-remarks-at-the-un-security-council-open-debate-on-multilateralism/>, accesat la 13.05.2021.
- 27 Patrick M. Stewart, *The Biden Administration and the Future of Multilateralism*, European Council of Foreign Relations, 21 aprilie 2021, <https://www.cfr.org/blog/biden-administration-and-future-multilateralism>, accesat la 18.04.2021.
- 28 Joseph Biden Jr., *Interim national security strategic guidance*, White House, 3 martie 2021, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/03/NSC-1v2.pdf>, accesat la 07.05.2021.
- 29 Richard Haass, Charles Kupchan, "The New Concert of Powers", *Foreign Affairs*, 23 martie 2021, <https://www.foreignaffairs.com/articles/world/2021-03-23/new-concert-powers>, accesat la 18.04.2021.
- 30 Iulian Chifu, „Multilateralismul Rusiei: Concertul de Putere de la Yalta, sfere de influență și veto în afacerile globale”, *Adevărul*, 11 mai 2021, [adev.ro/qsxepm](https://www.adevarul.ro/qsxepm), accesat la 11.05.2021.

BIBLIOGRAFIE

*** *Secretary Antony J. Blinken Virtual Remarks at the UN Security Council Open Debate on Multilateralism*, 7 mai 2021, <https://www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-virtual-remarks-at-the-un-security-council-open-debate-on-multilateralism/>

[BBC], "Putin warns of tough Russian action if West crosses «red line»", 21 aprilie 2021, <https://www.bbc.com/news/world-europe-56828813>

[UN], *Security Council upholds role of multilateralism in a complex world*, 7 mai 2021, <https://news.un.org/en/story/2021/05/1091532>

- Biden Joseph Jr., *Interim national security strategic guidance*, White House, 3 martie 2021, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/03/NSC-1v2.pdf>
- Chifu Iulian, „Multilateralismul Rusiei: Concertul de Putere de la Yalta, sfere de influență și veto în afacerile globale”, *Adevărul*, 11 mai 2021, adev.ro/qsxepm
- Chifu Iulian, *Ucenicii vrăjitori care desenează lumea de mâine cu mâna: supra-simplificare și paseism*, *Adevărul*, 19 mai 2021, adev.ro/qtc7w3
- Haass Richard, Kupchan Charles, ”The New Concert of Powers”, *Foreign Affairs*, 23 martie 2021, <https://www.foreignaffairs.com/articles/world/2021-03-23/new-concert-powers>
- Kupchan Charles A, *No One’s World. The West, The Rising Rest and the Coming Global Turn*, Oxford University Press, 2013; Bremmer, Ian, *Every Nation for Itself. Winners and Losers in a G0 World*, Portfolio Penguin, 2012.
- Lavrov Serghei, *Foreign Minister Sergey Lavrov’s remarks at the meeting of the UN Security Council, ”Maintenance of international peace and security: Upholding multilateralism and the United Nations-centred international system”*, videoconferință, Moscova, 7 mai 2021, https://www.mid.ru/en/posledniye_dobavlnenniye/-/asset_publisher/MCZ7HQUMdqBY/content/id/4721942
- Mikovici Nikola, *What are Russia’s red lines?*, CGTN, 22 aprilie 2021, [https://news/2021-04-22/What-are-Russia-s-red-lines--ZF1SXkzoWc/index.html](https://news.cgtn.com/news/2021-04-22/What-are-Russia-s-red-lines--ZF1SXkzoWc/index.html)
- Morton Michael Quentin, *Once Upon a Red Line: The Iraq Petroleum Company Story*, *GeoExpro*, 6 aprilie 2013, <https://www.geoexpro.com/articles/2013/06/once-upon-a-red-line-the-iraq-petroleum-company-story>
- Putin Vladimir, *Presidential Address to the Federal Assembly*, Manezh Central Exhibition Hall, 21 aprilie, 2021, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/65418>
- Richinick Michele, *Obama: ”I didn’t set a red line, the world set a red line”*, MSNBC, 4 septembrie 2013, <https://www.msnbc.com/morning-joe/obama-i-didnt-set-red-line-the-world-msna155636>
- Smith Roff, ”Red line”, *National Geographic News*, 7 mai 2013, <https://www.nationalgeographic.com/culture/article/130507-red-line-obama-syria-mccain-chemical-weapons>
- Stewart M. Patrick, *The Biden Administration and the Future of Multilateralism*, European Council of Foreign Relations, 21 aprilie 2021, <https://www.cfr.org/blog/biden-administration-and-future-multilateralism>
- Wordsworth Dot, ”What, exactly, is a «red line»?”, *The Spectator Magazine*, 8 iunie 2013, <https://www.spectator.co.uk/article/what-exactly-is-a-red-line->
- Zimmer Ben, ”The Long History of the Phrase «Red Line»”, *The Wall Street Journal*, 19 iulie 2013, <https://www.wsj.com/articles/SB10001424127887323993804578612210634238812>

DETERMINĂRI GEOPOLITICE ALE RUSIEI LA MAREA NEAGRĂ

RUSSIA'S GEOPOLITICAL DETERMINATIONS IN THE BLACK SEA

Drd. Ilie-Răsvan DUMITRU*

În prezentul articol se va analiza proiecția puterii economice și militare a Rusiei în regiunea Mării Negre, văzută atât prin prisma resurselor imense ale acesteia, cât și ca mijloc de proiecție a puterii militare în statele riverane și în Mediterana de Est. Perspectiva energetică este fundamentală în geopolitica Rusiei, iar regiunea Mării Negre este percepută de aceasta ca punct de confluență a mai multor interese globaliste, în care Rusia își dorește să fie nu doar mediator, ci pivotul determinant care să impună politica regională. Crearea unei dependențe energetice a Occidentului față de resursele rusești reprezintă un scop politic bine definit în strategia rusească. Gazele rusești devin astfel un veritabil cal troian prin care Rusia poate influența politicile europene, acest instrument energetic fiind completat și de alte instrumente de forță, menite să submineze sau să diminueze rolul NATO în Europa de Est. Interesele rusești se concentrează, în primul rând, pe dorința de a menține diferite niveluri de influență politică și economică în fiecare stat riveran, de a menține Marea Neagră sub control în privința exporturilor de petrol sau gaze naturale și a altor transporturi maritime prin portul Novorossiysk, precum și pe dorința de a preveni un deficit de securitate față de NATO, care ar putea amenința flancul de sud-vest al Kremlinului. În urmărirea acestor interese, strategia Rusiei se bazează pe utilizarea instrumentelor politice, diplomatice, informaționale și economice, care sunt susținute de o capacitate militară din ce în ce mai credibilă, aspecte care vor fi analizate și explicate în acest articol.

The present paper analyzes the projection of Russia's economic and military power in the Black Sea region, seen both in terms of its huge resources and as a way of projecting military power in the coastal States and the Eastern Mediterranean. The energy perspective is important in Russia's geopolitics, and the Black Sea region is perceived by it as the point of confluence of several globalist interests, in which Russia desires not only to be a mediator, but the decisive pivot to impose regional policy. Creating an energy dependency of the West on Russian resources represents a well-defined political goal in the Russian strategy. Russian gas is thus becoming a Trojan horse, by which Russia can influence European policies, this energy instrument being complemented by other powerful instruments aimed at undermining or diminishing NATO's role in Eastern Europe. Russian interests are concentrating firstly on the desire to maintain different levels of political and economic influence in each coastal State, to maintain the Black Sea under control for oil or gas exports and other maritime transport through Novorossiysk port as well as preventing a security deficit toward NATO that could threaten the South-West flank of Kremlin. In pursuing these interests, Russia's strategy is based on the use of political, diplomatic, information and economic instruments, which are supported by an increasingly credible military capacity, analyzed and explained in this paper.

Cuvinte-cheie: războiul ruso-ucrainean; Crimeea; arma energetică; Marea Neagră.

Keywords: Russian-Ukrainian war; Crimea; energy weapon; Black Sea.

Considerații generale

Pentru a analiza conduita actuală a Rusiei, motivația și interesele geopolitice ale acesteia, va trebui să plecăm de la cuvintele lui Churchill, din discursul de la Colegiul Westminster, Fulton, Missouri, din 5 martie 1946: „După cum i-am văzut pe prietenii și aliații noștri ruși în timpul războiului, sunt convins că nu există nimic pe care să-l admire

atât de mult ca forța și nu există nimic pentru care să aibă mai puțin respect decât slăbiciunea, în special slăbiciunea militară”¹. Churchill a intuit perfect caracterul specific al politicii rusești, neschimbat de secole, exprimându-și opinia că Rusia nu dorește neapărat războiul, avertizând însă că Moscova dorește roadele războiului și extinderea nedeterminată a puterii și a politicilor sale².

Rusia este statul cu cea mai mare suprafață teritorială (17.125.191 km²), care se întinde din Europa de Est până în Asia de Nord, pe 17 fusuri orare. Rusia europeană se află la vest de munții

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: dimitrurasvan@yahoo.com

Ural, iar partea asiatică este reprezentată de Siberia, care se întinde la est de lanțul muntos, până la Marea Bering și Oceanul Pacific. Prin mărimea și complexitatea acesteia, Rusia prezintă un puternic caracter discordant. Deși acoperă o optime din suprafața terestră locuibilă a lumii, ea ocupă doar locul nouă între cele mai populate state din lume. Totuși, chiar dacă 75% din teritoriul acesteia se află pe continentul asiatic, această regiune este populată cu doar 22% din populația totală a statului. Și, deși cea mai mare parte a teritoriului se află pe continentul asiatic, Rusia având graniță comună cu Kazahstanul, Mongolia, China, Coreea de Nord, inclusiv graniță maritimă cu Japonia și SUA, ea nu este o putere asiatică, ci mai mult o putere europeană, dat fiind că este o prelungire a Europei și că, la vest de munții Ural, se concentrează cea mai mare parte a activității economice ruse. Chiar și așa, în afara teritoriului tradițional rusesc, constituit în timpul lui Ivan cel Groaznic (1533-1584), o parte din populația Federației Ruse este formată din alte naționalități: ucraineni, bașkiri, ciuvași și alte naționalități. Această eterogenitate a populației a necesitat un regim de control mai strict al ei, situație ce se regăsește inclusiv în perioada Uniunii Sovietice. Siberia reprezintă însă comoara plină de resurse a Rusiei, care constă în enorme zăcăminte de minereuri, petrol și gaze, fapt ce determină ca, în actuala competiție globală, acerbă, pentru resurse, arma preferată a Rusiei să fie cea energetică.

Proiecția puterii economice a Rusiei în regiunea Mării Negre trebuie văzută prin prisma resurselor imense ale acesteia și mai puțin prin activitatea economică. Acest fapt îi imprimă și politica regională, uneori agresivă, față de Occident și, cu precădere, față de statele aflate în proximitatea frontierelor acesteia. Perspectiva energetică este fundamentală în geopolitica Rusiei, iar regiunea Mării Negre este percepută de aceasta ca punct de confluență a mai multor interese globaliste, în care Rusia își dorește să fie nu doar mediator, ci pivotul determinant care să impună politica regională. Îngrădirile impuse de dreptul conflictelor armate și încorsetarea frontierelor de Alianța Nord-Atlantică și de țările occidentale îi limitează dreptul ancestral pe care Rusia și-l arogă, de a se impune militar, dar și economic. Acest aspect se datorează faptului că dimensiunea economică a Federației nu se află nici la nivelul la care să se poată impune, nici la nivelul la care să se poată dezvolta, ca în timpul

Războiului Rece. Totuși, Rusia se folosește de resursele energetice, pentru a le transforma în cea mai eficientă armă prin care își poate impune politica regională. Crearea unei dependențe energetice a Occidentului față de resursele rusești reprezintă un scop politic bine definit în strategia rusească³. Gazele rusești devin astfel un veritabil cal troian prin care Rusia poate influența politicile europene; dar doar resursa energetică nu este suficientă pentru reafirmarea Rusiei ca mare putere regională, dacă nu este însoțită și de alte instrumente de forță care să submineze sau să diminueze rolul NATO în Europa de Est. Astfel, viziunea lui Churchill față de politica rusească, deși emisă la finele celei de-a doua conflagrații mondiale, este cât se poate de reală și în zilele noastre.

Scurt istoric al formării statului rus

Pentru Rusia, factorii geostrategici ai regiunii Mării Negre nu s-au schimbat din 1853⁴, NATO și Statele Unite înlocuind statele europene individuale cu principalii concurenți geopolitici ai Rusiei. În actualul context geopolitic regional, gazul rusesc reprezintă mărul otrăvit pentru Occident, Crimeea este baza de proiecție a forței militare, Turcia reprezintă pivotul, iar strâmtoarele turcești reglează randamentul strategic. Astfel, obiectivul final al Moscovei este reprezentat de accesul și de prezența militară în estul Mediteranei, ca o contrabalansare a extinderii SUA și NATO spre est, precum și ca o expansiune a puterii în Marea Egee și în zona mediteraneeană centrală, pentru extinderea sferei de influență pe noua magistrală a drumului mătășii, creionat de o Chină care aspiră la un statut hegemonic universal.

Caracterul complex, discordant, expansiv și ostil al Federației Ruse nu ar putea fi înțeles, dacă nu am pătrunde în istoria sinuoasă a acestui popor conservator, tradiționalist, rigid și mândru. Rusia, ca formațiune socială, datează din jurul secolului al IX-lea, când triburile de slavi estici au format o protofederație, numită Rusia Kieveană, constituită din orașele din jurul Kievului și din cele de pe râul Nipru, pe teritoriul actual al Ucrainei. Invazia mongolilor din secolul al XIII-lea, precum și presiunile exercitate de aceștia asupra Rusiei Kievenae au condus la o migrare spre nord-est și la o concentrare a populației de etnie rusă în jurul Moscovei. Această concentrare a populației ruse a dus la formarea Marelui Cnezat al Moscovei. Cel

care avea să desăvârșească centralizarea cnezatului, prin cucerirea regiunilor rusești Novgorod (1478) și Tver (1485), a fost Ivan al III-lea cel Mare (1462-1505). Acesta a dus o politică de expansiune moderată, extinzând puterea prin unirea teritoriilor locuite de ruși, până ce Hoarda de Aur a încetat să mai dețină puterea feudală suzerană (1480), conducând astfel la o creștere a forței, resurselor, populației și întinderii teritoriale a cnezatului. Dar această extindere teritorială avea o vulnerabilitate critică, ce era dată de formele de relief care nu asigurau o barieră protectoare eficientă împotriva eventualilor invadatori, principatul neputând fi apărat decât, eventual, de pădurile din jurul Moscovei. Lipsa unor obstacole naturale care să le permită rușilor să își organizeze apărarea a fost principalul catalizator al expansiunii teritoriale. Această politică, bazată pe *ideea atacului ca apărare*, a fost pusă în practică de Ivan al IV-lea cel Groaznic (1533-1584), care își arogă meritul de a fi pus bazele Rusiei țariste. În timpul domniei lui Ivan al IV-lea, țaratul a ajuns până la bariera naturală, formată de Munții Ural, la est, de Marea Caspică, la sud și de Cercul Arctic, la nord.

În secolul următor, țaratul se extinde peste bariera naturală a Munților Ural, încorporând toată Siberia până la Oceanul Pacific din Extremul Orient. Această extindere teritorială a permis Rusiei țariste să capete o adâncime strategică la care putea să apeleze, în caz de invazie. O suprafață atât de extinsă necesita mult efort logistic și o linie lungă de aprovizionare a armatelor, care putea epuiza orice forță militară care ar fi dorit să cucerească Moscova. Sub domniile lui Petru cel Mare (1682-1725), a cărui politică a condus la apariția Imperiului Rus (1721), precum și sub conducerea împărătesei Ecaterina cea Mare (1762-1796), Rusia țaristă s-a extins și spre vest și sud, aceasta ajungând să fie protejată de un inel uriaș de apărare, reprezentat de regiunea arctică, baltică, ținutul Ucrainei, Munții Carpați, Marea Neagră, Munții Caucaz, Marea Caspică și Munții Ural până la Cercul Arctic. Întinsul nesfârșit al Siberiei, climatul ei sărăcăcios și rece, stepele deșertice ale Mongoliei de Nord au reprezentat o zonă tampon uriașă, naturală în fața eventualilor atacatori; geografia era cea care asigura imperiul că nu va putea fi atacat dinspre est de nicio armată inamică.

Geografia extinsă a Rusiei a prezentat și prezintă două mari regiuni fierbinți asupra cărora

actorii ostili acesteia au generat dintotdeauna presiune. Una este reprezentată de Câmpia Europei de Nord, care se întinde din Franța până la Munții Ural, iar a doua este reprezentată de regiunea Mării Negre. În ceea ce privește Câmpia Europei de Nord, aceasta se întinde din nord-vestul Franței, cuprinde Belgia, Olanda, nordul Germaniei și toată Polonia. La granița cu Rusia, Câmpia de Nord Europeană, care se unește cu Câmpia Rusească, formând împreună Câmpia Europeană, are 3.200 km lățime și reprezintă o regiune plată până dincolo de Moscova. Tocmai acest relief plat al acestei suprafețe mari de pământ a permis ca efective mari de trupe ostile să le poată parcurge relativ ușor din punctul de vedere al mobilității, dar extrem de greu, raportat la liniile mari de aprovizionare a armatelor și la clima imprevizibilă. Dinspre această câmpie, în ultimii 500 de ani, Occidentul a atacat Rusia; prima dată polonezii⁵, urmați de armata suedeză, condusă de Carol al XII-lea⁶, de armatele napoleoniene⁷, și de germani, în cele două conflagrații mondiale. Întinderea nesfârșită a Rusiei, dificultățile de aprovizionare a trupelor și clima capricioasă l-au determinat pe ilustrul general francez A. H. Jomini, care l-a însoțit pe Napoleon în campania din 1812, să lase moștenire ceea ce avea să dea de gândit multor comandanți de armate: „Rusia este o țară în care intri ușor, dar din care ieși foarte greu”⁸.

O serie de factori politici, economici și militari, i-au determinat pe liderii ruși să caute și să mențină influența în regiunea Mării Negre, pentru preluarea controlului asupra zonei. De la sfârșitul secolului al XVI-lea până în secolul al XX-lea, Imperiul Rus a purtat 12 războaie cu Imperiul Otoman⁹, care dorea extinderea sferei de influență politică și economică, în special în Peninsula Crimeea. O bază permanentă în Crimeea i-ar fi permis controlul asupra stepelor kievene, Câmpiei Europei de Nord, regiunii Astrahanului și Mării Azov. Marea Neagră a prezentat interes major și pentru Rusia, datorită necesității accesului navelor militare într-un port cu ape calde, care nu îngheață iarna și care oferă acces liber la rutele comerciale importante ale lumii¹⁰. Portul de la Oceanul Arctic (Murmansk), precum și cel de la Oceanul Pacific (Vladivostok) sunt inaccesibile câteva luni pe an, din cauza ghețurilor, ceea ce afectează atât comerțul, cât și accesul flotei ruse, blocându-i astfel orice acțiune ca mare putere navală globală. Lipsa unui port

cald, care să permită accesul liber la oceanele lumii a devenit o problemă importantă, fiind catalogată drept vulnerabilitate strategică, încă de pe vremea lui Petru cel Mare. Forțarea accesului la Marea Mediterană și, de acolo, la Oceanul Pacific, precum și la Oceanul Indian prin cucerirea ținuturilor afgane a reprezentat un scop vital pentru politica expansionistă a Rusiei.

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, sovieticii au văzut Bulgaria, România și Ucraina devenind instrumente ale naziștilor, prin care s-a încercat înfrângerea Armatei Roșii din sudul Rusiei, în scopul de a se prelua controlul asupra câmpurilor petrolifere din zona Caucazului. În această perioadă, Uniunea Sovietică și-a extins sfera de influență în regiunea Mării Negre, prin modificări teritoriale (reanexarea Basarabiei¹¹) și prin sprijinirea instaurării guvernelor comuniste din Bulgaria și România, care au fost forțate să se alinieze la politica Moscovei. Înființarea Pactului de la Varșovia în 1955, ca răspuns la formarea Organizației Tratatului Nord-Atlantic a consolidat și mai mult poziția Uniunii Sovietice în regiune. Trupele sovietice rămase în România după 1945 au fost retrase abia în 1958, nu însă înainte de a sărăci, de a devaliza de resurse și de a promova o politică feroce, de subjugare economică a României, disimulată prin înființarea unor companii mixte numite *sovromuri*. În perioada Războiului Rece, Uniunea Sovietică s-a bucurat de o preeminență politică, militară și economică de la Burgas la Batumi. Presiunile Rusiei exercitate asupra Turciei, pentru preluarea controlului asupra strâmtorilor, au condus la aderarea Turciei la NATO, în 1952. Acest fapt a fost compensat prin mărirea capacității SUA și a altor forțe aliate de a opera din bazele militare înființate în Turcia, impunând astfel un echilibru regional de putere, pe care Moscova a fost nevoită să îl recunoască.

Considerații asupra geopoliticii ruse actuale

Din punct de vedere politic, sovieticii au perceput pătrunderea capitalismului democratic în Europa de Est ca pe o amenințare existențială la adresa Uniunii Sovietice. Prăbușirea acesteia a privat Federația Rusă de o mare parte din influența și securitatea regională pe care o deținea în regiunea Mării Negre. Loialitatea politică a foștilor aliați riverani la Marea Neagră s-a dovedit fragilă, odată cu prăbușirea URSS. Deși, prin Tratatul de prietenie încheiat cu Ucraina, la 31 mai 1997, Federația

Rusă și-a menținut flota Mării Negre în porturile militare din jurul peninsulei Crimeea, fenomenul revoluțiilor colorate, cea a trandafirilor din Georgia (noiembrie 2003), cea portocalie din Ucraina (noiembrie 2004) sau cea eșuată din Republica Moldova (aprilie 2009), au fost percepute ca o imixtiune a Occidentului în politica geostrategică a Rusiei. Statutul de membru cu drepturi depline în NATO (2004) și în Uniunea Europeană (2007), acordat Bulgariei și României (foste țări membre ale Pactului de la Varșovia), precum și apelul președintelui american George Bush¹², prin care i-a îndemnat pe alți lideri ai NATO să declare că Georgia și Ucraina se vor alătura alianței militare¹³, a îngrijorat autoritățile Federației Ruse, acestea simțindu-se obligate să ia măsuri. Intervenția în forță în Georgia¹⁴ (2008) a deteriorat semnificativ relațiile Rusiei cu Occidentul și, în special, cu Statele Unite. De altfel, la conferința pentru securitate de la München (2007), Putin avertizase țările occidentale cu privire la extinderea NATO în zona de proximitate a Federației Ruse¹⁵, criticând ceea ce el a numit dominația monopolistă a Statelor Unite în relațiile globale și „utilizarea aproape neconținută a forței în relațiile internaționale”. Având în vedere declinul relativ rapid al influenței ruse în regiunea Mării Negre, Rusia a fost forțată să-și reconsidere rolul de putere regională și să dezvolte o nouă strategie pentru a-și proteja interesele în regiune, chiar înainte de 2014. Anexarea ilegală a Crimeii, în 2014, a forțat Kremlinul să adopte măsuri urgente pentru a diminua efectele măsurilor dispuse de Occident.

Având în vedere intensificarea confruntării cu Occidentul, care a debutat cu războiul din Georgia (2008) și care a escaladat cu conflictul din Ucraina (2014), este important să înțelegem modul în care Rusia își configurează interesele în regiune și strategia pe care o urmărește pentru a-și asigura aceste interese strategice.

La prăbușirea Uniunii Sovietice, din rămășițele URSS au renăscut 15 state suverane. Acestea pot fi grupate pe cinci regiuni geografice:

- zona baltică: Estonia, Letonia, Lituania;
- zona Europei de Est: Belarus, Moldova și Ucraina;
- zona Caucazului de Sud: Georgia, Armenia, Azerbaidjan;
- zona Asiei Centrale: Kazahstan, Kirghizstan, Tadjikistan, Turkmenistan, Uzbekistan;
- zona euroasiatică: Rusia.

Astfel, geografia a înlocuit ideologia sovietică, granițele statelor suverane recăpătându-și configurația logică, ce urmează linia munților, a lacurilor, a râurilor și a mărilor. Granițele tradiționale delimitează spațiile în care popoarele își vorbesc propria limbă și își respectă tradițiile izvorâte din istorie. Excepția este reprezentată de *stanurile* care s-au desprins din vechiul Imperiu Persan, acestea având granițele trasate artificial de Stalin, care a urmărit să slăbească puterea națională a statelor prin intercalarea unor minorități naționale din statele învecinate.

Aceste state desprinse din fosta URSS pot fi împărțite în trei categorii, în funcție de sfera de influență a Rusiei asupra politicii acestora:

- state neutre: Uzbekistan, Azerbaidjan și Turkmenistan. Acestea sunt independente energetic și nu sunt îndatorate nici Occidentului, și nici Rusiei, în privința securității și comerțului, ceea ce le determină să își reconsidere singure politicile naționale. În încercarea diminuării neutralității și a relativei independențe, Rusia a *plantat* conflicte înghețate¹⁶ în interiorul sau în proximitatea acestora;

- state proruse: Kazahstan, Kirghizstan, Tadjikistan, Belarus și Armenia. Toate aceste state sunt interconectate economic cu Rusia, au minorități ruse bine integrate în societate, fac parte din Uniunea Economică Euroasiatică¹⁷ (cu excepția Tadjikistanului) și din Organizația Tratatului de Securitate Colectivă – OTSC¹⁸ (cu excepția Tadjikistanului).

- state prooccidentale – Ucraina, Georgia și Moldova –, care aspiră să adere atât la NATO, cât și la UE, dar care sunt ancorate în sfera de influență a Rusiei, care le consideră incluse în conceptul *aproape în străinătate*, menținându-se pe teritoriul acestora, prin enclave sau regiuni autonome, ce alimentează conflicte înghețate, trupe militare sau miliții proruse.

Pe lângă acestea, celelalte state care au făcut parte din Pactul de la Varșovia sunt în NATO și UE¹⁹, respectiv: Polonia, Letonia, Estonia, Lituania, Ungaria, România, Bulgaria, Cehia, Slovacia și Albania.

Dintre toate aceste state, riverane la Marea Neagră sunt toate cele prooccidentale, cu excepția Rusiei. Acest aspect explică de ce Kremlinul a intervenit atât de brutal în politica Ucrainei, pe fondul escaladării tensiunilor politice cu privire la direcția spre care se îndrepta Ucraina în anul 2013.

Înainte de conflictul din Georgia (2008), Marea Neagră a fost promovată ca un model de cooperare navală între foștii adversari ai Războiului Rece. Activitățile navale comune (BlackSeaFor și Black Sea Harmony), precum și participarea regulată a Rusiei la Operația Active Endeavor a NATO promiteau un viitor în care toate statele riverane din Marea Neagră puteau conlucra pentru a asigura un climat de securitate regională, atenuând amenințări, precum contrabanda sau traficul de persoane. Acest climat de cooperare s-a deteriorat după războiul ruso-georgian, dar elementele au fost menținute până în 2013, ca urmare a eforturilor combinate ale Rusiei și membrilor NATO – în special Turcia. Odată cu anexarea Crimeii, cu războiul din Donbas și cu degradarea accentuată a relațiilor cu Occidentul, elementul cooperativ al strategiei militare ruse s-a orientat spre confruntarea politică și subversivă cu NATO, precum și spre concurența pentru prezența militară în regiunile Mării Negre și estului Mediteranei.

Consider că Rusia nu a dorit și nu dorește un conflict cu NATO, însă apropierea de frontiera acesteia creează destulă tensiune și îngrijorare pentru a nu reacționa, mai ales că aceasta era avantajată de factori care puteau permite cu lejeritate lansarea unor agresiuni hibride, precum: prezența unei minorități ruse semnificative în Crimeea și proximitatea estică a Ucrainei, un climat tensionat și destabilizant, o forță militară semnificativă în vecinătatea zonei vizate, precum și o vulnerabilitate a cadrului instituțional și administrativ din peninsulă.

Dacă la conducerea Ucrainei s-ar fi aflat un guvern prorus sau măcar unul neutru care să nu adere la organizațiile occidentale, Rusia nu ar fi acționat brutal, deoarece ar fi avut garanția prezervării unei zone tampon în Câmpia Europei de Nord și în Marea Neagră, care să protejeze Federația Rusă de eventualele agresiuni. Aceasta avea nevoie de garanții că baza navală de la Sevastopol nu va fi afectată de o direcție prooccidentală a Ucrainei, mizând și pe faptul că dependența energetică a acesteia față de resursele ruse era un contraargument solid care să o mențină în sfera de influență a federației. Intrarea Ucrainei pe o axă prooccidentală reprezenta un risc de proximitate pentru Rusia, care ar fi putut conduce la transformarea bazei de la Sevastopol într-o bază militară NATO. Situația s-a tensionat, deoarece președintele Ucrainei, Viktor Ianukovici,

a făcut greșeala de a pendula pe două fronturi, în încercarea de a obține avantaje economice și politice atât din Occident, cât și din Rusia. Acest joc a atras animozitatea populației prooccidentale, care a declanșat revoluția Euromaidan, ce a condus, în final, la evenimentul din 2014. Politica duală a lui Ianukovici nu era una singulară, această strategie regăsindu-se și la Igor Dodon, Vladimir Voronin, Vladimir Plahotniuc, Aleksandr Lukașenko și liderul armean Serzh Sargsyan.

Ideea de a avea o graniță comună cu un stat membru al NATO sau UE este inacceptabilă pentru politica președintelui Putin. Înființarea unei baze militare NATO lângă o bază militară rusească (Sevastopol) este de neconceput pentru politica rusă, care vede toată această expansiune occidentală ca pe o agresiune formală la adresa politicii ruse²⁰. După anexarea forțată a Crimeii, oricât am încerca să ne uităm în altă direcție din punct de vedere politic și militar, ceea ce se întâmplă în bazinul Mării Negre este pivotal, nu numai pentru statele din proximitate, dar și pentru Balcanii de Vest, Orientul Mijlociu, zona Mării Baltice și chiar Nordul Îndepărtat. Importanța strategică a Mării Negre este dată și de faptul că Sevastopolul este singurul port rusesc la o mare cu ape calde, ceea ce îi mărește considerabil potențialul economic și militar. Din acest port, militar, Rusia își poate exercita controlul asupra traficului naval din regiunea Mării Negre. Însă accesul în afara acestei regiuni nu este unul facil. Ieșirea la Mediterană este restricționată prin Convenția de la Montreaux din 1938, care permite Turciei (țară membră a NATO) să controleze traficul prin strâmtoarea Bosfor. Navele militare nu pot tranzita zona decât în număr și tonaj limitat și doar în condiții de pace. Chiar dacă reușesc să treacă de Bosfor, pentru a pătrunde în Marea Mediterană, navelor militare rusești ar trebui să li se permită accesul la Marea Egee. Mai departe, accesul la Oceanul Atlantic, din Mediterană, nu se poate realiza decât prin acordarea permisiunii de trecere prin strâmtoarea Gibraltar. În Oceanul Indian, nu se poate trece decât prin acordarea permisiunii de trecere prin Canalul Suez, acesta aflându-se sub controlul unei forțe multinaționale MFO²¹.

O altă dificultate strategică este aceea că flota rusă din Kaliningrad nu poate ieși din Marea Baltică decât prin strâmtoarea Skagerrak, care face legătura cu Marea Nordului, controlată de Danemarca și Norvegia (ambele state membre ale NATO).

Chiar dacă ar reuși să treacă prin acest culoar îngust, pentru accesul la Oceanul Atlantic, prin Marea Nordului, navele rusești ar trebui să treacă prin culoarul delimitat de Groenlanda, Islanda și Regatul Unit al Marii Britanii (culoarul GIUK). Toate aceste restricții limitează potențialul Rusiei de a deveni o mare forță militară navală, precum și aspirația la un statut de hegemon mondial. În această situație, interesele strategice rusești în regiunea Mării Negre se concentrează, în mare măsură, pe securitate, influență politică și economică, scopuri care reflectă statutul de mare putere.

Interesele Federației Ruse la Marea Neagră

În domeniul securității, forțele militare rusești din regiune se mențin pentru a proteja zonele critice pentru producția economică, pentru a interzice activitatea ilegală, pentru a realiza siguranța navigației și a sprijini implementarea deciziilor de politică externă în zone maritime importante din punct de vedere economic, aplicații comune sau operații de menținere a păcii²². Strategic, forțele ruse din regiune sunt destinate să asigure flancul sud-vestic al Rusiei împotriva unui atac, să intimideze și să descurajeze vecinii de la urmărirea politicilor contrare intereselor Moscovei, chiar cu forța, dacă este necesar. Capacitatea acestor forțe de a desfășura operații în Marea Neagră a fost demonstrată prin atacul rus asupra navelor marinei ucrainene și reținerea a 24 de marinari aflați la bord, lângă strâmtoarea Kerch, la 25 octombrie 2018²³.

Pe lângă interesele sale de securitate, Rusia urmărește interese politice în toate statele riverane din zona Mării Negre. Având în vedere că Bulgaria și România sunt membre ale UE și ambele, precum și Turcia fac parte din NATO, influențarea politicilor acestora este mai dificilă în perioada post-Război Rece. Istoria recentă a demonstrat că influența politică rusă în Ucraina și Georgia este mai eficientă din punctul de vedere al Moscovei, prin faptul că nu au o apartenență la structurile occidentale sau Nord-Atlantice. Politica rusă constă în încercarea Moscovei de a sprijini pe cei care favorizează relațiile de prietenie cu aceasta, concomitent cu respingerea celor care nu au o politică proeuroasiatică. În ceea ce privește interesele economice ale Rusiei, Turcia și Ucraina sunt cei mai mari parteneri comerciali ai Rusiei în regiune, cu un dever mai mare decât al celorlalte țări riverane. Astfel, în anul 2018 Turcia a avut un volum total al schimburilor comerciale

de 26 de miliarde \$²⁴, iar Ucraina, de 11,7 miliarde \$²⁵. Exporturile rusești către partenerii comerciali sunt axate, în primul rând, pe resurse naturale (cu precădere, gaz natural), acest aspect fiind văzut ca o armă economică eficientă de influențare a politicii altor state. Însă nu numai resursa energetică reprezintă un instrument de influențare a altor state, ci și alte produse comercializate sau chiar turismul sunt folosite pentru a influența pozițiile statelor suverane. Astfel, la sfârșitul anului 2015, Moscova a impus sancțiuni economice²⁶, constând în limitarea comerțului cu produse agricole, precum și restricționarea turismului în Turcia, după doborârea de către Ankara a bombardierului rusesc Su-24, care a încălcat spațiul aerian turc.

Un element cheie al modului în care Rusia își percepe interesele în regiune și modul în care aceste interese pot fi amenințate reprezintă natura relației Rusiei cu Occidentul. În primii ani ai regimului Putin, Kremlinul a căutat să adopte o relație de bună colaborare și cooperare cu Statele Unite și cu aliații săi. Chiar și după aderarea Bulgariei și României la NATO (2004) și UE (2007), a existat un anumit grad de cooperare în materie de securitate, în regiunea Mării Negre, între Rusia și Occident. Până la deteriorarea relațiilor cu Occidentul și cu Statele Unite, cu precădere după războiul georgian (2008), Rusia nu își definise clar interesele de securitate, politice și economice din regiune, oscilând între relații cu sumă zero și cele de confruntare. După criza din Ucraina, degradarea accentuată a relațiilor cu Occidentul a condus la reconsiderarea politicii de securitate a Rusiei, expansiunea UE și NATO fiind percepută ca o amenințare la adresa stabilității statului rus²⁷. În același timp, poziția Rusiei poate fi văzută ca un act de persuasiune prin afișarea unui grad minim de influență pe care aceasta crede că trebuie să îl mențină în vecinătatea sa, indiferent de starea relațiilor cu Occidentul.

În ceea ce privește *obiectivele Federației Ruse la Marea Neagră*, documentele strategice oficiale, reprezentate de doctrinele militare și de strategiile de securitate națională ale Rusiei, nu menționează detalii semnificative privind direcția geopoliticii rusești în regiunea Mării Negre. Politica acesteia poate fi însă dedusă pe baza intereselor și comportamentului său, din care să reiasă ecartul dintre dorință și acceptanță, respectiv ce ar prefera și ce ar accepta Rusia. De la venirea lui Vladimir Putin la conducerea Rusiei, acesteia i s-a reimprimat

de facto statutul de mare putere euroasiatică. Această calitate hegemonică pretinsă de Rusia pare să însemne că liderii ruși ar prefera să beneficieze de o sferă de influență privilegiată prin stabilirea unui mecanism de reintegrare a fostelor republici sovietice în structuri euroasiatice, cu excepția statelor baltice (Estonia, Letonia și Lituania).

În regiunea Mării Negre, acest proiect de reintegrare conferă Rusiei o mai mare securitate, influență politică și economică în Ucraina și Georgia (precum și în Moldova și Armenia). Rezultatul final poate îmbrăca o diversitate de forme, dar obiectivul principal al Rusiei rămâne menținerea influenței în Ucraina și Georgia și împiedicarea, prin orice mijloace, a integrării acestora în structurile occidentale și nord-atlantice. Având în vedere deteriorarea relațiilor cu Occidentul și reacția Statelor Unite după evenimentele din 2008 și 2014, Rusia ar putea continua să accepte guverne orientate spre Vest la Kiev și Tbilisi, atâta timp cât aceste țări își reconsideră poziția față de NATO sau UE.

Referitor la politica Bulgariei, României și Turciei, care sunt deja integrate în NATO, perspectivele de a le modifica drastic orientarea geopolitică sunt aproape nule, Rusia nefiind dispusă să urmărească acest lucru care nu duce la niciun rezultat. Politica Rusiei trădează însă acțiuni care urmăresc, probabil, să submineze sau să contracareze orice politici antirusești, percepute ca provenind din interiorul regiunii, sprijinind orice oportunitate care promovează interesele rusești în regiunea Mării Negre. Scopul politic al Kremlinului este de a sprijini liderii, în special din Ankara și Sofia, care au o poziție tolerantă pentru un angajament mai mare cu Rusia și care sunt dispuși să acționeze în moduri care seamănă diviziune și incertitudine în Occident.

În esență, Rusia dorește ca regimul de conducere din fiecare țară riverană membră a NATO să respecte statutul Rusiei, de putere regională, și să nu permită dezvoltarea unei situații de securitate care amenință în mod legitim flancul de sud-vest al acesteia. În viziunea Rusiei, o posibilă integrare a Ucrainei, Moldovei sau Georgiei în structurile NATO și UE este văzută ca o amenințare pe termen lung, care urmărește să submineze Uniunea Economică Euroasiatică prin alimentarea unei influențe politice occidentale la granițele Rusiei. Perspectiva unei asemenea

integrări ar justifica promovarea intereselor rusești în toate domeniile cheie, care ar afecta, cel puțin, politicile statelor riverane. Această viziune este subliniată de intervențiile militare rusești în ambele țări, începând cu 2008.

Strategia Federației Ruse la Marea Neagră se bazează pe întrebuintarea unei combinații de instrumente nonmilitare și militare, al căror conținut și aplicare depind de contextul și orientarea politică a fiecărei țări. Strategia politică regională a Rusiei se adaptează în mare măsură în funcție de factori cheie, precum istoria, cultura, considerațiile de securitate și realitățile geopolitice actuale. Rusia pune un accent deosebit pe fostele republici sovietice, care, pe lângă faptul că se încadrează în politica „aproape în străinătate”, au o minoritate rusă semnificativă, sunt contigue și împărtășesc o cultură și o istorie comune. În 2013, Rusia a făcut un efort susținut și direcționat pentru a descuraja Ucraina și Georgia (și Armenia și Moldova) de la semnarea acordurilor de asociere în Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător – ZLSAC cu UE. Aceste demersuri au determinat Armenia să abandoneze, în 2013, în mod neașteptat, urmărirea unui acord de asociere, alăturându-se Uniunii Economice Eurasiatice. Rusia a căutat, probabil, o inversare similară a parcursului occidental în Kiev și Tbilisi, dar nu a reușit să atingă acest obiectiv. Putin a susținut, într-un interviu documentar din 2015, că Occidentul încearcă în mod deliberat să submineze așa-numitele eforturi de integrare eurasiatică ale Rusiei²⁸. Din punctul de vedere al Georgiei, Moldovei și Ucrainei, apropierea de UE, mai stimulantă economic, a fost mai atractivă decât aderarea la Uniunea Economică Eurasiatică, relativ mai săracă, pe care Rusia a căutat să o domine pentru propriile interese. Pentru a schimba politicile pe care Moscova le considera nesatisfăcătoare, Rusia a desfășurat o gamă variată de activități politice, informaționale, economice și clandestine în aceste țări și în alte țări din regiune. De exemplu, în Bulgaria, Rusia a folosit elemente de istorie, de cultură și de religie pentru a susține inițiativele rusești și a genera antipatie față de Occident²⁹. De asemenea, Kremlinul a amenințat direct cu utilizarea forței împotriva României în 2016, ca răspuns la decizia Bucureștiului de a găzdui infrastructura SUA, de apărare antirachetă pe teritoriul său³⁰. Pentru România, riscul unei agresiuni hibride, venită din direcția Federației Ruse sau a potențialilor parteneri

economici ai acesteia, crește odată cu lipsa unei minorități ruse sau proruse pe teritoriul românesc, precum și prin faptul că țara se află într-o zonă geografică în care Rusia are dreptul de a se exprima. De altfel, România este încă prizoniera deciziilor geostrategice luate de marile puteri militare aliate, conduse de Napoleon și de Alexandru I al Rusiei, în anul 1807, prin care au fost împărțite sferile de influență din Europa. *Documentul obraznic*³¹, cum este cunoscut acordul de procentaj care a statuat înțelegerea dintre Churchill și Stalin, de împărțire a Europei de Est în sfere de influență, nu a fost, de fapt, decât o reconfirmare a înțelegerii din Tratatul de la Tilsit (1807) dintre marile puteri estice și vestice ale începutului de secol al XIX-lea, care își disputau supremația asupra Europei.

Având în vedere schimbările de direcție strategică din 2014, este clar că Rusia își mărește, într-un ritm accelerat, capacitatea militară din regiunea Mării Negre. Planul de reechipare a Flotei Mării Negre și a altor forțe din districtul militar sudic a precedat însă anexarea Crimeii și războiul din estul Ucrainei. Chiar dacă nu ar fi existat nicio mișcare de protest Euromaidan în Ucraina, Rusia ar fi introdus în înzestrarea forțelor armate proprii un număr mare de sisteme de armament moderne. Acest fapt se datorează faptului că liderii ruși consideră că, în orice condiții geopolitice, Rusia are nevoie de o armată care să descurajeze în mod credibil potențialele agresiuni externe și care să fie suficient de puternică pentru a constrânge actorii regionali, dacă este necesar.

Consider că Rusia a avut o strategie de securitate bine stabilită încă de dinainte de criză cu Ucraina. În special capacitățile sporite pentru districtul militar sudic, care făceau parte din Programul de armament de stat, început în 2011, ar fi asigurat depășirea cantitativă a forțelor armate din zonă și, într-o anumită măsură, ar fi servit drept factor de descurajare împotriva intervenției occidentale, în cazul unei crize regionale. Descurajarea strategică este susținută, în primul rând, de forțele nucleare strategice ale Rusiei (rachete strategice, forțe strategice navale, aviație strategică și arme nucleare tactice), în timp ce descurajarea convențională împotriva NATO în regiunea Mării Negre ar putea implica o capacitate sporită de executare a unor lovituri în adâncime cu sisteme de armament de la suprafață sau din imersiune, cu capabilități A2/AD și cu celelalte forțe armate regulate din regiune.

Anexarea Crimeii și deteriorarea corespunzătoare a relațiilor Rusiei cu Ucraina și cu Occidentul au modificat planul Rusiei pentru armata sa, în două moduri. În primul rând, anexarea Crimeii a permis Federației Ruse să realoce o cantitate considerabilă de capacități militare la 300 km spre vest, pentru a spori flota și infanteria navală care erau deja acolo. Având în vedere starea actuală și, probabil, viitoare a relațiilor dintre Rusia și Occident, această capacitate sporită ar permite Moscovei să amenințe NATO mai departe de centrul politic al Rusiei și de potențialele teatre de operații militare, precum Ucraina, Caucazul de Sud și, într-o măsură mai mică, Moldova. Acest aspect este posibil, având în vedere teritoriul tampon cu limita frontierei NATO de-a lungul tuturor axelor, cu excepția sud-estului. Celălalt mod în care planul s-a schimbat pentru Rusia a fost re poziționarea și restructurarea unei cantități relativ mari de putere de luptă de-a lungul multor secțiuni din granița Rusiei cu Ucraina. În multe privințe, această re poziționare nu costă mult Rusia, având în vedere că amenințările majore la adresa securității provin, astăzi, din vestul Rusiei, iar forțele desfășurate de-a lungul frontierei cu Ucraina ar putea fi mutate spre nord, în cazul apariției unei crize acolo (deși, probabil, Rusia ar accepta un risc mai mare în Ucraina sau poate în Georgia, în funcție de numărul de forțe care au fost redistribuite). Această afirmație va rămâne valabilă atâta timp cât nu există fricțiuni majore între Rusia și China, în ceea ce privește activitățile din Asia Centrală sau din Orientul Îndepărtat, care ar putea cere Rusiei să se bazeze pe forțele existente în acele zone.

În cazul declanșării unei crize în altă zonă, asigurarea flancului de sud-vest ar fi mai precară pentru Rusia decât pentru Uniunea Sovietică, care avea la dispoziție un fond de resurse umane și financiare mult mai mare. Pragul pentru Rusia, care angajează aceste forțe nou concentrate pe teritoriul non-NATO, adiacent acesteia este, fără îndoială, destul de scăzut. Dovezile istorice, comportamentul și retorica rusă recentă sugerează că fostul spațiu sovietic este esențial pentru obiectivele politice, economice și de securitate ale Rusiei. Liderii ruși au afirmat în mod explicit, în mai multe ocazii, în discursuri, remarci și documente strategice oficiale, că reintegrarea statelor fostei Uniuni Sovietice într-o formă sau alta este un obiectiv politic cheie³². Având în vedere acțiunile Rusiei în

Ucraina, începând cu anul 2014 – care, cel puțin într-o anumită măsură, au fost legate de încercarea Rusiei de a implica Ucraina în proiectul de integrare eurasiatică –, rămâne neclară disponibilitatea Rusiei de a accepta că Ucraina (precum și Georgia, Moldova și Armenia) se află în afara acestor procese de integrare eurasiatică. Ceea ce pare a fi clar, astăzi, este că Rusia a recunoscut că unii dintre vecinii săi pot semna acorduri de asociere cu UE. Dar Moscova se va opune, cu siguranță, atât prin mijloace nemilitare, cât și militare (exclus asupra statelor membre ale NATO), oricărei integrări formale politice sau în special militare cu Occidentul, cum ar fi aderarea la NATO sau UE.

Din punct de vedere istoric, pierderea potențială a unui aliat, reorientat spre Occident, a reprezentat *casus belli* pentru Rusia (și Uniunea Sovietică), deși acest lucru nu a condus întotdeauna la intervenție militară. De exemplu, nici Revoluția Trandafirilor din Georgia, în 2003, și nici Revoluția Portocalie din Ucraina, din 2004, nu au condus la acțiuni militare evidente ale Rusiei. Mai recent, revoluția populară din Armenia, din 2018 – care l-a vizat pe Serzh Sargsyan, un aliat al Kremlinului, înlăturat de la putere și înlocuit de liderul revoluției –, nu a impus o intervenție în forță a armatei ruse. Pe de altă parte, războiul rusesc cu Georgia, din 2008, și intervenția Rusiei în Crimeea și în estul Ucrainei au avut loc în contextul potențial de schimbare de direcție a acestor țări. Acestea au devenit prea occidentale pentru gustul protectiv și expansiv al Rusiei, deși circumstanțele au fost diferite în fiecare caz. În Georgia, Rusia a desfășurat trupe pentru a-și consolida controlul asupra Osetiei de Sud, pe care regimul Saakashvili îl amenința. În Ucraina, Rusia a trimis forțe în Crimeea abia după ce președintele ucrainean, Viktor Ianukovici, care era mai prietenos cu politica de la Moscova, a fugit din țară și s-a format un guvern prooccidental, amenințând, potențial, interesele rusești, inclusiv baza navală din Crimeea.

În mod clar, decizia de a interveni militar este una mult mai complexă decât pare la prima vedere și poate depinde de mulți factori și acțiuni, dintre care unii pot să nu provină din Moscova. Cu siguranță că există multe aspecte care nu sunt publice, despre deciziile Kremlinului cu privire la crizele menționate anterior. Cu toate acestea, se știe că nici Uniunea Sovietică și nici Federația Rusă nu au desfășurat forțe militare într-o țară NATO, cu

intenția de a pune mâna pe teritoriul acesteia sau de a schimba cu forța *statu-quo* politic. De mai multe ori³³, Moscova a desfășurat forțe în zone de interes strategic doar atunci când nu erau deloc sau erau puține șanse de intersectare cu forțe ale NATO.

Ca o excepție, intervenția Rusiei, din 2015, în Siria – unde au fost prezente trupele SUA și unde a existat o politică americană declarată, oricât de informală, împotriva continuării regimului Assad – a fost, într-o oarecare măsură, un aspect anormal. Pe de altă parte, având în vedere numărul mic de forțe SUA prezente în Siria, Moscova era, se pare, relativ încrezătoare că războiul cu Statele Unite este puțin probabil. Public³⁴, Putin a sugerat că Rusia a intervenit în Siria pentru a preveni răspândirea terorismului și pentru a exclude un rezultat – căderea guvernului sirian – care ar semăna cu acțiunile întreprinse de Occident în Iugoslavia, Irak și Libia³⁵. Având în vedere o viitoare intervenție la scară largă în Ucraina sau în Caucazul de Sud, Moscova ar studia, probabil, posibilitatea și capacitatea NATO de a răspunde militar, pe lângă alte prognoze militare³⁶. În general, o schimbare (sau posibilitatea schimbării) în *statu-quo* politic, în detrimentul intereselor rusești și în favoarea Occidentului, rămâne un indicator relativ fiabil, deși insuficient, al unei posibile intervenții militare rusești în regiunea Mării Negre. Aceasta nu exclude, însă, ca Rusia să intervină, folosind mijloace și instrumente hibride, sub limita detectabilității sau prin intermediul terților, pentru atingerea scopurilor.

Concluzii

Când Uniunea Sovietică s-a prăbușit, Federația Rusă a moștenit o influență considerabil mai mică în regiunea Mării Negre decât a avut-o predecesorul său sovietic, precum și mai puține resurse globale pentru a atenua amenințările percepute. În același timp, istoria recentă a demonstrat că interesele rusești în regiune au rămas în mare parte neschimbate, în special în ceea ce privește fostele republici sovietice. Această dinamică a adăugat un grad de urgență și tensiune regiunii care, probabil, a fost mai puțin intensă în timpul Războiului Rece, datorită influenței sovietice în capitalele statelor riverane și a zonei maritime mai mari controlate de flota militară rusă.

Interesele rusești se concentrează, în primul rând, pe dorința de a menține diferite niveluri

de influență politică și economică în fiecare stat riveran, de a menține Marea Neagră sub control pentru exporturile de petrol sau gaze naturale și alte transporturi maritime prin portul Novorossiysk, precum și prevenirea unui deficit de securitate față de NATO, care ar putea amenința flancul de sud-vest al Kremlinului. Strategia Rusiei în urmărirea acestor interese se bazează pe utilizarea instrumentelor diplomatice, informaționale, politice, cibernetice și economice, care sunt susținute de o capacitate militară din ce în ce mai credibilă. Calculul Moscovei privind posibila utilizare a forței în regiunea Mării Negre este modelat de mulți factori.

În ceea ce privește posibilele elemente sau implicații ale unei strategii occidentale compensatorii, există cel puțin două aspecte cheie din cercetarea cuprinsă în acest articol. În primul rând, interesele rusești în regiune nu sunt aceleași pentru toate statele riverane. Relațiile Rusiei cu membrii NATO (România, Bulgaria și Turcia) sunt secundare relațiilor sale cu Ucraina și Georgia. Gândindu-se la viitoarea politică față de aceste din urmă țări, Statele Unite și NATO trebuie să își determine propriul angajament, toleranța la risc și prioritizarea politicii, ținând, în același timp, cont de posibilele reacții rusești.

În al doilea rând, deși nu este neapărat un premonitoriu al acțiunilor viitoare, comportamentul rus, în ultimele două decenii, a arătat că Rusia nu caută o confruntare militară cu NATO și se va strădui să evite orice scenariu care să implice o desfășurare pe scară largă a forțelor sale terestre. Acestea nu mai sunt nici structurate pentru a duce un război prelungit, pe scară largă, nici susținute de o economie mare (în raport cu cea a Occidentului). O intervenție militară la scară largă în regiunea Mării Negre, deși improbabilă, nu poate fi exclusă, dar aversiunea Rusiei de a expune o parte semnificativă a forțelor sale terestre sugerează că demonstrațiile continue și persistente ale coeziunii NATO și rezilienței politice în țările partenere NATO ar putea fi factori cheie în descurajarea, intimidarea și constrângerea rușilor în regiune.

În final, consider că poziționarea rusă asupra securității sugerează trei moduri importante în care liderii ruși privesc regiunea Mării Negre și strategia Rusiei în zonă.

Marea Neagră nu este o singură regiune importantă pentru asigurarea securității Federației Ruse, dar are importanța ei, raportată la confluența

intereselor dintre Asia și Europa. În gândirea securității naționale rusești, Marea Neagră este o regiune distinctă, dar importanța acesteia nu primează față de alte regiuni la fel de importante, precum zona baltică. Cu siguranță, Marea Neagră are o caracteristică geografică singulară, cu implicații, ca mediu de operare, inclusiv porturi cu apă caldă. Dar tratarea mării și a națiunilor din jur ca o singură regiune riscă să impună un cadru inexact al gândirii ruse.

Marea Neagră și statele riverane nu ocupă un anumit spațiu discret pe o listă generală a priorităților regionale rusești. Mai precis, zona este o intersecție a mai multor preocupări principale de securitate națională ale Moscovei, care variază în natură și intensitate. Cele mai importante dintre aceste preocupări sunt locurile pe care Rusia le consideră a fi aproape de casă (*aproape în străinătate*) și, prin urmare, integrate în propriul sentiment de identitate și securitate al Rusiei. Aceste zone includ toată Ucraina, Moldova și Georgia, Rusia lansând tot timpul pretenții asupra Crimeii, Abhaziei și Osetiei de Sud (inclusiv asupra Transnistriei), astfel încât acele teritorii au o rezonanță deosebit de profundă pentru spiritul rus. Atât Ucraina, cât și Georgia, în ansamblu, fac parte din strategia Rusiei de a controla cât mai multe regiuni circumscrise zonei extinse a Mării Negre. Moldova ocupă un loc aparte, distinct, deoarece lansarea unor agresiuni în regiune ar implica traversarea Ucrainei, ceea ce ar expune prea mult forțele ruse.

Într-un sens mai practic, Marea Neagră este importantă datorită proiecției puterii și accesului semnificativ pe care îl oferă Rusiei – în special, accesul la rutele maritime globale de comerț și comunicare, oportunitățile de proiecție a puterii la distanță strategică, precum și la extinderea apărării aeriene și de coastă. Axa est-vest care traversează Marea Neagră dinspre Caucaz înspre Balcani reprezintă nodul strategic comercial și o placă turnantă a schimburilor comerciale dintre Asia și Europa.

De asemenea, motivul preocupărilor de securitate națională ale Rusiei este reprezentat de apropierea forțelor NATO și de operațiile militare ale acestora, în zonele de proximitate ale Rusiei. În viziunea Kremlinului, regiunea prezintă riscuri pentru securitatea Rusiei. Orice provocare pentru Abhazia sau Crimeea – sau pentru restul Georgiei sau Ucrainei – afectează direct și intim sentimentul

de siguranță al Rusiei. Pretenția Federației Ruse de a i se recunoaște statutul de mare putere într-o hegemonie multipolară, parțial prin rolurile sale de protector al Crimeii, Abhaziei și Osetiei de Sud, de furnizor de soluții în Donbas, dar și ca mare putere în zona extinsă a Mării Negre reprezintă un risc pentru stabilitatea acesteia, în situația în care nu va reuși să-și mențină dominația în această regiune.

NOTE:

1 <https://winstonchurchill.org/resources/speeches/1946-1963-elder-statesman/the-sinews-of-peace/>, accesat la 17.03.2021.

2 <https://learning.blogs.nytimes.com/2012/03/05/march-5-1946-winston-churchill-warns-of-soviet-iron-curtain/>, accesat la 17.03.2021.

3 http://cpc-ew.ro/pdfs/politica_energetica_a_rusiei.pdf, accesat la 26.05.2021.

4 Războiul Crimeii din 1853, purtat între Rusia și alianța formată din Imperiul Otoman, al doilea Imperiu Francez, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei și regatul Sardiniei.

5 Războiul polono-rus, din perioada 1605 - 1618, a fost reprezentat de o serie de conflicte militare dintre țaratul rus și uniunea polono-lituaniană, care a profitat de haosul intern, generat de dese războaie civile, declanșate de interimatul la conducerea țaratului, de după moartea țarului Fiodor I, din 1598, prin transferul puterii de la dinastia Rurik (1598) la dinastia Romanovilor (1513), perioadă denumită timpurile tulburi ale Rusiei.

6 Marele război al Nordului din perioada 1700-1721, purtat între trupele suedeze și cele ale coaliției, formată din Danemarca, Polonia și Rusia.

7 Campania lui Napoleon din 1812, care, deși cucerește Moscova, în realitate, a ajuns să fie cel mai mare dezastru din campaniile napoleoniene. Pierderile militare au fost de aproximativ 300.000 de francezi, 70.000 de polonezi, 50.000 de italieni, 80.000 de germani și, probabil, 450.000 de ruși. Francezii au mai pierdut aproximativ 200.000 de cai și peste 1.000 de piese de artilerie.

8 <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/napoleon-wehrmacht-ul-si-capricioasa-vreme-din-rusia>, accesat la 18.03.2021.

9 1568-1570, 1676-1681, 1686-1700, 1710-1711, 1735-1739, 1768-1774, 1787-1792, 1806-1812, 1828-1829, 1853-1856, 1877-1878, 1914-1918.

10 Potențialul economic al regiunii Mării Negre fusese descoperit pentru prima oară de coloniștii greci, ulterior de romani și bizantini, apogeul economic al regiunii fiind atins în timpul expansiunii comerciale a republicilor italiene genoveze și venețiene.

11 Anexată inițial de Rusia prin Tratatul de pace de la București, din 1812, urmare încheierii războiului ruso-turc din 1806-1812.

12 http://www.bbc.co.uk/romanian/news/story/2008/04/080401_bush_bucuresti.shtml, accesat la 18.03.2021.

13 <https://georgewebush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2008/04/20080402-2.html>, accesat la 18.03.2021.

14 http://www.cpc-ew.ro/pdfs/razboiul_ruso_georgian.pdf, accesat la 18.03.2021.

15 <https://www.youtube.com/watch?v=hQ58Yv6kP44>, accesat la 18.03.2021.

16 Nagorno-Karabah este un teritoriu disputat, recunoscut la nivel internațional ca parte a Azerbaidjanului, dar în cea mai mare parte guvernat de Republica Artsakh, nerecunoscută (denumită anterior Republica Nagorno-Karabah (NKR) de la primul război din Nagorno-Karabah. Aceasta este o regiune fără ieșire la marea din Caucazul de Sud, situată în zona montană a Karabakhului, între Karabakhul de Jos și Zangezur, acoperind zona de sud-est a munților Caucazului Mic.

17 Uniunea Economică Euroasiatică (EEU), înființată la 18 noiembrie 2011, a fost concepută de președintele rus Vladimir Putin ca o alternativă la piața Uniunii Europene, fiind însă departe de a oferi avantajele economice ale acesteia. Pe lângă cele 5 state menționate, în 2019 s-a alăturat și Serbia.

18 Este o alianță militară interguvernamentală care a fost înființată la 15 mai 1992. Uzbekistan a intrat în organizație la data înființării acesteia, dar a ieșit în 1997. A reintrat, ulterior, în 2006, dar s-a retras din OTSC în 2012.

19 Cu excepția Albaniei.

20 https://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2014_07/20140716_140716-Factsheet_Russia_en.pdf, accesat la 26.05.2021.

21 Forța de menținere a păcii, susținută de guvernul american-egiptean-izraelian, constituită la 3 august 1981.

22 Stephen J. Flanagan & others, *Russia, NATO, and Black Sea Security*, RAND Corporation, Santa Monica, California, 2020, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR300/RR357-1/RAND_RRA357-1.pdf, accesat la 19.03.2021.

23 <https://www.dw.com/ro/ucraina-starea-de-r%C4%83zboi-este-iminent%C4%83/a-46460018>, accesat la 09.03.2021.

24 <https://www.dailysabah.com/business/2019/04/09/turkey-russia-look-for-new-ways-to-reach-100b-in-bilateral-trade>, accesat la 26.05.2021.

25 <https://eurasianet.org/how-has-conflict-with-russia-affected-ukraines-trade>; și Stephen J. Flanagan & others, 2020, p. 49.

26 https://www.economica.net/rusia-pregateste-sanctiuni-economice-dure-contra-turciei-erdogan-vrea-indreptarea-erorilor-facute-de-ambele-parti_110874.html, accesat la 19.03.2021.

27 https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/578016/EXPO_IDA%282017%29578016_EN.pdf, accesat la 26.05.2021.

28 Vesti, „Miroporyadok: Dokumental’nyi fil’m Vladimira Solov’eva [World Order: Documentary by Vladimir Solov’ev],” video, YouTube, 20 decembrie 2015. Ca răspuns la o întrebare referitoare la relațiile dintre Rusia și Occident în ceea ce privește Ucraina și alte probleme, Putin a răspuns: „În ceea ce privește Ucraina și, în general, spațiul post-sovietic, sunt convins că poziția partenerilor noștri occidentali – europeni și americani – nu se concentrează pe protejarea intereselor Ucrainei. Dar, mai degrabă, (poziția lor) este legată de o tentativă de a întrerupe încercarea de a recrea Uniunea Sovietică. Și nimeni nu vrea să creadă că nu avem un scop, de a recrea Uniunea Sovietică. Dar există posibilitatea de a se uni (a fostelor republici sovietice) în cadrul proceselor

moderne de integrare economică (vreau să subliniez acest cuvânt), care ar face, fără îndoială, Rusia și Ucraina mai competitive în economia globală și care ar permite Rusiei și Ucrainei să-și ocupe locurile corespunzătoare în sistemul modern de diviziune a muncii pe piețele globale. Chiar și această posibilitate nu le permite partenerilor noștri să doarmă profund și cred că sarcina principală (a Occidentului) este de a întrerupe această îmbinare a efortului. De ce se poate forma Uniunea Europeană, dar Uniunea Eurasiatică, nu?”

29 Raphael S. Cohen, Andrew Radin, *Russia’s Hostile Measures in Europe: Understanding the Threat*, CA: RAND Corporation, Santa Monica, 2019, p. 67, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1700/RR1793/RAND_RR1793.pdf, accesat la 19.03.2021.

30 În urma activării sistemului antirachetă, Putin a avertizat: „Acum suntem obligați să reacționăm într-o manieră corespunzătoare și dacă ieri acele părți ale teritoriului României nu știau cum este să fi în vizor... atunci astăzi va trebui să recurgem la anumite acțiuni care să ne asigure securitatea”, https://www.youtube.com/watch?v=w1U4E_QwWpg, accesat la 19.03.2021.

31 <https://www.telegraph.co.uk/news/2019/04/02/winston-churchills-naughty-document-written-stalin-go-display/>, accesat la 26.05.2021.

32 <https://www.youtube.com/watch?v=sV-8RxtQtcw>, accesat la 19.03.2021.

33 Ungaria -1956; Cehoslovacia-1968; Afganistan-1979; Georgia-2008; Crimeea-2014; estul Ucrainei-2014.

34 <https://www.youtube.com/watch?v=6ly2n94izbI>, accesat la 19.03.2021.

35 Vladimir Putin, *Întâlnirea Clubului internațional de discuții Valdai*, 22 octombrie 2015; Vladimir Putin, *Întâlnirea Clubului internațional de discuții Valdai*, 27 octombrie 2016.

36 Stephen J. Flanagan & others, *Russia, NATO, and Black Sea Security*, RAND Corporation, Santa Monica, California, 2020, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR300/RR357-1/RAND_RRA357-1.pdf, accesat la 19.03.2021, p. 72.

BIBLIOGRAFIE

Benedyczak Jakub, ”The Importance of Turkey in Russian Policy”, *Polski Instytut Spraw Międzynarodowych Bulletin (The Polish Institute of International Affairs)*, 2020.

Binnendijk Anika, *Understanding Russian Black Sea Power Dynamics Through National Security Gaming*, Published by the RAND Corporation, Santa Monica, California, 2020.

Brister Paul, ”Revisiting the Gordian Knot: Strategic Considerations for Hybrid Warfare”, *Hybrid Warfare and Transnational Threats: Perspectives for an Era of Persistent Conflict*, eds., Paul Brister, William H. Natter, Robert R. Tomes, Council for Emerging National Security Affairs, New York, 2011.

Brusylovska Olga, Dubovyk, Volodymyr, and Koval, Igor (eds.), *Black Sea Region in World Policy: Actors, Factors, and Scenarios of the Future*, Odesa Mechnikov National University Press, Odesa, 2020.

Brzezinski Zbigniew K., *The grand chessboard: American primacy and its geostrategic imperatives / 1928* (reed 1997), Basic Books, A Member of the Perseus Books Group, 1st ed.

Chifu Iulian, Nantoi Oazu, *Război informațional. Tipizarea modelului agresiunii*, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale I.C. Brătianu, București, 2016.

Diaconescu L., „Insula Lumii – Mutarea Centrului Strategic Mondial de la Heartland la Oceanul Indian”, *Revista Română de Geografie Politică*, 22 (1), 2020.

Dughin Aleksandr, *Teoria lumii multipolare*, Universitatea Populară, Chișinău, 2014.

Flanagan J. Stephen & others, *Russia, NATO, and Black Sea Security*, RAND Corporation, Santa Monica, California, 2020, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RRA300/RRA357-1/RAND_RRA357-1.pdf

Freedman Lawrence, *Viitorul războiului. O istorie*, Editura Litera, București, 2019.

Friedman George, *Puncte de presiune. Despre viitoarea criză din Europa*, Editura Litera, București, 2016.

Hoffman Frank, „The Hybrid Character of Modern Conflict”, *Hybrid Warfare and Transnational Threats: Perspectives for an Era of Persistent Conflict*, eds., Paul Brister, William H. Natter, Robert R. Tomes, Council for Emerging National Security Affairs, New York, 2011.

Ioniță Liviu, „Dimensiunea hibridă a conflictului ruso-ucrainean”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”* nr. 3, 2015.

Jacek Reginia-Zacharski, *Ukrainian issues in geopolitical thought of the twentieth and twenty first centuries*, Editura Universității din Lodz, 2016.

Jenkins Simon, *Scurta istorie a Europei, de la Pericle la Putin*, Editura Litera, București, 2019.

Kaplan D. Robert, *Fantomele Balcanilor – o călătorie în istorie*, Editura Antet, București, 2008.

Kaplan D. Robert, *Răzbunarea geografiei. Ce ne spune harta despre conflictele viitoare și lupta împotriva destinului*, Editura Litera, București, 2015.

Kondratenko Oleg, *Ukraine as a Geopolitical Priority of the Russian Federation*, Universitatea Națională de Aviație, Kiev, Ucraina, 2016.

Mackinder J. Halford, *Democratic Ideals And Reality – A Study in the Politics of Reconstruction*, NDU Press Defense Classic Edition, 1942.

Maior George, Sergei Konoplyov, *Cunoaștere strategică în zona extinsă a Mării Negre*, Editura RAO, București, 2011.

Marshall Tim, *Prizonierii geografiei*, Editura Litera, București, 2020.

Massie K. Robert, *Petru cel Mare. Viața și lumea lui*, Editura ALL, București, 2015.

Meyers Steven Lee, *Noul Țar*, Corint Books, București, 2016.

Orzechowski Marcin, *The Russian Federation's neo-imperial expansionist strategy for the Post-Soviet region discussed using the example of the Russo-Georgian conflict of 2008*, Reality of Politics. Estimates - Comments - Forecasts 9/2018:30-43, <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=772494>

Siudak Michał, „Geopolityczne Wizje Krymu i Ukrainy”, *Przegląd Geopolityczny* 18.

Stancu Mihai-Cristian, „Războiul informațional. Studiu de caz: Rolul «Rusia Today» pentru acoperirea misiunii executate de către Federația Rusă în estul Ucrainei, în perioada mai 2014-februarie 2015”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”* Nr. 4/2019.

Ünalmiş Ahmet Nafiz, Şafak Oğuz, *2008 Rusya-Gürcistan Savaşının Vekalet Savaşı Teorisi - The Investigation of 2008 Russia-Georgia War in Terms of the Theory of Proxy War*, Açısından İncelenmesi. Karadeniz Araştırmaları 61/2019:31-41, <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=782070>

Urban Jakša, „EU Policy Options Towards Post-Soviet De Facto States”, *Polski Instytut Spraw Międzynarodowych* (The Polish Institute of International Affairs), nr. 6 (159), octombrie 2017.

Ven Bruusgaard Kristin, *Challenges in Russia & Afghanistan. Crimea and Russia's Strategic Overhaul*, Army Strategic Studies Institute, 2014.

Waseem Ahmad Qureshi, *The Rise of Hybrid Warfare*, 10 NOTRE DAME J. INT'L & COMP. LAW 173 (2020).

Wojciech Lorenz, *Strengthening Deterrence in the Black Sea Region*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych (The Polish Institute of International Affairs), 2017.

Wojciech Łysek, *Crimea in great powers foreign policy: bordeland-conflict-destabilization*, Polskie Towarzystwo Geopolityczne, 2015.

<https://winstonchurchill.org/resources/speeches/1946-1963-elder-statesman/the-sinews-of-peace/>
<https://learning.blogs.nytimes.com/2012/03/05/march-5-1946-winston-churchill-warns-of-soviet-iron-curtain/>

http://cpc-ew.ro/pdfs/politica_energetica_a_rusiei.pdf

<https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/napoleon-wehrmacht-ul-si-capricioasa-vremed-in-rusia>

http://www.bbc.co.uk/romanian/news/story/2008/04/080401_bush_bucuresti.shtml

<https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2008/04/20080402-2.html>

http://www.cpc-ew.ro/pdfs/razboiul_ruso_georgian.pdf

<https://www.youtube.com/watch?v=hQ58Yv6kP44>

https://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2014_07/20140716_140716-Factsheet_Russia_en.pdf

<https://www.dailysabah.com/business/2019/04/09/turkey-russia-see-new-ways-to-reach-100b-in-bilateral-trade>

<https://eurasianet.org/how-has-conflict-with-russia-affected-ukraines-trade>

https://www.economica.net/rusia-pregateste-sanctiuni-economice-dure-contra-turciei-erdogan-vrea-indreptarea-erorilor-facute-de-ambele-parti_110874.html

https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/578016/EXPO_IDA%282017%29578016_EN.pdf

<https://www.telegraph.co.uk/news/2019/04/02/winston-churchills-naughty-document-written-stalin-go-display/>

<https://www.dw.com/ro/ucraina-starea-de-r%C4%83zboi-este-iminent%C4%83/a-46460018>

CONCEPTE OPERAȚIONALE APLICABILE ÎN SFERA SECURITĂȚII SPAȚIULUI AERIAN DIN RESPONSABILITATEA FORȚELOR TERESTRE PENTRU INTEGRAREA SISTEMELOR DE RACHETE ANTIAERIENE VSHORAD, SHORAD, SAMs

OPERATIONAL CONCEPTS APPLICABLE TO AIR SPACE SECURITY IN THE LAND FORCES' AREA OF RESPONSIBILITY FOR THE INTEGRATION OF VSHORAD, SHORAD, SAM AIR DEFENCE MISSILE SYSTEMS

Col.conf.univ.dr. Daniel ROMAN *

Securitatea spațiului aerian este reglementată, la nivelul fiecărui stat, conform tratatelor și convențiilor internaționale, în toate situațiile posibile, pe timp de pace, de criză sau de război, prin integrarea tuturor sistemelor civile și militare de control al traficului aerian. Preocuparea până la nivel de îngrijorare a specialiștilor în sfera securității spațiului aerian reprezintă realitatea mediului operațional complex al operațiilor forțelor terestre. În acest context, pe fondul tehnologizării spațiului aerian și extinderii acțiunilor aeriene la diferite înălțimi, este justificată nevoia de conceptualizare operațională a sistemelor antiaeriene. Pentru aceasta, am redefinit spațiul aerian de responsabilitate al forțelor terestre, din perspectiva a două direcții de cercetare: amenințarea și agresiunea unui ipotetic inamic aerian; realizarea riposte antiaeriene la diferite înălțimi. În cadrul acestui articol, am dezvoltat mai multe direcții de analiză și de conceptualizare a posibilităților de integrare a sistemelor de rachete antiaeriene VSHORAD, SHORAD și a sistemelor de arme antiaeriene cu rază de acțiune medie și lungă¹. Prin acest demers științific, apreciez deschiderea unor noi serii de posibilități în proiectarea luptei cu inamicul aerian și de configurare probabilistică, pe noțiunea de eveniment, a riposte antiaeriene, într-o manieră corespunzătoare noilor provocări din spațiul aerian actual.

Airspace security is regulated at the level of each state according to the international treaties and conventions, in all possible situations, in times of peace, crisis or war, by integrating all the civilian and military air traffic control systems. The deep concern reaching the level of worry of the specialists in the field of airspace security is the reality of the complex operational environment of the land forces operations. In this context, due to the upgrades in the air space technology and the scale of the air actions at different altitudes, the need for the operational conceptualization of the air defence systems is well justified. For this, we redefined the airspace in the land forces area of responsibility from the perspective of two directions of research. The first direction of research is the threat and the aggression of a hypothetical air enemy, and the second direction of research is the conduct of the air defence response at different altitudes. In order to obtain results, in this article, we have developed several directions of analysis and conceptualization on the possibilities of integrating the VSHORAD, SHORAD, SAM air defence missile systems. Through this scientific approach, we consider to have opened new series of possibilities of planning the air combat and of probabilistic configuration on the notion of event of the air defence response, in a manner which is appropriate to the new challenges arising in the current airspace.

Cuvinte-cheie: amenințare și agresiune aeriană; ripostă antiaeriană; eveniment antiaerian; probabilitate antiaeriană; artă operativă.

Keywords: aerial threat and aggression; air defence response; air defence event; air defence probability; operational art.

Conceptualizarea evenimentului aerian negativ în redefinirea securității spațiului aerian

Multidimensionalitatea spațiului de luptă este dată de rezultanta posibilităților de angajare a unei structuri pentru contracararea mijloacelor

pe care le poate întreprinde un ipotetic adversar într-o confruntare militară. În ceea ce privește securitatea spațiului aerian, acest lucru necesită o proiectare și realizarea unui sistem de control integrat și interoperabil al spațiului aerian, la nivelul tuturor categoriilor de forțe. Scopul unui astfel de sistem de control al spațiului aerian este de a permite sincronizarea acțiunilor tuturor structurilor de rachete și artilerie antiaeriană cu

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: roman.daniel@unap.ro

operațiile celorlalte forțe participante la operația înrunită, pentru obținerea unui nivel minim de risc al operațiilor. Starea de securitate a oricărui mediu de confruntare reprezintă prima condiție pentru realizarea libertății de acțiune, fără a exista pericolul de materializare a evenimentelor negative, produse de un ipotetic adversar. În urma parcurgerii definițiilor pentru multidimensionalitatea spațiului de luptă, din formularea noțiunii de securitate a spațiului aerian și a sistemului de control al spațiului aerian, rezultă importanța și rolul conceptului de *eveniment negativ*. Aflată ca obiect de studiu al teoriei probabilităților, noțiunea de *eveniment* (ca rezultat al unui experiment) stă la baza legilor care se manifestă în domeniul fenomenelor întâmplătoare ce au caracter de masă. Pentru argumentare, mă voi raporta la conceptele fundamentale folosite în teoria probabilităților²:

- *un experiment aleatoriu* se realizează pentru colectarea datelor necesare în stabilirea prezenței sau absenței unui factor de risc ori pentru determinarea unui status simplu: pozitiv sau negativ;

- *proba* este metoda prin care se obține realizarea experimentului asupra unei entități din mulțimea analizată;

- *evenimentul* reprezintă rezultatul posibil al unei probe (eveniment elementar, dacă apare ca rezultat al unei singure probe);

- *probabilitatea* este posibilitatea de apariție a evenimentului, în urma unei probe.

Deci, în practica probabilităților, evenimentele pot fi de trei feluri: sigure, imposibile și întâmplătoare, fapt pentru care am ales exprimarea securității spațiului aerian din perspectiva conceptualizării evenimentului negativ, din cauza cunoașterii limitate a acțiunilor unui ipotetic adversar, respectiv o cunoaștere realizată în baza estimărilor de situație din spațiul de luptă modern³. *Estimarea*, ca document distinct, așa cum apare în cadrul artei operative, este specifică planificării operațiilor militare și are două componente: de *certitudine* și de *incertitudine*.

Pentru prima direcție de cercetare (parte subiect al acestui articol): amenințarea și agresiunea unui ipotetic inamic aerian, am conceptualizat noțiunea de eveniment negativ pentru a arăta imposibilitatea cunoașterii totale a acțiunilor unui ipotetic adversar. Acțiunile unui ipotetic inamic fi interpretate și deduse în urma prelucrării bazei documentare, întocmită încă din timp de pace sau în

cadrul operațiilor de cercetare (a spațiului aerian). Constituirea bazei documentare este rezultatul pregătirii informative a spațiului de luptă și a jocului de război (instrument specific planificării operațiilor militare), prin care sunt identificate acele evenimente care, din ansamblul de evenimente posibile, sunt sigure, imposibile sau întâmplătoare. Astfel, vom identifica, drept evenimente sigure, pe acelea care se vor produce în mod obligatoriu în urma realizării jocului de război (în acest caz, jocul de război este realizat similar ca pentru un experiment).

În urma parcurgerii jocului de război în planificarea operațiilor militare, o situație de luptă poate fi interpretată ca fiind un experiment repetat în aceleași condiții sau prin modificarea anumitor circumstanțe prin care putem obține, de fiecare dată, viziuni noi asupra stărilor unui sistem de forțe și mijloace. Prin aceasta, ne așteptăm la o identificare a evenimentelor întâmplătoare, care, în urma determinărilor, se supun anumitor legi, denumite și legi statistice. Prin aplicarea teoriei probabilităților, putem obține o nouă cunoaștere a realității mediului operațional, în sensul în care acestea ne vor permite să prevedem desfășurarea unor evenimente întâmplătoare de masă, cum ar fi: iminența și modul de realizare a unui atac aerian. Prin aplicarea formulei:

$$P(A) = \frac{\text{Numărul cazurilor favorabile}}{\text{Numărul cazurilor posibile}}$$

unde $P(A)$ este probabilitatea de materializare a evenimentului, vom obține o situație de fapt în care $P(A)$ se află în raport de $0 \leq P(A) \leq 1$, ceea ce, altfel spus, arată că frecvența relativă a evenimentului pe care îl analizăm este egală cu raportul dintre numărul probelor în care evenimentul A s-a produs și numărul total de probe (încercări repetate).

Prin urmare, vom putea realiza o exprimare a stării de fapt a securității spațiului aerian dintr-o nouă perspectivă a posibilității producerii evenimentului negativ, care poate fi, în exemplul nostru, un *atac aerian prin surprindere*. Exprimarea stării de fapt a securității spațiului aerian, în cazul acesta, se realizează prin analiza a trei factori care dau rezultanta *amenințării aeriene*, respectiv: compunerea, dispunerea și posibilitățile inamicului aerian. În baza celor trei componente ale amenințării aeriene, putem construi modelul de

agresiune aeriană sau cursurile probabile de acțiune a inamicului aerian.

Prin urmare, vom exprima starea de securitate a spațiului aerian ca fiind suma tuturor evenimentelor posibile negative din totalitatea evenimentelor posibile care se pot produce prin desfășurarea acțiunilor inamicului aerian. În funcție de rolul și de destinația mijloacelor de acțiune pe calea aerului, disponibile unui potențial agresor, rezultă mulțimea și tipologia evenimentelor posibile pe care acesta le poate realiza în spațiul aerian. Pentru exemplificare, mă voi referi la acțiunea aeronavelor de cercetare care pot produce un eveniment negativ, respectiv „descoperirea forțelor proprii aflate în deplasare sau în raioanele de staționare” ori acțiunile elicopterelor de atac care pot produce evenimentul negativ de la reperul nr. 68 prin „lovirea coloanei 3 de tancuri ale B.22Tc.” și așa mai departe. Avantajul *conceptualizării evenimentului negativ* constă în stabilirea stării de fapt în ceea ce privește securitatea spațiului aerian și oferă posibilitatea de a determina numărul evenimentelor negative din totalul evenimentelor posibile care ar putea avea loc în spațiul aerian. Obținerea unui astfel de raport pe evenimente sau a unui raport de evenimente posibile ale inamicului, în relație cu cele ale forțelor antiaeriane proprii fundamentează determinarea balanței de superioritate aeriană într-o zonă de conflict militar⁴. Cu alte cuvinte, exprimarea nivelului de securitate în spațiul aerian nu este doar o reglementare, la nivelul fiecărui stat, conform tratatelor și convențiilor internaționale, printr-o integrare a tuturor sistemelor civile și militare de control al traficului aerian, ci, mai degrabă, prin numărul posibil de evenimente negative în spațiul aerian.

Amenințarea aeriană, așa după cum am prezentat-o anterior, poate fi redefinită ca fiind suma tuturor evenimentelor negative posibile pe care le poate genera, la un anumit moment dat, un inamic aerian. În acest sens, am descompus amenințarea unui ipotetic inamic în trei mari categorii: compunere, dispunere și posibilități. Pentru clarificare, se va face referire la reprezentarea fiecăruia dintre cele trei paliere, respectiv care este conținutul acestora, exprimat din perspectiva evenimentului negativ. *Compunerea inamicului aerian* reprezintă forma de organizare a forțelor și a mijloacelor de acțiune, de conducere și de suport logistic, necesare proiectării și realizării unui

eveniment aerian. În acest sens, am identificat distinct *pachetul de forțe* și *organizarea pentru misiune*, din care pot face parte astfel:

- mijloace cu echipaj uman de cercetare, obținere informații, supraveghere, localizare și lovire a țintelor – avioane (FW) și elicoptere (RW);
- rachete balistice (BMs), arme de distrugere în masă (WMD) și mijloace pentru războiul în domeniul informațiilor – sisteme de arme complexe, a căror evoluție continuă;
- sisteme de vehicule aeriene (de luptă) fără echipaj (U[C]AVs) – care au costuri scăzute și ușor de amortizat;
- rachetele aer-sol (ASMs), rachete de croazieră (CMs) și rachete de mare calibrul (LCRs);
- sisteme de lovire de înaltă precizie (SCLIP) – de evoluție mai recentă.

O primă observație constă în faptul că, indiferent de compunerea și organizarea pentru misiune, proiectarea și realizarea unui eveniment în spațiul aerian se concretizează, efectiv, prin prezența fizică a acelei aeronave în spațiul aerian studiat. Cum prezența în spațiul aerian este o traiectorie de zbor specifică mijlocului aerian, putem deduce că mulțimea evenimentelor posibile în spațiul aerian este locul geometric al tuturor punctelor din spațiul aerian în care se poate afla cel puțin o aeronavă. Dacă aeronavele sunt ostile, prin natura acțiunilor lor, acestea sunt purtătoare de potențial de generare a evenimentelor negative. În acest sens, putem face următoarea afirmație: dacă aeronava este purtătoare de potențial pentru realizarea unei acțiuni ostile, atunci locul geometric ocupat de aeronavă în spațiul aerian sau prin fiecare poziție a acesteia de pe traiectorie, este un *eveniment negativ*.

A doua observație este legată de posibilitatea de încadrare în timp și în spațiu a evenimentului negativ, generat de o aeronavă ostilă, purtătoare de potențial de luptă, care se găsește pe traiectoria sa de zbor. Acest fapt ne spune că, pentru a suprima anumite evenimente negative care ar putea avea loc în spațiul aerian, se poate interveni asupra fiecăruia dintre punctele de pe traiectoria aeronavei ostile, dar nu mai târziu ca aceasta să își poată îndeplini propria misiune (ideal ar fi ca aeronava să fie distrusă la sol sau imediat după decolare).

În urma celor două observații formulate, rezultă aplicabilitatea conceptualizării noțiunii de *eveniment negativ* pentru exprimarea stării de securitate a spațiului aerian. În baza acestui fapt,

putem reconsidera modalitățile de elaborare a managementului riscului ca fiind un proces de luare a deciziilor, în urma cărui rezultatele estimărilor de situație sunt exprimate prin descrierea posibilităților de materializare a evenimentelor negative și sunt în strânsă legătură cu posibilitatea de planificare și proiectare a evenimentelor antiaeriene.

Conceptualizarea spațiului aerian din responsabilitatea forțelor terestre

Datorită posibilităților tehnico-tactice ale complexelor de rachete și artilerie antiaeriană din organica forțelor terestre, rezultă o anumită *dimensionalitate acțională în spațiul aerian*. Definim dimensionalitatea acțională în spațiul aerian ca fiind totalitatea locurilor geometrice din spațiul aerian, în care structurile de rachete și artilerie antiaeriană pot planifica și executa acțiuni de cercetare, de descoperire și clasificare, de identificare, de combater și nimicire, precum și de evaluare a acestor acțiuni împotriva aeronavelor ostile sau unor tipuri de muniții, lansate pe calea aerului. În urma formulării definiției dimensionalității acționale în spațiul aerian și prin corelarea celor două tipuri de

de fiecare subsistem al sistemului de ripostă antiaeriană (subsistemul de cercetare, subsistemul de comandă și control, subsistemul de foc antiaerian și subsistemul logistic). În funcție de încadrarea în timp și în spațiu a acțiunilor riposte antiaeriene, rezultă algoritmul de luptă cu inamicul aerian, pe etape distincte, astfel:

- cercetarea spațiului aerian ca rezultat al acțiunilor tuturor senzorialor în spectrul vizibil, infraroșu și electromagnetic, care, în funcție de caracteristicile tehnico-tactice ale mijloacelor și dispozitivelor optoelectronice, respectiv ale stațiilor de radiolocație, rezultă o formă și o dimensionalitate a zonei de supraveghere antiaeriană (în funcție de posibilitățile de bruiaj ale inamicului aerian, de formele de teren, de condițiile meteorologice și de timpul de lumină sau de întuneric, din care rezultă distanțe de descoperire diferite în zona de responsabilitate a operațiilor militare);
- descoperirea și clasificarea țintelor aeriene (aeronave cu aripă fixă sau rotativă, diferite tipuri de muniții, lansate pe cale aeriană);
- urmărirea continuă și stabilirea apartenenței aeronavelor (amic sau inamic);

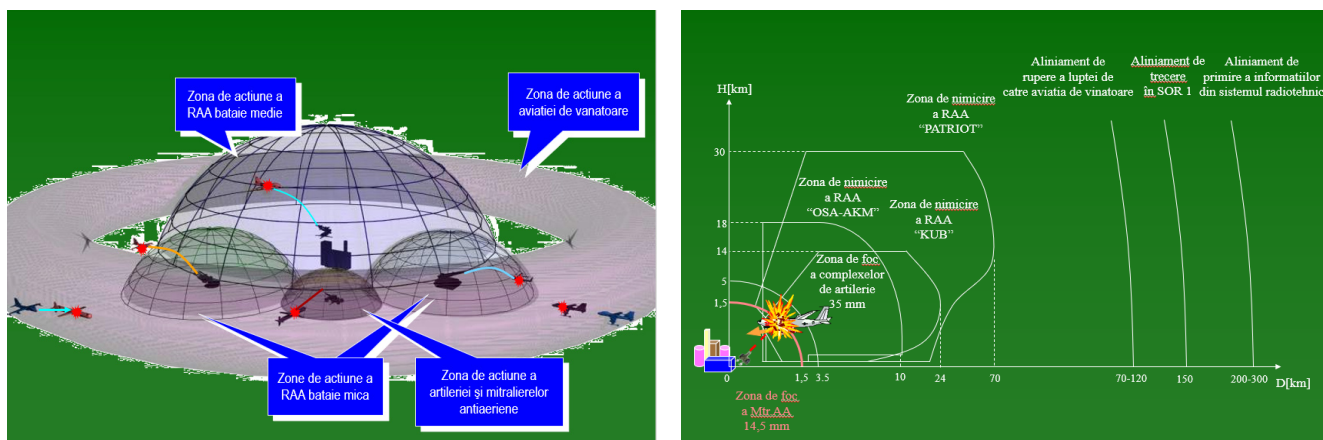

Figura 1 Reprezentare schematică a dimensionalității acționale în spațiul aerian de responsabilitate⁵

evenimente, respectiv *evenimentul aerian negativ* și *evenimentul antiaerian*, rezultă posibilitatea de exprimare a stării de securitate a spațiului aerian de responsabilitate și, implicit, de realizare a managementului riscurilor. Definim *evenimentul antiaerian* ca fiind posibilitatea de materializare a oricărei acțiuni antiaeriene, planificate și desfășurate de către structurile de rachete și artilerie antiaeriană din forțele terestre.

Fiecare acțiune antiaeriană este rezultatul activităților specifice, planificate și executate

- luarea deciziei de angajare cu foc a țintelor ostile (atribut al subsistemului de comandă și control, cu respectarea regulilor de angajare și a regimului armelor);
- angajarea cu foc antiaerian sau executarea tragerilor antiaeriene (în funcție de posibilitățile tehnico-tactice, sunt realizate zonele de foc pentru artilerie antiaeriană și, respectiv, zonele de lansare pentru rachetele antiaeriene, fapt ce determină o anumită dimensionalitate a spațiului aerian, de combater și nimicire – atribut al subsistemului de foc antiaerian);

- evaluarea rezultatului tragerilor antiaeriene, secvență obligatorie, în funcție de complexul antiaerian și, respectiv, capacitatea acestuia de reacție la acțiunile aeronavei ostile;

- încetarea sau reluarea uneia dintre etapele algoritmului antiaerian până la îndeplinirea obiectivului riposte antiaeriene.

Datorită vitezelor mari de deplasare pe calea aerului a aeronavelor, rezultă o desfășurare rapidă a secvențelor de ripostă antiaeriană, fapt ce presupune dezvoltarea de noi tehnologii de conectare informațională a subsistemelor sistemului antiaerian. Pentru clarificare, menționez faptul că fiecare complex de rachete sau de artilerie antiaeriană parcurge coerent întreg algoritmul antiaerian, așa cum l-am definit anterior, iar suprapunerea fizică a zonelor de foc, respectiv, a zonelor de lansare reprezintă o *multiplicare a participării la realizarea evenimentului antiaerian*. Cu alte cuvinte, un eveniment antiaerian poate fi constituit din acțiunea mai multor complexe antiaeriene, dar obiectivul urmărit se conservă în spațiu și timp, în sensul în care aeronava ostilă va întreprinde măsuri de contracarare pentru realizarea evenimentului aerian negativ. Avantajul major al abordării riposte antiaeriene din perspectiva *evenimentelor în spațiul aerian* constă în posibilitatea de fracționare a acțiunilor riposte antiaeriene și, implicit, de realizare a unei economii semnificative de forțe și mijloace (de potențial de luptă antiaerian). Fracționarea acțiunilor de ripostă antiaeriană presupune ca, din totalitatea complexelor antiaeriene care realizează o dimensionalitate a spațiului aerian, participarea lor la evenimentul antiaerian să aibă loc în mod particularizat, în condițiile cele mai optime și cele mai favorabile de intervenție pentru împiedicarea realizării evenimentului aerian negativ.

În contextul realizării întrunite a dimensionalității spațiului aerian a mai multor complexe de rachete sau de artilerie antiaeriană, în baza principiului participării comune la efortul de realizare a evenimentului antiaerian, rezultă o serie de aliniamente specifice, ca în Figura 1. În funcție de poziționarea spațială a complexelor antiaeriene în dispozitivul de luptă, un eveniment antiaerian se află în practica probabilităților în trei modalități: sigur, imposibil și întâmplător. Descrierea aliniamentelor de ripostă antiaeriană, ca în Figura 1, implică activarea și dezactivarea succesivă

a complexelor antiaeriene pentru realizarea etapelor algoritmului antiaerian, în funcție de evoluția aeronavei pe traiectorie sau de realizarea evenimentelor aeriene (negative). Dezavantajul activării și dezactivării etapelor corespunzătoare pe acțiuni specifice ale complexelor antiaeriene constă în posibilitatea pierderii informațiilor privind evoluția aeronavei în aer, pierdere cu un consum prețios de timp de reacție la evenimentul aerian negativ. O soluție pentru remedierea acestui dezavantaj poate fi realizarea lucrului antiaerian într-o rețea de ripostă antiaeriană. Rolul unor astfel de rețele antiaeriene este de a împărți fiecare secvență de ripostă antiaeriană în spații de luptă discrete, în care să acționeze doar acele complexe care dezvoltă maximul de rezultat pe unitatea de efort antiaerian.

Definim *randamentul antiaerian* ca fiind rezultatul antiaerian urmărit pe unitatea de efort antiaerian. Cu alte cuvinte, urmărim modificarea în timp și spațiu a randamentului antiaerian, în funcție de contributivitatea fiecărui complex antiaerian la realizarea evenimentului antiaerian. Adică, acest lucru poate avea loc într-o exprimare coerentă a contributivității fiecărui complex antiaerian la evenimentul urmărit ca obiectiv. Deci, pentru aceeași poziție și coordonate de mișcare a unei aeronave ostile în spațiul aerian, complexe antiaeriene aflate în aceeași dimensionalitate a spațiului aerian vor avea simultan cele trei situații de eveniment: sigur, imposibil și întâmplător. În acest context, pentru obținerea soluției optime de rezolvare a problemei evenimentului aerian negativ, este necesară o unitate de control integratoare, după *modelul de rețea în lucru colaborativ*⁶.

Integrarea sistemelor de rachete antiaeriene VSHORAD, SHORAD, SAMs

Apărarea spațiului aerian implică acțiunea întrunită, responsabilă a complexelor de rachete și artilerie antiaeriană din cadrul tuturor categoriilor de forțe: forțe aeriene, forțe terestre și forțe navale. Acest fapt presupune analiza, planificarea și luarea deciziei cu privire la întrebuintărea în luptă a tuturor posibilităților de ripostă antiaeriană, în funcție de gradul de amenințare și de agresiune din partea unui ipotetic inamic aerian. Decodificarea nivelului de amenințare aeriană presupune cunoașterea și înțelegerea compunerii, dispunerii și posibilităților de acțiune pe calea aerului a unui ipotetic adversar.

Suprapunerea modelelor de amenințare aeriană pe formatul geografic al zonei de operații, împreună cu posibilitățile de manifestare a celorlalți factori de influență a acțiunilor militare (existența unor obiective importante din categoria infrastructurilor critice sau implicațiile care decurg din semnarea unor tratate internaționale etc.) pot constitui fundamentul elaborării modelului de agresiune

amenințării aeriene și de activare a sistemelor de arme/de forțe și mijloace antiaeriene TEWA⁸ (Threat Evaluation and Weapon Allocation), deopotrivă, din forțele terestre, forțele aeriene și forțele navale. În baza realizării unei astfel de arhitecturi antiaeriene, poate avea loc o integrare unitară a acțiunilor sistemelor de rachete antiaeriene VSHORAD, SHORAD, SAMs, după modelul din Figura 3.

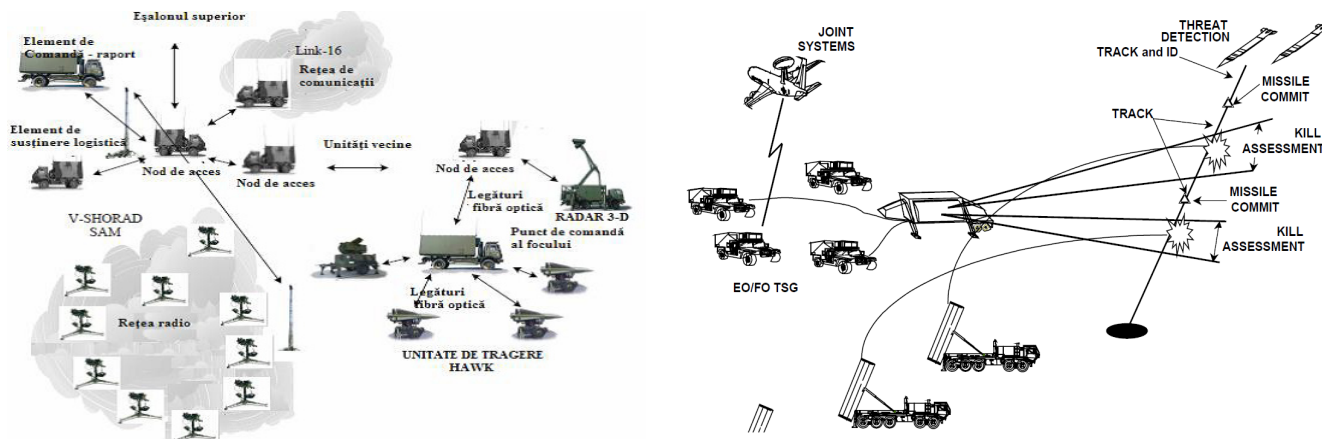

Figura 2 Schemă simplificată de reprezentare a unui eveniment aerian negativ și de realizare a evenimentului antiaerian⁷

aeriană. Conceptualizarea noțiunii de *eveniment negativ aerian* deschide noi perspective în ceea ce privește analiza, planificarea și luarea deciziei de acțiune antiaeriană, după un model de rețea ca în reprezentarea grafică din Figura 2.

Punerea în relație a celor două tipuri de evenimente realizabile, respectiv eveniment aerian negativ și eveniment antiaerian, concură la realizarea unei arhitecturi antiaeriene, în baza unui algoritmul antiaerian, corect și eficient de evaluare a

Formularea enunțului problemei antiaeriene prin conceptualizarea noțiunii de eveniment aerian/antiaerian presupune elaborarea mai multor variante de rezolvare, unde fiecare variantă are propriile rezultate distincte. Așa după cum este reprezentat în schema din Figura 3, din contributivitatea sistemelor de rachete VSHORAD, SHORAD, SAMs, rezultă o nouă perspectivă a artei operative în planificarea acțiunilor antiaeriene. Cu alte cuvinte, are loc o diseminare a locurilor geometrice, a

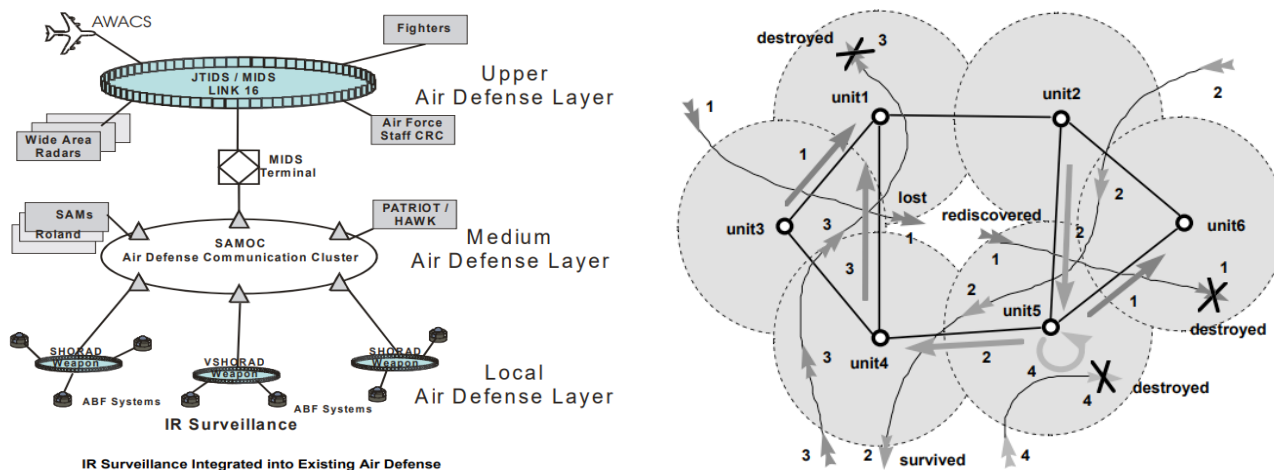

Figura 3 Variantă de reprezentare schematică a unei arhitecturi antiaeriene⁹ de integrare unitară a acțiunilor sistemelor de rachete antiaeriene VSHORAD, SHORAD, SAMs¹⁰

tuturor pozițiilor aeronavelor ostile pe traiectoriile lor, în spațiul aerian, fapt ce implică o activare/dezactivare coerentă a complexelor de rachete antiaeriene, în funcție de evoluția situației aeriene din spațiul aerian de responsabilitate. Practic, are loc o ordonare electronică, asistată de computer, în care sunt realizate lansări succesive de rachete în funcție de evenimentul aerian, descompus pentru fiecare zonă de lansare a sistemelor VSHORAD, SHORAD, SAMs, ca în Figura 3.

Rezultatul unei astfel de rețele de lucru colaborativ antiaerian depinde de viteza de diseminare a informațiilor cu privire la poziția aeronavelor ostile în spațiul aerian și reprezintă unul dintre modelele care rezultă din suprapunerea zonelor de lansare, pe înălțimi diferite de evoluție a amenințării și agresiunii în spațiul aerian. Realizarea efectivă a unei platforme de lucru colaborativ antiaerian presupune lucrul întrunit a subsistemelor sistemului de ripostă antiaeriană, astfel încât să fie realizate, în condiții de interoperabilitate tehnică, toate secvențele algoritmului de ripostă antiaeriană.

Concluzii

Pe parcursul acestui demers științific, în care am arătat preocuparea până la nivel de îngrijorare a specialiștilor în sfera securității spațiului aerian, am dezvoltat o serie de idei originale cu privire la aplicabilitatea conceptualizării noțiunii de eveniment negativ aerian, respectiv, de eveniment antiaerian. În urma acestei conceptualizări, am obținut, pe fondul tehnologizării spațiului aerian și extinderii acțiunilor aeriene la diferite înălțimi, nevoia justificată de integrare a sistemelor de rachete antiaeriene VSHORAD, SHORAD, SAMs într-o rețea de lucru colaborativ antiaerian, după modelul acțional din Figura 3. Pentru aceasta, am redefinit spațiul aerian de responsabilitate al forțelor terestre din perspectiva a două direcții de cercetare, la care m-am referit distinct: amenințarea și agresiunea unui ipotetic inamic aerian și realizarea riposte antiaeriene la diferite înălțimi.

Primul aspect, care rezultă în urma analizei securității spațiului aerian, constă în redefinirea *dimensionalității spațiului aerian* și în posibilitatea de integrare coerentă a mai multor complexe de rachete sau de artilerie antiaeriană. Astfel, se deschid noi posibilități de realizare a evenimentului antiaerian prin participarea selectivă a complexelor

de rachete antiaeriene VSHORAD, SHORAD, SAMs, corespunzător posibilităților de luptă, în coordonare cu o serie de aliniamente specifice, ca în Figura 1. În funcție de dispozitivul de luptă antiaerian, rezultă că un eveniment antiaerian poate fi realizat, conform așteptării matematice a teoriei probabilităților, în trei feluri: sigur, imposibil și întâmplător. Avantajul unei astfel de abordări constă în realizarea unei economii importante de forțe și de mijloace de ripostă antiaeriană. Un alt avantaj rezultă din deschiderea perspectivei de fracționare a luptei cu inamicul aerian, fereastră de timp în care poate avea loc o manevră de forțe, pentru scoaterea de sub incidența loviturilor inamicului.

Un alt aspect important în ceea ce privește crearea unei platforme colaborative de ripostă antiaeriană este legat de natura și de modul de realizare a evenimentelor aeriene negative, fapt din care rezultă o apărare antiaeriană pe înălțimi, în straturi, în funcție de caracteristicile tehnico-tactice ale complexelor de rachete și artilerie antiaeriană. Strategia unor astfel de rețele colaborative este de a face față unor amenințări prin contramăsuri graduale, pentru diferite intervale de interceptare a aeronavelor ostile. În acest fel, o țintă aeriană este obligată să parcurgă gradual focul antiaerian al mai multor sisteme de apărare antiaeriană, lăsând puține șanse să se materializeze amenințarea aeriană împotriva forțelor terestre. Într-o situație convențională, pe câmpul de luptă, această strategie antiaeriană poate fi aplicată cu succes. Dacă un raid aerian, coordonat dintr-o *direcție precunoscută* este așteptat, atunci mai multe sisteme de apărare antiaeriană cu rază medie de acțiune, cum ar fi PATRIOT și HAWK, pot fi desfășurate masiv în zona aliniamentului de contact, fapt ce oferă o apărare antiaeriană în adâncime, dar și o expunere a acestor complexe la focul de artilerie sau de infanterie al inamicului. Integrarea sistemelor antiaeriene SHORAD cu sistemele de rachete de la suprafață SAM, cum ar fi ROLAND, sau cu sisteme bazate pe tunuri antiaeriene, cum ar fi GEPARD¹¹ (complex antiaerian german) sau ZSU-23¹² (complex antiaerian rusesc), poate genera un dispozitiv de luptă antiaerian mult mai eficient, bazat pe fracționarea algoritmului antiaerian, și o autoapărare mult mai unitară. Cu toate acestea, în mediul operațional actual al misiunilor militare, desfășurate, preponderent, în afara zonei militarizate sau a bazelor de dispunere, situația

structurilor din forțele terestre devine problematică din punct de vedere antiaerian. Pentru forțele desfășurate în regiuni cu conflicte și crize limitate, precum și în misiuni de menținere a păcii, noțiunea de aliniament de contact își pierde semnificația, iar zonele ostile devin distribuite în mod arbitrar printre zonele forțelor aliate. Bazându-se pe o imagine aeriană completă, precum în cazul integrării în rețea colaborativă a complexelor antiaeriene, *acțiunile antiaeriene pot fi efectuate ca misiuni preplanificate.*

În urma celor două aspecte rezultate, una dintre propuneri constă în identificarea compatibilităților tehnologice de comunicații ale complexelor de rachete VSHORAD, SHORAD, SAMs, pentru realizarea unei structuri tip de rețea antiaeriană colaborativă (ca în Figura 3). O a doua propunere, care decurge din prima, constă în proiectarea achizițiilor de sisteme de armament antiaerian prin respectarea principiului interoperabilității tehnologice. În acest fel, sistemele moderne cu rază scurtă de acțiune (VSHORAD) sunt ușor de dislocat și au o mare mobilitate în câmpul tactic. Datorită informațiilor privind situația în spațiul aerian, primite de la sistemele SHORAD și SAMs, VSHORADs, pot realiza o ripostă antiaeriană mult mai eficientă împotriva amenințării inamicului aerian care se găsește în apropierea trupelor proprii. Prin metoda integrării informaționale în rețea, se urmărește punerea în valoare a rolului și capacității sistemelor de apărare antiaeriană VSHORAD, care folosesc detecția radar pentru a descoperi și a contracara cu foc antiaerian amenințarea cu rachete de croazieră (CM) sau vehiculele aeriene fără pilot (UAV). Având în vedere posibilitățile CM și UAV de realizare a zborului pe forma contururilor terenului, apare situația în care posibilitățile de descoperire radar sunt destul de slabe, rezultând imposibilitatea detectării radar și realizarea *evenimentului antiaerian imposibil.* Din rezultatele analizei riposte antiaeriene în noul context al mediului de securitate și din conceptualizarea noțiunii de eveniment aerian negativ, respectiv de eveniment antiaerian, rezultă următoarele argumente pentru reproiectarea sistemului de supraveghere antiaeriană în rețea, astfel:

- solicitarea de realizare și furnizare a unei imagini aeriene unice în timp real este necesară pentru a raporta fără întârziere toate acțiunile aeriene executate prin surprindere;

- realizarea funcționării radar în ascuns, deoarece multe misiuni necesită *supraveghere în modul silențios* sau *pasiv* pentru a evita descoperirea componentelor informaționale de către inamic;

- rezolvarea situațiilor de insecuritate aeriană prin planuri pregătite din timp, pe baza evenimentelor aeriene negative anticipate, fără existența unei imagini aeriene complete, atunci când este nevoie de o acoperire continuă de 24 de ore, timp în care pot exista atacuri aeriene de oriunde și oricând;

- pentru asigurarea calității datelor de conducere/control necesare focului antiaerian, performanța oferită de sistemele radar trebuie îmbunătățită în termeni specifici fiecărui complex antiaerian prin date despre coordonatele de poziție actuale ale țintei descoperite în aer și viteza acesteia, respectiv coordonatele de poziție viitoare ale țintei aeriene.

În încheiere, deși nu am formulat toate propunerile care pot rezulta în urma conceptualizării noțiunii de eveniment aerian negativ respectiv de eveniment antiaerian, îmi exprim convingerea că adoptarea unei atitudini corespunzătoare a factorilor decidenți cu privire la realizarea riposte antiaeriene prin *metoda rețea antiaeriană* în spațiul de responsabilitate al forțelor terestre, va crește securitatea spațiului aerian și va reduce numărul pierderilor de vieți omenești și de pagube materiale, în ipoteza unui conflict militar contemporan.

NOTE:

1 <https://www.thalesgroup.com/en/activities/defence/air-forces/advanced-air-defence>, accesat la 28.05.2021.

2 Iuliana Carmen Bărbăcioru, *Cursul 1 – Teoria probabilităților și statistică matematică*, <https://www.utgjiu.ro/math/cbarbaciou/book/tpsm2010/c01.pdf>, accesat la 19.05.2021.

3 *** *The Battle staff*, SMARTbook, third revised edition: *Guide to designing, planning & conducting military operations*, The Lightning Press, Norman M. Wade, 2019, pp. 2.29 - 2.40.

4 Stephen P. Robbins, *Organizational Theory: Structure, Design, and Applications*, Prentice Hall, New Jersey, 1990, pp. 10-16.

5 Marian Pearsică, Silviu Băluță, *Tendențe pe plan internațional privind realizarea sistemelor din clasele SHORAD și VSHORAD, AFASES 2008*, Publishing house of „Henri Coanda” Air Force Academy, Brașov, 2008, pp. 12-19, https://www.afahc.ro/afases/volum_afases_2008_1.pdf, accesat la 22.05.2021.

6 *** *Join/Interagency*, SMARTbook: *Joint strategic & operational planing*, The Lightning Press Ferlemann, 2019, pp. 13-5; 13-7.

7 Daniel Roman, *Riposta antiaeriană a forțelor terestre din perspectiva modelelor conceptuale de lucru colaborativ*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2017, p. 116.

8 Thomas F. Iversen, *Mobile and Netted Air Defence Systems*, DK-8520 Lystrup, Denmark, p. 6, https://www.researchgate.net/figure/A-number-of-OODA-loops-in-parallel-22_fig2_288970156, accesat la 19.05.2021.

9 Walter J. Bernard, *Silent-Mode Air Surveillance*, https://www.google.ro/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjN-PuFwN_wAhXpk4sKHaaDBNwQFjAAegQIBBAD&url=https%3A%2F%2Fwww.sto.nato.int%2Fpublications%2FSTO%2520Meeting%2520Proceedings%2FRTO-MP-063%2FMP-063-%24%24ALL.pdf&usg=AOvVaw13Yi-drSQz-GTrRvk9ssKK, accesat la 19.05.2021.

10 Peter S. Sapaty, *Basic Distributed Control Model and Technology for Mobile Crisis Reaction Forces and their United Air Defense*, https://www.google.ro/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjN-PuFwN_wAhXpk4sKHaaDBNwQFjAAegQIBBAD&url=https%3A%2F%2Fwww.sto.nato.int%2Fpublications%2FSTO%2520Meeting%2520Proceedings%2FRTO-MP-063%2FMP-063-%24%24ALL.pdf&usg=AOvVaw13Yi-drSQz-GTrRvk9ssKK, accesat la 19.05.2021.

11 <https://www.army-technology.com/projects/gepard/>, accesat la 22.05.2021.

12 <http://www.army-guide.com/eng/product1704.html>, accesat la 22.05.2021.

BIBLIOGRAFIE

*** *The Battle staff*, SMARTbook, third revised edition: *Guide to designing, planning & conducting military operations*, The Lightning Press, Norman M. Wade, 2019.

*** *Join/Interagency*, SMARTbook: *Joint strategic & operational planing*, The Lightning Press Ferlemann, 2019.

Bărbăcioru Iuliana Carmen, *Cursul 1 – Teoria probabilităților și statistică matematică*, <https://www.utgjiu.ro/math/cbarbacioru/book/tpsm2010/c01.pdf>

Pearscă Marian, Băluță Silviu, *Tendințe pe plan internațional privind realizarea sistemelor din clasele SHORAD și VSHORAD, AFASES 2008*, Publishing house of „Henri Coandă” Air Force Academy, Brașov, 2008, https://www.afahc.ro/afases/volum_afases_2008_1.pdf

Roman Daniel, *Riposta antiaeriană a forțelor terestre din perspectiva modelelor conceptuale de lucru colaborativ*, Editura Universității Naționale „Carol I”, București, 2017.

Stephen P. Robbins, *Organizational Theory: Structure, Design, and Applications*, Prentice Hall, New Jersey, 1990.

Thomas F. Iversen, ”Mobile and Netted Air Defence Systems”, *RTO Meeting Proceedings 63*, 2000.

Sapaty S. Peter, *Basic Distributed Control Model and Technology for Mobile Crisis Reaction Forces and their United Air Defense*, https://www.google.ro/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjN-PuFwN_wAhXpk4sKHaaDBNwQFjAAegQIBBAD&url=https%3A%2F%2Fwww.sto.nato.int%2Fpublications%2FSTO%2520Meeting%2520Proceeding%2FRTO-MP-063%2FMP-063-%24%24ALL.pdf&usg=AOvVaw13Yi-drSQz-GTrRvk9ssKK

Walter J. Bernard, *Silent-Mode Air Surveillance*, https://www.google.ro/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjN-PuFwN_wAhXpk4sKHaaDBNwQFjAAegQIBBAD&url=https%3A%2F%2Fwww.sto.nato.int%2Fpublications%2FSTO%2520Meeting%2520Proceedings%2FRTO-MP-063%2FMP-063-%24%24ALL.pdf&usg=AOvVaw13Yi-drSQz-GTrRvk9ssKK

https://www.researchgate.net/figure/A-number-of-OODA-loops-in-parallel-22_fig2_288970156

https://www.google.ro/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjN-PuFwN_wAhXpk4sKHaaDBNwQFjAAegQIBBAD&url=https%3A%2F%2Fwww.sto.nato.int%2Fpublications%2FSTO%2520Meeting%2520Proceedings%2FRTO-MP-063%2FMP-063-%24%24ALL.pdf&usg=AOvVaw13Yi-drSQz-GTrRvk9ssKK

https://www.google.ro/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjN-PuFwN_wAhXpk4sKHaaDBNwQFjAAegQIBBAD&url=https%3A%2F%2Fwww.sto.nato.int%2Fpublications%2FSTO%2520Meeting%2520Proceedings%2FRTO-MP-063%2FMP-063-%24%24ALL.pdf&usg=AOvVaw13Yi-drSQz-GTrRvk9ssKK

<https://www.army-technology.com/projects/gepard/>

<http://www.army-guide.com/eng/product1704.html>

<https://www.thalesgroup.com/en/activities/defence/air-forces/advanced-air-defence>

ABORDAREA OPERAȚIONALĂ A FORȚELOR TERESTRE ÎN CONTEXT HIBRID

OPERATIONAL APPROACH OF LAND FORCES IN THE HIBRID CONTEXT

Lt.col.conf.univ.dr. Paul TUDORACHE*

Vizualizând diferitele contexte operaționale ale angajării recente a Forțelor Terestre, nu puține au fost situațiile în care structurile nominalizate s-au confruntat și cu adversari neconvenționali, cu toate că, inițial, natura operației fusese definită ca având o nuanță convențională. Această particularitate se perpetuează tot mai agresiv, determinând structurile convenționale ale Forțelor Terestre să opereze pentru a face față atât forțelor regulate, cât și celor neregulate, chiar și în cadrul aceleiași AO. Pe aceste coordonate, articolul are ca scop identificarea principiilor necesare ajustării abordării operaționale a Forțelor Terestre, astfel încât structurile organice să poată performa în angajarea adversarului din AOs în cadrul operațiilor curente și viitoare. De asemenea, un alt obiectiv subsidiar cercetării de față constă în identificarea mutațiilor la nivelul ACOAs, pe baza cărora se va realiza ajustarea FFCOAs.

Visualizing the various operational contexts of recent Land Forces' employment, there were many situations where the nominated structures also faced unconventional adversaries, even though, initially, the nature of operation had been identified as having a conventional pattern. This particularity is perpetuated more and more aggressively, determining the conventional military structures of the Land Forces to operate in order to face both regular and irregular forces, even within the same AO. Based on these coordinates, the article triggers to identify the principles needed to adjust the operational approach of Land Forces, so that the organic structures can perform in engaging the adversary from AOs within current and future operations. Also, a subsidiary objective of the present research is to identify the mutations at the level of ACOAs based on which the adjustment of FFCOAs will be made.

Cuvinte-cheie: abordare operațională hibridizată; ACOA, FFCOA; forțe regulate; forțe neregulate.

Keywords: hybrid operational approach; ACOA, FFCOA; regular forces; irregular forces.

Diferitele contexte operaționale recente au scos în evidență faptul că abordările participanților la acțiuni militare au suferit mutații semnificative, cele mai concludente localizându-se la nivelul cursurilor de acțiune (*Courses of Action – COA*) adoptate. Nu este atât de dificil de înțeles cum și de ce s-a ajuns la această formulă, justificarea constând în intenția adversarului de a echilibra puterea de luptă prin diminuarea avantajelor convenționale ale forțelor proprii. Practic, forțele proprii sunt nevoite să reacționeze la schimbările operaționale permanente ale adversarului, acesta din urmă fiind în măsură să coreleze ingenios acțiuni ale forțelor regulate și neregulate, chiar și în contextul aceleiași zone de operații (*Area of Operations – AO*) tactice.

Reacția forțelor proprii nu a întârziat să apară, iar în acest sens, doctrinele diferitelor armate, din dorința perfecționării pregătirii Forțelor Terestre, întrebuițează forța de opoziție (*Opposing Force – OPFOR*), clarificând-o teoretic ca „un amestec plauzibil, flexibil și liber în gândire al forțelor regulate, neregulate și/sau elemente ale crimei organizate, reprezentând un compozit de capacități diferite ... (doctrină, tactică, organizare și echipament)”¹. Organizată și pregătită să acționeze respectând modelul doctrinar al adversarului, utilitatea OPFOR este dată de posibilitatea înțelegerii și combaterii tacticilor, tehnicilor și procedurilor (*Tactics, Techniques, Procedures – TTP*) caracteristice adversarului, dezvoltând și aplicând COA adverse (*Adversary Courses of Action – ACOA*), pe baza hibridizării acțiunilor acestuia.

Din perspectiva abordării operaționale, Forțele Terestre sunt nevoite să-și regândească opțiunile, fie operând individual, ceea ce presupune o

*Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”,
Sibiu
e-mail: tudorache.paul@armyacademy.ro

adaptare operațională proprie, fie interagenții, în strânsă cooperare cu alte entități de profil, cum sunt forțele pentru operații speciale (*Special Operations Forces – SOF*).

Mutații la nivelul COA și TTP-urilor adversarului

În general, ACOAs se determină în baza derulării pregătirii informative a spațiului de luptă (*Intelligence Preparation of the Battlefield – IPB*), care, conform APP-28, este redenumită sub forma pregătirii informative a mediului operațional (*Intelligence Preparation of the Operational Environment – IPOE*), reprezentând „procesul sistematic de analiză a adversarului (inamicului), terenului și vremii în zona de interes pentru a determina efectele probabile ale acestora asupra operațiilor”²². Cu toate că aceste două concepte diferă, IPB axându-se pe o analiză mai detaliată a elementelor specifice, în timp ce IPOE le abordează mai cuprinzător și mai generic, sprijinind comandantul în „identificarea intenției și COA probabile ... strategiei, vulnerabilităților și centrelor de greutate ale adversarului”²³, în esență, ambele cuprind aceleași activități, astfel: „definirea mediului operațional, descrierea efectelor mediului asupra operațiilor, evaluarea amenințării, determinarea COAs”²⁴.

Prin urmare, la nivelul vizualizării adversarului, mutațiile cele mai concludente apar în evaluarea amenințării, respectiv determinarea ACOAs. Prima variabilă, evaluarea amenințării, se axează pe „determinarea capacităților forței de amenințare și principiile doctrinare, respectiv TTP-urile pe care aceasta preferă să le întrebuițeze”²⁵. Analiza evaluării amenințării scoate în evidență faptul că, până nu demult, personalul specializat în intelligence din cadrul Forțelor Terestre (S2, G2) lua în considerare doar componenta convențională a adversarului, omițând oarecum corelarea acestora cu capacitățile și TTP-urile neconvenționale. Drept urmare, în momentul de față, evaluarea amenințării de către S2/G2 ar trebui să fie mult mai cuprinzătoare, incluzând⁶:

- amenințările regulate – intenții ostile probabile ale forțelor convenționale ale adversarului, cum sunt structurile militare tactice (batalion, brigadă etc.) care dispun de abilitatea de a opera de o manieră multidomeniu; de regulă, forțele convenționale ale adversarului sunt întrebuițate atunci când se

crează ferestre de oportunitate, cu alte cuvinte, momente în care forțele convenționale proprii pot fi surprinse;

- amenințările neregulate – intenții ostile probabile ale structurilor teroriste/insurgente, organizațiilor criminale transnaționale, entități naționaliste, elemente de gherilă, structuri paramilitare etc. care manifestă un grad excesiv de volatilitate în întrebuițarea capacităților și TTP-urilor specifice;

- amenințările hibride – intenții ostile probabile, fundamentate prin corelarea forțelor convenționale cu cele neconvenționale pentru generarea unor efecte și atingerea unor stări finale comune; de regulă, pe timpul operației, structurile și entitățile caracteristice se completează reciproc pe timpul operației.

Astfel, definirea modelului doctrinar al adversarului de către personalul S2/G2 ar trebui să surprindă tot melanjul de forțe și structuri ale acestuia, începând de la cele convenționale până la cele de ordin neconvențional.

În ceea ce privește determinarea ACOAs, aceasta se fundamentează integrând evaluarea amenințării și dezvoltarea graficului/matricei evenimentelor. Prin urmare, ajustarea evaluării amenințării care, după cum s-a subliniat mai sus, reprezintă un element esențial, se transpune obligatoriu și asupra determinării ACOAs. Mai specific, în formă finală, ACOAs trebuie să evidențieze foarte clar capacitățile, intențiile și acțiunile probabile ale tuturor entităților implicate, chiar dacă personalul S2/G2 ar putea întâmpina dificultăți în analiza și estimarea forțelor neregulate. Există două posibilități pentru transpunerea tuturor elementelor adversarului: dezvoltând ACOAs integratoare care să evidențieze toate capacitățile și acțiunile probabile ale adversarului; dezvoltând ACOAs dedicate componentei convenționale și ACOAs specifice celei neconvenționale. Cu toate că prima variantă este mult mai complexă și solicitantă, beneficiile aplicării acesteia pot fi mai concludente, deoarece se poate vizualiza mult mai ușor efectele conjugate probabile asupra COAs specifice forțelor proprii (*Friendly Forces Courses of Action – FFCOA*).

De asemenea, un alt pattern care ar trebui luat în seamă în determinarea ACOAs este cel al conjugării procedurilor operaționale specifice forțelor convenționale, cum sunt apărarea în zonă,

ofensiva deliberată și așa mai departe, cu TTP-uri caracteristice forțelor neregulate. Un astfel de ACOA care respectă oarecum patternul de mai sus este cel întreprins de Statul Islamic din Irak și Levant (*Islamic State of Iraq and Syria – ISIL*) pentru apărarea orașului Mosul, determinat, la acea vreme, ca centru de greutate (*Center of Gravity – COG*) al forțelor ISIS în Irak. În linii mari, COA ISIS s-a bazat pe adoptarea procedurii apărării în zonă, alimentat de TTP-uri hibride, manifestate sub forma: integrării în dispozitivul de luptă a orașului Mosul; folosirii populației indigene (sechestrată de jihadiști) ca scut uman; amplasării, pe principalele căi de apropiere, a întregii game de dispozitive explozive improvizate (*Improvised Explosive Device – IED*), majoritatea dintre acestea dispuse în mașini capcană (*Vehicle-Borne Improvised Explosive Device – VBIED*) pentru realizarea contramobilității forțelor proprii⁷.

Concluzionând asupra acestei prime părți, se poate aprecia faptul că adversarul nu mai trebuie interpretat divizat, ci mai degrabă de o manieră integratoare care să surprindă toate elementele generării puterii de luptă adverse, pe de o parte, respectiv intențiile probabile privind direcționarea acesteia, pe de altă parte.

Principii privind hibridizarea COA specifice forțelor proprii

Clarificând aspectele legate de reconfigurarea ACOAs, în continuare atenția va fi îndreptată asupra analizării abordării operaționale a Forțelor Terestre, pentru a identifica acele elemente care solicită intervenții în cadrul acesteia.

În primul rând, apelând la literatura militară de specialitate, prin abordare operațională se înțelege „o descriere generică a misiunii, conceptelor operaționale, sarcinilor și acțiunilor necesare îndeplinirii misiunii”⁸. Dintr-o altă perspectivă teoretică, abordarea operațională reprezintă capul de pod care leagă starea inițială și starea finală dorită, asigurând depășirea obstacolelor identificate, care sunt reprezentate de ACOAs (Figura 1).

Identificarea răspunsului la întrebarea asociată abordării operaționale solicită analiza problematicii dezvoltării FFCOAs specifice Forțelor Terestre, astfel spus cum ar trebui ajustate astfel încât să asigure depășirea ACOAs. Reprezentând „orice secvențiere a activităților pe care un individ sau o unitate o poate urma ... o schemă dezvoltată pentru îndeplinirea unei misiuni”⁹, FFCOAs, odată ce au fost dezvoltate și aprobate, trebuie să fie în măsură să „înfrângă toate COA fezabile ale inamicului (adversarului), în timp ce contabilizează toate activitățile tactice”¹⁰.

Operaționalizând conceptul esențial cercetării de față, abordarea operațională hibridizată poate fi definită ca o modalitate de depășire a ACOAs, corelând misiunile și sarcinile desfășurate în spectrul convențional, neconvențional și/sau hibrid de către structurile organice dedicate, în scopul creării condițiilor estimate în cadrul stării finale dorite. Dincolo de suportul operațional multidomeniu, axându-ne doar pe acțiunea structurilor de manevră în AO, depășirea ACOAs de către Forțele Terestre se poate realiza astfel:

- independent – este mai costisitoare, deoarece implică pregătirea prealabilă a structurilor dedicate

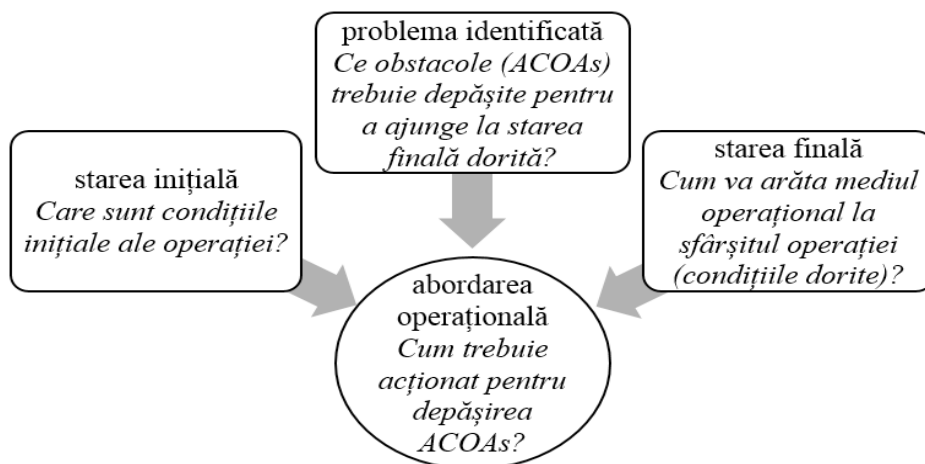

Figura 1 Abordarea operațională în cadrul Forțelor Terestre (Conceptia autorului)

pentru contracararea acțiunilor neconvenționale sau hibride;

- în cooperare cu elemente SOF – presupune divizarea responsabilităților, structurilor Forțelor Terestre revenindu-le angajarea componentei convenționale din cadrul ACOA, în timp ce SOF va asigura efectele dorite, acționând asupra componentei neconvenționale;

- în cooperare cu alte elemente cu rol în realizarea manevrei forțelor luptătoare.

Astfel, o constantă relativ nouă care trebuie introdusă în ecuația abordării operaționale este cea a angajării componentei neconvenționale a adversarului, soluția cea mai la îndemână constând în întrebuințarea SOF (Figura 2).

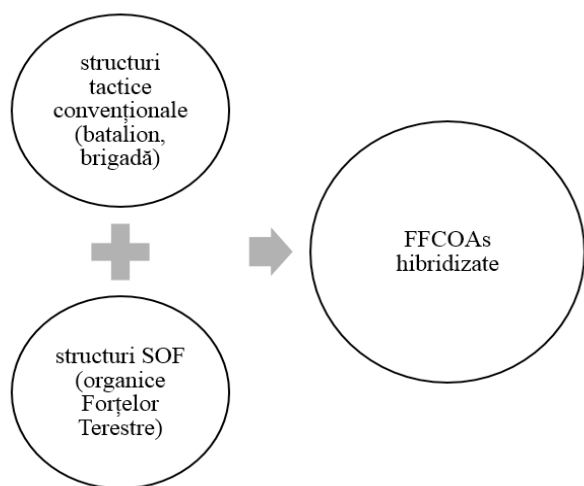

Figura 2 Hibridizarea FFCOAs specifice Forțelor Terestre – structuri tactice luptătoare (Concepția autorului)

Structurile SOF pot fi parte organică din cadrul categoriei Forțelor Terestre, așa cum este modelul american (*Army Special Operations Forces – ARSOF*), sau categorie separată de forțe, după modelul altor armate. Pentru înlesnirea exercitării comenzii și controlului (*Command and Control – C2*) și pentru dezvoltarea coeziunii operaționale, ar fi mai indicată prima variantă (SOF organice), în timp ce SOF, ca și categorie separată, este pretabilă unor obiective de importanță operativă sau strategică. În configurația de mai sus, SOF va dispune de „abilitatea de a opera în echipe de nivel mic, în medii prietenoase, politic sensibile și incerte sau ostile ... unilateral sau cu, respectiv, prin intermediul forțelor și populațiilor indigene”¹¹. Alături de acțiunile letale consacrate, SOF va susține structurile Forțelor Terestre cu acțiuni nonletale,

urmărind modelarea forțelor de securitate locale și câștigarea sprijinului populației locale.

În cadrul abordării operaționale hibride a Forțelor Terestre, gama misiunilor și sarcinilor componentei SOF este definită de¹²:

- război neconvențional – crearea/susținerea mișcării de rezistență, insurgenței, acționând prin intermediul sau cu forțe auxiliare ascunse sau de tip gherilă;

- contrainsurgență – combaterea elementelor insurgente din AO; pentru economia acestei misiuni, o variabilă esențială constă în atragerea populației indigene;

- contraterorism – combaterea elementelor teroriste și infrastructurii acestora, întrebuințând mijloace ascunse, clandestine sau cu vizibilitate redusă;

- asistența forțelor de securitate – susținerea forțelor de securitate locale/regionale din AO în vederea conturării acțiunii unificate a Forțelor Terestre;

- acțiunea directă – „lovituri de scurtă durată și alte acțiuni ofensive la scară redusă, conduse cu capacități militare speciale pentru a cuceri, a distruge, a captura, a exploata, a recupera sau a afecta țintele stabilite în medii ostile, interzise ...”¹³;

- recunoașterile speciale – activități de informații, de supraveghere și de cercetare (*Intelligence, Surveillance, Reconnaissance – ISR*) în medii ostile, interzise, necesitând capacități militare specializate;

- operații de sprijin informațional – de regulă, operații psihologice (*Psychological Operations – PSYOPS*) desfășurate în AO;

- operații în domeniul cooperării civili-militari (*Civil-Military Cooperation – CIMIC*) – angajarea populației indigene și a autorităților locale pentru crearea efectelor nonletale;

- pregătirea mediului operațional – activități necesare modelării AO pentru desfășurarea operațiilor viitoare; de regulă, sunt de natură informațională și de securitate;

- căutare, salvare și recuperare – activități cu caracter ofensiv, adoptate pentru a preveni, a descuraja, a anticipa și a răspunde la amenințări/acte teroriste care includ eliberarea ostaticilor, precum și restabilirea controlului capacităților și infrastructurii militare și civile.

Îndeplinirea oportună și eficientă a misiunilor și sarcinilor de mai sus de către SOF organice

va alimenta Forțele Terestre cu abilitatea lovirii performante a elementele neconvenționale ale adversarului. Conjugarea acestora cu acțiunea structurilor militare convenționale (batalion, brigadă etc.) va coagula capacitatea Forțelor Terestre de a angaja simultan/sucesiv toate elementele și capacitățile specifice ACOAs, asigurând în final realizarea tuturor condițiilor stării finale dorite.

Concluzii

Forțele Terestre, în fața schimbărilor care țin de reconfigurarea și adaptarea continuă a adversarului la nivelul forțelor regulate, forțelor neregulate sau mixturii acestora, sunt nevoite să identifice acele strategii operaționale a căror aplicabilitate să le garanteze succesul. Clarificând tipologia ACOAs, în momentul de față pot fi definite următoarele variante:

- convențional – modelat de utilizarea structurilor regulate ale adversarului, având o probabilitate de întrebuințare destul de redusă și fiind aplicat, în principiu, în scopuri de descurajare;

- neconvențional – configurat prin integrarea elementelor neregulate, cum sunt cele teroriste, insurgente, de gherilă, crimă organizată, mișcări de rezistență etc.; având o probabilitate de întrebuințare medie către ridicată, poate avea sens în situații în care puterea de luptă a forțelor proprii este superioară, adversarul căutând să diminueze avantajele operaționale create;

- hibrid – coagulat prin melanjul elementelor regulate și neregulate, în cadrul căruia pot fi identificate următoarele configurații esențiale: accentuat convențional – diminuat neconvențional (probabilitate mică către medie); moderat convențional – moderat neconvențional (probabilitate medie); diminuat convențional – accentuat neconvențional (probabilitate ridicată).

Dintre toate acestea, provocările cele mai solicitante pentru structurile Forțelor Terestre sunt generate de acele ACOAs configurate prin hibridizarea elementelor regulate și neregulate, întrebuințarea acestora având ca scop inițial surprinderea forțelor proprii.

O astfel de variantă a configurării adversarului necesită a fi soluționată printr-o abordare operațională similară, altfel spus tot hibridizată (FFCOAs hibride). La nivelul Forțelor Terestre, o soluție pretabilă și poate cea mai recomandată constă în dezvoltarea, în cadrul structurii organice acestora, a unei componente SOF, care, dispunând de

capacitate operațională totală (*Fully Operational Capability – FOC*), va dispune de abilitatea angajării țintelor neconvenționale atât letal, cât și nonletal.

În încheiere, se poate concluziona faptul că Forțele Terestre, în general, și structurile organice, în special, vor trebui să-și schimbe semnificativ mentalitatea operațională, planificând, pregătind și executând operațiile de o manieră hibridizată pentru a putea depăși un adversar accentuat hibridizat.

NOTE:

1 *** Army Regulation 350-2, *Operational Environment and Opposing Force Program*, Headquarters, Department of the Army, Washington DC, 19 May 2015, p. 1.

2 *** APP-28, *Tactical Planning for Land Forces*, Edition A, Version 1, NATO Standardization Office (NSO), November 2019, p. 2-19.

3 *** TM 2010-404, *Intelligence Preparation of the Battlefield and Operational Environment – General Principles and Research Avenues*, Defence R&D Canada - Valcartier, November 2010, p. 21.

4 *** ATP 2-01.3, *Intelligence Preparation of the Battlefield*, Headquarters, Department of the Army, Washington DC, March 2019, p. 1-3.

5 *Ibidem*, p. 5-1.

6 *Ibidem*, pp. 5-2 – 5-3.

7 *** TRADOC G-2 ACE, *Threat Tactics Report: Islamic State of Iraq and the Levant*, version 1.6, February 2016, pp. 7-8.

8 *** Joint Publication (5-0), *Joint Publications*, Joint Force Development, 1 December 2020, p. GL-11.

9 *Ibidem*, p. GL-7.

10 *** APP-28, *Tactical Planning for Land Forces*, Edition A, Version 1, NATO Standardization Office (NSO), November 2019, p. 3-3.

11 *** ADRP 3-05, *Special Operations*, Headquarters, Department of the Army, Washington DC, January 2018, p. 1-9.

12 *Ibidem*, pp. 2-1 – 2-9.

13 *** JP 3-05, *Special Operations*, Joint Chiefs of Staff, July 2014, p. x.

BIBLIOGRAFIE

*** Army Regulation 350-2, *Operational Environment and Opposing Force Program*, Headquarters, Department of the Army, Washington, DC, 19 May 2015.

*** APP-28, *Tactical Planning for Land Forces*, Edition A, Version 1, NATO Standardization Office (NSO), November 2019.

*** TM 2010-404, *Intelligence Preparation of the Battlefield and Operational Environment – General Principles and Research Avenues*, Defence R&D Canada - Valcartier, November 2010.

*** ATP 2-01.3, *Intelligence Preparation of the Battlefield*, Headquarters, Department of the Army, Washington, DC, March 2019.

*** TRADOCG-2ACE, *Threat Tactics Report: Islamic State of Iraq and the Levant*, version 1.6, February 2016.

*** Joint Publication (5-0), *Joint Publications*, Joint Force Development, 1 December 2020.

*** ADRP 3-05, *Special Operations*, Headquarters, Department of the Army, Washington DC, January 2018.

*** JP 3-05, *Special Operations*, Joint Chiefs of Staff, July 2014.

TEHNOLOGII DE ULTIMĂ GENERAȚIE UTILIZABILE ÎN CADRUL SISTEMELOR DE COMANDĂ ȘI CONTROL

STATE-OF-THE-ART TECHNOLOGIES TO BE USED IN COMMAND AND CONTROL SYSTEMS

Col.drd. Cezar POPA*
Col. (r) prof.univ.dr. Ion MITULEȚU**

În condițiile diversificării riscurilor și amenințărilor în mediul operațional multidimensional, în cadrul conflictelor cu geometrie variabilă, în arhitectura sistemelor de comandă și control trebuie permanent utilizată tehnologie de ultimă generație. Astfel, vor fi asigurate condițiile optime de răspuns atât la nivelul planificării, cât și la nivelul executării operației/acțiunii militare. Comunicarea în timp real, pe orizontală și pe verticală, dintre forțele de nivel tactic, structurile de comandă și sprijin de nivel operativ și strategic, precum și cu celelalte instituții cu responsabilități în domeniul securității și apărării poate fi asigurată și protejată doar prin tehnologie avansată. Nu este deloc de neglijat modul de pregătire a resursei umane pentru utilizarea eficientă a echipamentelor, precum și algoritmi și procedeele pentru eficientizarea procesului decizional, în concordanță cu evoluția tehnică, tehnologică și cu cea a Inteligenței artificiale.

With the diversification of risks and threats in the multidimensional operational environment, in variable geometry conflicts, state-of-the-art technology must be used at all times in the architecture of command and control systems. This will ensure optimal response conditions both at the planning level and at the level of the execution of the military operation/action. Real-time communication, horizontally and vertically, between tactical level forces, operational and strategic level command and support structures, and with other institutions with security and defense responsibilities can only be ensured and protected by using advanced technologies. Not to be neglected at all is the training of the human resource for an efficient use of equipment as well as the algorithms and processes for making an efficient decision-making process, in line with technical, technological and artificial intelligence developments.

Cuvinte-cheie: comandă și control; Inteligență artificială; eficientizare; tehnologii; tehnologii informaționale.

Keywords: command and control; artificial intelligence; efficiency; technologies; Information Technologies.

Impactul tehnologiilor de ultimă generație asupra acțiunilor/operațiilor desfășurate în medii de confruntare multidimensionale

În analiza impactului tehnologiilor de ultimă generație, implementate în arhitecturile sistemelor de comandă și control (C2), considerăm important să pornim de la faptul că mediile conflictuale actuale extrem de complexe, evaluate sunt caracterizate, pe lângă evoluția tehnologică, și de puterea informației. Planificarea pentru atingerea unui obiectiv comun actorilor participanți la conflict

presupune schimb de informații, metode de lucru similare și o disponibilitate de participare la sesiuni de planificare în comun, care, de cele mai multe ori, la nivel strategic sunt realizate cu dificultate. Planificarea într-un mediu multidimensional și în condițiile riscurilor și amenințărilor specifice conflictului cu geometrie variabilă generează provocări atât pentru actorii civili, cât și pentru cei militari. Situația militară și evoluția acesteia, împreună cu alte informații strict necesare ajung în timp mai scurt și creează posibilitatea unei reacții prompte absolut necesare situațiilor des schimbătoare în evoluția unui conflict modern. Vom aduce în discuție câteva dintre inovațiile în domeniu, în scopul prezentării avantajelor obținute prin implementarea lor, la nivelul sistemelor de comandă și control, cu mențiunea că acestea au fost dezvoltate la nivel tactic și, uneori, operativ.

*Centrul de Perfecționare Vânători de Munte „Bucegi”

e-mail: cesarp07@gmail.com

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: mituletuion@yahoo.com

Sistemul avansat de comandă și control (AC2S), dezvoltat la Universitatea de Apărare din Republica Cehă, în anul 2017, reprezintă un concept de utilizare a tehnologiilor moderne pentru a spori eficiența procesului decizional (sistemul tactic de suport decizional TDDS) și a operațiilor/acțiunilor militare. De asemenea, numărul de militari și echipamentele lor pentru acțiunea/ operația care urmează să fie executată pot fi stabilite în conformitate cu cerințele misiunii.

Conceptul de Mosaic Warfare are o variantă de abordare prin *CONTEXT-CENTRIC C3*¹. Acest concept presupune că, pe timpul proceselor care au loc la nivel de C2, comandanții dezvoltă o abordare generală a unei operații care reflectă strategia lor și intenția eșalonului superior. Comandantul direcționează sistemul de control activat de mașină printr-o interfață a computerului, atribuie sarcini de executat și introduce estimări pentru oponenti, mărimea forței și efectul dorit. Sistemul de control activat de mașină implementează Context-Centric C3 prin identificarea forțelor (umane sau de natură robotică/om, tehnică și armament) care ar putea executa sarcinile, însă menține controlul comandantului la o dimensiune gestionabilă. Comandantul decide, ulterior, forțele care vor executa sarcinile. Acest demers a fost generat de ideea că o forță dezagregată, capabilă să compună și să se recompileze rapid ar putea oferi mai multe avantaje: încorporarea rapidă a noilor tehnologii și a tehnicilor, tacticilor și procedurilor de execuție, adaptabilitate mare a forțelor dezagregate, complexitate și dificultate mare pentru adversar privind evaluarea forțelor distribuite și dezagregate pentru a determina intențiile și efectele dorite de oponent, eficiență sporită în actul decizional, mărirea zonei de acțiune, implementarea unei strategii operaționale optime.

Vehiculele aeriene fără pilot (UAV-uri/dronele aeriene) au cunoscut o dezvoltare rapidă și în domeniul militar. Dronele militare reprezintă, practic, viitorul tehnicii militare², motiv pentru care lista companiilor de cercetare și de producție de drone militare devine, pe zi ce trece, tot mai mare. Putem exemplifica prin utilizarea dronelor aeriene în operațiile militare din Iran (2016), unde au fost întrebuințate extensiv de către actorii implicați dronele de lovire indigene Shahed 129, Azerbaidjanul a folosit UAV-ul israelian IAI Harop în Nagorno-Karabakh, Irakul a folosit drona

chinezească CH-4, iar Turcia, dronele de producție proprie Bayraktar. Turcia a executat, cu succes, un război al dronelor aeriene militare în nordul Siriei. Emiratele Arabe Unite au folosit dronele chinezești Wing Loong II în Yemen și Libia în 2018. În 2019 Rusia a utilizat, în Siria, dronele Orion, iar Franța, în Mali, dronele americane MQ-9 Reaper. Conflictul Nagorno-Karabakh dintre Azerbaidjan și Armenia (2020) a scos cel mai bine în evidență succesul operațiilor executate cu ajutorul dronelor. În mai puțin de 48 de ore, Armenia a suferit pierderi de 241 de tancuri, 4 instalații S-300, 2 instalații SCUD și i-au fost capturate 39 de tancuri și 24 BMP. Proliferarea ulterioară a dronelor aeriene militare, în general, și a celor de atac, în special, a făcut posibil ca ultimele să fie folosite din ce în ce mai frecvent în operații militare de anvergură.

În acest moment, ne confruntăm cu proliferarea accelerată a tehnologiilor dronelor aeriene militare la nivelul actorilor statali și nonstatali, fapt care va genera noi riscuri și amenințări la adresa securității regionale sau globale (40 de state au achiziționat și dețin drone militare de luptă sau de cercetare, 28 de state dezvoltă, la un nivel mai larg sau mai restrâns, tehnologii pentru dronele aeriene militare). Statistica americană a ”World of Drones” plasează statele lumii în trei grupe principale³: state care utilizează deja, în operații militare, drone de luptă, state care posedă drone militare, dar nu le-au folosit (încă) în luptă, și state care dezvoltă tehnologii pentru drone militare.

La nivelul armatelor actorilor statali, unitățile de drone au dobândit o importanță deosebită în operațiile militare. Tehnicile, tacticile și procedurile de luptă au fost adaptate și pliate pe capacitățile dronelor de a furniza informații certe în timp real trupelor combatante și puterii de luptă a celor destinate luptei. UAV-urile sunt întrebuințate în operație independent sau împreună cu grupări de atac ori de forțe speciale pe întreg procesul de targeting – identificare ținte, executarea tragerilor și evaluarea rezultatului.

Un sistem de comandă-control de tip C5I2SR (comandă, control, comunicații, computere, cooperare, informații, interoperabilitate, supraveghere, recunoaștere)⁴, pe lângă *capabilitățile actuale*⁵ (comanda controlului forțelor, imaginea operațională comună cu interpretarea acesteia, informații, supraveghere, cercetare, planificarea operațională și tactică, situația aeriană și apărarea

antirachetă, focul întrunit și managementul țintelor aeriene, navale și terestre, managementul efectelor, manevra și sincronizarea, operațiile informaționale, protecția forței, coordonarea resurselor, asistența medicală etc.) trebuie să extindă partea de interoperabilitate, macrosupraveghere și recunoaștere cel puțin la nivel regional, dacă nu chiar global sau extraterestru, în toate mediile de manifestare a conflictului.

Este momentul în care intervine *Inteligența artificială*, care se regăsește din ce în ce mai frecvent în arhitectura sistemelor de comandă și control. Sistemele de sisteme cibernetice care vor lua naștere pe baza unor abordări integrate a tuturor experiențelor conflictuale desfășurate de-a lungul timpului vor putea genera anticipat scheme conflictuale combinate, evolutive, care să poată fi gestionate înainte de degenerarea situațiilor reale.

Dezvoltarea tehnologiilor informatice a condus implicit și la creșterea numărului cyberatacurilor și a ratei criminalității. Persoane fizice, corporații și guverne s-au confruntat cu amenințări și atacuri informatice extrem de variate. Pentru exemplificare, în Africa de Sud operarea se execută de pe segmentul Deep Web cu secțiunea Dark Web (inaccesibil maselor largi), segmentat în Surface Web, locul în care motoarele de căutare normale nu au acces⁶. În acest sens, sunt necesare platforme multifuncționale, cu posibilitatea combaterii infracțiunilor informatice: detectarea și identificarea proactivă a activităților informatice distructive, prevenirea și micșorarea criminalității prin schimbul de informații și protejarea utilizatorilor și părților interesate, relevante împotriva activităților informatice emergente în utilizarea tehnicilor proactive. Contextul dezvoltării tehnologice nu exclude însă elementul uman. Acesta rămâne cel mai important în procesul decizional, sprijinit de un sistem de comandă și control adecvat. De asemenea, prin personalul care deservește aceste tehnologii cu capacitățile lor, informațiile devin disponibile factorilor de decizie.

O altă latură a dezvoltării tehnologiei sunt sateliții. Ei pot fi utilizați separat, în toate domeniile PMESII, însă un *grup de sateliți cooperanți* oferă o gamă largă de avantaje. Printre avantaje, se numără, în principal, optimizarea performanței în executarea misiunii și reducerea sau înlăturarea erorilor. Din punct de vedere tehnic și tehnologic, deși există multe beneficii cu privire la implicarea unui grup

mare de sateliți cooperanți în procesul de comandă și control, există și multe provocări. Una dintre provocările pe această linie este stabilirea modului în care sateliții din *cluster/grup* reușesc să rețină cunoștințele legate de ceilalți sateliți, cunoștințe necesare cooperării, pentru a reacționa prompt și eficient la situații de urgență/criză (de orice natură) și pentru optimizarea resurselor necesare gestionării eficiente a acestora. Laboratorul de Cercetare a vehiculelor spațiale al Forțelor Aeriene SUA (AFRL)⁷ a studiat aceste provocări și multe altele, dezvoltând prototipuri și testându-le prin programul AFRL TechSat-21. În macrosistemele de comandă și control (cele dezvoltate la nivel regional sau global de către alianțe, în speță), nu pot lipsi aceste componente tehnologice, numite sateliți, datorită capacităților extrem de dezvoltate, legate de localizare și comunicații de orice natură, și care pot fi dotate chiar și cu sisteme defensive sau ofensive de luptă și/sau sprijin luptă, în condițiile în care mediul operațional cosmic se regăsește în cadrul mediului conflictual. Abordarea comenzii și controlului, utilizând sateliții oferă posibilitatea de a integra abordările tradiționale cu Inteligența artificială (AI) și non-IA. Problemele legate de integrare (cunoștințe și cooperare) a multelor componente pot fi rezolvate prin aplicarea de tehnici de rezolvare pentru subcomponente (agenți inteligenți) și integrarea soluțiilor individuale, pentru a ajunge la o soluție finală, completă.

În accepțiunea conceptului de război spațial (operații sol-spațiu – *atacul de la sol al sateliților*, operații spațiu-spațiu – *atacul sateliților de către sateliți*, operații spațiu-sol – *atacul executat de sateliți asupra dispozitivelor de la sol* și combinat), opinăm că această fază este o *simbioză a arhitecturilor* sistemelor de comandă și control de la sol cu cele satelitare, asociate cu partea de control al execuției operațiilor militare sau nonmilitare de către forțe dezintegrate, pe conceptul *mosaic warfare*. Acest aspect ar putea constitui soluția optimă pentru modelele de sisteme de comandă și control, extinse la nivel strategic, cu posibilitate de adaptare rapidă la geometria schimbătoare a conflictelor de ultimă generație.

Orice națiune care are capacități de observare și de culegere de informații din spațiu are și posibilitatea utilizării lor în condiții optime și instalațiile performante de lovire de la sol (sistemele de lovire de înaltă precizie) și, invers, cele mai

performante rachete devin oarecum inutile, în lipsa observării și obținerii de informații din spațiu.

Concret, rezultatele obținute în identificarea *impactului tehnologiilor de ultimă generație și al Inteligenței artificiale* asupra operațiilor desfășurate în *mediul conflictual multidimensional* le voi prezenta printr-o scurtă analiză SWOT.

Integrarea tehnologiilor în cadrul sistemelor modulare și flexibile de comandă și control

Abordările sistemice integrate în arta planificării operaționale surprind aspecte legate de faptul că tehnologiile dezvoltate până la această dată asigură fluxuri informaționale la toate nivelurile (strategic, operativ și tactic).

Premisa în eficientizarea sistemelor de comandă și control, pliabile pe cerințele conflictului cu geometrie variabilă este că acestea *trebuie să extindă* partea de interoperabilitate, macrosupraveghere și recunoaștere.

Echipamentele folosite se bazează pe ultimele descoperiri și dezvoltări tehnologice. Spre exemplu, Network Enabled Capability (NEC), termen folosit la nivelul NATO pentru sistemul de sisteme, conceput în scopul obținerii unui efect militar sporit printr-o utilizare integrată a sistemelor informatice, integrează toate aceste echipamente și tehnologii. Inteligența artificială este din ce în ce mai des integrată în sisteme informatice extrem de complexe, care sunt capabile să învețe singure din situațiile care se gestionează cu ajutorul lor. Cercetările în domeniu au dezvoltat inteligențe artificiale pe principiul funcționării creierului uman. Pot analiza algoritmic și sintetic și pot genera soluții rapide, absolut necesare în situațiile lipsei de timp, în procesul decizional. Comandantului i se pot oferi, în timp relativ scurt, cursuri de acțiune deja analizate prin prisma variabilelor necesare, introduse în sistem, și folosind o bază de date cuprinzătoare. Decizia va fi luată mult mai repede, indiferent dacă va fi adoptat un curs de acțiune generat de sistem sau unul intuitiv sau combinat. Cu toate acestea, factorul uman are rolul cel mai important.

În procesul de luare a deciziei, este importantă *integrarea și interconectarea subsistemelor și tehnologiilor* necesare funcționării comenzii-controlului. Identificarea și/sau construirea de instrumente de analiză a mediului operațional și identificarea procedurilor de acțiune necesare

comenzii-controlului, în condițiile gestionării situațiilor specifice conflictului cu geometrie variabilă devin imperative.

Procesul de luare a unor *decizii anticipative și corecte* în aceste situații este condiționat de adaptarea acțiunii militare situațiilor strategice reale și de abordarea tuturor domeniilor conflictului cu geometrie variabilă, în cadrul planificării și conducerii. Sub acest aspect, modularitatea sistemelor de comandă și control va conduce la creșterea mobilității structurale și acționale. Utilizarea tehnologiilor performante va duce la o mărire semnificativă a capacității decizionale și acționale privind: mărirea distanței de acțiune și a preciziei care vor face posibilă angajarea selectivă și punctuală a unor obiective; capacitatea de a alege efectul la țintă dintr-o gamă largă, cuprinsă între efectele neletale și letale, care va oferi deciziei militare o flexibilitate sporită; realizarea stării de confuzie necesare obținerii surprinderii și victoriei prin procedee ale războiului psihologic, informațional și prin inducere în eroare; sporirea capacității de reacție, optimizarea conducerii și realizarea viabilității sistemelor tehnice.

Rezultatul utilizării tehnologiilor performante, *integrarea și interconectarea lor și a subsistemelor*, la nivel C2, se va concretiza în: măriri semnificative ale mobilității sistemelor și subsistemelor și a capacității decizionale; mărirea potențialului anticipativ; lărgirea gamei operațiilor planificate și conduse; diversificarea procedeelelor și procedurilor de luare a deciziei și de conducere a acțiunilor/ operațiilor militare sau nonmilitare; soluții noi pentru protecția multidimensională a forțelor/ obiectivelor.

Rolul tehnologiilor informaționale și al Inteligenței artificiale în eficientizarea deciziei

Tehnologiile informaționale dezvoltate în sistemul militar până la această dată asigură fluxuri informaționale în cadrul comenzii și controlul forțelor, obținerii imaginii operaționale comune și interpretării acesteia, în domeniul informațiilor, supravegherii, cercetării, planificării strategice, operaționale și tactice, situației aeriene și apărării antirachetă, focului întrunit și managementului țintelor aeriene, navale și terestre, managementului efectelor, manevrei și sincronizării, operațiilor informaționale, protecției forței, coordonării resurselor, asistenței medicale etc.

A. PUNCTE TARI

Dezvoltarea eficienței procesului decizional:

- transfer rapid (în timp real) de informații;
- analiză rapidă și cuprinzătoare, sintetică, analitică și obiectivă a situațiilor concrete din teren/zonă/regiune;
- generare automată de cursuri de acțiune, pe baza accesării big-data, algoritmilor de analiză utilizați de inteligența artificială, încorporată în C2;
- stabilirea cu ușurință, în conformitate cu cerințele misiunii taskorg-urilor (numărul de militari și echipamente) necesare executării acțiunii/operației;
- optimizarea/actualizarea modului de organizare a sistemelor militare, precum și a doctrinelor, în primul rând, prin schimbarea raportului de resurse umane și materiale/echipamente implicate;
- concentrarea resurselor umane se va face pe aspectele cu adevărat relevante/importante/critice.

Dezvoltarea capacităților de răspuns ale forței:

- conduce la creșterea vitezei operațiilor militare:
 1. volumul imens de date disponibile poate duce la creșterea vitezei de decizie, dar în cazul inundării procesului decizional cu date/informații, poate duce la scăderea vitezei acestui proces, în lipsa unor instrumente adecvate de management;
 2. crește viteza proceselor și augmentează procesul de luare a deciziei;
 3. crește cantitatea și calitatea informațiilor procesate și a produselor informative/ proceselor, precum și eficiența proceselor/activităților;
 4. contribuie semnificativ/decisiv la creșterea nivelului de înțelegere a datelor furnizate de multitudinea de senzori.
- forța dezagregată (capabilă să se compună și să se recompună rapid, adaptată specificului misiunii);
- reducerea pierderilor umane prin utilizarea tehnologiilor avansate (robotizate, automatizate) de luptă;
- ergonomie în utilizarea de forțe și mijloace prin executarea de operații de amplasare sau de lovituri chirurgicale, în funcție de necesitate.

Pentru comunicații:

- comunicații și tehnologii portabile care să comunice în cadrul unor rețele de la nivel militar/individ;
- rețele diferite care comunică între ele;
- facilitarea creării de rețele de informații tactice, operative, strategice.

Aspecte relevante pentru Punctele de comandă din cadrul C2:

Mobilitatea PC câștigă prin containerizarea infrastructurii, iar rețelele mobile sunt constituite pe baza miniaturizării componentelor și terminalelor, pentru uz în condiții grele de temperatură umiditate etc.

Wireless-ul este securizat. În prezent transmisii securizate pe bază de IP se pot face doar din locații statice, însă tehnologia de ultimă generație va permite mobilitatea.

Securitate Cyber – pot fi provocate distrugerii fizice prin intermediul mijloacelor IT (de exemplu: Stuxnet – distrugerea centrifugelor iraniene); folosirea fabricilor de troli în modelarea agendelor publice/sociale și a opiniilor la nivelul unei societăți (de exemplu: fenomenul *fakenews*, fabricile de troli ruși).

Acces IT/rețele – construirea imaginii comune de luptă necesită accesul și procesarea semnalelor și imaginilor/hărților, sistemelor de integrare ISR, de securitate etc.; (o posibilitate este accesul informațiilor stocate în *cloud* – vezi contracte guvern american cu gigantul IT pentru *cloud*). Rețelele de sateliți de joasă altitudine și alte infrastructuri civile pot fi folosite pentru acțiuni militare prin criptarea semnalelor și datelor, deoarece generează imposibilitatea distrugerii în totalitate a sistemului/redundanță multiplă (similar sistemului STAR).

C. PUNCTE SLABE

- înlocuirea parțială a factorului uman în procesul decizional/cât de departe ar trebui predelegate anumite sarcini către IA (de exemplu: pe timpul crizei cubaneze a rachetelor, decidenții umani s-au răzgândit în privința unor acțiuni/atacuri. IA nu ar fi făcut asta, în absența unor date reale care să genereze această schimbare);
- posibilitatea scăderii sau pierderii controlului uman în ceea ce privește execuția misiunilor cu ajutorul sistemelor de arme robotizate;
- necesitatea creșterii exponențiale a măsurilor de protecție a sistemelor informatice și de Inteligență artificială;
- cursurile de acțiune generate de către inteligența artificială pierd din vedere aspectele legate de arta militară, analiza datelor și informațiilor fiind algoritmică, și pot fi scăpate din vedere variabile esențiale de analiză specifice umanului;
- implică folosirea și/sau integrarea fără erori a unor platforme automatizate – roboți, drone etc.;
- creează probleme legate de aspectele morale/etice, precum și de cele privind legalitatea folosirii acțiunilor Inteligenței artificiale; (încă nu au fost real dezbătute/discuții profunde privind aspectele morale; moralitatea și legalitatea o stabilesc cei puternici/cei care fac legile/cei care conduc);
- dezvoltarea IA este o sarcină în sine;
- IA este o provocare reală – instruirea unei IA se face prin procese și activități reale, nu simulate, precum instruirea într-un poligon a militarilor. De exemplu: în 2003 un sistem Patriot care funcționa pe modul automat de operare a doborât un avion a RAF (Marea Britanie), iar câteva luni mai târziu, într-un alt incident similar a fost doborât un avion al USAF.

Cu privire la comunicații: este necesară securizarea dispozitivelor portabile pentru folosirea în rețelele militare (militarii nu au la nivel individual terminale tactice securizate); creșterea necesarului de specialiști în domeniul informatic; viteza de procesare și capacitatea de stocare sunt critice, întrucât cantitatea de date crește exponențial, și factorul uman nu le poate procesa.

B. OPORTUNITĂȚI

Privind eficiența procesului decizional:

- accesul instantaneu la baze de date special constituite sau internaționale, la informații;
- procesarea extrem de rapidă a datelor și informațiilor (cu o viteză incomensurabil mai mare decât posibilitățile creierului uman);
- conectarea și interconectarea sistemelor de comandă și control în operații multinaționale extinse;
- utilizarea modulelor C2 în mod rubic sau mozaic (în totalitate sau în combinație, conform specificului operației și la nivelul necesar);
- flexibilitate arhitecturală a platformelor utilizate și a modulelor de C2;
- acțiunea simultană cu derularea procesului de planificare a acțiunilor celulelor de răspuns;
- poate contribui la construirea/validarea/verificarea unui context, a unei realități, în domeniul militar a Imaginii Comune de Luptă/ Situation Awareness;
- putere imensă în identificarea și clasificarea diverselor obiecte/ echipamente/amenințări/ indivizi, cu o precizie și cu o viteză incomparabil mai mare decât a omului;
- construirea unor baze de date relevante poate facilita succesul operațiilor militare.

1. Exemplu: baze de date cu imaginile echipamentelor inamicului, un vector poate prioritiza pe care le atacă întâi, în ce zonă de impact poate provoca cele mai multe daune, poate diferenția între amic-inamic etc.

2. Bazele de date suficiente de mari cu date biometrice permit construirea unor diagrame/rețele și identificarea extrem de rapidă a elementelor/obiectivelor critice dintr-o rețea umană – vezi Bagdad în războiul din Golf, Afganistan, bazele de date cu infractori...

3. Precizia crescută duce la o scădere a probabilității unei percepții greșite/eronate și poate fi astfel evitată o escaladare a situației de securitate.

Privind forța dezagregată, tehnologizată și robotizată:

- implementare rapidă a noilor tehnologii și a tehnicilor, tacticilor și procedurilor de execuție;
- adaptabilitate mare a forțelor dezagregate;
- complexitate și dificultate mare pentru adversar privind evaluarea forțelor distribuite și dezagregate, pentru a determina intențiile și efectele dorite de oponent;
- eficiență sporită în actul decizional pe timpul executării misiunii;
- mărirea zonei de acțiune prin utilizarea ergonomică a forței;
- strategii operaționale optime – reducerea exponențială a pierderilor de resurse de orice natură;
- prin creșterea gradului de automatizare, mai multe echipamente robotice vor fi integrate la nivel tactic, în timp ce resursa umană va fi mai mult angajată în procesul de analiză și în cel decizional.

D. AMENINȚĂRI

- veridicitatea bazelor de date utilizate;
- neutralizarea sistemelor de C2 sau a sistemelor inteligente de armament prin atacuri iminente de tip cyber;
- influența mare, exercitată de inteligența artificială asupra actului decizional uman (se poate scăpa din vedere decizia bazată pe experiență, cunoștințe și talent);
- preluarea controlului sistemelor de armament de către inteligențe artificiale sau de către inamic prin atacuri cibernetice asupra infrastructurii sistemelor de C2 slab protejate.

Pentru tehnica și tehnologia de comunicații:

- nivelul de conectivitate și trafic ridică probleme de acces/riscuri/vulnerabilități;
- internetul va genera cantități imense de date și metadate, iar controlul și accesul la acestea pot fi limitate. De exemplu: se poate limita accesul unor companii pe piață;
- accesul la metadate poate furniza date relevante care, puse cap la cap, pot conduce la informații critice. De exemplu: scandalul Cambridge Analytica – Brexit, alegerile americane;
- modelarea/influențarea opiniei publice a unei mase critice care să aibă reacția dorită (acțiune sau pasivitate), alegeri câștigate la praguri de sub 5%, prin prezentarea unui număr mic de votanți/pasivitate electorală. De exemplu: Sun Tzi – „câștigă un război fără să îl porți”.

În condițiile riscurilor și amenințărilor unui conflict cu geometrie variabilă⁸, comunicarea în timp real dintre forțe naționale sau multinaționale, structuri de comandă și sprijin, precum și dintre elementele de conducere strategică sau alte elemente cu responsabilități pe linie de securitate și apărare este o condiție cu rol hotărâtor în obținerea efectelor dorite, prin executarea operațiilor nonmilitare sau

militare. Domeniile tehnologiei informației și ale comunicațiilor dețin întâietate la nivel global atât ca număr de inovații, cât și ca impact al acestora în domeniul militar. La nivelul comenzii și controlului, indiferent de structura, domeniul sau nivelul la care se exercită, sistemele cognitive vor construi *scenarii pe baza unor ipoteze și date contextuale relevante*, oferind decidenților posibile

căi de urmat sau, în anumite situații, luând propriile decizii cu impact direct în desfășurarea operațiilor. Acest efect al utilizării datelor și informațiilor în comun de către computere și oameni este cel mai important la ora actuală în procesul de luare a deciziei. Nivelul următor este reprezentat de *modelarea datelor și informațiilor* și de clasificarea lor din punct de vedere semantic pentru a *reconstrui virtual scenariile posibile din realitate*. Este nivelul spre care tind toate sistemele de comandă și control utilizate în gestionarea eficientă a crizelor și conflictelor de ultimă generație, în speță a acelor a căror geometrie este în permanentă modificare.

Tehnologia informației este definitorie, însă elementul uman îi dă forma pe care o percepem. Evoluția digitală și noile tehnologii informaționale au generat schimbări semnificative la nivelul pregătirii și utilizării resursei umane, implicate atât la nivel decizional (arhitecturi, structuri și infrastructură), cât și la nivel de execuție (tehnică și echipamente, tehnică de luptă și armament). Tendința militară globală este de transformare a arhitecturilor și modelelor de C2, pliate pe cerințele actuale, generate de conflictul cu geometrie variabilă, utilizând efectele generate de noile tehnologii informaționale bazate pe evoluția digitală. Inteligența artificială implementată în sistemele de comandă și control va anticipa intențiile umane și va oferi opțiuni/variante/scenarii/cursuri de acțiune, înainte ca noi să avem nevoie de ele.

În domeniul militar, informațiile sunt gestionate de structurile de informații (Intelligence-INTEL). Rolul structurilor de INTEL este de a asigura factorilor de decizie imaginea completă cu privire la actorii participanți la conflict și la mediul conflictual (sau mediul operațional – într-o accepțiune mai restrânsă a mediului conflictual). Această imagine trebuie să cuprindă situația actorilor (obiective temporare, strategie, doctrină, tactici, compunere, capacități, centre de greutate, puncte vulnerabile, posibilități și intenții). Despre inamic, INTEL trebuie să ofere o imagine completă privind cultura, tradițiile și istoria, conturând mediul societal și etnic al acestuia. Dintr-un proces informațional, realizat în sprijinul procesului de luare a deciziei, nu trebuie să lipsească furnizarea oportună și precisă a datelor și informațiilor importante. Acest aspect are la bază necesitatea circulației rapide a informațiilor provenite de la toate sursele disponibile prin tehnologiile informaționale de ultimă generație.

Informațiile sunt culese pe baza cerințelor critice de informații ale comandantului (Commander Critical Information Requirement – CCIR), după ce acestea au fost în prealabil identificate.

Un ciclu informațional cuprinde patru etape, și anume: planificarea, culegerea, procesarea și distribuirea produsului finit. Tehnologiile informaționale constituie, indubitabil, componenta care asigură acuratețe și viteză procesului și, implicit, ciclului informațional. Informațiile astfel prelucrate asigură pregătirea cuprinzătoare a mediului operațional (Comprehensive Picture of Operational Environment – CPOE), sub aspectul dezvoltării principalelor caracteristici ale mediului operațional (terestru, maritim și aerian), precum și ale domeniilor politic, militar, economic, social, de infrastructură și informațional ale adversarilor, aliaților și actorilor neutri, care pot influența operațiile de orice natură.

Procesul complex și continuu de planificare, coordonare, sincronizare, armonizare și desfășurare a activităților informaționale, în scopul obținerii efectelor dorite asupra capacității de înțelegere și percepție, voinței și capacităților adversarului sau altor entități, în sprijinul îndeplinirii obiectivelor militare, concomitent cu protecția celor proprii este, de asemenea, susținut și se bazează pe tehnologii informaționale de ultimă generație și în continuă perfecționare. Acest proces este materializat prin executarea operațiilor informaționale (Information Operation – Info Ops).

Tehnologiile informaționale avansate sunt întrebuițate în acțiuni de influențare, concentrate pe schimbarea sau întărirea percepțiilor și atitudinilor adversarului sau potențialului adversar ori în activități de protecție a informațiilor, concentrate pe menținerea libertății de manevră în spațiul informațional prin apărarea datelor și informațiilor care susțin procesul de luare a deciziei. Nu lipsesc nici din activitățile concentrate pe atacul sistemelor de furnizare de date și informații care sprijină adversarul sau potențialul adversar și asupra acelor sisteme de informații, supraveghere și sisteme de achiziție a țintelor (Intelligence, Surveillance, Target Acquisition and Reconnaissance – ISTAR), care utilizează informații în sprijinul procesului de luare a deciziei.

Tehnologia informațională generează capacități dezvoltate, instrumente și tehnici sau elemente cheie specializate activităților informaționale. Spre

exemplificare, tehnologia informațională ajută PSYOPS (diferit de informarea publică) să dețină controlul direct asupra conținuturilor, diseminării și audienței, pentru: îndeplinirea obiectivelor cu privire la sprijinirea intereselor generale ale forței, slăbirea voinței combative a adversarilor sau a potențialelor audiențe-țintă ostile, întărirea convingerilor audiențelor-țintă prietene sau aliate, atragerea sprijinului și cooperării celor neutri și indeciși, sprijinirea acțiunilor de reconciliere și toleranță, promovarea unei imagini pozitive a forțelor militare desfășurate în TOO și contracararea acțiunilor psihologice ostile.

Securitatea operației presupune identificarea și protejarea informațiilor critice, considerate elemente esențiale proprii de informații (Essential Elements of Friendly Information – EEFI), și nu se poate realiza decât tot prin tehnologie de informații de ultimă generație. Securitatea informațiilor asigură confidențialitatea, integritatea și accesibilitatea informațiilor prin control procedural, tehnic și administrativ, bazat pe tehnologie informațională de necombătut.

Inducerea în eroare a adversarului se realizează prin manipularea, distorsionarea și falsificarea informațiilor și aplicându-se mijloace și tehnici și tehnologii atât informaționale, cât și tradiționale.

Războiul electronic (EW) sprijină Info Ops prin utilizarea tehnologiilor avansate astfel încât informațiile critice care stau la baza deciziilor adversarului și sistemele care transportă aceste informații să fie afectate, comandanții să poată utiliza activitățile EW, în contextul măsurilor de influențare, și să împiedice adversarul să exploateze aceste oportunități.

Tehnologia informațională vine și în sprijinul acțiunilor de angajare a liderilor cheie prin facilitarea discuțiilor bilaterale dintre comandanți și corespondenții lor militari și civili aflați la același nivel de influență, prin luări de cuvânt cu diverse ocazii, în prezența media și/sau a principalilor decidenți, în pregătirea și difuzarea unor interviuri, pentru un anumit segment media, cu o largă acoperire și o mare influență asupra țințelor vizate, conferințe pregătite în vederea abordării unor subiecte specifice de interes, cu potențial de influențare.

Oportunitatea și eficiența operațiilor în rețeaua de calculatoare (CNO) depind de gradul de dependență al adversarului de tehnologia

informației utilizată și se materializează prin atacuri, executate asupra rețelelor de calculatoare ale adversarului și apărarea rețelelor proprii. Atacurile se execută prin inserția unor coduri viciate (virusi informatici) și prin manipularea datelor, cu scopul de modificare a caracteristicilor și performanțelor dispozitivelor, sau de descoperire a informațiilor conținute de acestea prin exploatarea lor. Menținerea capabilităților care susțin procesul de luare a deciziei este esențială pentru executarea operațiilor. Prin urmare se conturează o procedură de păstrare a unei atitudini defensive și de utilizare de tehnici protective de monitorizare și penetrare a sistemelor informatice tot pe baza tehnologiilor informaționale existente și permanent dezvoltate. Scopul este de a identifica și de a defini tipul de atac și de a avea reacție de răspuns adecvată, prin acțiuni de limitare/întârziere și/sau lichidare a efectelor acestora.

Provocările inteligenței artificiale în domeniul securității și apărării nu sunt puține și trebuie luate în considerare, pe fondul conflictelor actuale cu geometrie variabilă sau pentru cele viitoare. La această dată, asistăm la un progres major al utilizării IA în toate domeniile vieții, acest tip de tehnologie oferind o viață mai confortabilă celor ce o utilizează. Însă IA are și un puternic impact social negativ, reducând intimitatea personală, și poate genera un climat de insecuritate, dacă nu este controlată în mod corespunzător. IA instalată în computere performante are capacitatea de autoînvățare. Acest aspect contribuie la redefinirea atât a *conceptului și strategiilor de securitate și apărare*, cât și a *procesului de planificare operațională*, în cazul în care este necesară planificarea unei campanii/ operații în cadrul unui potențial conflict. În acest sens, structurile de comandă și control de la nivel strategic, operativ și tactic au nevoie de dezvoltarea unor capacități de anticipare a atacurilor potențiale la adresa securității naționale sau regionale (în cadrul unui conflict regional, multinațional, extins), respectiv la adresa securității forțelor dispuse în zona de operații (pentru nivel operativ-tactic).

IA poate avea efecte benefice (eficientizarea deciziei, protecția forței, reducerea numărului victimelor umane etc.), dar și distructive (în domeniul securității, viitorul umanității)⁹. Această tehnologie reprezintă o mare provocare pentru sistemele de comandă și control și nu numai. Este absolut necesară, în condițiile și situațiile create

pe timpul desfășurării conflictelor cu geometrie variabilă, pentru gestionarea oportună prin analiză și sinteză informațională a schimbării rapide a geometriei operațiilor desfășurate sau chiar a conflictului, în general. La acest moment, opinăm că este de neînlocuit în arhitectura de sprijin a apărării și securității naționale, regionale, globale sau chiar cosmice. Lupta se duce pentru supremație în domeniul tehnologiei informaționale și inteligenței artificiale, în scopul deținerii controlului la nivel global. Totuși, implementarea IA în *sistemele de comandă și control* și în cele *de armament*, fără a trasa clar limitările ei în decizie și control și fără a menține controlul absolut de către factorul uman asupra ei poate avea un efect distructiv sau cel puțin destabilizator. Întrebări la care este necesar un răspuns rapid sunt cele de genul: cât de departe ar trebui predelegate anumite sarcini către IA? Spre exemplificare, pe timpul crizei cubaneze a rachetelor, decidenții umani s-au răzgândit în privința unor acțiuni/atacuri. IA nu ar fi făcut asta, în absența unor date reale care să genereze această schimbare. O altă întrebare care se naște este cea cu privire la aspectele morale/etice, precum și la cele privind legalitatea folosirii și acțiunilor Inteligenței artificiale (Dezvoltarea IA este o sarcină în sine și încă nu au fost real dezbătute/discuții profunde privind aspectele morale). Un sistem de arme care utilizează Inteligența artificială este, inițial, programat (determinarea țintelor și distrugerea lor), ulterior el se va programa singur pe baza IA. Cum se va realiza controlul acestei arme complet independente? Când și dacă un sistem autonom va ucide, cine este răspunzător pentru acea acțiune?¹⁰ Cu toții știm că misiunea unui soldat este deosebit de periculoasă, dar anumite misiuni pe care soldații trebuie să le îndeplinească sunt absolut incredibile, dacă ne referim la eliberarea unei clădiri în care se găsesc inamici ori la dezactivarea unei bombe. Cum ar fi dacă am avea posibilitatea de a trimite roboți care să efectueze astfel de misiuni în locul oamenilor? Dacă ceva nu ar merge conform planului, am pierde doar resurse materiale. Observăm beneficii importante ale acestei tehnologii, dar putem fi siguri că acest mod de abordare nu ne va schimba complet modul de viață?

O provocare reală este *instruirea* unei IA, care se face prin procese și activități reale, nu simulate, precum instruirea militarilor într-un poligon. Spre exemplificare, în 2003 un sistem Patriot care

funcționa pe modul automat de operare a doborât un avion a RAF (Marea Britanie), iar câteva luni mai târziu, într-un alt incident similar, a fost doborât un avion al USAF. SUA utilizează cu succes aeronave fără personal navigant care realizează misiuni de supraveghere și care pot lansa rachete asupra țintelor¹¹. Eficacitatea este de necontestat, dar există controverse asupra moralității acestor acțiuni. În timp ce dronele își fac treaba la înălțime, inamicul nu are absolut nicio șansă de apărare (Conflictul din Nagorno-Karabakh, din septembrie 2020 – pierderi armene: distruse 241 de tancuri, 4xS-300, 2xSCUD și capturate 39 de tancuri și 24 BMP, toate în mai puțin de 48 de ore de la declanșarea conflictului și toate ca urmare a acțiunii dronelor. Pierderi azere – neprecizate). În acest scenariu, un operator uman va decide când acea dronă va deschide focul. Utilizarea sistemelor de armament sau a armelor autonome presupune efectuarea unei analize amănunțite a riscurilor, deoarece tehnologia poate înlocui rapid factorul uman, datorită vitezei de procesare a informației și vitezei de decizie algoritmică. Comanda și controlul însă nu trebuie delegate de la factorul uman spre IA.

Concluzii

Evoluția înregistrată în ultimii ani de inteligența artificială și de tehnologia informației este semnificativă și de neevitat. În prezent, nu mai vorbim despre computere care sunt capabile să genereze soluții, în urma unor algoritmi predefiniți, ci vorbim despre computere și dispozitive care își pot dezvolta propria capacitate de învățare. Cu referire la sfera securității și apărării și cu aplicabilitate în domeniul militar, considerăm că noile tehnologii informaționale, asociate cu IA, vor revoluționa *procesul de luare a deciziei*, specific planificării operaționale, dezvoltat cu ajutorul sistemelor complexe și modulare de comandă și control la toate nivelurile ierarhice. Terminale de IA se vor regăsi la toate sistemele automatizate, robotizate de armamente în cadrul forțelor dezagregate (cu posibilitatea agregării rapide pe specificul misiunii de executat), reducând riscul pierderilor umane, crescând nivelul de protecție a forței, crescând viteza de reacție și puterea de foc etc. Inteligența artificială are un rol potențial de reducere a utilizării factorului și resursei umane în diverse domenii, procese sau activități, dar, pentru aceasta, este necesară folosirea și/sau integrarea

unor platforme digitale, automatizate, precum și a unor roboți, drone etc.

În sfera comunicațiilor, tehnologia evoluează rapid, trendul fiind de a avea comunicații și tehnologii portabile care să comunice în cadrul unor rețele de la nivel structură militară la nivel individ. Este de preferat să existe posibilitatea ca rețele diferite (aparținând sau deservind structuri diferite) să poată comunica între ele (tactice, operative, strategice). Acest nivel de conectivitate și trafic (de exemplu: 5G) poate ridica însă probleme de acces, poate genera riscuri și poate crea vulnerabilități. Construirea imaginii comune de luptă necesită accesul și procesarea semnalelor și imaginilor/hărților, sistemelor de integrare ISR, de securitate etc. IA poate avea acces rapid la informațiile stocate în *cloud* (vezi contracte guvern american cu gigantii IT pentru *cloud*). Pentru factorul uman, viteza de procesare și capacitatea de stocare sunt critice, întrucât cantitatea de date crește exponențial, și factorul uman nu le poate procesa și stoca. Din acest punct de vedere, se recomandă implementarea IA la nivel de procesare date stocate în macrobaze de date în creștere exponențială.

Rețelele de sateliți de joasă altitudine și alte infrastructuri civile pot fi folosite pentru acțiuni militare prin criptarea semnalelor și datelor, deoarece generează imposibilitatea distrugerii în totalitate a sistemului, beneficiind de redundanță multiplă (similară sistemului nostru STAR).

Prin urmare *impactul tehnologiilor de ultimă generație* implementate în cadrul sistemelor C2 se manifestă concret sub aspectul *traficului de date, analizei corecte și concrete a informațiilor și diseminării lor, eficientizării procesului decizional și fluidizării lui*¹² și prin *atingerea obiectivelor comune actorilor participanți la conflict*¹³.

NOTE:

1 Bryan Clark, Dan Patt, Harrison Schramm, *Mosaic warfare exploiting artificial intelligence and autonomus system to implement decizion – centric operations*, Center for Strategic and Budgetary Assessments, 2020, https://csbaonline.org/uploads/documents/Mosaic_Warfare.pdf, accesat la 10.02.2021.

2 Cristian Eremia, *Epoca războaielor dronelor aeriene s-a instalat definitiv?*, 14 mai 2020, <https://monitorulapararii.ro/epoca-razboaielor-dronelor-aeriene-s-a-instalat-definitiv-1-31794>, accesat la 13.03.2021.

3 *Ibidem*.

4 Nicolai-Tudorel Lehaci, *Tendențe în evoluția sistemului de comandă și control la nivel operativ*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2015, p. 65.

5 Daniel Roman, *Abordări sistemice integrate în arta planificării operaționale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2017, p. 57.

6 *** *Proceedings of the 14th International Conference on Cyber Warfare and Security*, Stellenbosch University, South Africa, 28 February-1 March 2019, platform The cybercrime combating Mapimele, Fikile V and Mangoale, Bokang C Council for Scientific and Industrial Research Pretoria, 0001, South Africa, https://scholar.google.ro/scholar?q=Proceedings+of+the+14th+International+Conference+on+Cyber+Warfare+and+Security&hl=ro&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholart, accesat la 12.02.2021.

7 *TechSat 21: "Advanced Research and Technology Enabling Distributed Satellite Systems"*, *Overview Briefing of TecdhSat 21*, <http://www.vs.af.mil/vsd/techsat21>, accesat la 18.02.2021.

8 Ion Mitulețu, „Siria – spațiul unui conflict cu geometrie variabilă și consecințe imprevizibile”, *Revista Academiei de Științe ale Securității Naționale*, nr. 1/2019.

9 Petru-Viorel Ene, „Beneficii și riscuri în domeniul Inteligenței artificiale”, *Conferința științifică internațională Gândirea Militară Românească*, București, noiembrie 2019.

10 <https://www.forbes.com/sites/cognitiveworld/2019/01/14/the-weaponization-of-artificial-intelligence/#4877c3723686>, accesat la 23.03.2021.

11 <https://science.howstuffworks.com/robots-replacing-soldiers1.htm>, accesat la 23.03.2021.

12 Prin implementarea IA în sistemele informatice și prin facilitarea accesului IA la baze de date de tip *big data*, generând astfel analize comparative pe bază algoritmică, rapide și cu rezultate concretizate în generare de cursuri de acțiune concrete și coerente, precum și în stabilirea tasking-urilor pe tipul de misiune.

13 Prin schimbul rapid de informații, metode de lucru similare și o disponibilitate la sesiuni de planificare în comun.

BIBLIOGRAFIE

Clark Bryan, Patt Dan, Schramm Harrison, *Mosaic warfare exploiting artificial intelligence and autonomus system to implement decizion – center operations*, Center for Strategic and Budgetary Assessments, 2020.

Ene Petru-Viorel, „Beneficii și riscuri în domeniul inteligenței artificiale”, *Conferința științifică internațională Gândirea Militară Românească*, București, noiembrie 2019.

Eremia Cristian, *Epoca războaielor dronelor aeriene s-a instalat definitiv?*, 14 mai 2020, <https://monitorulapararii.ro/epoca-razboaielor-dronelor-aeriene-s-a-instalat-definitiv-1-31794>

Hariuc Nicolae, *Spațiul, un nou câmp de luptă*, 16 decembrie 2019, <https://www.rumaniamilitary.ro/spatiul-un-nou-camp-de-lupta>

Lawrence Freedman, *Viitorul războiului, o istorie*, traducere Hădăreanu Corina, Editura Litera, București, 2019.

Lehaci Niculai-Tudorel, *Tendențe în evoluția sistemului de comandă și control la nivel operativ*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2015.

Mitulețu Ion, „Siria – spațiul unui conflict cu geometrie variabilă și consecințe imprevizibile”, *Revista Academiei de Științe ale Securității Naționale*, nr. 1/2019.

Roja Alexandru, „Transformarea digitală – provocare, risc sau oportunitate?”, *Research And Education* Nr. 2, martie 2018, www.researchandeducation.ro

Roman Daniel, *Abordări sistemice integrate în arta planificării operaționale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2017.

<http://economie.hotnews.ro/stiri-it-12494265-kaspersky-exista-dovezi-solide-sunt-legaturi-stranse-intre-armele-cibernetice-stuxnet-flame.htm>

<http://windows.microsoft.com/ro-ro/windows/viruses-faq#1TC=windows-7>

<http://www.vs.af.mil/vsd/techsat21>

<https://www.dw.com/ro/irakul-ringul-de-lupt%C4%83-american-iranian/a-51853825>

<https://www.forbes.com/sites/cognitiveworld/2019/01/14/the-weaponization-of-artificial-intelligence/#4877c3723686>

<https://science.howstuffworks.com/robots-replacing-soldiers1.htm>

<https://www.darpa.mil/news-events/>

ZONA ARCTICĂ, UNIUNEA EUROPEANĂ ȘI SCHIMBĂRILE CLIMATICE, CA AMENINȚARE GLOBALĂ LA ADRESA SECURITĂȚII

THE ARCTIC REGION, EUROPEAN UNION AND CLIMATE CHANGE, AS A GLOBAL THREAT TO SECURITY

Conf.univ.dr. Mihaiela BUȘE*

Regiunea arctică, pe de o parte, o zonă situată atât de departe de Uniunea Europeană și, pe de altă parte, un mediu atât de ostil vieții, se află în centrul atenției puterilor lumii. Resursele, atât de necesare pentru națiuni, – bogăția aflată în adâncurile solului și în ocean –, potențialul turismului și importanța rutelor de transport mai scurte au stârnit interesul unor actori din regiune. Uniunea Europeană a dezvoltat o politică pentru regiunea arctică. Preocupările Uniunii Europene sunt strict legate de securitate și economie sau există un orizont mult mai larg de obiective de atins?

The Arctic region, on one hand, an area situated so far from the European Union and, on the other hand, an environment so hostile to life, is in the spotlight of the world's powers. The resources, so necessary for the nations, – the riches in the depths of the soil and in the ocean –, the potential of tourism and the importance of shorter transport routes aroused the interest of some actors in the region. The European Union has developed a policy for the Arctic region. Are the European Union's concerns strictly related to security and the economy or is there a much wider horizon of goals to be achieved?

Cuvinte-cheie: zona arctică; Uniunea Europeană; globalizare; schimbarea climei; amenințare; securitate internațională.

Keywords: *The Arctic region; European Union; globalization; climate change; threat; international security.*

De ce este importantă zona arctică pentru Uniunea Europeană?

Arctica, o regiune extinsă, îndepărtată, situată „în partea cea mai nordică a planetei”¹, în ciuda condițiilor de viață și de climă foarte dificile, stârnește din ce în ce mai mult interes la nivel global. Regiunea arctică este caracterizată de particularități climatice extreme: fluctuații foarte mari de temperatură, zăpadă abundentă, veri scurte, zone întinse, acoperite de gheață, discrepanțe substanțiale în ceea ce privește perioadele cu lumină. Este un mediu de viață extrem de dur, dar la care atât fauna, cât și populațiile indigene au reușit să se adapteze². Deși este un mediu extrem de dur care face dificilă explorarea, regiunea arctică stochează resurse naturale deosebite.

Nu numai resursele naturale importante din Arctica au generat o atenție sporită către această regiune din partea țărilor lumii. Conform activității de cercetare realizate pentru *Raportul arctic*

privind dezvoltarea umană. Procese regionale și legături globale, în perioada 2004 (când a fost publicat primul raport) – 2014 (când a fost publicat al doilea raport), autorii afirmă că „am asistat la o creștere dramatică a interesului pentru Arctica”³. Acest interes fără precedent al comunității internaționale s-a datorat, pe de o parte, motivelor economice și, pe de altă parte, motivelor privind mediul înconjurător. În această ordine de idei, este necesar să menționăm posibilitatea de exploatare a enormelor resurse naturale, precum și deschiderea de noi rute de navigație care ar asigura un transport mai rapid de mărfuri în diferite părți ale lumii. Schimbările climatice, care afectează în mod devastator regiunea, sunt, de asemenea, o problemă de îngrijorare pentru țările din întreaga lume, acestea fiind, de asemenea, afectate de schimbările climatice care au avut loc din ce în ce mai intens în Arctica⁴.

Conform *Comunicării comune către Parlamentul European și Consiliu. O politică integrată a Uniunii Europene pentru zona arctică*, preocuparea UE cu privire la regiunea arctică se referă la faptul că, în primul rând, „o Arctica sigură,

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: buse-mihaela@yahoo.com

stabilă, durabilă și prosperă este importantă nu doar pentru regiune, ci și pentru Uniunea Europeană (UE) și pentru lume⁷⁵. În acest fel, importanța Arcticii este subliniată nu numai la nivel local, ci și pentru UE și pentru întreaga lume. În consecință, având în vedere importanța regiunii arctice pentru UE, este firesc ca UE să devină un actor implicat în probleme legate de Arctica și de cooperarea internațională: „UE are un interes strategic în a juca un rol cheie în regiunea arctică”⁷⁶. În al doilea rând, „opt state au teritorii în Arctica: Canada, Regatul Danemarcei, Finlanda, Islanda, Norvegia, Rusia, Suedia și Statele Unite. Prin urmare, trei state membre ale UE sunt și state arctice, în timp ce Islanda și Norvegia sunt membre ale Spațiului Economic European”⁷⁷. Având țări membre cu teritorii în zona arctică, interesul UE pentru pace, stabilitate și prosperitate în această regiune este strategic.

Ambasadorul pentru zona arctică, Michael Mann, rezumă motivele pentru care Arctica este importantă nu numai pentru UE, ci și pentru întreaga lume, având în vedere că efectele schimbărilor climatice sunt mult mai pronunțate în regiunea arctică decât în alte părți ale globului⁸. Cu trei state membre care au teritorii în Arctica, Uniunea Europeană percepe această regiune din perspectiva securității interne, mai degrabă, decât a securității externe sau a politicii externe. Așadar, iată un prim motiv extrem de important care evidențiază interesul UE pentru Arctica. Un al doilea motiv este faptul că Arctica este foarte importantă pentru UE, pentru produse, precum petrolul, gazul, peștele, pe termen lung, fiind luată în considerare și exploatarea mineralelor. Al treilea motiv este un paradox: pe de o parte, UE, datorită industriei dezvoltate, este unul dintre factorii care cauzează efectele schimbărilor climatice, și, pe de altă parte, UE este principalul actor internațional în lupta împotriva schimbărilor climatice. În consecință, acțiunea UE pentru prezervarea Arcticii urmărește să protejeze atât propriile interese, cât și planeta.

Efectele globale ale schimbărilor climatice care afectează Arctica – o provocare pentru Uniunea Europeană

De-a lungul timpului, au existat două abordări ale schimbărilor climatice: fie că nu există, fie că sunt reale, cu consecințe devastatoare pentru mediu și, prin urmare, pentru oameni. În martie 2008, Uniunea Europeană, prin vocea Înalțului

Reprezentant și prin cea a Comisiei Europene, afirma că schimbările climatice nu numai că sunt reale, dar au deja efecte asupra securității UE și asupra securității internaționale. Schimbările climatice sunt percepute ca „un multiplicator al amenințărilor care exacerbează tendințele, tensiunile și instabilitatea existente”⁹. În luna noiembrie a aceluiași an, Comisia Europeană afirma că zona arctică este esențială pentru clima planetei, dar că, în același timp, este expusă efectelor schimbărilor climatice. Astfel, un motiv de îngrijorare este reprezentat de temperaturile de două ori mai mari decât oriunde în lume. În plus, topirea accelerată a stratului de gheață de pe sol, dar și a gheții care acoperă părți importante ale oceanului influențează întregul glob prin creșterea nivelului mării¹⁰.

Monitorizarea gheții arctice a arătat că efectele încălzirii globale sunt mult mai grave decât se anticipase. Astfel, noile date arată că „Oceanul Arctic ar putea fi în mare măsură necoperit de gheață vara încă de la sfârșitul anilor 2030, la numai două decenii de acum înainte”¹¹. Astfel, contrar estimărilor anterioare, „confirmarea recentă a proceselor suplimentare de topire care afectează ghețarii, calotele de gheață și straturile de gheață din Arctica și Antarctica sugerează că proiecțiile lente ale creșterii nivelului mării la nivel mondial, făcute de Grupul interguvernamental pentru schimbări climatice, sunt subestimate”¹². Măsurătorile prin satelit au arătat că, „în perioada 1979-2020, zona de gheață marină din Arctica a scăzut cu 33.000 km² pe an iarna (măsurată în martie) și cu 79.000 km² pe an vara (măsurată în septembrie)”¹³. Tendința în ceea ce privește topirea gheții este de accelerare continuă, cu efecte atât în UE, cât și în întreaga lume. Astfel, doar „pierderea cumulativă de gheață din Groenlanda, din 1992 până în 2017, a fost de 3.900 de miliarde de tone (...), contribuind cu aproximativ 11 mm din creșterea globală a nivelului mării”¹⁴.

Înalțul Reprezentant/Vicepreședinte Josep Borrell, conștient de importanța extraordinară a regiunii arctice pentru UE, dar și pentru întreaga lume, a declarat că „angajamentul Uniunii Europene în problemele arctice este cheia politicii noastre externe în multe privințe”¹⁵. De aceea UE este hotărâtă să contribuie la rezolvarea problemelor cu care se confruntă Arctica. În acest sens, politica privind zona arctică a fost adaptată și dezvoltată continuu. În 2021, politica UE privind regiunea

arctică oferă trei direcții de acțiune: „în primul rând, conservarea regiunii arctice ca regiune de cooperare pașnică; în al doilea rând, încetinirea efectelor schimbărilor climatice; în al treilea rând, sprijinirea dezvoltării durabile a regiunilor arctice, în beneficiul generațiilor viitoare”¹⁰. Aceste trei direcții cheie vizează obiective atât pe termen scurt, cât și pe termen mediu și lung, deoarece acțiunile de atenuare a efectelor schimbărilor climatice și dezvoltarea durabilă pot oferi generațiilor viitoare posibilitatea de a se bucura de moștenirea pe care au primit-o de la strămoșii noștri.

Rolul UE în abordarea provocărilor de mediu

Arctica se confruntă cu consecințe de încălzire globală mult mai mari decât alte regiuni ale globului. Potrivit lui Josep Borell, „în ciuda pandemiei actuale, schimbările climatice rămân cea mai mare provocare globală cu care se confruntă omenirea. Acest lucru este valabil mai ales pentru Arctica”¹⁷. Deoarece UE este direct interesată ca Arctica să fie o regiune protejată din toate punctele de vedere: în ceea ce privește încălzirea globală, din punct de vedere economic, al protejării resurselor naturale, ea a fost preocupată și de problemele care îi afectează securitatea. Astfel, din 2008, UE s-a remarcat prin diferite inițiative privind regiunea arctică: *Comunicarea Comisiei către Parlamentul European și Consiliu – Uniunea Europeană și regiunea arctică*¹⁸ –, *Politica UE față de regiunea arctică*¹⁹, *Document de lucru comun – Inventarul activităților în cadrul dezvoltării unei politici a Uniunii Europene în zona arctică – Se anexează documentului Comunicare comună către Parlamentul European și Consiliu – Dezvoltarea unei politici a Uniunii Europene în regiunea arctică: progrese din 2008 și următorii pași*²⁰ –, *Comunicare comună către Parlamentul European și Consiliu. O politică integrată a Uniunii Europene pentru regiunea arctică*²¹. Ultimul document, *Comunicarea comună privind o politică integrată a UE pentru regiunea arctică*, publicat de Comisia Europeană și Înalțul Reprezentant, la 27 aprilie 2016, se concentrează pe trei priorități: schimbările climatice și mediul arctic, dezvoltarea durabilă în regiunea arctică, cooperarea internațională în problemele din zona arctică.

În ceea ce privește prima prioritate, UE este un important contribuitor la cercetarea pe zona arctică. Pe de o parte, finanțează inițiative legate

de cercetare (40 de milioane de euro în cadrul programului 2016-2017), pe de altă parte, susține proiecte de cercetare, cum ar fi inițiativa UE-PolarNet. De asemenea, programele spațiale ale UE vor fi utilizate în cercetarea efectelor schimbărilor climatice asupra Arcticii. Mai mult, prin acordul de la Paris, o altă inițiativă a UE, de atenuare a efectelor schimbărilor climatice, are ca scop limitarea temperaturilor globale sub 2°C. În acest scop, UE își propune „să-și reducă emisiile totale de gaze cu efect de seră cu 40%, până în 2030, și cu 80%, până în 2050, comparativ cu nivelurile din 1990”²². În plus, UE lucrează „pentru a limita emisiile de poluanți atmosferici de scurtă durată, precum carbonul negru și metanul”²³. De asemenea, pentru a proteja mediul și, implicit, regiunea arctică, UE își respectă angajamentele, în temeiul acordurilor multilaterale de mediu. În acest sens, UE are în vedere cooperarea internațională în găsirea de modalități de protejare a biodiversității, în stabilirea ariilor marine protejate în Arctica, precum și măsuri împotriva speciilor străine invazive.

A doua prioritate, dezvoltarea durabilă în Arctica, este o necesitate pentru oamenii care trăiesc într-o regiune atât de ostilă din punctul de vedere al temperaturii și al mediului. Tehnologiile inovatoare vor genera mari beneficii sociale și economice. În viziunea UE, „pe lângă Orizont 2020, programele ESIF oferă finanțare pentru activități de cercetare și inovare în partea europeană a Arcticii”²⁴. Investițiile sunt esențiale pentru dezvoltare, astfel încât Planul de investiții pentru Europa poate finanța proiecte de infrastructură în Arctica: „Prin acest instrument și operațiunile sale de creditare existente, Banca Europeană de Investiții (BEI) nu ar putea ajuta doar la finanțarea proiectelor de îmbunătățire a conexiunilor de transport pe uscat, maritim și aerian, dar și telecomunicații, proiecte de eficiență energetică și tehnologie cu emisii reduse de carbon”²⁵. De asemenea, tehnologia spațială deținută de UE, programul Copernicus și Sistemul european de navigație globală, vor fi utilizate în scopuri de securitate și pentru monitorizarea mediului în Arctica.

A treia prioritate în Arctica este, în primul rând, implicarea UE, în colaborare cu organizații și foruri internaționale, Convenția ONU privind dreptul mării și participarea la Consiliul Arctic. În al doilea rând, UE este implicată în cooperarea regională și subregională. În al treilea rând, UE

menține un dialog constant cu popoarele indigene din zona arctică pentru respectarea drepturilor omului și pentru cooperare în domeniile în care se consideră necesar.

Concluzii

Așa după cum afirma Michael Mann, ambasador pentru zona arctică, Uniunea Europeană este în Arctica. Acest lucru face ca Arctica să reprezinte un interes strategic pentru UE atât din punctul de vedere al securității interne, cât și din punct de vedere economic, datorită variatelor resurse naturale care sunt exploatate în prezent (precum peștele, petrolul) și a celor care vor fi exploatate în viitor (diverse minerale). În plus, mediul înconjurător fragil din Arctica este mult mai vulnerabil decât restul planetei la încălzirea globală. Tocmai de aceea UE, unul dintre cei mai activi actori implicați în ameliorarea schimbărilor climatice, a creat o politică pentru zona arctică, pe care a dezvoltat-o în permanență, deoarece, din perspectiva UE, o Arctica în siguranță, prosperă nu înseamnă doar un beneficiu pentru UE, ci și pentru întreaga lume. Topirea calotei glaciare nu are efecte doar în regiunea arctică și nu implică schimbări climatice severe doar pe plan regional, ci și asupra întregului glob. În plus, temperaturile foarte scăzute și mediul înconjurător fac ca populațiile indigene să trăiască în condiții extrem de dificile. Toate aceste probleme, plecând de la încălzirea globală până la dificultățile sociale și economice ale populațiilor indigene, sunt abordate în politica UE privind zona arctică. UE identifică numeroase direcții de acțiune atât pentru dezvoltarea durabilă a Arcticii, cât și pentru amenințarea globală, reprezentată de schimbările climatice. Însă, pentru a genera rezultate satisfăcătoare, abordările acestor aspecte implică o cooperare internațională. De exemplu, doar eforturile UE în ceea ce privește limitarea creșterii temperaturii globale nu sunt suficiente pentru încetinirea evoluției schimbărilor climatice. Așa după cum se specifică în numeroase documente oficiale ale UE, provocările globale nu pot fi rezolvate decât prin eforturi la nivel global.

NOTE:

1 [European Union External Action Service], *EU Arctic policy*, 20/02/2017, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/20966/eu-arctic-policy_en, accesat la 12.02.2021.

2 *** *UN Environment programme*, <https://www.unep.org/explore-topics/oceans-seas/what-we-do/working-regional-seas/regional-seas-programmes/arctic-region>,

accesat la 03.03.2021.

3 Joan Nymand Larsen and Gail Fondahl, *Arctic Human Development Report: Regional Processes and Global Linkages*, Nordisk Ministerråd, Copenhagen, 2014, p. 29.

4 *Ibidem*.

5 *** *Joint Communication to the European Parliament and the Council. An integrated European Union policy for the Arctic*, Brussels, 27.4.2016, JOIN(2016) 21, https://eeas.europa.eu/archives/docs/arctic_region/docs/160427_joint-communication-an-integrated-european-union-policy-for-the-arctic_en.pdf, accesat la 22.02.2021.

6 *Ibidem*.

7 *Ibidem*.

8 *** "Why does the Arctic matter to us?" *Ambassador for the Arctic, Michael Mann, explains in 60 seconds*, 02/02/2021, <https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/92597/why-does-arctic-matter-us-ambassador-arctic-michael-mann-explains-60-secondsen>, accesat la 24.02.2021.

9 *** *Climate change and international security*, Paper from the High Representative and the European Commission to the European Council, 14 March 2008, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/reports/99387.pdf, accesat la 12.02.2021.

10 [European Union External Action Service], *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – The European Union and the Arctic Region*, Commission of the European Communities, Brussels, 20.11.2008, https://eeas.europa.eu/archives/docs/arctic_region/docs/com_08_763_en.pdf, accesat la 12.01.2021.

11 *** *The Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP), Snow, Water, Ice and Permafrost in the Arctic. Summary for Policy-makers*, Oslo, Norway, 2017, p. 3.

12 *Ibidem*.

13 [European Environment Agency], *Indicator assessment*, 8 Dec. 2020, <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/arctic-sea-ice-4/assessment>, accesat la 14.02.2021.

14 [European Environment Agency], *Indicator assessment, Greenland and Antarctic ice sheets*, <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/greenland-ice-sheet-4/assessment>, accesat la 14.02.2021.

15 [European Union External Action Service], *Arctic: Speech by High Representative/Vice-President Josep Borrell at the Arctic Frontiers conference*, Brussels, 02.02.2021, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/92475/arctic-speech-high-representativevice-president-josep-borrell-arctic-frontiers-conference_en, accesat la 16.02.2021.

16 *Ibidem*.

17 [European Union External Action Service], *The Arctic, a key region for the EU and global security*, 03.02.2021, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/92500/arctic-key-region-eu-and-global-security_en, accesat la 08.02.2021.

18 *** *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council - The European Union and the arctic region* /* COM/2008/0763 final */, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52008DC0763>, accesat la 03.03.2021.

19 *** *EU policy towards the Arctic region*, 2012, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/LSU/?uri=CELEX%3A52012JC0019>, accesat la 03.03.2021.

20 *** *Joint Staff Working Document – The inventory of activities in the framework of developing a European Union Arctic Policy – Accompanying the document Joint Communication to the European Parliament and the Council*

– *Developing a European Union Policy towards the Arctic Region: progress since 2008 and next steps*, 26.06.2012, [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=SWD\(2012\)182&lang=EN](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=SWD(2012)182&lang=EN), accesat la 24.02.2021.

21 *** *Joint Communication to the European Parliament and the Council. An integrated European Union policy for the Arctic*, Brussels, 27.4.2016, JOIN(2016) 21, https://eeas.europa.eu/archives/docs/arctic_region/docs/160427_joint-communication-an-integrated-european-union-policy-for-the-arctic_en.pdf, accesat la 22.02.2021.

22 *Ibidem*, pp. 6-7.

23 *Ibidem*, p. 7.

24 *Ibidem*, p. 10.

25 *Ibidem*, p. 11.

BIBLIOGRAFIE

*** *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – The European Union and the arctic region* /* COM/2008/0763 final*/, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52008DC0763>

*** *Climate change and international security*, Paper from the High Representative and the European Commission to the European Council, 14.03.2008, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/reports/99387.pdf

*** *EU policy towards the Arctic region, 2012*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/LSU/?uri=CELEX%3A52012JC0019>

*** *Joint Staff Working Document – The inventory of activities in the framework of developing a European Union Arctic Policy – Accompanying the document Joint Communication to the European Parliament and the Council – Developing a European Union Policy towards the Arctic Region: progress since 2008 and next steps*, 26.06.2012, [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=SWD\(2012\)182&lang=EN](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=SWD(2012)182&lang=EN)

*** *Joint Communication to the European Parliament and the Council. An integrated European Union policy for the Arctic*, Brussels, 27.04.2016, JOIN(2016) 21, final https://eeas.europa.eu/archives/docs/arctic_region/docs/160427_joint-communication-an-integrated-european-union-policy-for-the-arctic_en.pdf

*** *The Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP), Snow, Water, Ice and*

Permafrost in the Arctic. Summary for Policy-makers, Oslo, Norway, 2017.

*** *UN Environment programme*, <https://www.unep.org/explore-topics/oceans-seas/what-we-do/working-regional-seas/regional-seas-programmes/arctic-region>

*** *“Why does the Arctic matter to us?”, Ambassador for the Arctic, Michael Mann, explains in 60 seconds*, 02.02.2021, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/92597/why-does-arctic-matter-us-ambassador-arctic-michael-mann-explains-60-seconds_en

[European Environment Agency], *Indicator assessment*, 08.12.2020, <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/arctic-sea-ice-4/assessment>

[European Environment Agency], *Indicator assessment, Greenland and Antarctic ice sheets*, <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/greenland-ice-sheet-4/assessment>

[European Union External Action Service], *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – The European Union and the Arctic Region*, Commission of the European Communities, Brussels, 20.11.2008, https://eeas.europa.eu/archives/docs/arctic_region/docs/com_08_763_en.pdf

[European Union External Action Service], *Arctic: Speech by High Representative/Vice-President Josep Borrell at the Arctic Frontiers conference*, Brussels, 02.02.2021, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/92475/arctic-speech-high-representative-vice-president-josep-borrell-arctic-frontiers-conference_en

[European Union External Action Service], *The Arctic, a key region for the EU and global security*, 03.02.2021, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/92500/arctic-key-region-eu-and-global-security_en

[European Union External Action Service], *EU Arctic policy*, 20.02.2017, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/20966/eu-arctic-policy_en

Larsen Joan Nymand, Fondahl Gail, *Arctic Human Development Report: Regional Processes and Global Linkages*, Nordisk Ministerråd, Copenhagen, 2014.

CONFLICTUL PERSISTENT, CARACTERISTICĂ A CONCEPȚIEI DE ABORDARE A RĂZBOIULUI HIBRID ÎN MEDIUL OPERAȚIONAL EST-EUROPEAN

THE PERSISTENT CONFLICT, A CHARACTERISTIC OF THE CONCEPT OF APPROACHING THE HYBRID WAR IN THE EASTERN EUROPEAN OPERATIONAL ENVIRONMENT

Lt.col.drd. Valentin PETRESCU*

Mediul operațional contemporan est-european reprezintă un sistem complex de actori, arme și sisteme de arme, circumstanțe și condiții care se manifestă în spații bine definite și care pot influența în mod direct deciziile de întrebuițare a capacităților militare. Acesta poate include atât forțele și sistemele de arme inamice, neutre sau aliate, participante la conflictul persistent, cât și cultura populației, mediul fizic, resursele locale, nivelul tehnologic, factorul de decizie politică și de execuție. Lecțiile învățate, din prima parte a acestui secol, ne-au convins că mediul operațional est-european este destul de conflictual, în continuă transformare la nivel local și regional, se încadrează într-un context dinamic, persistent și complex, care, combinat cu strategiile de șantaj energetic, favorizează apariția unor pericole și amenințări hibride la adresa stabilității și securității spațiului est-european. Prin acest articol, se dorește a se da un răspuns ferm și documentat unor întrebări legate de: concepția privind abordarea conflictului persistent de tip hibrid; tendința unor actori de a conferi un caracter persistent tensiunilor din zona de insecuritate est-europeană; preocuparea acestora de a menține conflictul persistent ca formă de manifestare modernă a relațiilor comunitare est-europene.

The Contemporary Eastern European operational environment is a complex system of actors, weapons and weapon systems, circumstances and conditions that manifest themselves in well-defined areas and that can directly influence decisions to use military capabilities. It may include both enemy and neutral or allied enemy forces and systems participating in the persistent conflict, as well as the culture of the population, the physical environment, local resources, the technological level, the political decision-maker and the executor. The lessons learned from the first part of this century convinced us that the Eastern European operational environment is quite conflictual; constantly changing at local and regional level, it falls into a dynamic, persistent and complex context, which, combined with energy blackmail strategies favor the emergence of hybrid dangers and threats to the stability and security of the Eastern European area. Through this article I want to give a firm and documented answer to questions related to: the conception of approaching the persistent hybrid conflict; the tendency of some actors to persist in tensions in the area of Eastern European insecurity and their concern to maintain the persistent conflict as a form of modern manifestation of Eastern European Community relations.

Cuvinte-cheie: mediul operațional; conflictul persistent; amenințări hibride; sistem operațional hibrid.

Keywords: operational environment; persistent conflict; hybrid threats; hybrid operating system.

În vederea realizării unei analize coerente, se va pleca de la ipoteza că actorii statali prezenți în mediul conflictual persistent se pot încadra într-o gamă variată de forțe, pornind de la structura unei forțe regulate, care aparține unui stat, până la nivelul unor actori nonstatali, de tipul organizațiilor nonguvernamentale sau guvernamentale care pot acționa ferm, în scopul atingerii obiectivelor

proprii. La acest scenariu, dacă adăugăm diferite organizații de crimă organizată și/sau teroriste, avem tabloul complet, care constituie mediul operațional de desfășurare a operațiilor militare. În acest sens, putem considera că mediul operațional se extinde dincolo de teatrul geografic de desfășurare a acțiunilor conflictuale, fiind o arenă militară, în care aliniamentele și obiectivele sunt pierdute sau atinse prin folosirea forței letale sau prin folosirea timpului în care forța de luptă poate reface și menține starea de siguranță și stabilitate a obiectivelor cucerite. Astfel, toți actorii implicați,

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: valipetrescu23@yahoo.com

inamici sau aliați, nonstatali sau statali, indiferent de posibilitățile de luptă și de capacitățile militare avute la dispoziție, vor folosi toate instrumentele de care dispun (militare, economice, politice și informaționale), în scopul atingerii obiectivelor propuse, pe timpul planificării operației.

În teoria științei militare a SUA, sunt definite elementele principale care pot influența planificarea și desfășurarea operațiilor militare specifice conflictului persistent, cum ar fi: globalizarea, schimbările demografice, nivelul tehnologic, cerințele impuse de resurse, urbanizarea, dezastrele naturale și schimbările climatice, proliferarea armelor de distrugere în masă, statele eșuate sau prost guvernate etc. Astfel, „conflictul persistent este confruntarea prelungită dintre actori statali, nonstatali și individuali care sunt dispuși să folosească violența pentru a atinge scopuri politice și ideologice”¹. Caracteristica principală a acțiunilor militare desfășurate în mediile operaționale hibride este aceea că misiunile de luptă îndeplinite cu mijloace neconvenționale pot fi mai numeroase și mai persistente, în comparație cu cele îndeplinite cu mijloace convenționale. Deseori, acest aspect derivă din configurația asimetrică a conflictelor persistente desfășurate în sistemul operațional hibrid, care poate include componente specifice tuturor mediile în care se pot executa operațiile militare: mediul informațional, mediul fizic, mediul geofizic, mediul moral etc.

Concepția est-europeană privind abordarea conflictului persistent de tip hibrid

Concepția de abordare a războiului hibrid a devenit importantă în mediul operațional est-european, ea a fost pusă în aplicare în conflictul ruso-ucrainean (2014) și susținută strategic de oficialii ruși. Astfel, în articolul intitulat „Valoarea științei în predicție”, generalul Valeri Gherasimov (șef al Statului Major General al armatei ruse) afirma, la 1 septembrie 2015, că regulile războiului vor suporta schimbări importante în ceea ce privește caracterul persistent al acestuia. În acest sens, el susține că „centrul de greutate al metodelor aplicate în conflict s-a modificat în direcția utilizării pe scară largă a mijloacelor politice, economice, informaționale, umanitare și a altor măsuri nonmilitare, aplicate în coordonare cu protestul potențial al populației”². Mai mult, el susține că, în mediul conflictual modern, acțiunile asimetrice vor fi prezente și

deosebit de active, făcând posibilă reducerea avantajelor unor adversari convenționali, prezenți în teatrul de operații. Gherasimov subliniază că o parte importantă a acțiunilor cu caracter asimetric va fi executată prin întrebuițarea și a forțelor pentru operații speciale (FOS) sau printr-o cooperare strânsă cu forțe ale opoziției interne, în scopul menținerii unei situații conflictuale cu caracter persistent pe întreg teritoriul trupelor inamice. Aceste acțiuni vor fi mai eficiente, dacă vor fi executate cu mijloace informative și tehnologice perfecționate.

Astfel, când vorbim despre conflictul modern, înțelegem că oficialii militari nu mai iau în calcul amenințările separate, abordările în acest domeniu fiind fundamentale diferite. Doctrina actuală a armatei ruse pune un accent important pe întrebuițarea unor tactici, tehnici și proceduri noi de acțiune, combinate și cu acțiune simultană. În cadrul conflictului persistent, putem observa tendința convergenței amenințărilor de tip neregulat, în care actorii aflați în conflict recurg la o abordare cuprinzătoare, în scopul atingerii obiectivelor strategice. „Războiul nu se mai declară, ci odată început, se duce conform unui model nefamiliar”³, a adăugat șeful armatei ruse.

Este necesar să subliniem faptul că există diferențe majore între strategia de abordare rusă, aplicată, în special, în Ucraina, și strategia vestică. Aspectele care fac diferența dintre aceste tipuri de abordări este faptul că, în concepția rusă, lipsesc din combinație amenințările convenționale. „Unul dintre obiectivele principale urmărite de amenințările de tip hibrid este destabilizarea guvernării și instituțiilor principale ale oponentului, prin aceasta creându-se haos și vacuum de putere”⁴, precizează Gherasimov. Căutând să obțină unele avantaje strategice și să atingă obiective sau aliniamente avantajoase prin tactici și proceduri neașteptate ori prin moduri violente de atac, teoreticienii militari ruși au renunțat la întrebuițarea metodelor tradiționale și la predictibilitatea acțiunilor lor, motivând că aceasta e calea sigură de atingere a dezideratelor militare planificate.

Mai mult, amenințarea hibridă este una invizibilă, greu de justificat și, în consecință, nu poate fi demonstrată și amendată de structurile legale internaționale, deoarece sunt întrebuițate sisteme de arme de ultimă generație, mijloace tehnologice performante, tactici neașteptate și

proceduri inovative, specifice operațiilor de tip asimetric. În esență, abordarea noului concept al conflictului persistent presupune o întrebuintare concertată a unor elemente cheie, în măsură să activeze sentimentul de luptă al marelui popor rus, aceste elemente⁵ fiind:

- *desfășurarea acțiunilor sub acoperirea legii* – elementul central al strategiei militare ruse este crearea unor aspecte perfect legale, în scopul evitării oricărei răspunderi în fața organismelor legale internaționale de securitate. În acest sens, un exemplu relevant este anexarea ilegală a Crimeii prin ocuparea și, ulterior, simularea unui referendum, fără supraveghere internațională, prin care Moscova a reușit să orchestreze anexarea Peninsulei Crimeea și stabilirea statutului acesteia, în afara voinței populației locale și a statului suveran Ucraina;

- *demonstrații de forță militară* – Armata Rusă a dislocat importante structuri de forțe militare, sisteme de arme și mijloace logistice în proximitatea frontierei cu Ucraina, în scopul pregătirii operației ofensive, invadării teritoriului statului vecin și rezolvării prin forță a unei situații de criză, creată la nivelul sistemului politic ucrainean;

- *întrebuintarea „omuleților verzi”* – *balul mascat al lui Putin* – pentru a nu atrage o răspundere politică în mediul internațional, pe teritoriul Ucrainei, statul rus a întrebuintat forțe speciale din batalionul Vostok (fără însemne militare), care au invadat teritoriul ucrainean ca *forțe de securitate locale*, scopul real al acestor operații fiind acela de a facilita intervenția structurilor militare ruse în zonă, și nu de a proteja populația de naționalitate rusă;

- *folosirea avantajului creat de milițiile locale și de paravanul tensiunilor din zonă* – Rusia și-a protejat populația minoritară rusă, înainte de a începe operațiile militare, prin susținerea și gruparea acestora, asigurându-le un scut de protecție pe timpul desfășurării intervenției în forță;

- *propagandă, minciuni și dezinformare sistematică țintită* – Rusia era conștientă de importanța mass-mediei atât la nivel național, cât și la nivel regional sau global, fapt pentru care a desfășurat o vastă campanie de manipulare și dezinformare a maselor, folosind mai multe componente ale războiului mediatic, care au transformat informația într-o armă redutabilă, astfel: *acoperirea umanitară* (motivarea acțiunilor

ofensive cu argumente umanitare, în scopul atragerii unui sprijin consistent din partea mediului internațional); *dezinformare sistematică și țintită*, în scopul activării sentimentului de luptă al poporului rus (mișcare folosită de ruși și împotriva invaziei naziste); *negarea credibilă* – argumente false și explicații bizare, oferite de oficialii ruși în legătură cu scopurile invaziei (în sprijinul negării apartenenței *omuleților verzi* la Rusia, oficialii ruși au declarat că uniformele lor pot fi cumpărate din orice magazin second hand); *Noua Rusie* – motivarea ajutorului dat rebelilor ruși din Ucraina prin invocarea unor argumente istorice.

În concluzie, fizionomia conflictului persistent s-a aplicat perfect în situația invaziei din Ucraina (2014), fiind întrebuintată simultan o combinație de acțiuni politice, economice, cibernetice, psihologice și de gherilă, care au provocat haos, au vulnerabilizat și au destabilizat autoritățile publice statale.

Mediul fizic, mediul utilizării forței letale și al rezolvării conflictelor persistente

Mediul fizic este mediul spațiilor fizice, al entităților conflictuale, al acțiunilor și al efectelor ce se manifestă în teatrul de operații. El include grupurile înarmate, forțele militare, populația civilă, infrastructura, resursele naturale, spațiul geografic (aerian, terestru și maritim), precum și caracteristicile meteorologice (starea vremii, clima etc.)⁶. Prin desfășurarea operațiilor în mediul fizic se urmărește dezorganizarea sau interzicerea activităților importante ale adversarului, prin utilizarea forței letale sau neletale și prin executarea de manevre în întreaga zonă de operații. Majoritatea conflictelor persistente se rezolvă în mediul fizic, preponderent în zona spațiului terestru, întrucât în acest mediu sunt plasate majoritatea resurselor participanților la conflict. De obicei, resursele au cea mai mare importanță în echilibrul balanței de putere, ele constituind *centrul de greutate* al operațiilor planificate în schema derulării conflictului persistent. De aici putem trage concluzia că efectul acțiunilor militare, desfășurate în mediul fizic, este decisiv pentru distrugerea adversarului, sau pentru blocarea accesului acestuia la resursele necesare îndeplinirii obiectivelor planificate sau atingerii aliniamentelor/stării finale dorite.

Operațiile militare desfășurate în spațiul fizic al conflictului persistent prezintă două componente

spațiale (convențională și cea neconvențională), care definesc geometria mediului operațional în care se îndeplinesc misiunile planificate de către participanții la operație. Menționăm faptul că, în condițiile conflictelor trecute, nu foarte îndepărtate, geometria spațiului operațional, la nivel operativ și tactic, era destul de simplificată, era o geometrie a liniilor drepte, care defineau zone contigue. Mediul operațional al conflictului persistent prezent este unul de tip hibrid, generat în cadrul desfășurării conflictelor moderne, cu un aspect geometric complicat, în care zonele de conflict sunt concentrate în jurul unor zone cu bogate resurse energetice, sau în jurul unor obiective vizate de amenințările de tip hibrid. Din perspectiva analizei disponerii acestor obiective, folosind principiile conflictelor persistente convenționale, putem înțelege că e vorba de o dislocare haotică, în realitate, obiectivele urmărite au o configurație de tip rețea, iar neutralizarea unui obiectiv poate afecta întreaga structură a rețelei de obiective.

Strategia amenințărilor persistente ia în calcul inclusiv spațiul geografic al actorilor din zona care generează forța militară, chiar dacă proiecția forței și desfășurarea operațiilor se execută într-un teatru operațional aflat la o distanță mare față de acesta. Totuși, conceptul de *teatru de război*, definit ca „spațiul terestru, aerian și maritim care este sau poate fi implicat în mod direct în desfășurarea operațiilor majore sau campaniilor care impun lupta armată”⁷, a devenit destul de complex, având în vedere dimensiunea spațială a mediului operațional de tip hibrid, obiectivele strategice urmărite și gradul sporit de tehnologizare a sistemelor informații și comunicare.

În concluzie, rămânem la convingerea că în orice conflict, fie el persistent sau nu, operația decisivă necesită prezența și acțiunea instrumentelor de forță, iar menținerea în atenție a elementelor specifice geometriei mediului operațional este necesară.

Mediul informațional, spațiul de manifestare a formelor de confruntare persistentă

Mediul informațional este un mediu specializat în desfășurarea proceselor și acțiunilor militare persistente, care execută procurarea, prelucrarea și utilizarea datelor și informațiilor, fiind liantul dintre mediul moral și mediul fizic. În esență, acest mediu constituie spațiul ideal de manifestare

a formelor de confruntare persistentă, care au, ca element central și integrator, informația cu privire la ansamblul măsurilor și acțiunilor desfășurate în scopul atingerii obiectivelor urmărite. În acest mediu, se pot executa acțiuni cu caracter nedistructiv sau distructiv.

Acțiunile persistente nedistructive se pot manifesta în scopul distorsionării percepțiilor colective sau individuale asupra situației din câmpul tactic⁸. Țintele acestor acțiuni se regăsesc fie în spectrul sistemului militar (interceptare, spionaj, inducerea în eroare etc.), fie în spectrul comunității civile (spațiul de origine sau spațiul de dislocare a forțelor), mai pregnant în zona personalului cu puteri de decizie, efortul acțiunilor nedistructive putând fi canalizat pe acțiunile psihologice, furnizare de informații false, propagandă, manipulare etc.

Acțiunile persistente distructive se pot desfășura permanent, prin lovirea structurilor și mijloacelor din compunerea fluxului informațional (a elementelor din compunerea sistemului de comandă-control: centre de comunicații, puncte de comandă, senzori etc.) sau prin atacul asupra unor sisteme informatice (sisteme de comunicații, rețele de calculatoare, baze de date etc.).

Mediul informațional modern, al structurilor militare, dispune de două componente: mediul cibernetic și mediul electromagnetic.

Mediul electromagnetic este spațiul operațional specific conflictelor persistente, în care se utilizează energia electromagnetică. De regulă, aceste acțiuni le preced pe cele executate în mediile moral și fizic, iar realizarea la timp și cu succes a unora pot influența decisiv reușita celorlalte. Războiul electronic, ca formă a conflictului persistent, reprezintă un cumul de acțiuni ofensive și defensive, care se desfășoară direct în mediul electromagnetic, mediu care poate fi exploatat, modelat și folosit pentru atac și/sau apărare⁹.

Mediul cibernetic este, de asemenea, un mediu propice conflictelor persistente moderne, cuprinde „totalitatea sistemelor destinate colectării, procesării și distribuirii informațiilor în sprijinul luării la timp a deciziei, al exercitării comenzii și al controlului operațiilor”¹⁰, caracteristica de bază a acestui mediu fiind aceea că sistemele dispun de rețele de telecomunicații, procesoare integrate, sisteme de calcul și rețele informatice interdependente.

Din analiza zonei de insecuritate est-europene, rezultă că operațiile desfășurate în mediul cibernetic

au prezentat mai multe particularități ale conflictului persistent. Astfel, acestea au vizat: distrugerea, interzicerea, dezorganizarea și întârzierea colectării, prelucrării și diseminării informațiilor; folosirea unei palete variate de acțiuni specifice războiului informațional (atacurile virtuale sau fizice asupra unor importante sisteme de informații ale adversarului); introducerea în sistem a unor informații false sau contradictorii; diminuarea puterii de luptă prin interzicerea sau denaturarea accesului adversarului la situația curentă ori prin afectarea capacității sale de conducere a acțiunilor; distrugerea sau afectarea arhitecturii sistemelor de calculatoare, a rețelelor informaționale, a bazelor de date, precum și a rețelei de Internet.

În concluzie, mediul informațional est-european dispune, pentru decizie și execuție, de produse informaționale performante, provenite din surse proprii, din surse conexe cu responsabilitate internă, externă, judiciară etc. Acesta înglobează, practic, toate acele sisteme informaționale și sursele deschise care operează în mediile de interes și care îi facilitează asigurarea superiorității sau supremației informaționale, condiție esențială a conflictului persistent, necesară dominării câmpului de luptă. Prin efectele realizate în spațiul forțelor ruso-ucrainene, se poate concluziona că operațiile informaționale, desfășurate de structurile specializate rusești, au depășit granițele locale de desfășurare a crizei din Ucraina, căpătând proporții regionale și internaționale.

Mediul moral, mediul de desfășurare a operațiilor psihologice persistente

Mediul moral cuprinde, „atitudinile, convingerile și determinările specifice indivizilor sau grupurilor de indivizi, manifestate prin voința acestora de a depăși frica și aversiunea și de a realiza unitatea de efort, necesară îndeplinirii scopurilor/obiectivelor propuse prin planificarea conflictului persistent”¹¹. Mediul moral include două componente de bază: *componenta psihologică* și *componenta cognitivă*. Manifestările *componentei psihologice* se regăsesc în spectrul emoțional al individului, cum ar fi: sentimentul apartenenței etnice, patriotismul, credința în cauză pentru care luptă, zelul religios etc., iar nivelul de instruire, capacitatea de judecată și aspectele legate de îndoctrinare le vom regăsi în *componenta cognitivă* a individului uman.

În esență, operațiile conflictului persistent care se desfășoară în mediul moral ținesc

influențarea acelor comportamente și atitudini ale personalului de conducere, ale comandanților, grupurilor, organizațiilor sau indivizilor aparținând aliaților, partenerilor, forțelor proprii, neutrilor sau adversarilor, care se manifestă vocal pentru îndeplinirea scopurilor și obiectivelor forțelor proprii. Cele mai importante tipuri de operații specifice conflictului persistent care se desfășoară în mediul moral sunt *operațiile mass-media* și *operațiile psihologice*.

În operațiile psihologice, desfășurate în mediul operațional est-european, au fost vizate grupurile de oameni din spațiul de acțiune a forțelor armate, populația civilă, moralul și psihicul cetățeanului, întrebunțând informații, imagini și un limbaj specific, care ar putea asalta mintea luptătorilor, ar leza atitudinea și voința acestora. Mai mult, aceste operații au avut efecte vizibile, au vizat procese volitive, afective și cognitive, au modificat sentimente, au produs emoții puternice, au avut continuitate și au supus voința individuală sau colectivă la cele mai profunde niveluri ale emoției umane, în scopul slăbirii psihologice și morale a adversarului și înregistrării acestuia cu pierderi umane însemnate.

Mediul geofizic, spațiul de manifestare a amenințărilor la adresa mediului înconjurător

Războiului geofizic a fost experimentat și s-a dezvoltat în ultima parte a Războiului Rece, când, în mediul operațional, au fost întrebunțate tipuri noi de arme, denumite generic arme *geofizice*, cu efect asupra mediului înconjurător. În literatura de specialitate occidentală, a fost denumit *război ecologic* sau *război meteorologic*, în timp ce în literatura estică, s-a utilizat noțiunea de *război geoclimatic*. Specialiștii în domeniul conflictului persistent susțin că există forțe oculte care pot controla fenomenele generate de tornade sau uragane, folosindu-le pe post de arme devastatoare. De asemenea, aceștia apreciază că influențarea artificială a vremii, ca procedeu de luptă, prezintă pericolul potențial de a da naștere la distrugerii necontrolabile, cu urmări de neprevăzut. Faptul cel mai grav constă în probabilitatea mare ca asemenea distrugerii să aibă urmări mai grave pentru populație decât pentru forțele armate¹².

Tehnica modificării mediului include un ansamblu de tehnici de schimbare a structurii

sau compoziției Pământului (prin manipularea deliberată a proceselor naturale), inclusiv a spațiului cosmic, biosferei, hidrosferei, litosferei și atmosferei acestuia. Odată cu demararea schimbărilor climatice, a crescut și presiunea pentru realizarea de noi tehnologii, care ar putea declanșa blocarea căldurii soarelui sau ar putea aspira dioxidul de carbon din atmosferă. Multe dintre tehnologiile luate în calcul pot avea efecte imprevizibile, pot fi scăpate de sub control, ducând la pandemii cu acțiune universală, deoarece acestea au acțiune persistentă și nu respectă frontierele naționale. De multe ori, infrastructura civilă critică a fost vizată în conflictele regionale, iar actorii statali și nonstatali au o experiență îndelungată în manipularea mediului, în vederea avantajului tactic, implementarea tehnologiilor de geoingenierie fiind o sursă de noi amenințări la adresa securității mediului ambiant.

Daunele colaterale înregistrate la adresa mediului au fost considerate consecințe inevitabile ale conflictelor armate persistente. În același timp, au existat și exemple de manipulare intenționată a mediului ambiant de către majoritatea părților aflate în război, *mediul devenind o armă de război*. Sunt numeroase exemple, unele foarte vechi, în care forțele beligerante aflate în conflict, în mod deliberat, au adus prejudicii mediului de război. Astfel, tactica pământului ars este menită să distrugă o anumită zonă și să o lipsească de orice valoare pentru un adversar, pentru trupele proprii sau pentru civili. Această acțiune poate include distrugerea infrastructurilor civile critice, sursele de hrană și apă, adăposturile, resursele naturale etc. Armata sovietică a folosit această strategie în retragerea sa din Ucraina, în cel de-al Doilea Război Mondial, cu scopul de a încetini ofensiva trupelor germane.

Deteriorarea deliberată a mediului ambiant reprezintă o decizie, determinată de un ansamblu de condiții naturale sau de activități umane periculoase, ireponsabile și dăunătoare sau de fenomene ale naturii grave, cu efecte directe și de lungă durată asupra securității și siguranței populației atât la nivel național, cât și la nivel regional sau global. Dintre acestea, subliniem: catastrofele naturale, fenomenele geofizice sau meteo-climatice grave (inundații, furtuni puternice, secetă prelungită etc.), generate de încălzirea globală; modificările bruște și radicale ale condițiilor de viață (alunecări

de teren, cutremure etc.); catastrofele industriale sau ecologice, având drept consecințe pierderi mari de vieți omenești, perturbarea substanțială a vieții economico-sociale și poluarea gravă a mediului; probabilitatea în creștere a producerii unor pandemii, exemplul cel mai recent fiind pandemia declanșată de virusul A1H1 și de Covid-19. Aceste fenomene, în opinia mea, conferă factorului analizat un accentuat caracter potențial conflictual, care, în condițiile unor evoluții nefavorabile, se pot transforma în *război geofizic persistent*.

Actorii care agreează strategia conflictului persistent folosesc adesea și infrastructurile critice pentru a obține un avantaj militar. Aceasta include utilizarea infrastructurii de mediu în scop strategic, cum ar fi unele rețele de apă (baraje, cursuri de apă, canale și lacuri), precum și instalațiile industriale deosebit de periculoase pentru mediu. O astfel de utilizare este banală, dar, pe măsură ce societățile au devenit dependente de infrastructura de mediu, pentru viața economică și socială, consecințele utilizării acestor amenajări împotriva părților aflate în război devin deosebit de grave (armarea infrastructurilor de apă oferă un astfel de exemplu). Astfel, barajele, stațiile de epurare, stațiile de pompare sau conductele pot fi obiectul unui atac deliberat pentru a pune în pericol populația civilă, pentru o perioadă foarte lungă. Formele armării apei sunt multiple, de la perturbarea sau devierea cursurilor de apă până la inundarea unor mari suprafețe de pământ, cu consecințe grave atât asupra forțelor combatante, cât și asupra populației civile.

Concluzii

Din analiza amenințărilor de tip hibrid, rezultă că dimensiunea spațială a mediului operațional în care se desfășoară conflictul de tip persistent se extinde mult peste limitele zonei de operații și chiar ale teatrului de operații.

Operațiile informaționale sunt, pe zi ce trece, o categorie de acțiuni, al căror rol și însemnătate nu mai pot fi neglijate, în contextul mutațiilor care se produc în fenomenul conflictualității, caracteristic societății actuale, această tendință fiind imprimată de rolul atribuit informației, care a devenit o adevărată armă, concretizată în concepte specifice conflictului persistent (precum, Războiul bazat pe rețea, Operațiile bazate pe efecte etc.), rezultate din nevoia de creștere a eficacității operațiilor,

concomitent cu limitarea pierderilor de vieți omenești și a distrugerilor de bunuri materiale.

Faptul că, în timpul conflictelor armate, mediul a fost manipulat continuu, nu este și nu va fi o surpriză. În decursul istoriei, mediul a fost modificat în mai multe moduri și din mai multe motive, de la modificarea vremii până la modificarea fizică a peisajelor naturale. În afara conflictelor armate, modificările de mediu au fost, în general, implementate pentru a atenua riscurile de mediu sau pentru a îmbunătăți accesul la resursele naturale.

Pericolul cauzat de anomalii climatologice, de tipul cutremurelor, depinde de apropierea de surse potențiale, de magnitudinile acestora și de ratele de apariție exprimate în termeni probabilistici, pericolele putând include scuturarea solului, lichifierea, alunecările de teren ori producerea de tsunami, cele induse fiind, în general, mai mici ca magnitudine și cu durate scurte.

NOTE:

1 *** ADRP 3-0, *Unified Land Operations*, Department of the Army, Washington, 2012, cap. 1, p. 1-1.

2 Gl. Valeri Gherasimov, șeful Statului Major General din Federația Rusă, „Valoarea științei în predicție” (1 septembrie 2015), *Doctrina Gherasimov și războiul nonliniar dus de Rusia pe teritoriul Ucrainei*, <http://romaniabreakingnews.ro/doctrina-gherasimov-si-razboiul-non-liniar-dus-de-rusiape-teritoriul-ucrainei/>; *The value of science in prediction*, <https://inmoscowsshadows.wordpress.com/2014/07/06/the-gherasimov-doctrine-and-russian-non-linear-war/>, accesat la 05.03.2021.

3 *Ibidem*.

4 *Ibidem*.

5 Rebecca Blum, ”The future of NATO in the face of hybrid conflict”, Bernard El Ghoul, *International Relations*, Academic year 2014/2015, p. 5.

6 *** *Doctrina Armatei României*, București, 2018, p. 135.

7 *** JP 1-02, *DOD Dictionary of Military Terms*, US Department of Defense, Joint Education and Doctrine Division, 2010, <https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/dictionary.pdf>, accesat la 05.03.2021.

8 Ion Bălăceanu, Florian Râpan, Marius Hanganu, Iulian Martin, Doina Mureșan, Valentin Dragomirescu, *Interacțiunea strategiilor în conflictele armate moderne*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010, pp. 49-74.

9 *** *Manualul de planificare a operațiilor*, București, 2016, p. 195.

10 *** *Doctrina Armatei României*, București, 2018, p. 134.

11 *Ibidem*, p. 135.

12 <https://www.hotnews.ro/stiri-arhiva-1258889-romania-victima-razboiului-geofizic.htm>, accesat la 05.03.2021.

BIBLIOGRAFIE

*** ADRP 3-0, *Unified Land Operations*, Department of the Army, Washington, 2012.

*** *Doctrina Armatei României*, București, 2018.

*** JP 1-02, *DOD Dictionary of Military Terms*, US Department of Defense, Joint Education and Doctrine Division, 2010.

*** *Manualul de planificare a operațiilor*, București, 2016.

Bălăceanu Ion, Râpan Florian, Hanganu Marius, Martin Iulian, Mureșan Doina, Dragomirescu Valentin, *Interacțiunea strategiilor în conflictele armate moderne*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010.

Blum Rebecca, ”The future of NATO in the face of hybrid conflict”, Bernard El Ghoul, *International Relations*, Academic year 2014/2015.

<https://www.hotnews.ro>

<https://inmoscowsshadows.wordpress.com>

<https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/dictionary.pdf>

romaniabreakingnews.ro/doctrina-gherasimov-si-razboiul-non-liniar-dus-de-rusiape-teritoriul-ucrainei/

<https://inmoscowsshadows.wordpress.com/2014/07/06/the-gherasimov-doctrine-and-russian-non-linear-war/>

<https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/dictionary.pdf>, accesat la 05.03.2021.

POLITICA ENERGETICĂ A FEDERAȚIEI RUSE, INSTRUMENT DE AFIRMARE A STATUTULUI DE MARE PUTERE

THE RUSSIAN FEDERATION ENERGY POLICY, AN INSTRUMENT FOR RECONSOLIDATING THE STATUS OF HIGH POWER

Lt.col.conf.univ.dr. Andi Mihail BĂNCILĂ*

Dezintegrarea URSS, produsă în decembrie 1991, a marcat, din punct de vedere istoric, finalul Războiului Rece. Foarte mulți dintre analiștii de politică externă s-au grăbit să afirme că Federația Rusă a încetat să mai reprezinte o amenințare pentru lumea occidentală. În ciuda faptului că s-a confruntat cu o multitudine de probleme economice, sociale și militare, sub conducerea lui Vladimir Putin, statul rus a reușit să renască. Revenirea miraculoasă a Federației Ruse a fost posibilă ca urmare a implementării cu succes a unei politici de centralizare economică, ce s-a suprapus cu o perioadă de creștere, la nivel global, a prețurilor la hidrocarburi. Prosperitatea economică a încurajat guvernul rus să revină la vechile practici din perioada sovietică, reușind să dezechilibreze fragilele state din Europa de Est și să pună din nou în pericol pacea întregului continent.

The disintegration of the USSR in December 1991 marked the end of the Cold War. Many foreign policy analysts were quick to point out that Russian Federation had ceased to be a threat to the Western world. Despite facing a multitude of economic, social and military problems, under the leadership of Vladimir Putin the Russian state managed to be reborn. Russian Federation's miraculous return was made possible by the successful implementation of a policy of economic centralization that overlapped with a period of rising global oil prices. Economic prosperity encouraged the Russian Federation government to return to the old practices of the Soviet period, succeeding in unbalancing the fragile states of Eastern Europe and once again endangering the peace of the entire continent.

Cuvinte-cheie: Federația Rusă; Războiul Rece; Crimeea; hidrocarburi; conflict.

Keywords: Russian Federation; Cold War; Crimea; hydrocarbons; conflict.

Chiar dacă, spre finalul secolului XX, majoritatea oamenilor politici și a celor din spațiul universitar vedeau Federația Rusă ca pe o fostă mare putere, incapabilă să-și mai onoreze angajamentele la scară globală, începutul secolului al XXI-lea ne oferă o imagine cu mult diferită față de percepția inițială. Pentru a înțelege care este poziția pe care o ocupă Federația Rusă într-o lume de tip multipolar și care va fi evoluția sa în prima jumătate a secolului al XXI-lea, trebuie să privim cu mare atenție drumul pe care l-a parcurs în ultimii 500 de ani. Interesant de subliniat este faptul că evoluția sinuoasă a statului rus pune în dificultate specialiștii, care încearcă să anticipeze viitorul acestuia. În tot acest interval

de timp, statul rus s-a comportat atipic, în raport cu experiența oricărei alte mari puteri, reușind ca, după fiecare situație limită prin care a trecut, să fie capabil să renască.

Moștenirea sovietică

Odată cu desființarea fostului Imperiu Sovietic, Federația Rusă a devenit moștenitoarea firească a celor mai importante elemente din patrimoniul acestuia (armele nucleare și locul în Consiliul de Securitate al ONU¹). Imensul arsenal nuclear desfășurat în perioada Războiului Rece atât pe teritoriul sovietic, cât și pe cel al unora dintre statele din estul Europei a fost retras, conform unor importante acorduri internaționale, pe teritoriul rus². Într-o primă fază a desfășurării acestui proces, au existat numeroase tratative între Federația Rusă și fostele republici, Ucraina,

*Academia Tehnică Militară „Ferdinand I”
e-mail: bancila.andi@gmail.com

Kazahstan și Belarus, care doreau conservarea, pe teritoriul lor, a unei părți din acest arsenal. Conștientizând riscul proliferării nucleare, SUA au susținut retragerea totală a acestor arme în Rusia, și prin Memorandumul, semnat la Budapesta, pe 5 decembrie 1994³, au garantat fostelor republici sovietice integritatea teritorială, precum și sprijin, în cazul încălcării acestei înțelegeri⁴.

Din punct de vedere economic, Federația Rusă a rămas principala putere a fostului imperiu sovietic, deținând direct sau indirect accesul la majoritatea resurselor minerale. Pe toată durata anilor '90, statul rus a ocupat primul loc în lume la producția de gaze naturale și locul opt la producția de petrol⁵, poziție pe care o consolida prin controlul livrărilor acestor resurse, extrase din statele Asiei Centrale (conductele de petrol și gaze care deserveau zăcămintele acestor state erau interconectate doar cu cele rusești, neexistând o altă variantă pentru exportul lor). Chiar dacă rolul cărbunelui se diminuase în funcționarea noilor capacități industriale, din punct de vedere energetic, el a continuat să joace un rol esențial. Federația Rusă deținea a doua rezervă mondială de cărbune, care, alături de potențialul său hidroenergetic, transforma acest stat în al patrulea producător de energie electrică al planetei⁶. Cu ajutorul companiei Gazprom, care exploata 94% din resursele de gaze naturale ale țării⁷ și care deținea pachete importante de acțiuni ale unor companii europene, Federația Rusă a reușit să pună în dificultate statele europene ori de câte ori interesele sale geopolitice au cerut-o. Întreruperea livrărilor de gaze naturale în perioada iernii sau chiar stoparea totală a exporturilor către unele state a devenit o practică curentă. În acest mod, Federația Rusă a reușit să obțină numeroase concesiuni economice sau chiar politice. Foarte puține dintre statele dependente de importurile de hidrocarburi au adoptat o atitudine fermă în momentele în care liderul politic de la Kremlin a încălcat în mod voit tratatele și reglementările internaționale în vigoare. Există chiar situații în care unii lideri europeni, precum prim-ministrul Ungariei, Victor Orban, au susținut în mod indirect anumite inițiative rusești⁸.

Resursele energetice, principalul atu al politicii externe ruse

Parcursul Federației Ruse în epoca post Război Rece s-a dovedit a fi deosebit de sinuos, perioadele

de normalizare, de escaladare și de criză a relațiilor sale, în raport cu ceilalți membri ai comunității internaționale, variind foarte mult. După dispariția URSS, statul rus a traversat o puternică criză politică și economică, ce i-a afectat credibilitatea internațională. După privatizările ratate din anii '90, multe fabrici și-au închis porțile, disponibilizând milioane de ruși. Singurele domenii care, teoretic, încă puteau produce profit erau companiile din sectorul energetic, care, din păcate, fuseseră acaparate de un grup de interese, cunoscut sub numele de oligarhi (foști membri marcanți ai PCUS sau ai serviciilor secrete). Pierderile financiare majore au slăbit conducerea centralizată și au permis acestor „investitori” să guverneze regiunile în care își desfășurau activitatea, sfidând, în unele cazuri, conducerea de la Moscova.

Tentativa statelor europene, de a se emancipa de sub controlul energetic al Rusiei, s-a dovedit a fi deosebit de anevoioasă. La începutul anilor '90, Occidentul a susținut un proiect de liberalizare a exploatării resurselor energetice ruse⁹. La 12 mai 1993, prin rezoluția guvernamentală cu numărul 354, cele două mari companii petroliere de stat, Yuganskneftegaz (producea 11% din petrolul extras de Federația Rusă) și Kuybyshevnefteorgsintez (extrăgea 9% din petrolul Federației Ruse), au fost unificate într-o singură companie, Yukos¹⁰, care, în anul 1996, a fost vândută lui Mihail Hodorkovski. Omul din spatele acestei afaceri a acumulat, în foarte scurt timp, o putere impresionantă, lucru care i-a permis să influențeze foarte multe aspecte ale politicii economice a statului rus. În momentul său de glorie, Yukos producea 20% din petrolul Federației Ruse și putea decide unde și la ce preț își vindea producția, sabotând, în unele cazuri, deciziile politice ale guvernului rus. Această companie privată putea, din punct de vedere teoretic, să-și livreze produsele pe piețele occidentale, fără a răspunde ordinelor venite de la Kremlin. Conștientizând riscul care decurgea din liberalizarea pieței, noua conducere politică creată de Vladimir Putin a decis naționalizarea acestei companii. Mișcarea de centralizare a producției energetice a debutat la 25 octombrie 2003, odată cu arestarea oligarhului rus pentru evaziune fiscală. El a fost acuzat că a delapidat statul cu mai multe miliarde de dolari, în anul 2004 averea sa personală fiind evaluată de publicația Forbes la aproximativ 15 miliarde de dolari americani¹¹.

Pentru a diminua pierderile înregistrate de marile companii, guvernul de la Moscova, sub conducerea noului lider Vladimir Putin, a naționalizat sau și-a crescut participația la multe dintre marile companii energetice ale țării. Acest lucru, cumulat cu o perioadă de creștere a prețurilor la hidrocarburi, a permis Rusiei să-și reconsidere poziția avută la masa marilor puteri și să revină în forță pentru a redobândi o parte a fostului spațiu de influență. Chiar dacă, inițial, analiștii politici și economici au avut dubii serioase cu privire la acceptarea Federației Ruse în clubul elitist al celor mai industrializate state ale lumii, începând cu anul 1997, ea a fost acceptată în grupul G7, devenit, începând cu acel moment, G8¹².

Reinstituirea monopolului statului rus asupra propriilor sale resurse energetice a oferit noului lider de la Kremlin, Vladimir Putin, pârgurile necesare redobândirii statutului de mare putere. Din cauza monopolului pe care îl aveau pe piața energetică europeană, negocierile pentru obținerea de tehnologie și fonduri suplimentare pentru noi investiții au fost deosebit de dure. Acest lucru a obligat statele occidentale să identifice o nouă cale pentru a reduce dependența energetică de Federația Rusă¹³. Oamenii politici au încercat să promoveze o serie de proiecte prin intermediul cărora ar fi redus dependența de resursele importate din Federația Rusă. Foarte multe fonduri au fost alocate dezvoltării sectorului energiei alternative (eolian, solar, hidroenergetic etc.). În cadrul unui ambițios plan pe termen mediu și lung, Uniunea Europeană și-a propus ca, până în anul 2030, să reducă cu 40% cantitatea de CO₂ eliminată în atmosferă, iar până în anul 2050, procentul să crească la 60%¹⁴.

Acest deziderat nu poate produce efecte imediate, motiv pentru care statele europene au nevoie să elaboreze și alte strategii energetice. În acest sens, ele au aprobat alocarea de fonduri și pentru realizarea unor terminale destinate importurilor de gaze naturale lichefiate, pe care intenționau să le utilizeze în scopul importării de gaze din Norvegia, din Qatar și de gaze de șist, extrase din SUA¹⁵. Proiectul cel mai accesibil și cu randamentul cel mai mare, realizabil într-o perioadă scurtă de timp, era construcția unui sistem de conducte concurente cu cele ale Federației Ruse, prin intermediul cărora s-ar fi putut importa gaze naturale ieftine din zona Asiei Centrale. Construcția proiectului Nabucco, care ar fi trebuit

să livreze Europei gaz ieftin din Marea Caspică¹⁶, a devenit prioritatea zero a UE și s-au comandat o serie de studii de impact. Gazoductul, lung de 3.900 de kilometri, urma să fie un proiect comun al Turciei, Bulgariei, României, Ungariei și Austriei, care, prin companiile naționale, ar fi trebuit să controleze un procent din viitoarea afacere¹⁷. Azerbaidjanul, Turkmenistanul și Kazahstanul ar fi trebuit să devină furnizori importanți ai statelor europene, care ar fi putut, astfel, să beneficieze de gaze naturale la prețuri competitive.

Din păcate, acest demers a fost cu ușurință anulat de Gazprom, care a demarat construcția a două noi proiecte concurente, North și South Stream, în care a reușit să atragă, încă de la început, o serie de state-cheie ale proiectului Nabucco (Bulgaria și Ungaria), precum și pe cel mai important consumator european de gaze naturale, Germania. Mai mult decât atât, Federația Rusă s-a asigurat că Georgia, una dintre țările pe teritoriul căreia urma să fie construită o parte importantă a conductei, ar fi urmat să intre în faliment și chiar să își piardă suveranitatea asupra unor importante regiuni din propriul teritoriu. În acest sens, guvernul rusi au reactivat unul dintre conflictele înghețate în anii '90 și au aruncat statul într-un interminabil război civil. În anul 2008, trupele Federației Ruse au intervenit direct împotriva statului georgian, rupând din teritoriul acestuia două republici autonome, Abhazia și Osetia de Sud¹⁸, amânând astfel, pe termen nedefinit, construcția conductei.

Strategia energetică a Federației Ruse s-a dovedit a fi mult mai complexă, luând în calcul mult mai multe variante posibile. Încă din primul moment în care a adoptat decizia de a se construi un sistem de conducte care să ocolească teritoriul Ucrainei, Rusia a încercat să câștige bunăvoința unora dintre statele Uniunii Europene. Jocul geopolitic al Federației Ruse a fost susținut indirect de Germania, care a devenit principalul importator și, ulterior, distribuitor de gaz rusesc, două companii înregistrate în acest stat au devenit parteneri ai proiectului North Stream (companiile Wintershall Holdings și E.ON Ruhrgas dețineau câte 15,5% din proiect)¹⁹. Alte state membre ale spațiului economic european și-au asumat părți din acest proiect, participând cu companiile energetice proprii la construcția gazoductului și primind beneficii importante. Olanda și Franța, reprezentate de N. V. Nederlandse Gasunie și GDF Suez S.A.,

au fost înregistrate ca parteneri ai proiectului, fiind recompensate cu câte 9% din acțiuni²⁰.

Achizițiile strategice au permis statului rus să obțină chiar controlul indirect al viitorului proiect Nabucco, prin intermediul Gazprom, Federația Rusă a ajuns să controleze 30% din pachetul companiei austriece Baumgarten și 20% din compania Centrex Europe Energy, care urmau să fie implicate în construcția viitoarei conducte²¹. În cazul în care Nabucco ar putea deveni realitate, companiile rusești deja controlează direct sau indirect producția de gaze a Azerbaidjanului, achiziționând, la un preț supraevaluat, exploatarea de la Shah Deniz, cu o capacitate confirmată de 15 mld. de metri cubi anual²². Mai mult, Federația Rusă și-a securizat și o parte importantă a traseului viitoarei conducte, încheind parteneriate strategice cu o parte dintre statele central europene. Ungaria a devenit unul dintre principalii parteneri comerciali ai statului rus din această zonă geografică, beneficiind de livrări de gaze naturale la prețuri preferențiale și de câștiguri consistente, rezultate în urma privatizării companiei petroliere de stat MOL (prin intermediul companiei Surgutneftegaz, Rusia a achiziționat, la preț dublu față de listarea la bursă, un important pachet de acțiuni al companiei maghiare²³).

Șantajul politic și intervenția militară, parte importantă a diplomației ruse

Chiar dacă Federația Rusă a reușit să păstreze o mare parte a privilegiilor internaționale ale fostei URSS, poziția sa geopolitică s-a degradat semnificativ, în special ca urmare a pierderii unor teritorii care îi asigurau acces la oceanul planetar. Ieșirea la Marea Baltică a Federației Ruse s-a redus la un coridor cu lățimea de doar 6 mile marine²⁴, în dreptul localității Sankt Petersburg, și la o altă mică porțiune în zona enclavei Kaliningrad, unde a fost desfășurată cea mai mare parte a flotei din Baltica (se pierduseră zonele litorale adiacente fostelor republici Lituania, Letonia și Estonia, iar Finlanda solicitase creșterea limitelor apelor teritoriale, de la 4 la 12 mile marine). De asemenea, Federația Rusă a pierdut, în favoarea Ucrainei și Georgiei, cea mai mare parte a ieșirii la Marea Neagră, inclusiv Peninsula Crimeea, care fusese transferată de către secretarul general al PCUS Nikita Hrușciiov (ucrainean de origine), în anul 1954, Republicii Sovietice Socialiste Ucraina²⁵. Flota de la Marea Neagră fusese împărțită între cele

trei state succesoare ale URSS, Rusia adjudecându-și aproape 70% dintre nave. Pentru că cea mai mare parte a infrastructurii portuare era amplasată în Crimeea, la Sevastopol, cele două state au semnat un tratat care permitea marinei ruse să staționeze în acest port până în anul 2017²⁶. Profitând de instalarea în fotoliul prezidențial de la Kiev a prorusului Victor Ianukovici, în anul 2010 Federația Rusă a renegociat acordul, obținând o prelungire a staționării trupelor ruse în peninsula pentru încă 25 de ani.

Problema staționării marinei ruse în Sevastopol se rediscută după răsturnarea de la putere a președintelui prorus Viktor Ianukovici și instalarea la Kiev a unui guvern favorabil Occidentului²⁷. Ucraina a inițiat discuții de asociere și, ulterior, de aderare la cele două structuri euroatlantice, NATO și UE. Acest lucru a deranjat puternic conducerea de la Kremlin, care considera inacceptabilă posibilitatea de a se învecina direct pe o linie de frontieră atât de lungă²⁸ cu organizația de securitate colectivă concurentă. Răspunsul Federației Ruse nu s-a lăsat așteptat, prin vocea președintelui Putin s-a lansat ipoteza potrivit căreia frontiera a fost garantată unui alt stat, nu celui care s-a afirmat după mișcarea cunoscută sub numele de Euromaidan²⁹.

Chiar dacă, după dezmembrarea fostei URSS, prestigiul internațional al Federației Ruse scăzuse semnificativ, majoritatea organizațiilor internaționale create și coordonate de Moscova (Tratatul de la Varșovia, CAER) intraseră în disoluție, iar statele lumii a treia care gravitau în jurul ei își căutaseră noi protectori, încet, dar sigur, Federația Rusă a reușit să se reazeze la masa marilor puteri. Eforturile redobândirii influenței politice și economice, inclusiv în cadrul fostului imperiu sovietic au fost semnificative.

La 8 decembrie 1991³⁰, cu puțin timp înainte de colapsul fostei URSS, conducerea de la Kremlin a înființat o nouă organizație de cooperare economică, denumită Comunitatea Statelor Independente. Cel mai probabil, sursa de inspirație fusese Commonwealth-ul britanic, care urmărise conservarea pieței unice a fostului său imperiu colonial. CSI (Comunitatea Statelor Independente)³¹ trebuia să joace rolul unei piețe comune pentru statele din fostul imperiu sovietic. La această organizație, au aderat, inițial, 11 dintre cele 15 state foste membre ale URSS, cărora, în decembrie 1993, li s-a adăugat și Georgia³²

(excepție au făcut statele baltice care începuseră negocierile pentru integrarea lor euroatlantică). La fel ca și în cazul pieței unice a fostului imperiu britanic, CSI a întâmpinat mari dificultăți de funcționare, în special ca urmare a concurenței pe care alte mari puteri o creaseră în acest spațiu. Multe dintre întreprinderile sovietice care funcționau cu subansamble produse pe tot cuprinsul fostei URSS și-au diversificat furnizorii și, indirect, au falimentat o parte a actorilor economici cu care lucrau în mod tradițional³³. Tehnologia sovietică uzată moral a fost înlocuită de cea produsă în Occident sau în statele Asiei de Sud, Rusia rămânând un simplu furnizor de materii prime. Și la acest capitol, economia sovietică a avut de suferit, din cauza pierderii controlului unor importanți furnizori energetici din statele Asiei Centrale. Inițial, producătorii de petrol și gaze naturale din Kazahstan, Turkmenistan și Uzbekistan depindeau de infrastructura de transport care se regăsea pe teritoriul rus. Acest lucru avantaja Federația Rusă, care putea stabili prețul de vânzare al acestor produse. Cu timpul, China, direct interesată de exploatarea gazelor și petrolului din acest spațiu, a investit sume considerabile și a creat un sistem de conducte care o conectau direct de câmpurile petrolifere din aceste state³⁴.

Un alt semn de slăbiciune a Federației Ruse, în raport cu fostul său competitor din Războiul Rece, SUA, a fost pierderea unor avantposturi militare în teritorii considerate ca având importanță strategică pentru securitatea sa națională. Acest lucru nu s-a petrecut doar pe teritoriul statelor din Europa de Est, ci și pe teritoriul unora dintre fostele republici sovietice. Statele Baltice au fost primele entități care și-au exprimat dorința de a se desprinde politic și economic de spațiul fostei URSS. În anul 2004, cele trei foste republici au aderat la NATO și la UE³⁵, reușind, ulterior, să-și construiască un drum separat de Moscova. Mai puțin cunoscut publicului larg este faptul că slăbiciunea economică și militară manifestată de Rusia în anii '90 a permis Statelor Unite ale Americii să se apropie simțitor de zona petroliferă din jurul Mării Caspice. După destrămarea URSS, pentru o vreme fostele republici din Asia Centrală au continuat să grăveze în jurul Moscovei, de care continuau să depindă în privința importurilor tehnologice și infrastructurii de transport al principalelor produse exportate, petrolul și gazele naturale. Pe măsură ce li s-au

creat condițiile necesare consolidării propriilor economii prin exporturi directe de gaze naturale și petrol, acestea au căutat noi oportunități de a se emancipa de sub tutela Moscovei.

După declanșarea războiului global împotriva terorismului în anul 2001, SUA și-au arătat disponibilitatea de a coopera cu acestea pentru a își dezvolta propria infrastructură energetică sau militară. În acest sens, guvernul SUA a aprobat mai multe împrumuturi către statele din Asia Centrală, Uzbekistanul primind 160 de milioane de dolari, iar Kirghizstanul, aproximativ 92 de milioane³⁶. Acest gest nu era dezinteresat, guvernul american fiind interesat în acel moment să-și dezvolte o rețea de baze militare în jurul Afganistanului. SUA au negociat mai multe acorduri cu aceste state, prin care se dorea instalarea temporară a militarilor americani în baze aflate în proximitatea zonei de operații din Afganistan. În anul 2002, armata americană a desfășurat, în baza militară Karshi-Khanabad, din Uzbekistan, aproximativ 2.000 de soldați. Potrivit unui acord similar, Kirghizstanul a fost de acord să găzduiască până la 2.000 de militari la o bază aeriană, în localitatea Manas, în apropiere de capitala Biskek³⁷, în vreme ce toate celelalte foste republici sovietice din zonă își exprimaseră acordul de a permite survolul aeronavelor militare americane.

Efectivele militare americane desfășurate în Afganistan și în statele vecine din proximitatea frontierei ruse au crescut rapid, de la aproximativ 25.000 de militari, în anul 2000, înainte de declanșarea războiului împotriva terorismului, la nu mai puțin de 80.000, câțiva ani mai târziu³⁸. Acest lucru a fost interpretat de autoritățile ruse ca o tentativă de încercuire a zonei petrolifere (prezența militară americană din zona Golfului Persic fusese instituită încă de la începutul anilor '90, în urma desfășurării conflictului împotriva Irakului), poziție din care SUA ar fi putut, ulterior, să lanseze un atac militar împotriva oricărui stat sau entitate nonstatală care i-ar fi putut pune în pericol interesele.

Concluzii

Instabilitatea politică din Rusia a luat sfârșit odată cu venirea la putere a fostului agent KGB Vladimir Putin. Cu ajutorul oamenilor din structurile de informații și ordine publică, acesta a restabilit controlul guvernului rus asupra tuturor regiunilor

statului și asupra celor mai importante companii ale țării. Printr-o acțiune militară deosebit de violentă, Putin a reușit să pacifice zona Caucazului (a încheiat războiul din Cecenia) și a susținut direct mișcările separatiste din fostele republici sovietice. Bogatele resurse minerale la care statul rus avea acces au constituit un mare avantaj geopolitic. Prin intermediul acestora, a putut să pună presiune și să obțină concesiuni importante din partea statelor europene și a Chinei.

Redobândind, chiar și parțial, o parte a veniturilor sale, Rusia s-a lansat din nou într-o serie de acțiuni militare în afara teritoriului național, atât în cadrul fostului imperiu sovietic, cât și la mare distanță de granițele sale. Cele mai importante conflicte asumate total sau doar parțial de Moscova au fost cele din Siria și Ucraina. În anul 2014, Rusia s-a lansat în cea mai controversată acțiune politică din epoca postsovietică, invadând o parte din teritoriul vecinei sale Ucraina și anexând provincia Crimeea. Acest incident a contribuit semnificativ la suspendarea statului rus din forumul G8³⁹ și la impunerea unor sancțiuni economice din partea SUA și a principalelor state membre ale UE.

Acțiunile militare și politice întreprinse de această mare putere vor continua să atragă atenția factorilor de decizie din Occident și să îngrijoreze guvernele statelor vecine.

NOTE:

1 Blum Yehuda, "Russia Takes over the Soviet Union's Seat at the United Nations", *European Journal of International Law*, Volume 3, Issue 2, 1992, p. 354.

2 William Walker, "Nuclear Weapons and the Former Soviet Republics", *International Affairs*, Volume 68, Issue 2, April 1992, p. 256.

3 <https://web.archive.org/web/20140317182201/http://www.cfr.org/arms-control-disarmament-and-nonproliferation/budapest-memorandums-security-assurances-1994/p32484#>, accesat la 28.02.2020.

4 Respectarea condițiilor prevăzute în cadrul memorandumului, semnat la Budapesta, pe care și-l asumaseră și Marea Britanie, China și Franța, a fost invocată de statul ucrainean, în momentul declanșării conflictului nedeclarat cu Federația Rusă, soldat cu pierderea Crimeii, în anul 2014. De asemenea, prevederile acestui tratat au fost reamintite comunității internaționale și cu ocazia declanșării conflictului secesionist în partea de est a țării, unde statul ucrainean a acuzat din nou Rusia de amestec în problemele interne ale țării.

5 Constantin Hlihor, *Politica de securitate în mediul internațional contemporan: domeniul energetic*, Editura Institutul European, Iași, 2008, p. 103.

6 M. Luzhikova, *Energy Security in Russia Federation*, apud I. Chifu, A. Sauliuc, B. Nedea (ed.), *Energy security*

strategies in the wider Black Sea Region, Editura Curtea Veche, București, 2010, p. 243.

7 Lars Petter Lundena, Daniel Fjaertofta, Indra Overland, Alesia Prachakova, "Gazprom vs. Other Russian gas producers: The evolution of the Russian gas sector", *Energy Policy*, No. 61, 2013, p. 663.

8 https://www.euractiv.com/section/politics/news/hungarys-orban-defends-russia-cooperation-at-putin-visit/?fbclid=IwAR1Yc6W98EnP-e2h4j31stFLQsi_ntrCmA K80nAEBqYIJ0_8QIBj96jKGPo, accesat la 29.02.2020.

9 Constantin Hlihor, *op. cit.*, p. 131.

10 Sim Li-Chen, *The Rise and Fall of Privatization in the Russian Oil Industry*, Palgrave Macmillan, New York, 2008, p. 51.

11 Marshall Goldman, "Putin and the Oligarchs", *Foreign Affairs*, Vol. 83, No. 6, Nov. - Dec. 2004, p. 34, <https://www.jstor.org/stable/20034135>, accesat la 26.06.2020.

12 Începând cu 24 martie 2014, Federația Rusă este suspendată din G8, ca urmare a agresiunii armate împotriva Ucrainei, soldată cu anexarea Peninsulei Crimeea. Smale Alison, Shear Michael, "Russia is ousted from group of 8 by US and Allies", *The New York Times*, March 24, 2014, <https://www.nytimes.com/2014/03/25/world/europe/obama-russia-crimea.html>, accesat la 26.06.2020.

13 Alexander Ghaleb, *Natural gas as an instrument of Russia state power*, US Army War College. Retrieved, 2011, p. 20, <http://www.jstor.org/stable/resrep11537>, accesat la 27.01.2021.

14 Rihard Morningstar, Andras Simonyi, Olga Khakova, Irina Markina, *European Energy Diversification: How Alternative Sources, Routes, and Clean Technologies Can Bolster Energy Security and Decarbonization*, Atlantic Council Global Energy Center, 2020, p. 2, <https://www.jstor.org/stable/>, accesat la 27.01.2021.

15 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/es/IP_19_1531, accesat la 27.01.2021.

16 Stefanova Boyka, "European Strategies for Energy Security in the Natural Gas Market", *Journal of Strategic Security*, Vol. 5, No. 3, Fall 2012, p. 58, <https://www.jstor.org/stable/26463950>, accesat la 28.01.2021.

17 *Ibidem*, p. 59.

18 David Matsaberidze, "Russia vs. EU/US through Georgia and Ukraine", *Connections*, Vol. 14, No. 2, Spring 2015, p. 82, <https://www.jstor.org/stable/26326399>, accesat la 28.01.2021.

19 <http://www.nord-stream.com/en/the-pipeline/facts-figures.html>, accesat la 28.01.2021.

20 *Ibidem*.

21 M. Luzhikova, *op. cit.*, p. 259.

22 *Ibidem*.

23 George Mihailov, *Rolul Turciei în securitatea energetică europeană*, apud Dan Dungaciuc, Darie Cristea (ed.), *Doctrine, strategii, politici. De la discursul geopolitic la operaționalizarea securității internaționale*, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale, București, 2012, p. 238.

24 Sergiu Tămaș, *Geopolitica*, Editura Institutului de Teorie Socială, București, 1999, p. 265.

25 Pretextul oficial al transferului îl reprezentase hotărârea poporului rus de a sărbători „trei sute de ani de

la reunificarea Ucrainei cu Rusia”. De asemenea, fusese invocată și proximitatea geografică a acesteia față de Republica ucraineană, precum și legăturile economice care existau între aceste regiuni. Vezi *Scânteia* Nr. 2908, din 28 februarie 1954.

26 În anul 1997, președinții celor două state au semnat Acordul de prietenie dintre Ucraina și Federația Rusă, care reglementa această problemă. Înțelegerea a fost reînnoită, în anul 2010, de către președintele Medvedev, care a prelungit staționarea pentru alți 25 de ani, în schimbul unor reduceri semnificative de preț pentru gazele rusești livrate Kievului.

27 Allison Roy, ”Russian ’deniable’ intervention in Ukraine: how and why Russia broke the rules”, *International Affairs*, 90:6, 2014, p. 1257.

28 Federația Rusă are deja graniță directă cu două state membre ale NATO (Polonia și Lituania) în zona enclavei Kaliningrad.

29 <https://warontherocks.com/2015/06/the-budapest-memorandum-and-the-russia-ukraine-crisis/>, accesat la 28.02.2019.

30 <http://webarchive.loc.gov/all/20060720175013/http://www.therussiasite.org/legal/laws/CISAgreement.html>, accesat la 28.01.2020

31 CSI a luat naștere la 8 decembrie 1991, prin semnarea acordului de la Belavezha. În cadrul acestui tratat, s-a decis ca, începând cu data de 26 decembrie 1991, URSS să înceteze să mai funcționeze ca stat.

32 Zbigniew K Brzezinski, *Russia and the Commonwealth of Independent States: Documents, Data, and Analysis*, Routledge, New York, 2015, p. 238, <https://books.google.ro/books?hl>, accesat la 09.02.2021.

33 Robert Strayer, *Why Did the Soviet Union Collapse? Understanding Historical Change*, M.E. Sharpe, New York, 1998, p. 134, <https://books.google.ro/books?hl>, accesat la 09.02.2021.

34 În anul 2003, Kazahstanul, cu sprijinul economic și tehnologic al China, a reușit să inaugureze primii 448 de kilometri de conductă petrolieră, pe care Rusia nu îi mai controla în mod direct. În anul 2011, lungimea acestei conducte depășise 2.798 km, asigurând, pentru prima dată, independența totală, din punct de vedere economic, a statelor din Asia Centrală. Vezi *Kazakhstan-China Crude Oil Pipeline*, <https://www.hydrocarbons-technology.com/projects/kazakhstan-china-crude-oil-pipeline/>, accesat la 26.06.2020.

35 Jurkynas Mindaugas, *Security concerns of the Baltic States in the twenty first century*, p. 113, apud Clive Archer, Alyson J.K. Bailes, Anders Wivel, *Small States and International Security: Europe and Beyond*, Routledge, New York, 2014, <https://books.google.ro/books?>, accesat la 11.02.2021.

36 Paul Dobrescu, *Geopolitica*, Editura Comunicare.ro, București, 2003, p. 312.

37 Douglas Schorzman, ”Staging Base for Afghan War Handed Over to Kyrgyzstan”, *The New York Times*, June 2, 2014, <https://www.nytimes.com/2014/06/04/world/asia/staging-base-for-afghan-war-is-handed-to-kyrgyzstan.html>, accesat la 26.06.2020.

38 Paul Dobrescu, *op.cit.*, p. 311.

39 Alison Smale, Michael Shear, ”Russia Is Ousted From Group of 8 by US and Allies”, *New York Times*, March 24 2014, <https://www.nytimes.com/2014/03/25/world/europe/obama-russia-crimea.html>, accesat la 05.10.2020.

BIBLIOGRAFIE

Archer Clive, Bailes J.K. Alyson, Wivel Anders, *Small States and International Security: Europe and Beyond*, Routledge, New York, 2014.

Blum Yehuda, ”Russia Takes over the Soviet Union’s Seat at the United Nations”, *European Journal of International Law*, Volume 3, Issue 2, 1992.

Boyka Stefanova, ”European Strategies for Energy Security in the Natural Gas Market”, *Journal of Strategic Security*, Vol. 5, No. 3, Fall 2012.

Chifu I., Sauliuc A., Nedea B. (ed.), *Energy security strategies in the wider Black Sea Region*, Editura Curtea Veche, București, 2010.

Dobrescu Paul, *Geopolitica*, Editura Comunicare.ro, București, 2003.

Dungaciu Dan, Cristea Darie (ed.), *Doctrine, strategii, politici. De la discursul geopolitic la operaționalizarea securității internaționale*, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale, București, 2012.

Ghaleb Alexander, *Natural gas as an instrument of Russia state power*, US Army War College. Retrieved, 2011.

Goldman Marshall, ”Putin and the Oligarchs”, *Foreign Affairs*, Vol. 83, No. 6, Nov. - Dec. 2004.

Hlihor Constantin, *Politica de securitate în mediul internațional contemporan: domeniul energetic*, Editura Institutul European, Iași, 2008.

Lars Petter Lundena, Fjaertofta Daniel, Overland Indra, Prachakova Alesia, ”Gazprom vs. Other Russian gas producers: The evolution of the Russian gas sector”, *Energy Policy*, No. 61, 2013.

Matsaberidze David, ”Russia vs. EU/US through Georgia and Ukraine”, *Connections*, Vol. 14, No. 2, Spring 2015.

Morningstar Rihard, Simonyi Andras, Khakova Olga, Markina Irina, *European Energy Diversification: How Alternative Sources, Routes, and Clean Technologies Can Bolster Energy Security and Decarbonization*, Atlantic Council Global Energy Center, 2020.

Roy Allison, ”Russian ’deniable’ intervention in Ukraine: how and why Russia broke the rules”, *International Affairs*, 90: 6, 2014.

Schorzman Douglas, *Staging Base for Afghan War Handed Over to Kyrgyzstan*, The New York Times, June 2, 2014.

Sim Li-Chen, *The Rise and Fall of Privatization in the Russian Oil Industry*, Palgrave Macmillan, New York, 2008.

Smale Alison, Shear Michael, "Russia Is Ousted From Group of 8 by US and Allies", *New York Times*, March 24, 2014.

Strayer Robert, *Why Did the Soviet Union Collapse? Understanding Historical Change*, M.E. Sharpe, New York, 1998.

Tămaș Sergiu, *Geopolitica*, Editura Institutului de Teorie Socială, București, 1999.

Walker William, "Nuclear Weapons and the Former Soviet Republics", *International Affairs*, Volume 68, Issue 2, April 1992.

Zbigniew K. Brzezinski, *Russia and the Commonwealth of Independent States: Documents, Data, and Analysis*, Routledge, New York, 2015.

<https://www.hydrocarbons-technology.com/projects/kazakhstan-china-crude-oil-pipeline>

<https://warontherocks.com/2015/06/the-budapest-memorandum-and-the-russia-ukraine-crisis/>

<http://webarchive.loc.gov/all/20060720175013/http://www.therussiasite.org/legal/laws/CISAgreement.html>

<http://www.nord-stream.com/en/the-pipeline/facts-figures.html>

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/es/IP_19_1531

<https://www.nytimes.com/2014/03/25/world/europe/obama-russia-crimea.html>,

<https://web.archive.org/web/20140317182201/http://www.cfr.org/arms-control-disarmament-and-nonproliferation/budapest-memorandums-security-assurances-1994/p32484#>,

https://www.euractiv.com/section/politics/news/hungarys-orban-defends-russia-cooperation-at-putin-visit/?fbclid=IwAR1Yc6W98EnPe2h4j31stFLQsi_ntrCmAk80nAEBqY1J0_8QIBj96jKGPo

<https://warontherocks.com/2015/06/the-budapest-memorandum-and-the-russia-ukraine-crisis/>

PROTECȚIA MEDICALĂ, ELEMENT CHEIE ÎN ASIGURAREA CONTINUITĂȚII ACTIVITĂȚILOR CENTRELOR MILITARE, SUB PRESIUNEA CONSTANTĂ DE CONTAMINARE CU VIRUSUL SARS-CoV-2

MEDICAL PROTECTION, A KEY ELEMENT IN ENSURING THE CONTINUITY OF THE MILITARY CENTERS ACTIVITIES, UNDER THE CONSTANT PRESSURE OF CONTAMINATION WITH THE SARS-CoV-2 VIRUS

Lt.col.drd. Ionel COTOARBĂ*

În condițiile unei pandemii, prioritățile pentru orice comandant trebuie să fie axate pe protecția personalului propriu, pe menținerea capacității de luptă și pe îndeplinirea misiunilor. Aplicarea măsurilor de protecție a personalului se realizează într-o concepție unitară și gradual, în funcție de evoluția pandemică din zona de responsabilitate. Apariția unor virusuri din ce în ce mai contagioase și favorizarea răspândirii rapide a acestora la nivel global prin diversitatea și complexitatea transporturilor terestre, aeriene și navale ne obligă să reconsiderăm poziția în următoarele aspecte: instruirea și recrutarea personalului; realizarea stocurilor; adaptarea măsurilor de protecție, în special a personalului; optimizarea procedurilor de operare, pe baza unor principii clar definite.

In the event of a pandemic, the priorities for any commander must be focused on protecting their own personnel, maintaining combat capability and carrying out the missions. The personnel protection measures are implemented in a unitary and gradual conception depending on the pandemic evolution in the area of responsibility. The appearance of increasingly contagious viruses and the promotion of their rapid spread globally through the diversity and complexity of land, air and naval transport, forces us to reconsider our position on the following issues: training and recruitment of staff; making stocks; adaptation of protection measures, in particular of personnel; optimization of operating procedures based on clearly defined principles.

Cuvinte-cheie: centre militare; planificare; protecția personalului; măsuri de protecție; circuite; zone de risc.

Keywords: military centers; planning; personnel protection; protection measures; circuits; risk areas.

Odată cu declararea de către Organizația Mondială a Sănătății, în martie 2020, a pandemiei de COVID-19, ca urmare a răspândirii fulminante a infectărilor provocate de virusul SARS-CoV-2 și instituirii stării de urgență pe întreg teritoriul României, începând cu 16 martie 2020¹, fiecare instituție din sistemul național de securitate, ordine publică și siguranță națională/SNAOPSN a trecut prin momente dificile, înțelegând mai mult sau mai puțin necesitatea implementării măsurilor minime, impuse de autoritățile guvernamentale și locale.

La nivelul unităților militare, asupra problematicii în discuție s-a simțit, pe bună dreptate, necesitatea coordonării structurilor prin ordine, instrucțiuni, reglementări, mesaje realiste de prezentare a situației la nivel global, regional, național și local.

În opinia noastră, fiecare comandant/manager a aplicat măsurile recomandate într-o interpretare proprie, în lipsa unor proceduri coerente de acțiune. Tocmai din acest motiv, dar și ca urmare a reușitei noastre, cel puțin până la această dată², de a comunica *zero cazuri de infectare* cu noul virus, ne propunem să prezentăm acțiunile, activitățile și măsurile întreprinse la nivelul Centrului Militar Județean Argeș, spre analiză și, totodată, ca un ghid de conduită în astfel de situații.

* **Centrul Militar Județean Argeș**
e-mail: ionelcotoarba@yahoo.com

Mulți susțin că am avut noroc, alții spun că suntem prea exagerați, însă noi spunem că, pe lângă un dram de șansă, reușita noastră s-a bazat pe respectarea unor principii: anticipare; adaptabilitate; flexibilitate în aplicarea unor măsuri; gradualitate; economie de forțe și mijloace; concentrarea efortului; mobilitatea restrictivă (stabilirea priorităților)³.

Tocmai din specificul centrelor militare de interacțiune permanentă cu rezerviștii, cu potențialii candidați pe timpul procesului de recrutare, din nenumăratele acțiuni de promovare directă a instituției în școli, unități militare, prin standuri organizate în cadrul unor evenimente locale, din interacțiunea cu veteranii de război prin vizitele întreprinse prin programul „acasă la veterani”⁴, din colaborarea permanentă cu secțiile de poliție, cu autoritățile administrației publice locale, cu operatorii economici și cu structurile din SNAOPSN din zona de responsabilitate a derivat aducerea în prim-plan a problematicii.

Stabilirea zonelor de risc și a circuitelor

Încă de la început, trebuie să menționez că, înainte de pandemie, în activitățile curente se relaționa cu publicul prin accesul în săli de așteptare. Atribuirea riscului s-a făcut plecând de la ipoteza că personalul propriu și cel din afara instituției primesc o protecție corespunzătoare.

Concepția noastră pentru stabilirea zonelor de risc a avut la bază delimitarea fizică a unor zone, în funcție de amenințare, de potențialele pericole și vulnerabilități.

Zona roșie reprezintă spațiul vizibil delimitat și marcat corespunzător, unde se produce interacțiunea inițială cu o persoană din exterior. În acest perimetru, se face triajul: interogarea minoră cu privire la problema în cauză, completarea chestionarului COVID-19, se realizează termometrizarea și instructajul privind accesul spre ghișeu sau biroul de informare-recrutare. Această zonă este catalogată ca zonă de risc mare, poate fi un birou în care s-a identificat o persoană contaminată și care, anterior contaminării, a fost zonă verde sau galbenă.

Zona galbenă este conturată pe baza spațiilor în care se relaționează cu publicul. Accesul în aceste spații se realizează cu respectarea cumulativă a unor condiții: triajul realizat, măsurile de protecție în exercițiu (portul măștii, decontaminarea mâinilor/

portul mănușilor chirurgicale, decontaminarea încălțămintei, respectarea circuitului și a distanțării sociale). Zilnic, aceste zone se aerisesc și se decontaminează cu soluții și UV, conform specificațiilor produsului.

Zona verde însumează toate celelalte spații cărora nu li s-a atribuit culoarea galbenă sau verde. De regulă, în această zonă își desfășoară activitatea personalul propriu. Personalul poartă mască, zilnic se decontaminează suprafețele, inclusiv echipamentele de comunicații. La apariția unor suspiciuni, a unor situații justificate, se face decontaminare cu UV, dar acest tip de acțiune este focusată pe zona galbenă.

Totodată, la nivelul structurii, am stabilit trei circuite fără intersecție, axate strict pe protecția personalului propriu și pe cel cu care am interacționat ulterior, cu mențiunea că portul măștii a fost instituit încă de la început, prin anticiparea evoluției la nivel național.

Traseele stabilite în cadrul *primului circuit* sunt adresate personalului propriu, care, la începerea programului, după parcare, autovehiculelor în incinta unității, este termometrizat și interogată la triajul epidemiologic, efectuat de persoana desemnată. Ulterior, își decontaminează mâinile și încălțămintea, iar după ce semnează în registrul special destinat despre absența IACRS⁵ sau a altor simptome care se încadrează în definiția de caz a bolii (febră, tuse, disfagie, cefalee, rinoree etc.), se permite accesul la program. În cazul manifestării/apariției simptomelor, persoana în cauză este extrasă imediat și trimisă spre investigare, cu respectarea procedurilor stabilite la nivel național.

Persoana respectivă are obligația de a informa imediat la aflarea deciziei medicale și să prezinte o adeverință din care rezultă că nu prezintă risc de contaminare cu virusul SARS-CoV-2, concediul medical sau alte documente din care rezultă starea de sănătate, pentru întreprinderea unor măsuri adecvate de oprire a răspândirii infestării.

Pentru relaționarea cu publicul pe probleme de evidență militară, am stabilit *cel de-al doilea circuit*. În acest sens, spațiul special destinat este amenajat să asigure distanțarea socială prin marcarea limitelor de siguranță, iar pentru o comunicare adecvată cu petentul, a fost montat un panou transparent de protecție.

Fiecare petent care se prezintă la sediul centrului militar, după termometrizare este

preluat și îndrumat să completeze un chestionar de evaluare COVID-19, stabilit prin procedura operațională proprie. Înainte de intrarea în sala de așteptare, fiecare persoană este invitată să-și efectueze decontaminarea cu soluții a mâinilor și încălțăminte. Ulterior, acesta va aștepta în zona special marcată pentru asigurarea distanțării sociale, până când va fi preluat de personalul de serviciu la ghișeu. Personalul de serviciu și cel administrativ a fost instruit ca, după relaționarea cu fiecare persoană, să execute dezinfectarea suprafețelor de lucru.

Al treilea circuit și set de măsuri vizează candidații și personalul din cadrul biroului informare-recrutare. Prezentarea candidaților la sediul centrului militar, pentru orientarea acestora sau pentru finalizarea dosarului de candidat, se realizează, prioritar, printr-o programare în vederea asigurării distanțării sociale în sălile de lucru și respectării restricțiilor stabilite la nivel național.

Candidații sunt îndrumați permanent pentru a respecta itinerarele prestabilite și marcate corespunzător. Înainte de intrarea în sala biroului informare-recrutare, candidatul și însoțitorul acestuia își decontaminează încălțăminte și mâinile cu soluție pe bază de alcool sau prin spălare cu apă și săpun timp de 20-40 de secunde. După încheierea activității cu fiecare candidat, personalul recrutor execută dezinfectarea suprafețelor de lucru cu materiale și soluții puse la dispoziție de către personal din cadrul structurii administrative.

Spațiile destinate serviciului la ghișeu și biroului au fost catalogate ca zone galbene, având la bază două aspecte principale publicul și dorința de a realiza o separare clară a circuitelor.

În acord cu programul de lucru aprobat, zilnic se execută decontaminarea cu UV a spațiilor destinate executării serviciului la ghișeu și a celor de relaționare cu candidații.

Protecția personalului

În realizarea eficientizării acțiunilor de protecție a personalului propriu, am avut permanent în vedere instruirea periodică, asigurarea echipamentelor și materialelor de protecție, completarea stocurilor, adaptarea și îmbunătățirea măsurilor de protecție ordonate.

Prin instruirea periodică, credem că am reușit formarea unei conduite demne de luat în seamă, bazată permanent pe dialog, încredere reciprocă,

informații credibile și expuneri fundamentate. Prelucrările cu privire la respectarea măsurilor de protecție, distanțare socială, portul măștii de protecție, spălatul pe mâini, dezinfectarea suprafețelor de lucru, aerisirea spațiilor, cele cu privire la riscul transmiterii virusului SARS-CoV-2 chiar și de la persoane asimptomatice s-au realizat și prin aplicarea de materiale informative, explicite, plasate la punctul de triaj epidemiologic, la ghișeul de relații cu publicul, în grupurile sanitare și pe fiecare palier.

Totodată, prin prezența medicului și a psihologului la care suntem arondați, am reușit să menținem moralul personalului la un nivel ridicat, aspect verificat și prin testele specifice, aplicate chiar în partea de mari frământări și de identificare a unor soluții de rezolvare a unei contaminări comunitare la nivel național. Dialogul cu angajații despre măsurile adoptate, presiunea constantă de contaminare pot conduce la identificarea persoanelor care au nevoie de sprijin psihosocial.

De asemenea, o pondere considerabilă în reușita noastră este în mare măsură atribuită implementării ordinilor primite de la eșaloanele superioare, care au perceput permanent rezolvarea problemei ca pe un efort comun. Stabilirea programului de lucru pe ture sau decalarea acestuia, dar și libertatea comandanților de a-și adapta măsurile au contribuit la evitarea epuizării personalului.

Spre exemplificare, la atingerea unor sarcini unde a fost necesar un efort susținut, am încercat, pe cât posibil, să evităm comasarea personalului la sediul instituției, prin trimiterea unor echipe pe mai multe direcții în aria de responsabilitate, reușind îndeplinirea obiectivelor planificate. Astfel de acțiuni au avut dublu scop, pe de o parte, reducerea posibilităților tensiunilor intrapersonale inerente, generate de stresul că poți fi contaminat de cel cu care relaționezi zilnic, iar pe de altă parte, îmbunătățirea mentală prin extracția din mediul birocratic apăsător, completată de un risc asumat, de conștientizarea că poți fi mai puțin expus în acest mod.

Rezultatele măsurilor întreprinse au fost evidențiate în starea de sănătate a personalului, fapt ce a favorizat executarea concediilor de odihnă în totalitate, dar după o regulă derivată din dialog și analize, prin care persoana în cauză avea o perioadă de recreere în jur de o săptămână, urmând ca 14 zile să le petreacă în zona de domiciliu/zonă sigură,

timp în care putea să-și dea seama despre o posibilă contaminare.

Ieșirea din stereotipuri poate a fost elementul cel mai important în succesul nostru de a evita infectarea cu noul virus, reușind să relaționăm direct cu peste 160 de operatori economici, executând acțiuni de promovare a profesiei militare în toate instituțiile de învățământ din județ (206 școli gimnaziale și licee), relaționând cu aproximativ 2.000 de candidați, cu peste 700 de petenți și să ne cinstim veteranii de război așa cum știm noi mai bine, prin programul „acasă la veterani”, alături de reprezentanți din cadrul Direcției Calității Vieții Personalului și de asociațiile reprezentative din județ.

Reușita în completare cu resurse umane și materiale a unor structuri militare a fost rodul acțiunilor sinergice ale personalului propriu, al structurii completate și nu în ultimul rând al personalului din structurile de poliție.

Bineînțeles că aceste reușite sunt fundamentate pe relațiile de colaborare remarcabile interinstituționale cu autoritățile publice locale și cu structurile din SNAOPSN, consolidate pe parcursul celor peste 50 de ani de experiență.

Totuși, trebuie precizat și faptul că, în funcție de incidența cazurilor la nivel local, unele activități au fost suspendate sau replanificate, când situația a fost favorabilă, iar altele, precum analize, convocări, inclusiv cele de pregătire a aleșilor locali și operatorilor economici, s-au desfășurat prin corespondență sau online⁶.

Continuitatea activității centrului militar a fost susținută de verificările și controalele interne și cele ale eșaloanelor superioare, prin care s-a realizat o radiografie completă, s-au conturat sarcini și noi măsuri de protecție.

Măsuri specifice de protecție

Pentru fiecare manager, a întreprinde și a aplica toate măsurile de prevenire și protecție împotriva contaminării cu virusul SARS-CoV-2 nu trebuie să fie doar o responsabilitate, ci și o obligație morală de a minimiza riscurile profesionale. Infectarea angajaților poate avea impact negativ asupra îndeplinirii sarcinilor, activităților curente și, implicit, asupra realizării obiectivelor⁷.

Concluziile desprinse din comportamentul, caracteristicile și rezistența virusurilor la condițiile de mediu, perioada de incubație, patogenitatea,

contagiozitatea și rata letalității contribuie la adoptarea unor măsuri asumate⁸.

Astfel, toate măsurile de protecție aplicate au vizat, în special, sănătatea personalului și, în particular, câștigarea de timp până la descoperirea unui vaccin.

Printre primele măsuri adoptate de la declararea pandemiei au fost, pe lângă cele legate de reducerea numărului de persoane în birouri, cele axate pe informare și instruire, realizate, inițial, în exterior, ulterior, și pe platforma electronică de instruire COVID-19, unde au fost postate ordinele primite/transmise și numeroasele materiale de informare. Aici, apreciem, în mod special, suportul constant al *Direcției de Informare și Relații cu Publicul* din cadrul Ministerului Apărării Naționale, care a reușit permanent să ne ofere o imagine cuprinzătoare și realistă privind evoluția contaminărilor și a unor ordine, date, statistici și informări de interes, astfel cunoscând permanent ponderea amenințărilor și riscurilor din zona de dispunere.

Montarea dozatoarelor de igienizare în zone ușor accesibile pentru personalul propriu și vizitatori, promovarea unor materiale de informare privind spălarea mâinilor și dezinfectarea în mod regulat a suprafețelor de lucru, a spațiilor comune sunt considerate măsuri elementare, care au condus la conștientizarea pericolului în rândul angajaților, aspect important în gestionarea situației.

Cele mai stringente probleme au fost cele legate de asigurarea necesarului de echipamente de protecție individuală, biocide, echipamente și materiale specifice. Aceste nevoi au fost prioritizate și rezolvate, într-un timp relativ redus, cu sprijinul autorităților locale, unității militare care ne asigură din punct de vedere logistic și al eșaloanelor superioare. Din acest punct, nu a mai fost decât un pas în a stabili circuite și măsuri de dezinfecție și decontaminare cu soluții sau raze UV.

Circuitele realizate respectă câteva reguli: *decontaminare zilnică*, înainte de începerea programului și ori de câte ori există o suspiciune, inclusiv cu raze UV; *accesul controlat, realizat* prin termometrizare, portul echipamentelor de protecție (cel puțin mască), completare chestionar COVID-19, decontaminare mâini și încălțăminte; *trasee marcate și materiale informative* pentru ghidare, avertizare și conștientizarea pericolului; *realizarea zonelor de lucru cu risc redus de infectare* prin reducerea personalului, montarea panourilor de

protecție, aerisire și decontaminare zilnică, portul măștii de protecție.

Asigurarea distanțării sociale prin trasarea marcajelor, inclusiv în sălile de așteptare și în baza sportivă pentru desfășurarea ședințelor practic-aplicative, adunărilor sau inspecțiilor a fost a măsură eficientă și prin prisma faptului că s-au decongestionat aglomerările de personal în spații închise. Această măsură a fost completată cu montarea panourilor transparente de protecție în birouri, la ghișeu și în sala destinată informării-recrutării. Fiecărui recrutor i s-a stabilit un punct de lucru personalizat, echipamente de protecție individuală (măști chirurgicale, mănuși, viziere), materiale și soluții pentru dezinfectarea suprafețelor de lucru, după fiecare interacțiune cu candidatul.

Luând în considerare că decontaminarea RBC se planifică și se execută în scopul menținerii/restabilirii capacității de luptă, reducând contaminarea la un risc neglijabil, astfel încât să fie asigurată continuitatea activităților și îndeplinirea misiunilor⁹, dezinfectarea spațiilor exterioare, cu accent pe zona roșie, s-a efectuat, în prima parte a pandemiei, cu sprijinul unității care ne asigură din punct de vedere logistic, ulterior, după dotarea cu echipamente specifice de către personalul care încadrează structura administrativă, printr-o instruire, în prealabil, a acestuia și a întregului personal care încadrează propria structură.

Activitățile executate în zona de responsabilitate au fost desfășurate cu respectarea măsurilor de prevenire a contaminării cu virusul SARS-CoV-2, pe baza unei planificări minuțioase (stabilire algoritm, check list, telefoane, mesaje de clarificare a situației, recunoașteri etc.). Câteva reguli, aparent elementare, au contribuit la succesul nostru de a raporta *zero contaminați COVID-19*, prin reducerea timpului de expunere/interacțiune cu fiecare operator economic, secție de poliție, veteran, de regulă sub 15 minute, de a înlocui echipamentele de protecție și de a executa o minimă decontaminare a mâinilor. Autovehiculele au fost echipate cu prosoape de hârtie, cu pungă pentru deșeuri și cu produse necesare dezinfectării mâinilor și suprafețelor cu care se intră frecvent în contact.

Decalarea programului, programul secvențial (14 zile de lucru, 14 zile de recuperare), asigurarea spațiilor de lucru cu echipamente și materiale, reducerea aglomerărilor și prin misiuni executate simultan pe mai multe direcții, comasarea

perioadelor de desfășurare a concediilor de odihnă au contribuit la asigurarea unei protecții optime a personalului propriu.

Prin măsuri de protecție adaptate specificului structurii, am reușit să câștigăm timpul necesar până la realizarea vaccinului. Ținând cont că întregul personal dorește să fie vaccinat și la nivelul Uniunii Europene, sunt aprobate trei tipuri de vaccin, credem că războiul dus împotriva unui inamic nevăzut va fi încheiat odată cu dobândirea imunizării, ca urmare a aplicării rapelului.

Efectele generate de pandemia de COVID-19 și perspectiva evoluției ciclice a virusului ne obligă, pe de o parte, la vigilență și prudență, iar pe de altă parte, să continuăm și să dezvoltăm noi măsuri de protecție pentru a „crește capacitatea de gestionare a unei asemenea crize”, în special în ceea ce privește creșterea rezilienței structurilor¹⁰.

Concluzii

Toate acțiunile și măsurile de protecție aplicate trebuie fundamentate științific, pe baza unor analize pertinente și a unui proces de planificare riguros, care include o evaluare continuă a riscurilor, amenințărilor și pericolelor din proximitatea zonei de dispunere, pentru identificarea celor mai bune soluții în vederea evitării, limitării și eliminării cazurilor de contaminare, în situația pandemică generată de virusul SARS-CoV-2.

Pe scurt, la apariția unei situații de tipul pandemiei de COVID-19, gestionarea stresului; evaluarea continuă a riscurilor, amenințărilor, pericolelor și vulnerabilităților; identificarea, adaptarea și aplicarea graduală a măsurilor de protecție pot fi un algoritm de succes.

Informațiile prezentate ne dorim să constituie repere pentru conducătorii instituțiilor militare și nu numai, în gestionarea unei situații de tipul celei abordate, în menținerea funcționalității structurii, în proiectarea și desfășurarea activităților specifice.

Într-o lume a dezvoltării covârșitoare a tehnologiei informației, stabilirea unor *niveluri de protecție* recunoscute cel puțin la nivel național, realizarea unor *baze de date interinstituționale* care pot fi interogate cu privire la persoanele infectate, completate de *suportul specialiștilor* pentru „înțelegerea modului de transmitere a agentului patogen, a gradului de virulență și letalitatea contaminării la nivel local, regional ori global”¹¹, sunt aspecte care pot contribui la asigurarea unei protecții adecvate.

NOTE:

1 Decretul semnat de președintele României, domnul Klaus Werner Iohannis, privind instituirea stării de urgență pe teritoriul României, din 16 martie 2020.

2 4 martie 2021, data transmiterii articolului spre verificare și publicare în Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I” nr. 2/2021.

3 *** *Manualul protecției CBRN*, București, 2015, p. 18.

4 Program inițiat și demarat de Direcția calității vieții personalului, din cadrul MApN.

5 Infecția acută a căilor respiratorii superioare.

6 *** *HG nr. 969, din 22 august 2007, privind organizarea, desfășurarea și conducerea pregătirii pentru apărare a persoanelor cu atribuții de conducere în domeniul administrației publice, la nivel central și local*, Art. nr. 1.

7 <https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public>, accesat la 22.02.2021.

8 Ion Mitulețu, „Suntem pregătiți pentru a gestiona o criză biologică?”, *Revista de chimie militară* nr. 18/2020, p. 9.

9 Ion Mitulețu, Alexandru Herciu, *Apărarea CBRN în operația brigăzii mecanizate*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2014, p. 88.

10 [Administrația prezidențială], *Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2020-2024*, București, 2020, p. 8.

11 Ion Mitulețu, „Suntem pregătiți pentru a gestiona o criză biologică?”, *Revista de chimie militară* nr. 18/2020, p. 9.

BIBLIOGRAFIE

*** *Legea nr. 446/2006 privind pregătirea populației pentru apărare.*

*** *Hotărârea Guvernului României nr. 969, din 22 august 2007, privind organizarea, desfășurarea și conducerea pregătirii pentru apărare a persoanelor cu atribuții de conducere în domeniul administrației publice, la nivel central și local.*

*** *Manualul protecției CBRN*, București, 2015.

[Administrația prezidențială], *Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2020-2024*, București, 2020.

Mitulețu Ion, „Suntem pregătiți pentru a gestiona o criză biologică?”, *Revista de chimie militară* nr. 18/2020.

Mitulețu Ion, Herciu Alexandru, *Apărarea CBRN în operația brigăzii mecanizate*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2014.

<https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public>

PRINCIPII CONSACRATE ÎN JURISPRUDENȚA CEDO ȘI CJUE ÎN MATERIE DE SECURITATE NAȚIONALĂ

RELEVANT PRINCIPLES IN THE ECHR AND CJEU JURISPRUDENCE REGARDING NATIONAL SECURITY

Mr.drd. Sorina Ana MANEA *

Sistemul european de protecție a drepturilor omului este, astăzi, unul dintre cele mai avansate din lume. Cu toate acestea, există și zone de activitate în care clarificările și perfecționarea reprezintă o constantă. Măsurile de combatere a terorismului luate în considerare sau adoptate în Europa, în special cele care sporesc supravegherea în masă, colectarea și stocarea informațiilor electronice sau protecția datelor cu caracter personal sunt astfel de zone. Unele dintre aceste măsuri acordă puteri mai intruzive serviciilor de informații pentru a canaliza deciziile în direcția puterii executive, fără a fi instituite garanțiile judiciare necesare într-un stat de drept.

The European system ensuring the protection of human rights is nowadays one of the most advanced in the world. However, there are also areas of activity where clarification and improvement are constant demands. Counter-terrorism measures considered or adopted in Europe, in particular those that increase mass surveillance, the collection and storage of electronic information or the protection of personal data are such areas. Some of these measures give more intrusive powers to the intelligence services to channel decisions in the direction of the executive branch, without the necessary judicial guarantees being established in a state governed by the rule of law.

Cuvinte-cheie: drept comunitar; CEDO; CJUE; securitate națională.

Keywords: community law; ECHR; CJUE; national security.

Supravegherea electronică pusă în practică de autoritățile naționale de forță este inerent legată de dreptul la viață privată și de protecția datelor cu caracter personal. Astfel de drepturi sunt consacrate în legislația UE, care obligă la respectarea principiului necesității, al proporționalității și al subsidiarității în materie. Problemele legale care decurg din supravegherea electronică, ce pot aduce atingere drepturilor persoanelor, nu sunt supuse controlului Curții de Justiție a UE (CJUE), aceasta fiind competentă să judece cauzele îndreptate împotriva statelor sau instituțiilor pentru neîndeplinirea obligațiilor care le revin, în temeiul dreptului UE, caz în care statul care nu și-a îndeplinit obligațiile este obligat să ia măsuri pentru a pune neîntârziat capăt încălcării normelor legale. Persoanele vătămate, după epuizarea căilor de atac la nivel național, se pot adresa Curții Europene

a Drepturilor Omului (CEDO) pentru o decizie finală. Prin urmare, deciziile celor două instanțe internaționale formează jurisprudența, care poate duce la schimbarea procedurilor interne după care funcționează autoritățile statale competente pentru protejarea securității naționale.

Supravegherea electronică în masă a cunoscut, după septembrie 2001, o evoluție fără precedent, ca reacție la agresivitatea cu care fenomenul terorist a început să se manifeste. Tocmai din cauza urgenței cu care au trebuit să acționeze pentru a-și îndeplini obligația de a-și proteja cetățenii în întreaga Uniune Europeană, serviciile de informații, în activitatea lor, au fost susținute de guvernele naționale prin măsuri care au permis o mai mare ușurință în evaluarea modului în care are loc culegerea informațiilor. În special în ceea ce privește mijloacele tehnice și tehnologice utilizate.

Activitatea de informații pentru cunoașterea, prevenirea și contracararea amenințărilor la adresa securității naționale, în special cea realizată prin intermediul mijloacelor de supraveghere la scară largă poate interfera cu drepturile și libertățile

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: sorinaman2@yahoo.com

fundamentale, în special cu dreptul la viață privată și cu protecția datelor, ceea ce poate conduce la perturbarea statului de drept și a respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor.

În urma dezvăluirilor analistului NSA, Edward Snowden¹ și ale presei privind supravegherea electronică în masă, efectuată de serviciile de informații americane, mai mult sau mai puțin cu acordul mai multor state membre ale UE, Parlamentul European a adoptat o rezoluție privind Programul de supraveghere NSA al SUA, privind organismele de supraveghere din diferite state membre (UE)² și impactul acestora asupra drepturilor fundamentale ale cetățenilor UE.

În acest context, CJUE și CEDO au dezvoltat un set de teste de legalitate, transpuse în principii compatibile cu statul de drept.

Astfel, în cauza *Digital Rights Ireland Ltd*³, CJUE a anulat directiva UE⁴ care prevedea că statele trebuiau să prevadă obligația furnizorilor de telecomunicații de a păstra metadatele pe o perioadă de șase luni (minimum) și de doi ani (maximum) și să le pună la dispoziția organelor de urmărire și de cercetare penală, în cazul investigației infracțiunilor grave. Directiva lăsa la latitudinea statelor să instituie garanții pentru a reglementa accesul la metadate și pentru a preveni abuzul de putere. Cauza nu a dus însă la uniformizarea practicii investigative în materie penală sau de securitate națională în statele UE, acestea preferând să considere că răspunderea, cel puțin în domeniul securității, este exclusiv națională.

În octombrie 2015, în cauza *Schrems*⁵, CJUE a invalidat acordul UE – SUA, numit *The Umbrella Agreement*⁶, care a înlocuit *Acordul Safe Harbour*⁷ și care permitea companiilor private să transfere date cu caracter personal ale cetățenilor UE pe teritoriul SUA, hotărând că, în lumina dezvăluirilor Snowden, era rezonabil și pertinent raționamentul că legea și practica în vigoare în SUA nu asigurau o protecție adecvată a datelor cu caracter personal, constatând că monitorizarea conținutului e-mailurilor, apelurilor telefonice și al mesajelor textelor, precum și extragerea unui volum mare de metadate privind locația telefonului mobil, navigarea pe Internet, e-mailurile, cărțile de adrese de e-mail etc., nu era protejată împotriva supravegherii ilegale. CJUE a constatat că statele UE nu erau libere să transfere date către state terțe, cu excepția cazului în care

aceste state terțe prevedeau standarde de protecție a datelor echivalente celor care se aplică în UE.

În decembrie 2016, în cauza *Tele2 Sverige AB*⁸ referitoare la Directiva 2002/58⁹, prin care sunt stipulate regulile aplicabile prelucrării datelor de trafic și localizare, generate de utilizarea serviciilor de comunicații electronice, precum și anonimizarea sau ștergerea acestor date, cu excepții în materie penală și de securitate națională, CJUE a constatat că garanțiile privind păstrarea și accesul sunt sub răspunderea dreptului comunitar. În acest sens, CJUE a statuat că accesul la metadate trebuie să fie condiționat de aprobarea prealabilă a unei instanțe.

CJUE a reținut că stocarea discriminatorie a datelor privind traficul și localizarea, în scopul combaterii infracțiunilor grave la nivelul legislației naționale, poate fi acceptată, ca măsură preventivă, atunci când „această reglementare națională prevede, în primul rând, norme clare și precise care să reglementeze conținutul și aplicarea unei astfel de măsuri de păstrare a datelor și impune un minim de cerințe, astfel încât persoanele ale căror date au fost păstrate să dispună de garanții suficiente care să le permită să protejeze în mod eficient datele lor cu caracter personal împotriva riscurilor de abuz. Aceasta trebuie, în special, să indice în ce împrejurări și în ce condiții poate fi luată, cu titlu preventiv, o măsură de păstrare a datelor, garantând astfel că o asemenea măsură este limitată la strictul necesar (a se vedea, prin analogie, Directiva 2006/24, Hotărârea *Digital Rights*, punctul 54, și jurisprudența citată)”¹⁰. De asemenea, „în ceea ce privește condițiile materiale pe care trebuie să le îndeplinească reglementarea națională care permite, în cadrul combaterii infracționalității, păstrarea cu titlu preventiv a datelor de transfer și a datelor de localizare, pentru a garanta că aceasta este limitată la strictul necesar, trebuie să se arate că, deși aceste condiții pot varia în funcție de măsurile adoptate pentru prevenirea, investigarea, detectarea și urmărirea penală a infracțiunilor grave, păstrarea datelor trebuie să răspundă întotdeauna unor criterii obiective, care să stabilească un raport între datele care trebuie păstrate și obiectivul urmărit. În special, astfel de condiții trebuie să se dovedească, în practică, de natură să delimiteze în mod efectiv amploarea măsurii și, în consecință, publicul în cauză”¹¹.

În octombrie 2020, Marea Cameră a CJUE a pronunțat două hotărâri¹² privind păstrarea datelor,

securitatea națională și drepturile fundamentale, prin care interzice statelor membre ale UE să adopte legislație menită să aducă atingere domeniului de aplicare a obligațiilor sale de confidențialitate în domeniul datelor referitoare la trafic și locație, cu excepția cazului în care respectă principiile generale ale dreptului comunitar, în special principiul proporționalității, precum și drepturile fundamentale, prevăzute de Carta drepturilor fundamentale a UE.

În cauzele conexe C-511/18 și C-512/18, a fost supusă judecării situația cu privire la legalitatea legislației naționale care impune furnizorilor de servicii de comunicații să transmită utilizatorilor date de trafic și date de localizare către o autoritate publică, sau să păstreze aceste date într-un mod general ori nediscriminatoriu. Instanțele naționale au trimis cazurile CJUE pentru a clarifica dacă activitățile serviciilor naționale de securitate – spre deosebire de organele penale – intră în domeniul de aplicare a legislației UE și dacă păstrarea nediscriminatorie a datelor, pentru securitatea națională, este compatibilă cu legislația UE.

CJUE a decis că analiza automatizată și colectarea în timp real a datelor de trafic, a datelor de localizare sau colectarea în timp real a datelor referitoare la localizarea dispozitivelor sunt autorizate dacă analiza automată este limitată la cazurile în care statul membru se confruntă cu o amenințare gravă, autentică și prezentă sau previzibilă pentru securitatea națională, iar colectarea în timp real este limitată la persoanele suspectate în mod valid de a fi implicate în activități teroriste. În ambele cazuri, gravitatea amenințării și pericolul reprezentat de persoana suspectată trebuie să facă obiectul unei verificări prealabile efectuate de o instanță sau de un organism administrativ independent a cărui decizie este obligatorie.

În cele din urmă, judecării CJUE i-a fost supusă situația în care este posibil să se mențină temporar efectele unei dispoziții naționale care încalcă legislația UE, pentru a evita incertitudinea juridică și pentru a utiliza datele colectate și păstrate anterior. Cu privire la această problemă, CJUE a considerat că directiva, citită în lumina Cartei, nu permite unei instanțe naționale să aplice temporar o dispoziție de drept intern, care, de altfel, este incompatibilă cu dreptul UE. În special, CJUE a interzis instanțelor naționale să aplice o dispoziție națională care solicită furnizorilor să păstreze,

într-o manieră generalizată și nediscriminatorie, datele de trafic și localizare, chiar dacă obiectivul dispoziției atacate este de a proteja securitatea națională și de a preveni infracțiunile grave.

Hotărârea CJUE are un rol important în reglementarea activităților de securitate națională și a activității de informații în statele membre ale UE. În acest sens, inclusiv Avocatul General Campos Sanchez-Bordona, în Opinia formulată, în ianuarie 2020¹³, cu privire la cazurile sus-menționate, a susținut existența unei distincții între activitatea de informații executată pentru a proteja securitatea națională și legislația adoptată pentru protecția securității naționale, care impune indivizilor obligații care le afectează drepturile comunitare. Această noutate relativă se reflectă în cadrul legal al UE, unde securitatea națională, în ciuda integrării europene, a rămas în mod explicit în responsabilitatea statelor membre.

Și CEDO joacă un rol activ în asigurarea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului împotriva folosirii arbitrare a puterii statului. În acest sens, CEDO a statuat, în materie de interceptare a comunicațiilor de orice fel, faptul că, atunci când un stat ia măsuri de supraveghere, este posibil ca persoanele vizate să fie tratate într-un mod contrar articolului 8 din Convenție, fără ca respectivele persoane să fie conștiente de acest lucru și, prin urmare, fără a putea obține o cale de atac la nivel național sau în fața instituțiilor Convenției. Prin urmare, Curtea a acceptat că o persoană poate, în anumite condiții, să pretindă că este victima unei încălcări, cauzate de simpla existență a unor măsuri secrete sau a unei legislații care permite măsuri secrete, fără a fi nevoie să pretindă că astfel de măsuri i-au fost aplicate. Condițiile relevante trebuie stabilite în fiecare caz, în conformitate cu prevederile Convenției sau cu drepturile presupus a fi fost încălcate, cu caracterul secret al măsurilor contestate și cu legătura dintre persoana care se consideră lezată în drepturile sale și acele măsuri. De asemenea, Curtea a reținut că posibilitatea de supraveghere în secret a unor cetățeni este admisă, în temeiul Convenției, numai ca măsură strict necesară pentru protejarea instituțiilor democratice. „Constatând însă că, în prezent, societățile democratice sunt amenințate de forme extrem de sofisticate de spionaj și de terorism, ceea ce impune ca statul să fie capabil să contracareze efectiv astfel de amenințări chiar și prin supravegherea în secret a

elementelor subversive care operează în jurisdicția sa, Curtea a considerat că existența unei anumite legislații care acordă competența de a supraveghea în secret corespondența, comunicările prin poștă și telecomunicațiile este, în condiții excepționale, necesară într-o societate democratică, în interesul securității naționale și/sau pentru a preveni dezordinea sau faptele penale¹⁴.

Prin urmare, această hotărâre, reflectând prevederile convenționale, instituie principiile testului de legalitate privind punerea în practică a măsurilor restrictive temporar ale drepturilor și libertăților fundamentale, mai exact dreptul la viață privată, la libertate de exprimare, accesul la justiție și dreptul la un proces corect, precum și drepturile corelate acestora.

Curtea a considerat că stocarea de date referitoare la viața privată a unei persoane de către o autoritate publică este o interferență cu dreptul la viață privată, indiferent de utilizarea ulterioară a informațiilor sau dacă informațiile colectate au lezat ori nu persoana vizată¹⁵. Inclusiv informațiile publice colectate și stocate în mod sistematic de autorități intră în sfera vieții private, mai ales în situația în care informațiile privesc trecutul îndepărtat al unei persoane, iar o parte dintre aceste informații ar fi fost declarate false, existând probabilitatea să aducă atingere reputației persoanei vizate¹⁶.

Conform jurisprudenței Curții, cerința ca orice ingerință să fie în conformitate cu legea „este îndeplinită atunci când măsura atacată trebuie să aibă o bază în dreptul intern, iar legea în cauză trebuie să fie accesibilă persoanei în cauză și să aibă consecințe previzibile¹⁷. În cazul Rotaru împotriva României¹⁸, Curtea a examinat legislația română privind măsurile de supraveghere secretă legate de securitatea națională și a concluzionat că legislația privind culegerea și stocarea informațiilor nu a oferit garanțiile necesare. Instanța a reiterat această constatare în hotărârile sale cu privire la cauzele Dumitru Popescu împotriva României, nr. 2, 2007 și Asociația „21 decembrie 1989” și alții împotriva României, 2011.

Interesul statului de a-și proteja securitatea națională trebuie să fie proporțional cu gravitatea ingerinței în dreptul persoanei supravegheate de a-i fi respectată viața privată. Astfel, în cauza Kennedy împotriva Marii Britanii, Curtea a considerat că puterea de a institui supravegherea cetățenilor

este tolerată numai în conformitate cu prevederile convenției, în măsura în care aceasta a fost strict necesară pentru protejarea instituțiilor democratice, cu alte cuvinte există garanții adecvate și eficiente împotriva abuzului.

Concluzii

Activitatea CJUE și CEDO formulează cadrul democratic de desfășurare a activității de informații la nivel legislativ și, ca rezultat al controlului de constituționalitate, dar mai ales al apartenenței României la UE, la nivel executiv și judecătoresc. Dacă în 1990 activitatea de informații, desfășurată pentru realizarea securității naționale era învăluită de secret și inaccesibilitate, astăzi și, cu siguranță, pe viitor aceasta va avea drept coordonate respectarea drepturilor omului și jurisprudența instanțelor comunitare.

Importanța celor două izvoare de reglementare a unora dintre metodele de lucru ale serviciilor de informații este potențată, mai ales dacă regulile și testele, stabilite pe cale jurisprudențială, ar fi preluate ca standarde de performanță a activității menționate. Spre exemplu, pentru a preveni terorismul, statele pot lua măsuri care interferează cu dreptul la respectarea vieții private, a libertății de exprimare sau a dreptului de asociere, însă supremația legii nu dă statelor mână liberă să interfereze cu drepturile celor din jurisdicția lor. Guvernele vor avea întotdeauna nevoie să demonstreze că măsurile pe care le-au luat pentru contracararea amenințărilor la adresa securității naționale au fost justificate, în lumina textului convenției și a interpretărilor date de cele două instanțe comunitare prin hotărârile sale.

NOTE:

1 Edward Joseph, avertizor de integritate nord-american, care a făcut public programul clasificat de supraveghere în masă, desfășurat de SUA prin NSA.

2 *** *Rezoluția Parlamentului European*, din 12 martie 2014, referitoare la programul de supraveghere al Agenției Naționale de Securitate (NSA) a SUA, la organismele de supraveghere din diferite state membre și la impactul acestora asupra drepturilor fundamentale ale cetățenilor UE și asupra cooperării transatlantice în materie de justiție și de afaceri interne (2013/2188(INI)), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014IP0230&from=RO>, accesat la 12.02.2021.

3 *** *Hotărârea Curții (Marea Cameră)*, din 8 aprilie 2014, C-293/12 și C-594/12 Digital Rights Ireland, EU:C:2014:238, <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-293/12>, accesat la 12.02.2021.

4 *** *Directiva 2006/24/EC privind reținerea datelor generate sau prelucrate în legătură cu furnizarea de servicii de comunicații electronice accesibile publicului sau a rețelelor de comunicații publice și de modificare a Directivei 2002/58 / CE*, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2006.105.01.0054.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2006%3A105%3ATOC, accesat la 12.02.2021.

5 *** *Hotărârea Curții (Marea Cameră)*, din 6 octombrie 2015, C-362/14 Maximilian Schrems împotriva Data Protection Commissioner, <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-362/14>, accesat la 12.02.2021.

6 *** *Decizia Consiliului (UE) 2016/920, din 20 mai 2016, privind semnarea, în numele Uniunii Europene, a Acordului dintre Statele Unite ale Americii și Uniunea Europeană privind protecția informațiilor personale referitoare la prevenire, investigație, detectare și urmărirea penală a infracțiunilor*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32016D0920>, accesat la 12.02.2021.

7 *** *Decizia 2000/520, O.J. L 215/7 (2000)*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A32000D0520>, accesat la 12.02.2021.

8 *** *Hotărârea Curții (Marea Cameră)*, din 21 decembrie 2016, Tele2 Sverige AB (C 203/15) v Post-och telestyrelsen, și Secretarul de Stat al Departamentului de Interne (C 698/15) împotriva Tom Watson, Peter Brice și Geoffrey Lewis, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:62015CJ0203&from=EN>, accesat la 12.02.2021.

9 *** *Directiva 2002/58/CE, din 12 iulie 2002, privind prelucrarea datelor personale și protejarea confidențialității în sectorul comunicațiilor publice* (Directiva privind confidențialitatea și comunicațiile electronice), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002L0058&from=EN>, accesat la 12.02.2021.

10 *** *Hotărârea Curții (Marea Cameră)*, din 21 decembrie 2016, Tele2 Sverige AB (C 203/15), paragraful 109.

11 *Ibidem*, paragraful 110.

12 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=232084&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=6166350> și cauza C-623/17 Privacy International, <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=232083&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=6063852>, accesat la 12.02.2021.

13 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:62018CC0511>, accesat la 12.02.2021.

14 *Klass și alții împotriva Germaniei*, 6 septembrie 1978, paragraful 34 și urm., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22dmdocnumber%22:%5B%22695387%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-57510%22%5D%7D>, accesat la 13.02.2021.

15 *Amann împotriva Elveției*, 2000, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58497%22%5D%7D>, accesat la 13.02.2021.

16 *Rotaru împotriva României*, <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-148906%22%5D%7D>, accesat la 13.02.2021.

17 *Kennedy împotriva Marii Britanii*, 2010, paragraful 151; *Rotaru împotriva României*, 2020, paragraful 52; *Amann împotriva Elveției*, 2000, paragraful 50; *Kruslin împotriva*

Franței, 1990, paragraful 27; *Malone împotriva Marii Britanii*, 1984, paragrafele 67 and 68; *Leander împotriva Suediei*, 1987, paragraful 51 etc.

18 *Rotaru împotriva României*, <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/25965>, accesat la 13.02.2021.

BIBLIOGRAFIE

*** *Decizia 2000/520, O.J. L 215/7 (2000)*, <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/en/ALL/?uri=CELEX%3A32000D0520>

*** *Decizia Consiliului (UE) 2016/920, din 20 mai 2016, privind semnarea, în numele Uniunii Europene, a Acordului dintre Statele Unite ale Americii și Uniunea Europeană privind protecția informațiilor personale referitoare la prevenire, investigație, detectare și urmărirea penală a infracțiunilor*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32016D0920>.

*** *Directiva 2002/58/CE, din 12 iulie 2002, privind prelucrarea datelor personale și protejarea confidențialității în sectorul comunicațiilor publice* (Directiva privind confidențialitatea și comunicațiile electronice), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002L0058&from=EN>.

*** *Directiva 2006/24/EC privind reținerea datelor generate sau prelucrate în legătură cu furnizarea de servicii de comunicații electronice accesibile publicului sau a rețelelor de comunicații publice și de modificare a Directivei 2002/58 / CE*, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2006.105.01.0054.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2006%3A105%3ATOC.

*** *Hotărârea Curții (Marea Cameră)*, din 21 decembrie 2016, Tele2 Sverige AB (C 203/15) v Post-och telestyrelsen, și Secretarul de Stat al Departamentului de Interne (C 698/15) împotriva Tom Watson, Peter Brice și Geoffrey Lewis, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:62015CJ0203&from=EN>.

*** *Hotărârea Curții (Marea Cameră)*, din 21 decembrie 2016, Tele2 Sverige AB (C 203/15), paragraful 109.

*** *Hotărârea Curții (Marea Cameră)*, din 6 octombrie 2015, C-362/14 Maximilian Schrems împotriva Data Protection Commissioner, <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-362/14>.

*** *Hotărârea Curții (Marea Cameră)*, din 8 aprilie 2014, C-293/12 și C-594/12 Digital Rights Ireland, EU:C:2014:238, <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-293/12>.

- *** *Rezoluția Parlamentului European*, din 12 martie 2014, referitoare la programul de supraveghere al Agenției Naționale de Securitate (NSA) a SUA, la organismele de supraveghere din diferite state membre și la impactul acestora asupra drepturilor fundamentale ale cetățenilor UE și asupra cooperării transatlantice în materie de justiție și de afaceri interne (2013/2188(INI)), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014IP0230&from=RO>.
- [Consiliul Europei], *Manual de legislație europeană privind protecția datelor*, Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene, 2014.
- Ausloos J., *The Right to Erasure in EU Data Protection Law*, Editura Oxford University Press, 2020.
- Bîrsan C., *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*, Ediția 2, Editura C.H. Beck, 2010.
- Bradford Anu, *The Brussels Effect. How the European Union Rules the World*, Editura Oxford University Press, 2020.
- Deleanu I., „Accesibilitatea și previzibilitatea legii în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și a Curții Constituționale a României”, *Dreptul* nr. 8, 2011.
- Duminică R., *Criza legii contemporane*, C.H. Beck, București, 2014.
- Solove D., Schwarts P., *Privacy Law Fundamentals*, Ediția 4, Editura International Association of Privacy Professionals (IAPP), 2017.
- <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=232084&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=6166350> și cauza C-623/17 Privacy International, la <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=232083&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=6063852>
- <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58497%22%5D%7D>
- <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22dmdocnumber%22:%5B%22695387%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-57510%22%5D%7D>
- <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/25965>
- <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-148906%22%5D%7D>

UCRAINA ÎNTRE STAREA DE PACE ȘI CEA DE RĂZBOI CU RUSIA

UKRAINE BETWEEN PEACE AND WAR WITH RUSSIA

Drd. Ilie-Răsvan DUMITRU*

După invadarea peninsulei Crimeea și amplificarea conflictelor din sud-estul Ucrainei, a devenit evident că politica Rusiei este axată pe prezervarea sferei de influență și a controlului strategic asupra deciziilor și direcțiilor politice luate de statele desprinse din fostul bloc sovietic. Pentru a putea înțelege efectele războiului ruso-ucrainean asupra Occidentului, precum și pentru a putea anticipa și a contracara o posibilă evoluție viitoare a unor fenomene similare, în state cu risc geopolitic, precum Moldova, dar chiar și în state membre ale NATO, precum țările baltice, România sau Bulgaria, merită să acordăm atenție consecințelor geopolitice ale pierderii Crimeii și a provinciilor de sud-est de către Ucraina. Articolul analizează rațiunea, mecanismele și mizele care au stat la baza declanșării războiului ruso-ucrainean atât din perspectivă geopolitică, cât și istorică. Înțelegerea modului în care diferite instrumente hibride pot fi folosite de Federația Rusă pentru a influența statele din proximitatea sa și, în special, a modului în care combinarea acestora conduce la o satisfacere eficientă a scopurilor este utilă pentru a evalua și a aborda riscurile și vulnerabilitățile sistemice ale statelor aflate în zonele disputate de Rusia și de Occident, în ultimii ani.

After the Crimean Peninsula was invaded and the amplification of conflicts in South-Eastern Ukraine, it has become obvious that Russia's policy is concentrated on preserving its influence and strategic control over the decisions and political directions taken by the States from the former Soviet bloc. To understand the consequences of the Russian-Ukrainian war on the West, as well as to anticipate and counteract a possible future evolution of similar events not only in geopolitical risk states such as Moldavia, but also even in NATO members such as the Baltic countries, Romania or Bulgaria, it is worth paying attention to the geopolitical consequences of the loss of Crimea and the South-Eastern provinces by Ukraine. The article analyses the reason, mechanisms and stakes behind the Russian-Ukrainian war, from both a geopolitical and historical perspective. To understand the way in which different hybrid instruments can be used by the Russian Federation to influence the States in its proximity and, in particular, how their combination leads to effective satisfaction of the aims, it is useful to assess and address the systemic risks and vulnerabilities of States in the concerned areas of Russia and the West in recent years.

Cuvinte-cheie: Ucraina; Federația Rusă; Crimeea; războiul ruso-ucrainean; război hibrid; război limitat; maskirovka.

Keywords: Ukraine; Russian Federation; Crimea; Russian-Ukrainian war; hybrid warfare; limited warfare; maskirovka.

Ucraina este un stat suveran, situat în estul Europei, al doilea ca mărime pe continent, după Rusia, ocupând o suprafață de 603,634 km². Capitala Kiev este situată pe râul Nipru, în partea central-nordică a Ucrainei. Aceasta este mărginită de Belarus la nord, de Rusia la est, de Marea Azov și de Marea Neagră la sud, de Moldova și de România la sud-vest, și de Ungaria, de Slovacia și de Polonia la vest. Strâmtoarea Kerch, care leagă Marea Azov de Marea Neagră, separă Ucraina de Rusia, în regiunea de sud-est.

Istoria Ucrainei este una complexă, originea ei plecând de la înființarea, în secolul al IX-lea, a primului stat slav estic, numit Rusia Kieveană. În secolele X și XI, acesta a devenit cel mai mare și cel mai puternic stat din Europa. Din secolul al XI-lea, slăbit de numeroasele conflicte interne și de invaziile triburilor mongole, Rusia Kieveană a fost încorporată în Marele Ducat al Lituaniei, și, ulterior, în uniunea statală polono-lituaniană. La mijlocul secolului al XVII-lea, ca urmare a revoltelor interne împotriva polonezilor, a apărut un nou stat ucrainean, numit Hatmanatul Cazac, care a reușit să rămână autonom mai bine de 100 de ani. De la sfârșitul secolului al XVIII-lea, majoritatea teritoriului etnic ucrainean a fost

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: dumiturasvan@yahoo.com

înglobat în Imperiul Rus, regiunile occidentale ale acestui teritoriu (Galiția și Transcarpatia) fiind absorbite de Imperiul Austro-Ungar.

Prăbușirea Imperiului Țarist (1917) a permis independența Ucrainei, din 1917 până în 1920. Din anul 1921 până în 1991, Ucraina a fost o republică a Uniunii Sovietice. Astfel, o Ucraină complet independentă a apărut abia la sfârșitul secolului al XX-lea, după lungi perioade de dominare succesivă a regatului polono-lituanian, Poloniei, Lituaniei, Cnezatului Moscovei, Rusiei și URSS. La destrămarea URSS din 1990-1991, legislativul RSS Ucrainene a declarat suveranitatea (16 iulie 1990) și apoi independența absolută (24 august 1991). Independența a fost confirmată prin aprobarea populară, într-un plebiscit, la 1 decembrie 1991, odată cu dizolvarea URSS.

Scurta retrospectivă istorică a Ucrainei scoate în evidență că teritoriul ucrainean actual a fost ocupat de diferite țări de-a lungul secolelor, frontierele fiind schimbate de mai multe ori. Unele regiuni care fac parte, în prezent, din Ucraina, au aparținut în trecut altor țări precum Austria, Polonia, Moldova sau Rusia. Teritoriul modern al Ucrainei găzduiește o varietate de grupuri etnice (ucraineni, germani, polonezi, ruși, rusini, tătari sau alte etnii) și religioase (catolici, greco-catolici, luterani, ortodocși ruși, evrei, musulmani sau alte confesiuni religioase). În perioada de apogeu a URSS, a fost dusă o politică intensivă de migrație forțată a populației, etnicii ucraineni scăzând de la 77%, în 1959, la 73%, în 1991. Această tendință de depopulare etnică s-a inversat după ce Ucraina și-a recâștigat independența, ajungând ca, la începutul secolului al XXI-lea, etnicii ucraineni să reprezinte mai mult de trei sferturi din populația țării. Rușii continuă să fie cea mai numeroasă minoritate, deși, în prezent, reprezintă mai puțin de o cincime din populație. Restul populației include: bieloruși, moldoveni, bulgari, polonezi, maghiari, români, romi (țigani) și alte grupuri. Tătarii crimeeni, care au fost deportați cu forța în Uzbekistan și în alte republici din Asia Centrală în 1944, au început să se întoarcă în număr mare în Crimeea, după 1989; la începutul secolului XXI, ei constituiau unul dintre cele mai mari grupuri minoritare neruse.

Importanța Ucrainei pentru Occident a crescut odată cu importanța acordată de Rusia acestui stat. Incapacitatea Occidentului de a înțelege rolul semnificativ al Ucrainei în temperarea politicii

expansioniste a Rusiei a creat premisele izbucnirii conflictului ruso-ucrainean. Acest lucru nu este valabil și pentru Kremlin, în viziunea factorilor de decizie ruși, Uniunea Euroasiatică nefiind completă fără Ucraina¹. Astfel, politica rusească, în special după 2000, s-a orientat spre reconversia geopoliticii ucrainene prin reconsiderarea acesteia ca zonă tampon între Occident și Federația Rusă, în apartenență la spațiul euroasiatic. Faptul că anexarea Crimeii la Federația Rusă, prin ocuparea abuzivă a acesteia în 2014, a generat surpriză în cancelariile occidentale reflectă ori o slabă înțelegere din partea acestora a spiritului rus, nostalgic perioadelor de măreție istorică de sub conducerea lui Petru cel Mare, a Ecaterinei a II-a sau a lui Alexandru I, ori o subestimare inacceptabilă a capacității ruse de a se reinventa și de a renaște spiritul războinic al vechilor cazaci.

O zonă de interes strategic atât pentru Federația Rusă, cât și pentru Occident o reprezintă peninsula Crimeea; un fragment de pământ, cu o suprafață de 27.000 km², care se extinde în Marea Neagră și care a reprezentat, de-a lungul timpului, poarta de pătrundere a grecilor, romanilor, bizantinilor, mongolilor și turcilor spre ținuturile din nordul Mării Negre, respectiv spre întinsele terenuri fertile ale câmpiei nord-europene. Situată pe țărmul nordic al Mării Negre și pe coasta vestică a Mării Azov, Crimeea este aproape o insulă, fiind legată de continent doar printr-o fâșie de pământ de aproximativ 5-7 km lățime, reprezentată de istmul Perekop. O mare parte din hotarul natural care desparte regiunea continentală a Ucrainei (Herson) de peninsula Crimeea este caracterizată printr-un ansamblu geografic, reprezentat de un sistem interconectat de lacuri și lagune aflate pe coasta de vest a Mării Azov.

În afara legăturii continentale prin istmul Perekop, Crimeea este legată de raionul Hencesk din regiunea Herson prin poduri care traversează strâmtoarele Chohar și Henicesk. Accesul la extremitatea estică a peninsulei, reprezentată de regiunea Krasnodar, se face prin strâmtoarea Kerki, care conectează Marea Neagră cu Marea Azov, având o lățime de 3-13 km.

Având un mic potențial uman și economic, doar 1.967.200 de locuitori, în 2014 peninsula nu are forța politică de a juca un rol geopolitic de una singură, dar, asociată cu o mare putere, aceasta devine de o mare importanță geostrategică,

pentru toate regiunile din jurul său. Acest potențial geostrategic al peninsulei a fost și motivul disputei istorice dintre marile puteri, Crimeea fiind preluată periodic, prin războaie sângeroase, de administratori diferiți (greci, romani, bizantini, mongoli, turci sau ruși). Ca și în trecut, Crimeea din prezent este o regiune sfâșiată de interesele și competiția geopolitică dintre marile puteri actuale, Uniunea Europeană, Rusia, SUA și China.

Din perspectivă geostrategică, consider că Ucraina este hinterlandul natural al peninsulei Crimeea; prin urmare, prin poziția sa geografică, ca țară care cuprinde țărmurile nordice ale Mării Negre, Ucraina este predestinată să conducă peste această regiune. Dar o retrospectivă istorică ne arată că interesele geostrategice ale marilor puteri au determinat ca, de mai multe ori, teritorii importante strategic să fie deconectate de la legăturile lor geografice, intrând în sfera de influență a puterilor vecine (Transnistria, Osetia de Sud, Abhazia etc.) sau a imperiilor coloniale (Gibraltar, Singapore, zona Canalului Panama, Gdansk etc.).

Pentru a înțelege de ce anumite teritorii poziționate strategic au prezentat un deosebit interes pentru marile puteri, va trebui să pătrundem în esența teoriei pivoților geopolitici. Pentru unul dintre fondatorii geopoliticii², care s-a confruntat cu problema extrem de importantă a definirii frontierelor geografice ale Ucrainei, importanța geopolitică a acesteia constă în extinderea ei în Marea Neagră, în imediata apropiere a Orientului Mijlociu. Această realitate geografică o transformă într-o veritabilă punte de legătură între Occident și Orient. Importanța acestei regiuni nu este de dată recentă, ea fiind descoperită încă din perioada elenistică, grecii fiind primii care au înființat porturile comerciale amplasate pe litoralul nordic al Mării Negre. Romanii au continuat politica de comerț a grecilor, urmați de bizantini și de republicile italiene. De altfel, imperiul comercial venețian s-a consolidat pe seama comerțului din Marea Mediterană și Marea Neagră, acesta aducând o contribuție importantă la dezvoltarea regiunilor aflate la nord de Marea Neagră. Potențialul geostrategic al acestei regiuni a generat fricțiuni între Imperiul Otoman și cel Țarist, acestea disputându-și intens supremația asupra Crimeii. De la sfârșitul secolului al XVI-lea până în secolul al XX-lea, au fost purtate nu mai puțin de 12 războaie ruso-turce², fiecare parte urmărind mărirea sferei de

influență politică și economică asupra peninsulei.

La început de secol XX, Ucraina era văzută ca un nod de comunicație către care converg toate rutele de transport maritim dintre Asia și Europa. Poziționarea geografică a Ucrainei pe litoralul nordic al Mării Negre o lega de ruta de expansiune a Rusiei către Balcani și de zona de penetrare a influențelor europene către Caucaz, Iran și Turkmenistan. Astfel, crearea unei Ucraine independente proteja o serie de națiuni din Europa de Est și din zonele adiacente Asiei de expansiunea imperialistă rusă, aceasta devenind un factor de stabilitate strategică. Rudnicki concluziona că principala direcție pe care trebuia să o urmeze viitorul stat, în vederea construirii statalității ucrainene independente, trebuia să fie cea a Mării Negre, pe o axă nord-sud, care avea menirea de a uni două elemente culturale diferite: cazaci și galicieni⁴. Potrivit acestuia, poziționarea pe această axă verticală a fost un răspuns constructiv ucrainean la politica rusă de tratare a spațiului ucrainean, ca o zonă tampon pentru regiunea euroasiatică și ca o zonă cu influență proprie și expansiune pentru politica germană, care viza Orientul Mijlociu. Orientarea pe acest vector a fost o strategie geopolitică ucraineană de împiedicare a divizării acesteia pe zonele de putere răsăritene și occidentale.

Poziția școlii geopolitice anglo-saxone, prin reprezentantul și fondatorul acesteia⁵, a susținut teoria Heartlandului, prin care regiunea geografică din care face parte și statul ucrainean este considerată unul dintre cele mai importante teritorii din lume. În viziunea acestuia, importanța geostrategică a lumii este dată de interiorul Eurasiei, considerată pivotul Heartlandului, din care face parte și Ucraina. Mackinder susținea că Asia interioară și estul Europei (inima) deveniseră centrul strategic al „Insulei Lumii”, ca urmare a declinului relativ al puterii maritime împotriva puterii terestre și a dezvoltării economice și industriale din sudul Siberiei⁶. Mackinder nu a dat o definiție precisă teritoriului ucrainean, însă a identificat această regiune din estul Europei ca pe un teren fertil pentru extinderea puterilor mondiale, asupra cărora anglo-saxonii ar fi trebuit să se gândească, pentru a putea prezerva un echilibru între puterile care luptă pentru controlul Heartland.

În anii 1900, când a fost emisă teoria Heartlandului, populația „Insulei Lumii” reprezenta

aproape 90% din populația planetei⁷. „Insula Lumii” acoperea un mare teritoriu compus din: Europa, Asia și Africa, acestea având, de asemenea, proporții similare în economia mondială. Aceasta cuprindea imperii demografice, comerciale și coloniale, precum: Anglia, Franța, Rusia, Austro-Ungaria, Japonia, China, Spania, Portugalia, Germania, Imperiul Otoman sau Italia. Conform teoriei postulate de Mackinder: „Cine stăpânește Europa de Est comandă Heartland; Cine stăpânește Heartland comandă Insula Lumii; Cine stăpânește Insula Lumii comandă lumea”⁸. Pe baza acestor observații, Mackinder a concluzionat că majoritatea populației lumii locuia în regiunea terestră eurasiatică și africană, și controlul asupra acestei „insule mondiale” ar duce la o eventuală dominație mondială. Această insulă putea fi controlată cel mai bine din zona de pivot (inima), ceea ce ar garanta autosuficiența alimentară pentru țara care domină regiunea, iar protejarea permeabilității zonei de pivot pe mare, prin controlul accesului la Marea Neagră, ar oferi o formabilă barieră defensivă⁹. Zona de pivot era vulnerabilă atacurilor terestre numai prin câmpiile din estul Europei, ceea ce atrage atenția asupra faptului că această regiune includea și o parte din Ucraina, în special peninsula Crimeea.

Un alt continuator al școlii geopolitice anglo-saxone este Z. Brzeziński, unul dintre cei mai importanți teoreticieni ai globalismului contemporan. Creator al teoriei pivoților geopolitici, acesta acordă o atenție deosebită Ucrainei, reconsiderând importanța acestui stat prin locația sa geografică și efectele instabilității politice potențiale asupra comportamentului geostrategic. Ca pivot geopolitic, Ucraina poate permite accesul la zone strategice sau poate constitui un scut defensiv pentru un actor important sau chiar pentru o regiune. Din acest motiv, un aspect cheie al geostrategiei globale a Americii, ale cărei interese sunt reprezentate de Z. Brzeziński, este identificarea și protecția statelor (inclusiv a Ucrainei) care joacă rolul pivoților geopolitici. „Ucraina, un nou domeniu important pe tabloul de șah eurasiatic, este un pivot geopolitic, deoarece însăși existența unui stat ucrainean independent ajută la transformarea Rusiei. Fără Ucraina, Rusia încetează să mai fie un imperiu eurasiatic: s-ar putea să încerce totuși să obțină statutul imperial, dar ar fi apoi un imperiu preponderent asiatic,

în mod constant atras în conflicte de ruinare cu națiunile recent suverane din Asia Centrală, care nu ar ajunge la un acord cu pierderea independenței și care ar fi susținută de colegii țărilor islamice din sud [...]. Dacă totuși Moscova recâștigă puterea asupra Ucrainei, împreună cu cincizeci și două de milioane de cetățeni, resurse naturale enorme și acces la Marea Neagră, va recâștiga automat posibilitatea de a deveni un imperiu puternic care leagă Europa de Asia”⁸.

În anii 1920, geograful german Karl Haushofer a folosit teoria geopolitică, propusă de politologul suedez Rudolf Kjellen în 1905, pentru a sprijini invazia Germaniei asupra statelor învecinate, pe care o privea ca „expansiune”. K. Haushofer este creatorul termenului „Lebensraum”, adică sfera germană de influență și modul de organizare a estului slav, care urma să fie pe orbita sferei de influență exclusivă a Germaniei naziste. Teoria geopolitică a fost folosită pentru a justifica încercările unui actor statal de a se extinde pe baza propriilor sale nevoi. Haushofer a susținut că țările dens populate, precum Germania, ar trebui să fie admise și să aibă dreptul de a se extinde și de a dobândi teritoriul țărilor mai puțin populate.

Schița spațiului etnografic și teritorial al Ucrainei poate fi găsită în cartea lui Fryderyk Neumann *Mittleuropa*, editată în anul 1915¹¹. Analiza efectuată de Neumann argumentează sfera de influență germană exercitată în Europa de Est, bazată pe principiul așa-numitelor teorii ale „productivismului”. În viziunea școlii geopolitice germane, Ucraina urma să fie alipită „zonei productiviste germane”, să devină o zonă tampon a civilizației occidentale, un spațiu pentru expansiunea germană în Orientul Mijlociu și depozitele de hidrocarburi ale Caucazului, baza agricolă și de resurse a Germaniei, o regiune agricolă și industrială (așa-numita „economie auxiliară”), precum și un rezervor de forță de muncă ieftină, dar calificată.

Un contestatar fervent al teoriei lui Z. Brzeziński și, în special, al întregii școli geopolitice anglo-saxone de astăzi este Alexander Heli Dughin¹², care are și calitatea de consilier personal al lui Putin. În viziunea acestuia, Ucraina este un stat esențial în perspectiva înființării, consolidării, impunerii și expansiunii Uniunii Euroasiatice. Dughin a subliniat în repetate rânduri¹³ că Ucraina intră în faza finală a existenței sale politice independente.

Din punct de vedere geopolitic, acesta consideră că stabilitatea și unitatea Ucrainei au fost fragile chiar de la începutul existenței sale, aceasta intrând, în prezent, în faza finală a existenței sale politice independente. Dughin consideră că, în fapt, Ucraina unește două națiuni cu politici diametral opuse. O națiune creștină – „răsăriteană” –, care are un destin comun cu Marea Rusie ortodoxă. A doua națiune – ”zapadniacki” – care trăiește într-un trecut legat de statul polonez și de monarhia austro-ungară, cu o orientare culturală și politică prooccidentală. Acesta avertizează că, dacă cele două națiuni reușesc să ajungă la o înțelegere între ele, să stabilească un consens de echilibru între Europa și Rusia și să nu adere la NATO și UE, Ucraina își va putea menține independența și va supraviețui ca un singur organism politic. Dughin este adeptul proiectului Marea Europă de Est, prin reconsiderarea și reorganizarea Heartlandului, fiind de părere că, fără Ucraina, Rusia apare ca insuficientă atât sub aspect spațial-strategic, cât și sub aspect demografic sau politic¹⁴. Practic, toate analizele geopolitice scot în evidență faptul că Ucraina este legată ombilical de Rusia, aceasta din urmă fiind vulnerabilă, incompletă și știrbită de potențialul geostrategic al teritoriului ucrainean, cu o Ucraină cuprinsă în structurile occidentale. O Ucraină occidentală care poate găzdui și o bază navală NATO este inacceptabilă pentru politica rusă, fiind percepută ca o amenințare directă la adresa siguranței, stabilității și integrității statului și a întregii tradiții ruse.

În acest context geopolitic, Rusia apare ca un lider incontestabil al structurilor de integrare eurasiatică, ce reprezintă versiuni materializate ale ideologiei Dughin. Comunitatea Eurasiatică și acum și Uniunea Economică Eurasiatică sunt mijloacele de consolidare a conducerii regionale și a renașterii imperiale ruse, considerate drept pârgii de contrabalansare a influenței occidentale, sarcina principală a conducerii ruse fiind aceea de a asigura apartenența Ucrainei la astfel de organizații.

Din cauza circumstanțelor internaționale, generate de competiția economică din ce în ce mai acută, Ucraina s-a aflat în epicentrul turbulențelor geopolitice, născute din siajul competiției dintre marile puteri. Altfel spus, aceasta se află în epicentrul unui ciclon competițional, gravitație geopolitică și ruptură civilizațională, determinată de poziția acesteia la răscrucea dintre Occident

și Orient, fapt ce îi imprimă un statut de victimă a geografiei. Astăzi, vedem o concurență sporită pentru influență în Eurasia prin coliziunea a două paradigme de integrare – europeană (economie de piață, democrație, civilizație occidentală) și eurasiatică (autoritarism oligarhic, corupție și putere administrativă autocratică).

Având în vedere politica Moscovei, de refacere a Marii Rusii, și faptul că aceasta vede expansiunea NATO spre Est ca o amenințare reală la adresa securității statului și identității ruse, toate statele cu frontieră comună cu Rusia care afișează o sensibilitate prooccidentală sunt condamnate să fie reconsiderate și să devină zone tampon pentru aceasta. În acest sens, în ultimii ani, Rusia a dus o propagandă susținută pentru determinarea factorilor politici ai Ucrainei să renunțe la proiectul Euro și să opteze, în final, în favoarea eurasianismului rus. Un astfel de pesimism politic a fost întărit în 2013 de refuzul președintelui de atunci Viktor Ianukovici de a semna Acordul de asociere Ucraina – Uniunea Europeană, în mare parte datorită promisiunilor de susținere economică din partea Federației Ruse.

După retragerea lui V. Ianukovici din funcția de președinte al Ucrainei, ca urmare a protestelor Euromaidan, din iarna anului 2013, Rusia și-a pierdut principalele mijloace de menținere a Ucrainei în sfera sa de influență geopolitică¹⁵. După fuga acestuia în Rusia și ca urmare a evenimentelor din Ucraina, succedate după preluarea puterii de către o elită politică prooccidentală, Kremlinul a început să pună în aplicare scenariul de anexare a Crimeii și a regiunii de sud-est a Ucrainei. În acest sens, Rusia a sprijinit separatiștii din aceste regiuni, ceea ce a dus la o escaladare a conflictului pe o scară mai largă. Ucraina a devenit astfel o victimă sigură a geopoliticii marilor puteri, din cauza intereselor și confruntărilor politice dintre Rusia, UE și SUA. Ca urmare a conflictelor declanșate pe teritoriul său, consider că Ucraina este victima atât a luptei sistemului rus pentru supraviețuire, cât și a incapacității Occidentului de a proteja spațiul juridic internațional.

Schimbarea frontierelor de stat ucrainene prin anexarea peninsulei Crimeea, precum și alimentarea acestui conflict prin întreținerea tensiunilor din regiunile sud-estice ale Ucrainei, care găzduiesc o importantă comunitate rusă și prorusă, au fost o provocare prin care Rusia a zguduit lumea occidentală și ordinea mondială existentă, în

general. Conflictul din Ucraina a deschis o nouă pagină a politicii externe rusești, a relațiilor sale internaționale și a formării strategiei de securitate. Reacția Rusiei a fost forțată de transformarea regimului politic din Ucraina, aceasta fiind luată drept o provocare pentru statutul său și o amenințare geopolitică din partea Statelor Unite.

Potrivit majorității analiștilor militari occidentali și locali, Rusia, profitând de incertitudinea și de lipsa de reacție occidentală, încearcă ori să „înghețe” conflictul, forțând apariția unor regiuni separatiste identice celor din Georgia sau din Republica Moldova, ori să-l încheie în condiții favorabile, care să garanteze conservarea identității culturale rusești în sud-estul Ucrainei prin recunoașterea oficială a limbii ruse ca a doua limbă oficială a statului. Aceste aspecte vor garanta că Kievul nu va mai adera la NATO și UE în viitor, slăbind încorsetarea occidentală pe care o resimte acut Kremlinul.

Înciuda faptului că Ucraina se pretindea fi o punte geopolitică între Europa și Eurasia, ea îndeplinește, în primul rând, rolul unei frontiere strategice între UE și Rusia. Vorbind despre geostrategia Rusiei, consider că Ucraina este ultimul bastion în calea democrațiilor occidentale, pentru Kremlin și pentru Rusia însăși. Prin susținerea conflictului ucrainean, Rusia încearcă să stopeze expansiunea spre est a UE și NATO, în vederea menținerii sferei de influență din Eurasia. Pentru Kremlin, Ucraina nu reprezintă decât o piesă pe marea tablă de șah geopolitică, în confruntarea cu SUA, alături de alte piese de joc, precum Siria, Iran sau Venezuela, victoria acesteia în războiul ucrainean fiind percepută ca o altă înfrângere a SUA.

Acțiunile ostile ale Rusiei în Ucraina au intensificat interesul strategilor militari pentru conceptul de război hibrid. Pentru mulți analiști occidentali, conceptul „hibrid” reprezintă cel mai facil mod de a descrie complexitatea și combinația de instrumente și metode folosite de Federația Rusă în timpul anexării Crimeii, precum și sprijinirea grupurilor separatiste din estul Ucrainei. Argumentat sau nu, în planul și cu mijloacele vreunei credințe, ideologii sau strategii geopolitice, războiul hibrid ruso-ucrainean reprezintă calea naturală de impunere a unor raporturi de forțe, prin determinarea Kievului de a accepta condițiile și viziunea Kremlinului în materie de sistem, menit să garanteze avantajele și dominația Rusiei.

Ceea ce iese în evidență în conflictul din Ucraina, raportat la războiul hibrid, este accentul pus pe metodele nonmilitare și, în special, pe războiul informațional, esențial pentru campania de succes a Rusiei din Crimeea, în 2014. Strategia rusă a inclus și include o combinație tradițională de tehnici de luptă convenționale (acțiuni militare clasice) și neconvenționale (operațiuni sub acoperire), dar și sprijinirea protestelor politice, constrângerile economice, operațiunile cibernetice, toate completate și susținute de o campanie intensă și agresivă de dezinformare. La nivel tactic, războiul electronic (EW), cel psihologic și sabotajele cibernetice, regăsite și în conflictul ruso-georgian din 2008, au diminuat capacitatea autorităților ucrainene de răspuns, în timp ce tehnicile mai largi de manipulare și exploatare media au diluat frontierele dintre adevăr și minciună, creând realități alternative pentru observatorii care au agreat poziția presei ruse în privința evenimentelor.

Rusia a folosit intense operațiuni de informare și propagandă pentru a influența și a modela percepția publică, exploatând vulnerabilitățile societale existente, subminând legitimitatea percepută a statului ucrainean și slăbind instituțiile guvernamentale și de stat. În Ucraina, propaganda rusă s-a adaptat pentru a exploata sentimentele conservatoare, ortodoxe și naționaliste, menite să sporească opoziția față de integrarea cu restul Europei, prin specularea nivelului ridicat de conservatorism cultural, puternica opoziție față de categoriile LGBT, precum și integrarea minorităților religioase. Războiul informațional declanșat de Kremlin în războiul ucrainean excede banala propagandă care promovează diverse realități veridice, urmărind, printr-o propagandă agresivă și insidioasă, crearea unor realități paralele care alterează sau influențează deciziile de politică externă, securitate și apărare ale Ucrainei¹⁶. Realitățile alternative, promovate în acest conflict printr-o propagandă subversivă care pervertește adevărul obiectiv, a urmărit și urmărește denaturarea percepției unui public țintă.

Manipularea mentalului colectiv rus, ucrainean sau occidental prorus se realizează în spectrul vizibil, concertat, planificat, integrat și etapizat, prin atingerea următoarelor obiective:

- promovarea directă a Rusiei, a liderilor și a narațiunilor sale oficiale, care sunt prezentate într-o lumină naționalistă, patriotică, conservatoare,

istorică grandioasă, loială spiritului rus și valorilor creștine ortodoxe;

- sădirea incertitudinii, amplificarea dilemelor, inocularea subtilă a unor false adevăruri. Aceasta se realizează printr-o propagandă subtilă care generează emoții prin activarea unor centre de sensibilitate personală. Obiectivul are rolul de a forma din rândul populației o masă de manevră care are o slăbiciune și apetență pentru teoriile conspiraționiste, care practică suspiciunea ca regulă și care prezintă un puternic caracter critic la orice element de decizie sau de construcție internă;

- identificarea dușmanului comun, prin al cărui construct se imprimă coeziunea și menținerea unității societății ruse în jurul liderilor;

- construirea unei stări de spirit bazat pe frici, temeri și incertitudini. Acest obiectiv urmărește pregătirea stărilor de spirit, condiționarea reacțiilor și activarea la un moment dat a anumitor reflexe anterior condiționate;

- construirea unui instrumentar uman care să poată fi activat la momentul oportun. În această etapă, sunt identificați, racolați și pregătiți pentru activare perdanții, supporterii, nemulțumiții, idioții utili, grupurile de sprijin și masele de manevră. Partea cea mai importantă a acestei componente este identificarea, selectarea, instruirea și condiționarea persoanelor convinse de narațiunile alternative, prin rescrierea percepțiilor din mentalul individual. Aceste persoane sunt pregătite să devină manipulatori conștienți, dezinformatori obedienți, consimțitori ai războiului informațional.

Planificarea războiului informațional s-a realizat pe trei paliere: global, regional și local. Astfel, pe fondul deteriorării vieții și a situației economice interne din Rusia, autoritățile ruse s-au repliat, fiind capabile să distragă atât populația occidentală, cât și cea ucraineană sau cea rusă de la problemele sociale, mizând pe exploatarea tezei nostalgice a caracteristicilor speciale ale Rusiei. În acest sens, centrul spiritual al Bisericii Ortodoxe este promovat ca o ultimă redută de protecție ortodoxă împotriva unui mediu ostil, reprezentat de Vestul depravat¹⁷. În plus, este distrasă atenția de la toate fricțiunile și tensiunile interne din Rusia, prin promovarea mass-mediei aservite și a propagandei, care încearcă să arate că politica SUA se îndreaptă în direcția izolării și distrugerii suveranității ruse. Astfel, una dintre componentele principale ale politicii ruse este crearea unui inamic care să ajute

la consolidarea încrederii și coeziunea societății din jurul regimului și liderului.

Cu toate acestea, sprijinul popular și politic pentru escaladarea conflictului din Ucraina ar trebui privit ca o încercare a elitei ruse de a menține sistemul autoritar al lui Putin, în condițiile recesiunii și sancțiunilor impuse. Europeanizarea cu succes și prosperitatea Ucrainei ar pune sub semnul întrebării eficacitatea regimurilor antidemocratice, extrapolând efectul asupra multor țări ex-sovietice, inclusiv în Rusia. Fiascoul strategiei de transformare cu succes în Ucraina ar servi drept un exemplu clar de revoltă democratică a unei mari țări ortodoxe, pentru societatea rusă. Prin urmare, intervenția militară limitată a Rusiei în Ucraina vizează, în primul rând, prevenirea reformelor prooccidentale de la Kiev. De asemenea, putem presupune că strategia Rusiei are ca scop epuizarea economică, retragerea sprijinului popular și prăbușirea administrativă a Ucrainei, nu prin intervenția militară deschisă la scară largă și subversiunea provocării statului, ci prin amplificarea nemulțumirii populației și îndepărtarea autorităților prooccidentale.

Utilizarea trupelor speciale a fost evidentă în conflictul din 2014, deși angajarea acestora nu este o strategie nouă în gândirea militară rusă. Cunoscută sub numele de unități Spetsnaz, aceste forțe au fost concepute cândva, în a doua jumătate a secolului XX, pentru a desfășura misiuni de „recunoaștere specială” (dobândirea de informații despre instalațiile economice și militare majore și fie distrugerea lor, fie scoaterea lor din acțiune; efectuarea de operațiuni punitive împotriva rebelilor, desfășurarea propagandei; formarea și instruirea detașamentelor insurgenților etc.), pentru a submina potențialul politic, economic și militar și moralul unui dușman probabil sau real. În Crimeea, *omuleții verzi* au fost desfășurați pentru preluarea controlului instituțiilor publice, guvernamentale, precum și a obiectivelor cheie ale infrastructurii critice. Pentru legitimizarea acțiunii ruse, forțele Spetsnaz au facilitat și au susținut înarmarea miliției separatiste. După surpriza provocată Occidentului de șocul invaziei Crimeii, agresiunea hibridă rusă împotriva Ucrainei s-a transformat încet, dar sigur, într-o fază de antrenament intrabelic. Astfel, conflictul ruso-ucrainean a devenit un război intern, bazat pe conflictul civil, declanșat și alimentat din exterior, în care un agresor participă insidios și ascuns prin trupe subversive și miliții

locale, precum și prin „formațiuni de voluntari”, grupuri de străini și mercenari. În tot acest timp, prin promovarea unei intense propagande negre, guvernul rus a provocat incertitudine și confuzie, negând în mod repetat implicarea Rusiei în acest conflict.

Alte instrumente și tehnici de război hibrid au fost folosite pentru a demoraliza, a demotiva și a intimida trupele ucrainene. Acestea au inclus exerciții militare de amploare, desfășurate cu trupe convenționale la granița ucraineană, atacuri cibernetice asupra sistemelor guvernamentale ucrainene, război electronic care a bruiat posturile media ale Ucrainei, o ofensivă diplomatică și mass-media intensă pentru subminarea legitimității noului guvern ucrainean. Scopul final al acestui tip de „război” este de a aplica o presiune psihologică pentru a provoca prăbușirea statului țintă din interior, astfel încât obiectivele politice ale conflictului să poată fi atinse fără luptă – identic domeniului abilităților strategice, regăsite în Arta Războiului a lui Sun Tzu.

Multe dintre metodele și instrumentele folosite de Rusia în conflictul ucrainean datează din epoca sovietică, prin aplicarea maskirovka¹⁸ (deghizare, camuflaj, diversiune sau înșelăciune militară). Maskirovka se folosește de metode de camuflare a acțiunilor/intențiilor, de negare a acțiunilor/intențiilor, de manipulare și dezinformare, care sunt executate atât pe timp de război, cât și pe timp de pace. În secolul al XXI-lea, progresele TIC au mărit eficiența și domeniul de aplicare maskirovka, permițând guvernului rus să folosească propagandă multimedia și dezinformare la scară statală¹⁹. Aceste metode au fost folosite pentru a sprijini politica externă a guvernului în Rusia și pentru a duce un „război informațional” mai eficient împotriva Ucrainei și Occidentului. Eficiența războiului informațional promovat de Kremlin este dată de cultura post-adevăr din secolul XXI, care îi influențează direct pe cei care cad victime adepților dezinformării. Astfel, spațiul virtual devine un adevărat front de luptă care urmărește inocularea, în mentalul victimelor, a unor realități alternative. Maskirovka rusă profită de un ecosistem în continuă expansiune, în care oamenii confundă știrile false cu cele adevărate, cu atât mai mult cu cât ele sunt promovate și amplificate prin rețelele de socializare și Internet. Efectul de cascadă prin care

dezinformatul devine dezinformator este exact ceea ce urmăresc trolii ruși pentru pervertirea adevărului și promovarea unor realități alternative.

Unul dintre mijloacele preferate de Rusia, extrase din trusa de instrumente hibride utilizate în războiul din Ucraina, este pârgia energetică. În general, experții și analiștii occidentali sunt de acord cu faptul că războiul energetic este un fenomen al spațiului post-sovietic, Rusia folosind cu predilecție politica energetică, pentru a menține fostele țări din Uniunea Sovietică în sfera sa de influență. De altfel, având în vedere apetența Kremlinului pentru acest instrument exotic, ar fi eronat să considerăm că această strategie nu poate fi aplicată și altor țări membre ale UE sau NATO. În acest sens, bazat pe experiența ucraineană, consider că unul dintre instrumentele hibride utilizate de Kremlin pentru forțarea regimului din Ucraina este componenta energetică. De altfel, în ultimii ani, Rusia a folosit intens resursa de gaze naturale ca armă energetică împotriva membrilor UE. Drept exemplu, putem aminti reducerea aprovizionării cu petrol a Republicii Cehe în anul 2008, pentru a sancționa Praga, deoarece a semnat un acord privind desfășurarea radarului american de apărare antirachetă pe teritoriul său; în 2007 Rusia a sancționat Estonia prin suspendarea livrărilor de petrol și cărbune către aceasta, pentru o lună, motivând acest fapt ca fiind o problemă de logistică; în 2015 Rusia a redus tranzitul petrolier prin porturile lituaniene cu 20%, fără a explica motivul. Profitând de resursele imense de hidrocarburi, Rusia se folosește de aceasta, ca instrument energetic, pentru atingerea obiectivelor geopolitice. În războiul ruso-ucrainean, atenția deosebită acordată de Rusia infrastructurii critice energetice a Ucrainei se datorează faptului că un eventual sabotaj al acesteia nu provoacă pierderi economice semnificative doar Ucrainei, ci amenință inclusiv securitatea energetică a țărilor europene. Astfel, războiul hibrid desfășurat în Ucraina capătă valențe globale. Profitând de dependența totală de energia rusă a statului ucrainean, în toate sectoarele energetice, după anexarea Crimeii și escaladarea luptelor din sud-estul Ucrainei, Kremlinul a lansat atacurile energetice împotriva acesteia, uzând de factorul energetic într-un format tridimensional: politic, economic și informațional.

Dimensiunea politică

Rusia folosește politica energetică, ca instrument, pentru a-și atinge obiectivele de politică externă. Din 2015, guvernul rus a susținut insistent că, în urma încetării contractului de tranzit ruso-ucrainean, ruta de tranzit a gazelor rusești către Europa, prin teritoriul Ucrainei, va fi închisă, începând cu anul 2019²⁰. Concomitent cu acest mesaj, Rusia a anunțat promovarea mai multor proiecte posibile pentru livrarea de gaze rusești către Europa, ocolind ruta ucraineană (Nord Stream 2, South Stream, Turkish Stream).

Dimensiunea economică

În aprilie 2014, Rusia a stabilit unilateral, pentru gazul furnizat în Ucraina, un preț de 485 de dolari pe mia de metri cubi, în timp ce țările europene au cumpărat gazul în medie cu 360 de dolari pe mia de metri cubi²¹. Începând cu luna iunie a aceluiași an, Rusia a oprit livrările de gaze către Ucraina²². Concomitent cu sistarea livrărilor de gaze naturale, aproximativ 80% din minele de cărbune, din bazinele miniere Donbas și Donețk, aflate în zona controlată de forțele separatiste ruse, au fost scoase din funcțiune, în timp ce căile ferate și podurile au fost distruse. Imposibilitatea aprovizionării cu cărbune din regiunile ocupate din Ucraina a condus la o criză energetică în ajunul sezonului de încălzire 2014/2015²³. Pentru a evita lipsa de energie și situațiile de urgență, au fost implementate întreruperi ale alimentării cu energie electrică pentru populația din Ucraina, și unele întreprinderi consumatoare de energie au început să lucreze în regim de noapte, guvernul ucrainean căutând furnizorii de cărbune în întreaga lume. Lipsa de cărbune a devenit o provocare pe termen lung pentru securitatea energetică a Ucrainei, fiind afectată funcționarea întregului Sistem Energetic al Ucrainei. După anexarea Crimeii, Moscova a câștigat controlul asupra instalațiilor petroliere ucrainene situate în regiunea administrativă a Crimeii. Potrivit declarațiilor Ministerului energiei și industriei cărbunelui din Ucraina, după anexarea peninsulei, costurile instalațiilor energetice din Crimeea, inclusiv rezervele offshore, au fost estimate la 300 de miliarde de dolari²⁴. Ca urmare a acestei agresiuni, Ucraina a pierdut nu numai instalațiile energetice de pe teritoriul Crimeii, ci și controlul asupra câmpurilor petrolifere ale raftului continental al Mării Negre. Din aceste zăcăminte

de gaze naturale, un volum de două miliarde de metri cubi a fost însușit anual de Rusia.

Dimensiunea informațională

Energia a devenit un instrument de propagandă rusă prin care creează presiune psihologică informațională asupra societății ucrainene și comunității globale, în general. La începutul declanșării conflictului din Crimeea, Moscova a acuzat Kievul, fără teme și în mod repetat, de extracția neautorizată a gazelor de tranzit destinate consumatorilor europeni. Scopul acuzațiilor false a fost să denigreze Ucraina în fața partenerilor occidentali, Ucraina fiind zugrăvită ca un furnizor nedemn de încredere în ochii acestora, și, respectiv, să cultive neîncrederea în autoritățile ucrainene. Transformările de pe piața energiei și reformarea politicii energetice naționale a Ucrainei au fost, adesea, folosite de organizațiile proruse, ca ocazie de informare, pentru evaluarea critică a acțiunii guvernamentale și accelerarea psihozei sociale²⁵.

Concomitent cu instrumentarul hibrid desfășurat de Rusia în războiul ucrainean, evoluțiile conflictului au reanimat problema războiului limitat. Conceptul de război limitat are o istorie chiar mai lungă decât cea a gestionării crizelor, dar a devenit vizibil, cu precădere, odată cu apariția armelor nucleare, care au introdus, în ecuație, miza nulă a unui conflict armat. Conceptul se bazează pe considerentul că beligeranții pot opta să nu lupte la capacitate maximă, pentru ca un conflict nici să nu câștige în intensitate, și nici să nu se extindă în spațiu și timp. Acest lucru este diferit de acceptarea acelor limite naturale impuse de resurse și de geografie și, de asemenea, de circumstanțele în care un stat puternic folosește doar forțe limitate pentru a face față oponentilor cu capacități inferioare. Împotriva adversarilor inferiori, se pot obține victorii complete cu efort limitat. Pentru a fi un „război limitat”, limitele trebuie acceptate de ambele părți. Este exact situația din războiul ucrainean, unde confruntarea s-a transformat într-un război interstat cu mize mari, în care una dintre părțile beligerante este o mare putere nucleară, iar cealaltă parte beligerantă se află sub aripa protectoare, de tip softpower, a unei alianțe militare care deține un impresionant arsenal nuclear. Marile armate ale părților beligerante, ținând cont de riscul escaladării conflictului militar, nu s-au deplasat una împotriva celeilalte,

capacitățile acestora fiind ținute în rezervă, iar comunicările diplomatice fiind continuate pe tot parcursul derulării conflictului. Este cert că NATO nu a dorit și nici nu avea pârghiile necesare pentru a se implica direct în lupte, dar a trebuit să ia în considerare dacă și cum ar putea să se implice. Aceasta a presupus evaluarea obiectivelor rusești, consilierea Ucrainei cu privire la modul de reacție și examinarea implicațiilor pentru orice conflict care ar putea apărea între Rusia și un membru al NATO în viitor.

Concluzii

După anexarea ilegală, Crimeea a devenit un avanpost apetisant pentru politica Kremlinului, din această regiune, Rusia putând să-ți proiecteze nestingherită influența în apele calde ale Mării Negre, Mediteranei și în Orientul Mijlociu. Cu acces maritim în aceste zone, Rusia întreține și amplifică tensiunile din Libia și în Siria, demonstrându-și abilitatea de a strica toate proiectele occidentale legate de stabilitate, siguranță energetică sau economică. Toată această strategie, care demonstrează și o incapacitate a Rusiei de a construi ceva sustenabil global, este menită să impună Rusia ca un actor global care contează în stabilirea direcției mizelor geopolitice dintre Occident și actorii din Orientul Mijlociu și statele MENA.

După invadarea peninsulei Crimeea și amplificarea conflictelor din sud-estul Ucrainei, a devenit evident că politica Rusiei este axată pe prezervarea sferei de influență și a controlului strategic asupra deciziilor și direcțiilor politice luate de statele desprinse din fostul bloc sovietic. Kremlinul a adoptat mai multe strategii pentru păstrarea controlului asupra fostelor regiuni, fie prin atragerea statelor în alianțele și uniunile euroasiatice (de exemplu, Belarus), fie prin facilitarea apariției unor conflicte înghețate în anumite regiuni devenite separatiste, decuplate de la statul de origine (de exemplu, Abhazia, Osetia de Sud, Transnistria, Nagorno-Karabakh), fie, în cazuri considerate de extremă necesitate, prin enclavizarea și anexarea teritorială a unor regiuni desprinse din statele de origine (de exemplu, Crimeea). Toate aceste strategii au un catalizator comun: minoritatea rusă. În statele în care nu există o minoritate rusă semnificativă, dar care prezintă interes geostrategic pentru Federația Rusă, aceasta adoptă alte strategii neconvenționale sau hibride,

aflate, de regulă, sub limita detectabilității, apelând la instrumentar hibrid, de genul propagandei negre, politicii energetice, diplomatice, cibernetice, informaționale, sau coruperii liderilor.

Înfruntarea dintre Rusia și Occident, care a condus la conflictul ruso-ucrainean, a ridicat întrebări importante cu privire la credibilitatea NATO, ca garant a securității europene. Desfășurarea cu succes a instrumentarului hibrid în Ucraina a demonstrat complexitatea războiului de nouă generație, dus de Rusia. În locul angajării unei invazii militare clasice în Ucraina, care ar fi atras sancțiuni fără precedent pentru Federația Rusă, aceasta a adoptat o strategie insidioasă și subversivă, care a constat într-un mix de instrumente și tactici, îmbinate ingenios, care au facilitat atingerea scopului politic al Kremlinului. Astfel, pentru anexarea Crimeii, Rusia a desfășurat forțe speciale militare și paramilitare, fără însemne, campanii de informare susținută, propagandă media, agresiuni cibernetice și electronice, constrângeri economice, energetice sau politice. Problema geopolitică pe care Occidentul va trebui să o abordeze este legată de cum ar putea reacționa NATO la evoluții similare, în special dacă statul agresat ar putea fi un stat membru al Alianței. Abilitatea Rusiei de a implementa tactici hibride și subversive face redundantă nevoia de a uza de mijloace convenționale de război.

Dilema Occidentului este dacă agresiunile hibride ale Federației Ruse împotriva statelor membre ale NATO pot fi anticipate și pot atrage un răspuns din partea Alianței, prin eliminarea pragului de acțiune împotriva sa. Prin urmare, este important să se studieze strategia Rusiei, de utilizare a tacticii hibride, având, ca studii de caz, agresiunile din Georgia sau Ucraina. Înțelegerea modului în care diferite instrumente pot fi folosite de Federația Rusă pentru a influența statele din proximitatea sa și, în special, a modului în care combinarea acestora conduce la o satisfacere eficientă a scopurilor este utilă pentru a evalua și a aborda riscurile și vulnerabilitățile sistemice ale statelor aflate în zonele disputate de Rusia și de Occident, din ultimii ani. Este evident că acest aspect nu este relevant numai pentru statele aflate la frontierele Federației Ruse, globalizarea și competiția acerbă pentru resurse și sfere de influență reverberându-se și asupra altor state aflate în diferite alianțe, organizații sau uniuni economice și militare cu statele afectate. Consider că, deși efectele, asociate cu tacticile hibride

desfășurate de Rusia, sunt resimțite în mod natural mult mai acut în statele prooccidentale, dar care nu fac parte din UE sau NATO, precum Ucraina, Georgia, Moldova, Azerbaidjan, utilizarea unor tactici similare sau a unor elemente ale acestora ar putea fi extinse și împotriva actualilor membri ai NATO sau ai UE.

Pentru a putea înțelege efectele războiului ruso-ucrainean asupra Occidentului, precum și pentru a putea anticipa și a contracara o posibilă evoluție viitoare a unor fenomene similare, în state cu risc geopolitic, precum Moldova, dar chiar și în state membre ale NATO, precum țările baltice, România sau Bulgaria, merită să acordăm atenție consecințelor geopolitice ale pierderii Crimeii și a provinciilor de sud-est de către Ucraina. Pentru Federația Rusă, peninsula Crimeea este o bază convenabilă nu doar pentru Marea Neagră, ci și pentru lansarea unor operațiuni militare din Marea Mediterană și Orientul Mijlociu. De altfel, potențialul economic al Orientului Mijlociu, și competiția pentru resurse, care a provocat o fricțiune între interesele marilor puteri mondiale, precum Statele Unite, China și Rusia, a transformat Orientul Mijlociu într-una dintre cele mai fierbinti regiuni geostrategice de pe pământ.

Preluarea strategică a peninsulei de către Federația Rusă a condus, printre altele, la o diminuare a capacității militare ucrainene în Marea Neagră, Rusia preluând controlul rutelor comerciale maritime până la Bosfor. Accesul în Transnistria, cu Crimeea subordonată ar permite Rusiei să devină mai puternică în bazinul Mării Negre, în cele din urmă să readucă Turcia din sfera de influență americană și să creeze condițiile pentru rezolvarea problemei surselor alternative și a rutelor de aprovizionare către Europa prin consolidarea poziției în Regiunea Caspică, în viitor.

Anexarea Crimeii a schimbat automat polii de putere din apele teritoriale și din apele care aparțin zonei economice exclusive a Rusiei, ceea ce, în Marea Azov, înseamnă blocada porturilor ucrainene de către aceasta. Anexarea a condus la restricționarea accesului Ucrainei la rute comerciale importante, la porturile din Crimeea, accesul la resursele de petrol și gaze din platoul continental al Mării Negre aflate sub autoritatea trainerilor, controlați de Rusia. Exploatarea acestor zăcămintele de către Ucraina ar fi garantat independența energetică pe o mare perioadă de

timp, lucru ce ar fi diminuat capacitatea Rusiei de a mai controla politica ucraineană. Din punct de vedere militar, preluarea Crimeii de către Rusia a permis Kremlinului să mărească potențialul militar rus în această zonă, aflată la frontiera cu Uniunea Europeană și NATO, fapt ce creează o presiune militară asupra Ucrainei, Orientului Mijlociu și Europei de Est.

Privită geostrategic, prezența Rusiei în Crimeea, controlul Transnistriei, alimentarea sentimentelor separatiste în estul Ucrainei și consolidarea alianței militare cu Belarus enclavizează Ucraina, condamnăm-o la o schimbare forțată a direcției politice. Problema fundamentală a Ucrainei este că nu aparține niciunui bloc militar, această circumstanță nefavorabilă determinând ca, în cazul unei amenințări, să nu poată conta decât pe forțele proprii. Linia roșie, reprezentată de Crimeea – Transnistria – Belarus – Kaliningrad, întărește poziția Federației Ruse față de NATO, permițând Rusiei să lanseze o ofensivă militară împotriva statelor membre ale Alianței, din mai multe direcții, în același timp.

Succesul anexării Crimeii a adus o victorie propagandistică susținătorilor occidentali care simpatizează cu politica Rusiei. Înțeleasă ca *lumen ex oriente*, aceasta este percepută ca apărător al valorilor creștine tradiționale, al familiei și al căsătoriei sănătoase moral dintre un bărbat și o femeie, în fața viziunilor moderniste ale omului, promovate de instituțiile Uniunii Europene.

NOTE:

1 Wojciech Łysek, "Crimeea in great powers foreign policy: bordeland-conflict-destabilization", *Polskie Towarzystwo Geopolityczne*, 11/2015, pp. 37-53, <https://www.ceeol.com/search/viewpdf?id=497802>, accesat la 21.05.2021.

2 Stepan Rudnicki (1877-1937), membru al Academiei de Științe din Ucraina, istoric, geograf și filolog german.

3 1568-1570, 1676-1681, 1686-1700, 1710-1711, 1735-1739, 1768-1774, 1787-1792, 1806-1812, 1828-1829, 1853-1856, 1877-1878, 1914-1918.

4 Michał Siudak, "Geopolityczne Wizje Krymu I Ukrainy", *Przegląd Geopolityczny* 18, p. 88, <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=494566>, accesat la 05.04.2021.

5 Halford Mackinder (1861-1947).

6 <https://www.britannica.com/biography/Halford-Mackinder>, accesat la 05.04.2021.

7 L. Diaconescu, „Insula Lumii – Mutarea Centrului Strategic Mondial de la Heartland la Oceanul Indian”, *Revista Română de Geografie Politică*, 22 (1), 2020, p. 2.

8 Sir Halford J. Mackinder, *Democratic Ideals And Reality – A Study in the Politics of Reconstruction*, NDU

Press Defense Classic Edition, 1942, p. XVIII, https://www.files.ethz.ch/isn/139619/1942_democratic_ideals_reality.pdf, accesat la 05.04.2021.

9 <https://www.britannica.com/place/heartland>, accesat la 05.04.2021.

10 Zbigniew K. Brzezinski, 1928 (reed. 1997), *The grand chessboard: American primacy and its geostrategic imperatives* / Basic Books -1st ed., p. 46, https://www.cia.gov/library/abbottabad-compound/36/36669B7894E857AC4F3445EA646BFFE1_Zbigniew_Brzezinski_-_The_Grand_ChessBoard.doc.pdf, accesat la 05.04.2021.

11 https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/concept_of_mittleeuropa, accesat la 05.04.2021.

12 Filosof rus, fondatorul curentului numit neoeurasianism, politolog, sociolog, profesor la Universitatea Lomonosov din Moscova, lider al Mișcării Internaționale Eurasiatice.

13 <http://www.youtube.com/watch?v=1PPuRIC9fok>, <http://www.youtube.com/watch?v=FBrQDCpTtFs>, http://www.toutube.com/watch/v=0IW6v_0wfc, accesate la 06.04.2021.

14 Aleksandr Dughin, *Teoria lumii multipolare*, Universitatea Populară, Chișinău, 2014, p. 191.

15 Oleg Kondratenko, *Ukraine as a Geopolitical Priority of the Russian Federation*, Universitatea Națională de Aviație, Kiev, Ucraina, 16/2016, pp. 101-116, <https://www.ceool.com/search/article-detail?id=623548>, accesat la 21.05.2021.

16 Iulian Chifu, Oazu Nantoi, *Război informațional. Tipizarea modelului agresivității*, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale I.C. Brătianu, București, 2016, pp. 5-7.

17 Mihai-Cristian Stancu, „Războiul informațional. Studiu de caz: Rolul ”Rusia Today” pentru acoperirea misiunii executate de către Federația Rusă în estul Ucrainei, în perioada mai 2014-februarie 2015”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”* Nr. 4/2019, p. 50.

18 <https://globalnews.ca/news/4260938/russia-strategy-maskirovka-military-politics-putin/>, accesat la 21.05.2021.

19 <https://warisboring.com/maskirovka-is-russian-secret-war/>, accesat la 21.05.2021.

20 <https://www.digi24.ro/stiri/externe/rusia/vladimir-putin-ameninta-din-nou-europa-cu-arma-energetica-existat-riscul-ca-tranzitul-gazului-prin-ucraina-sa-se-intre-rupa-1217137>, accesat la 08.04.2021.

21 <https://www.bursa.ro/rusia-a-crescut-pretul-gazului-pentru-ucraina-la-485-dolari-pe-1000-metri-cubi-60404323>, accesat la 08.04.2021.

22 https://www.economica.net/rusia-ameninta-din-nou-ucraina-cu-sistarea-furnizarii-gazelor_93764.html, accesat la 08.04.2021.

23 https://www.economica.net/ucraina-trebuie-sa-cumpere-carbune-de-la-rusia-pentru-a-trece-cu-bine-iarna-ministrul-energiei_91326.html, accesat la 08.04.2021.

24 <https://worldview.stratfor.com/article/energy-instruments-hybrid-warfare>, accesat la 08.04.2021.

25 Rapoartele recente despre intenția companiei italiene Eni de a forța puțuri de explorare a gazelor de șist din Ucraina au fost însoțite de o explozie de publicații critice privind problemele de mediu, care compară producția de gaze de șist cu dezastrul de la Cernobîl. Anunțarea aprovizionării

cu combustibil, pentru centralele nucleare ucrainene, de către American Westinghouse Electric Company a stârmit, de asemenea, comentarii critice în mediul experților și promisiunea unui „al doilea Cernobîl”.

BIBLIOGRAFIE

Brzezinski Zbigniew K, *The grand chessboard: American primacy and its geostrategic imperatives* (reed. 1997) Basic Books, A Member of the Perseus Books Group, 1st ed., 1928.

Chifu Iulian, Oazu Nantoi, *Război informațional. Tipizarea modelului agresivității*, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale I.C. Brătianu, București, 2016.

Diaconescu L., „Insula Lumii – Mutarea Centrului Strategic Mondial de la Heartland la Oceanul Indian”, *Revista Română de Geografie Politică*, 22 (1), 2020.

Dughin Aleksandr, *Teoria lumii multipolare*, Universitatea Populară, Chișinău, 2014.

Kaplan Robert, *Răzbumarea Geografiei*, Editura Litera, București, 2019.

Kondratenko Oleg, *Ukraine as a Geopolitical Priority of the Russian Federation*, Universitatea Națională de Aviație, Kiev, Ucraina, 16/2016.

Łysek Wojciech, ”Crimea in great powers foreign policy: bordeland-conflict-destabilization”, *Polskie Towarzystwo Geopolityczne*, 11/2015.

Mackinder J. Halford, *Democratic Ideals And Reality – A Study in the Politics of Reconstruction*, NDU Press Defense Classic Edition, 1942.

Maior George, Sergei Konoplyov, *Cunoastere strategica in zona extinsa a Marii Negre*, Editura RAO, București, 2011.

Siudak Michał, ”Geopolityczne Wizje Krymu I Ukrainy”, *Przegląd Geopolityczny* 18.

Stancu Mihai-Cristian, „Războiul informațional. Studiu de caz: Rolul «Rusia Today» pentru acoperirea misiunii executate de către Federația Rusă în estul Ucrainei, în perioada mai 2014-februarie 2015”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”* Nr. 4/2019.

<https://www.britannica.com/biography/Halford-Mackinder>

https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/concept_of_mittleeuropa

<http://www.youtube.com/watch?v=1PPuRIC9fok>

<http://www.youtube.com/watch?v=FBrQDCpTtFs>

http://www.toutube.com/watch/v=0IW6v_0wfc
<https://globalnews.ca/news/4260938/russia-strategy-maskirovka-military-politics-putin/>
<https://warisboring.com/maskirovka-is-russian-secret-war/>
<https://www.digi24.ro/stiri/externe/rusia/vladimir-putin-ameninta-din-nou-europa-cu-arma-energetica-exista-riscul-ca-tranzitul-gazului-prin-ucraina-sa-se-intre-rupa-1217137>

<https://www.bursa.ro/rusia-a-crescut-pretul-gazului-pentru-ucraina-la-485-dolari-pe-1000-metri-cubi-60404323>

https://www.economica.net/rusia-ameninta-din-nou-ucraina-cu-sistarea-furnizarii-gazelor_93764.html

<https://worldview.stratfor.com/article/energy-instruments-hybrid-warfare>

CARACTERUL DE INTERDEPENDENȚĂ A STRUCTURILOR ISR DIN FORȚELE TERESTRE CU STRUCTURILE ISR DIN FORȚELE AERIENE ȘI NAVALE

THE CHARACTER OF INTERDEPENDENCE BETWEEN ISR STRUCTURES FOR LAND UNITS AND THOSE OF AIR AND NAVAL UNITS

Lt.col.drd. Valeriu Adrian JIANU*

Interconectarea structurilor ISR din Forțele Terestre cu structurile ISR din Forțele Aeriene și Forțele Navale reprezintă o reală provocare pentru asigurarea întregului ciclu informațional într-o arhitectură flexibilă, robustă și complexă, pentru realizarea imaginii comune recunoscute și pentru asigurarea sprijinului comandantului Grupării de Forțe Întrunite în luarea celor mai bune decizii. Importanța realizării interconexiunii structurilor ISR de la toate nivelurile ierarhice și din toate categoriile de forțe este determinată de existența mediului operațional impredictibil și de necesitatea scurtării timpilor de reacție în procesul decizional.

Connecting ISR structures from Land Units with ISR structures of Air and Naval units, represents a real challenge, for assuring the whole information cycle in a flexible, robust, and complex architecture in order to create a common known image and to assure support for the commander of the Joint Forces Group in taking the best decisions. The importance of achievement interconnection between ISR structures at all level of hierarchy and from all categories of forces is determined by impredictibility of operational environment, and the necessity of shortening response time during decisional process.

Cuvinte-cheie: informații; cercetare; supraveghere; Forțe Terestre; Forțe Aeriene; Forțe Navale; Grupare de Forțe Întrunite.

Keywords: intelligence; reconnaissance; surveillance; Land Forces; Air Forces; Naval Forces; Joint Forces Group.

Mediul operațional aflat într-o continuă schimbare, evoluțiile tehnologice și cele ale mijloacelor ISR fără precedent ne determină să analizăm posibilitatea utilizării capabilităților ISR într-un mod oportun, prioritizat, într-o arhitectură ISR optimă, pentru obținerea unui număr cât mai mare de informații în sprijinul operațiilor, avându-se în vedere evitarea supraaglomerării cu informații irelevante, depășite sau inexacte.

Capabilitățile de culegere ISR pot opera în toate mediile operaționale și pot fi caracterizate ca fiind terestre, aeropurtate, navale, spațiale, cibernetice, de mediu¹.

Potrivit *Dicționarului explicativ al limbii române*, prin interdependență se înțelege „legătură și condiționare reciprocă între procese, lucruri, fenomene etc.”². În prezent, cooperarea judicioasă

a senzorilor din Forțele Terestre cu senzorii din Forțele Aeriene și din Forțele Navale poate determina creșterea eficienței operațiilor întrunite prin realizarea unui obiectiv comun, într-un spațiu și într-o perioadă de timp clar determinate.

Executarea operațiilor militare în mediile de confruntare terestru, aerian și naval permite „interceptarea simultană a țintelor și realizarea imaginii comune recunoscute”³.

Experiența ultimelor conflicte demonstrează faptul că succesul operațiilor militare este determinat de participarea a cel puțin două categorii de forțe. Istoria recentă ne arată faptul că niciuna dintre acestea nu poate câștiga de una singură. Un exemplu elocvent în acest sens îl constituie războiul din Golf, în care Coaliția Multinațională a fost organizată din structuri aparținând tuturor mediilor de confruntare, constituite într-o grupare de forțe întrunite.

Sincronizarea mijloacelor de culegere a informațiilor de la toate categoriile de forțe și

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: adi_jianu@yahoo.com

de la toate nivelurile ierarhice reprezintă o parte importantă a procesului ISR. Datele și informațiile primite de la un mijloc de culegere ISR din FT pot fi completate cu produse primite de la celelalte mijloace de culegere din cadrul FN sau FA.

Pornind de la definiția arhitecturii ISR, potrivit căreia aceasta reprezintă totalitatea „organizațiilor, proceselor, relațiilor și sistemelor care conectează elementele de culegere, bazele de date, serviciile, aplicațiile, structurile de analiză și beneficiarii într-un mediu operațional”⁴, putem să înțelegem faptul că interrelaționarea și interconectivitatea tuturor sensorilor din FT, FN și FA reprezintă un subsistem al întregului sistem arhitectural de informații.

Mai mult decât atât, putem afirma că aplicabilitatea principiilor managementului arhitecturii ISR (interconectivitate, flexibilitate, compatibilitate, adaptare la misiune, control centralizat)⁵ este comună tuturor structurilor ISR din Forțele Terestre, din Forțele Navale și din Forțele Aeriene.

Spre deosebire de capacitățile de culegere specializate în Forțele Terestre (HUMINT, OSINT, IMINT, GEOINT, ACINT, MASINT)⁶, în Forțele Navale întâlnim OSINT, IMINT, SIGINT, RADINT, capacități de hidrolocație care cuprind sistemele de coastă și larg, capacități privind situația CBRN, capacități de cercetare din cadrul Regimentului de Infanterie Marină și al Grupului Naval de Forțe pentru Operații Speciale⁷. În „Doctrina Întrunită pentru Informații, Supraveghere și Cercetare”, pe lângă deja enumeratele capacități, sunt prezentate și altele, precum CYBERINT, TECHINT, EW, MPE⁸.

Putem observa că, în concordanță cu doctrina românească, există unele capacități de culegere similare, care pot determina un grad ridicat de cooperare, dar și capacități diferite de culegere, care pot genera un volum complet de informații și, implicit, o imagine de ansamblu „cuprinzătoare” la nivel întrunit.

Din punct de vedere doctrinar,⁹ sistemele de culegere pot fi dispuse la sol, pe platforme aeriene/spațiale și pe platforme maritime. Mijloacele de supraveghere electronică și mijloacele de cercetare și supraveghere în infraroșu, electronoptic și prin radar sunt comune tuturor celor trei sisteme de culegere din Forțele Terestre, Forțele Aeriene și Forțele Navale.

Sistemele de culegere dispuse pe platformele aeriene au echipamente de imagistică hiperspectrală

și multispectrală, precum și de detectare a unor anomalii magnetice. Pe de altă parte, sistemele de culegere dispuse pe platforme navale includ mijloace de detectare acustică, precum sistemele de culegere dispuse la sol. Capacitățile de culegere din surse umane (HUMINT) sunt specifice, în mod evident, structurilor ISR din Forțele Terestre.

Din perspectivă IMINT (Imagery Intelligence)¹⁰, platformele purtătoare de senzori (preluare și analiză a imaginilor) sunt terestre, aeriene și navale.

În ceea ce privește platformele terestre, putem vorbi despre platformele statice (faruri, turnuri sau chiar foisoare mai înalte), care sunt marcate și sunt vizibile pentru a asigura managementul aerian zonal, dar, cu toate acestea, dețin posibilități reduse de vizibilitate. Se poate vorbi, de asemenea, despre platformele mobile, cunoscute mai puțin și denumite vehicule terestre fără echipaje la bord (UGV/unmanned ground vehicle), care pot să furnizeze imagini la distanțe scurte, dar pot fi ușor capturate sau se pot deteriora pe timpul misiunii.

Pe de altă parte, platformele aeriene¹¹ pot fi cu sau fără echipaj uman la bord. Platformele cu echipaj la bord pot zbura la înălțimi mari, pe distanțe lungi, cu o autonomie foarte bună și pot transmite fotografii, înregistrări și date în timp aproape real, dar prezintă riscul pierderii echipajului și sunt foarte costisitoare. Platformele fără echipaj la bord au avantajul că nu există riscul pierderii echipajului, pot transmite fotografii și înregistrări în timp aproape real, pot fi utilizate de mai multe ori, sunt operate de la sol, dar trebuie să fie încadrate în sistemul de control aerian. Indiferent dacă dispun sau nu de echipaj la bord, platformele aeriene sunt influențate de condițiile meteorologice.

Stațiile de control UAS pot fi instalate terestru, naval și aerian, asigură planificarea și executarea misiunilor, realizează sistemul de comunicații, asigură procesarea, exploatarea și diseminarea informațiilor către beneficiari¹².

Platformele navale pot asigura imagini atât din mediul maritim, cât și din zonele de coastă sau portuare, iar acestea pot completa „imaginea comună recunoscută”. Platformele navale pot fi cu sau fără echipaj uman la bord. La rândul lor, platformele navale fără echipaj uman la bord pot fi de suprafață, semisumersibile, subacvatice (autonome sau controlate de la distanță de un operator). De asemenea, de la bordul navelor cu

echipaj uman la bord, pot fi lansate platforme aeriene mobile¹³.

Prin supravegherea unui teatru/zonă de operații de către senzori, se asigură supremația informațională asupra adversarului, precum și posibilitatea de adaptare a operațiilor la situațiile complexe apărute, a modului de acțiune, dar mai ales de impunere a voinței proprii.¹⁴

În accepțiunea unor autori¹⁵, supravegherea prin observare a spațiului aerian, terestru și naval se realizează, pentru executarea schimbului reciproc de date și informații, prin identificarea și raportarea principalelor caracteristici ale mijloacelor terestre, aeriene și navale, precum și a modalităților de acțiune și a manevrelor executate.

De asemenea, se determină locurile debarcării elementelor de desant maritim și aerian, utilizarea de către adversar a mijloacelor CBRN, se realizează evaluarea loviturilor antiaerine, precum și observarea și raportarea fenomenelor meteorologice și a schimbărilor climatice în zona de operații.

Schimbul de informații dintre structurile ISR din Forțele Terestre și structurile ISR din Forțele Aeriene contribuie, în mod evident, la sprijinul reciproc al celor două categorii de forțe în cadrul operației întrunite. Cu toate acestea, pentru eficientizarea sprijinului aerian împotriva adversarului și pentru succesul operației întrunite, trebuie luați în considerare o serie de factori¹⁶, precum condițiile meteorologice, terenul, normele tactice ale zonei de operații întrunite, dificultățile apărute pe timpul transportului forțelor terestre, existența aeroporturilor în zona de operații întrunite.

Pentru realizarea operației de interdicție aeriană asupra unor ținte (de obicei, fixe) din adâncimea dispozitivului adversarului, operație care necesită o planificare deliberată, structurile ISR din Forțele Terestre pot fi infiltrate în dispozitivul adversarului. După infiltrare, pot oferi informații vitale referitoare la adversar, cum ar fi punctele de comandă, elemente ale sistemului logistic, raioane, aliniamente, precum și efectele loviturilor asupra adversarului (battle damage assesment).

Infiltrarea elementelor ISR din Forțele Terestre în adâncimea dispozitivului adversarului se poate realiza atât prin sprijinul Forțelor Navale, cât și prin sprijinul Forțelor Aeriene. Infiltrarea cu sprijinul Forțelor Navale se execută cu ajutorul navelor de suprafață sau prin imersiune, iar infiltrarea cu

ajutorul Forțelor Aeriene se execută prin parașutare sau prin debarcare.

Ambele procedee presupun avantaje și dezavantaje, în funcție de tipul operației, disponerea adversarului, timpul avut la dispoziție, zona de ducere a acțiunilor de luptă. De aceea structurile ISR din Forțele Terestre sunt obligate, în opinia mea, să dețină personal specializat, ca parașutiști, scafandri, și personal specializat pentru navigația elementară, necesară debarcării atât în zone ostile, cât și mai puțin ostile.

În cadrul sistemului ISR al Forțelor Navale, procesarea, integrarea și diseminarea către beneficiarii autorizați a „imaginii navale unice recunoscute” se realizează prin Sistemul Integrat de Cercetare și Observare la Marea Neagră (SCOMAR)¹⁷. Sistemul poate asigura transferul de informații la toate nivelurile ierarhice (strategic, operativ și tactic) din Forțele Navale și, la nevoie, către alte categorii de forțe din Armata României.

Prin acest sistem, se realizează cunoașterea situației (situational awareness) atât din punct de vedere naval, cât și aerian, precum și evitarea surprinderii strategice și asigurarea indicilor și avertizării timpurii. Sistemul asigură schimbul de informații referitoare la identificarea partenerilor/adversarilor, descoperirea navelor de suprafață și a submarinelor, țintelor aeriene, dar și a situației din spectrul electromagnetic.

În opinia unor autori,¹⁸ radarul, lidarul și sonarul reprezintă senzorii cu „aplicabilitatea cea mai mare în supravegherea aeriană și detecția corpurilor aflate în mișcare în mediile terestru, maritim și aerian”.

Structurile ISR din Forțele Terestre pot coopera cu structurile ISR din Forțele Navale și din Forțele Aeriene în domeniul informațiilor din surse deschise (OSINT). Informațiile din surse deschise pot fi complementare altor discipline de culegere, pot confirma anumite date, pot contribui în mod semnificativ la pregătirea întrunite de informații a mediului operațional (JIPOE).

La nivel întrunit, OSINT pot furniza date despre capacitățile adversarului, intențiile, locațiile, caracteristicile mediului din punct de vedere social, politic, economic, militar și cultural în care se desfășoară operația. De asemenea, prin monitorizarea tuturor surselor deschise, structurile ISR specializate în OSINT pot contribui la identificarea indicilor și la emiterea de avertizări privind amenințările la adresa mediului de

securitate. Totodată, pot contribui la procesul de *targeting* (identificarea și prioritizarea țintelor), precum și la evaluarea pierderilor în operație și evitarea daunelor colaterale¹⁹.

În acest sens, este importantă viteza de culegere și de transmitere a informațiilor de către structurile ISR și mai ales diseminarea către beneficiar. Coordonarea este executată întrunit prin Managementul cerințelor de informații și managementul culegerii (Intelligence Requirement Management and Collection Management – IRM&CM), astfel încât informațiile culese din surse deschise de către structurile ISR din Forțele Terestre să ajungă în timp oportun atât la Forțele Aeriene, cât și la Forțele Navale, și invers.

Pentru interconectarea senzorilor din FT, FA și FN în ceea ce privește informațiile neclasificate, pot fi utilizate anumite rețele pe Internet, cum ar fi: *World Wide Web*, *Deep Web*, *Dark Web*.

La rețeaua *World Wide Web*, conectarea se realizează prin utilizarea unui cod standard, denumit *HTML/Hyper-text Mark-up Language*. La *Deep Web*, conținutul din rețea nu este accesibil prin motoarele standard de căutare comune, include site-uri private și presupune abonarea și înregistrarea operatorilor. *Dark Web* este componentă a *DeepWeb*, este ascunsă în mod intenționat și este accesibilă doar prin rețele criptate²⁰.

O altă modalitate de interconectare poate fi o rețea tactică de date, securizată, denumită Internet Protocol/IP. În NATO, aceasta este denumită NATO General Communications System (NGCS)/Sistem general de comunicații NATO, constituită din sisteme și subsisteme NATO la toate nivelurile ierarhice. Pentru securizarea rețelei și pentru a evita distribuția informațiilor către persoane neautorizate, NGCS dispune de un dispozitiv de criptare pentru a limita accesul la informații, denumit "boundary protection device"²¹.

Un sistem utilizat în cadrul NATO care își demonstrează eficiența astăzi în teatrele de operații și care poate fi utilizat și de structurile ISR este "Blue Force Tracking". Acesta asigură interconectarea tuturor „forțelor albastre” într-o zonă de operații, este interoperabil și poate oferi o imagine completă a disponibilității forțelor proprii și aliate și contribuie decisiv la evitarea fratricidului.

În doctrina americană²², întâlnim conceptul de „sistem distribuit de supraveghere a spațiului terestru comun” (Distributed Common Ground System – Army/DCGS-A). Sistemul asigură

decidenților posibilitatea de a recepționa date și informații din teren, dar și de a transmite mesaje, sarcini, informații tuturor senzorilor aflați în zona de operații. De asemenea, sistemul corespunde cerințelor de informații la toate nivelurile ierarhice.

Pe viitor, este necesară aderarea la o strategie comună de management al legăturilor de date în cadrul NATO (NATO Bi-Strategic Commanders Data Link Management Strategy/Bi-SC DLMS). Aceasta se realizează pentru îmbunătățirea managementului automat al linkurilor, pentru a reduce duplicarea informațiilor, pentru proiectarea unui format comun al mesajelor și standardizarea raportării²³.

Concluzii

Interconectarea structurilor ISR din Forțele Terestre cu structurile ISR din Forțele Aeriene și Forțele Navale poate fi esențială în sprijinirea cu informații al Grupării de Forțe Întrunite și poate contribui decisiv la succesul oricărei operații.

Consider că este necesară continuarea acestei direcții de cercetare, deoarece a reprezentat, reprezintă și va reprezenta și în viitor o reală provocare. Trebuie să recunoaștem faptul că interconectarea tuturor senzorilor este destul de dificil de realizat. Subiectul reprezintă un motiv de dezbateră nu numai pentru Armata României, dar și pentru alte armate membre ale NATO.

Lucrul cu informația într-un mediu colaborativ, cu un grad ridicat de interconectare, cu respectarea celor două principii devenite clasice „nevoia de a cunoaște” și „nevoia de a distribui” poate determina evitarea apariției informației vitale mult întârziată.

Sunt de părere că trebuie să experimentăm mai mult schimbul de informații și să înțelegem, așa după cum istoria a demonstrat-o în nenumărate rânduri, că o decizie luată astăzi (chiar dacă nu este cea mai bună) este mult mai valoroasă decât o decizie luată mâine, dar prea târziu.

Experiența poate fi câștigată prin intensificarea exercițiilor în comun dintre structurile ISR aparținând tuturor categoriilor de forțe din Armata României, prin creșterea cooperării, a interconexiunii și, de ce nu, chiar a încrederii reciproce.

NOTE:

1 I.A.-1.5, *Doctrina Întrunită pentru Informații, Supraveghere și Cercetare*, București, 2017, p. 38.

2 *** *Dicționarul explicativ al limbii române*, dextonline.ro, accesat la 05.04.2021.

3 Cristian Stanciu, *Fizionomia operațiilor militare în mediul de securitate contemporan*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2016, p. 70.

4 I.A.-1.5, *Ibidem*, p. 43.

5 I.A.-1.5, *Ibidem*, p. 39.

6 SMFT-20, *Manualul pentru întrebuintarea elementelor ISR din Forțele Terestre*, București, 2019, p. I-3.

7 F.N.-1.3, *Doctrina pentru operații a Forțelor Navale*, București, 2012, art. 30.

8 I.A.-1.5, *op.cit.*, p. 15.

9 I.A.-1.5, *Ibidem*, pp. 10-11.

10 I.A.-2.6, *Doctrina sprijinului cu informații militare obținute prin exploatarea imaginilor IMINT*, București, 2013, p. 36.

11 I.A.-2.6, *Ibidem*, p. 37.

12 SMAp-2 *Manualul militar de întrebuintare a sistemelor de aeronave fără pilot (UAS) în Armata României*, București, 2021, p. 8.

13 I.A.-2.6, *Ibidem*, p. 46.

14 Radu D. Ghica, „Tipologia misiunilor în condițiile noului mediu operațional la începutul secolului XXI”, *CSSAS, Politici și strategii în gestionarea conflictualității*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2008, p. 39.

15 F.A.1.1.3.2., *Manual privind organizarea și executarea supravegherii prin observare a spațiului aerian și terestru/maritim în Statul Major al Forțelor Aeriene*, București, 2011, p. 8.

16 F.A./Av-2, *Manualul pentru luptă al flotei aeriene*, București, 2010, p. 24.

17 F.N.-1.3, *Doctrina pentru operații a Forțelor Navale*, București, 2012, art. 9.

18 Petru Pîrjol, *Arhitectura sistemului de supraveghere a spațiului aerian. Dinamică structurală și funcțională*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2020, p. 37.

19 I.A.-1.7, *Doctrina pentru informații din surse deschise*, București, 2020, p. 15.

20 I.A.-1.7, *Ibidem*, p. 27.

21 FA-1.2, *Doctrina privind apărarea aeriană și antirachetă cu baza la sol*, București, 2020, p. 17.

22 FM 2.0. *Intelligence*, Headquarters, Department of the Army, Washington DC, 2004, p. I-23.

23 FA-1.2, *Ibidem*, p. 18.

*** F.A.1.1.3.2., *Manual privind organizarea și executarea supravegherii prin observare a spațiului aerian și terestru/maritim în Statul Major al Forțelor Aeriene*, București, 2011.

*** F.A.1.2., *Doctrina privind apărarea aeriană și antirachetă cu baza la sol*, București, 2020.

*** F.A./Av-2, *Manualul pentru luptă al flotei aeriene*, București, 2010.

*** FM 2.0. *Intelligence*, Headquarters, Department of the Army, Washington DC, 2004.

*** F.N.-1.3, *Doctrina pentru operații a Forțelor Navale*, București, 2012.

*** I.A.-1.5, *Doctrina Întrunită pentru Informații, Supraveghere și Cercetare*, București, 2017.

*** I.A.-1.7, *Doctrina pentru informații din surse deschise*, București, 2020.

*** I.A.-2.6, *Doctrina sprijinului cu informații militare obținute prin exploatarea imaginilor IMINT*, București, 2013.

*** IGEO-1, *Instrucțiuni privind sprijinul geospațial în Armata României*, București, 2020.

*** SMAp-2 *Manualul militar de întrebuintare a sistemelor de aeronave fără pilot (UAS) în Armata României*, București, 2021.

*** SMAp-74, *Doctrina operațiilor în spațiul cibernetic*, București, 2020.

*** SMFT-20, *Manualul pentru întrebuintarea elementelor ISR din Forțele Terestre*, București, 2019.

*** *Dicționarul explicativ al limbii române*, dexonline.ro

Ghica Radu D., „Tipologia misiunilor în condițiile noului mediu operațional la începutul secolului XXI”, *CSSAS, Politici și strategii în gestionarea conflictualității*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2008.

Pîrjol Petru, *Arhitectura sistemului de supraveghere a spațiului aerian. Dinamică structurală și funcțională*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2020.

Stanciu Cristian, *Fizionomia operațiilor militare în mediul de securitate contemporan*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2016.

BIBLIOGRAFIE

*** AJP-2.7 *Allied Joint Doctrine for Reconnaissance and Surveillance*, 2009.

*** AJP-3.2 *Allied Joint Doctrine for Land Operations*, 2016.

*** AJP-3.3 *Allied Joint Doctrine for Air and Space Operations*, 2016.

DISPONIBILITATEA FIZICĂ PROMPTĂ A MILITARILOR – CONCEPTE, PRINCIPII, COMPONENTE

PROMPT PHYSICAL AVAILABILITY OF THE MILITARY – CONCEPTS, PRINCIPLES, COMPONENTS

Lt.col.instr.sup.dr. George-Florin BĂIȚAN*

Rezistența (capacitatea de a susține activitatea), forța (capacitatea de a depăși rezistența) și motricitatea (aplicarea funcțională a forței și a rezistenței pentru a reacționa operativ la stimuli, sub forma unei mișcări eficiente) sunt trăsături esențiale pentru randamentul fizic al militarilor și, pe o scară mai mare, pentru succesul lor în sistemul militar. Disponibilitatea fizică promptă este capacitatea de a satisface cerințele fizice ale oricărei situații de serviciu sau de luptă, în scopul de a îndeplini misiunea sau de a continua lupta până la obținerea victoriei. Privind în perspectivă, abordarea multidomeniu în cadrul operațiilor militare identifică nevoia ca militarii să fie în permanență pregătiți din punct de vedere fizic, astfel încât aceștia să aibă disponibilitatea de a lupta în medii extrem de disputate și de dificile. Atât pregătirea tactică, cât și cea fizică vor rămâne componente cheie ale pregătirii pentru luptă, iar specialiștii în domeniul educației fizice militare trebuie să găsească soluții pentru a integra antrenamentul fizic în exercițiile tactice de antrenament în teren.

Endurance (the ability to sustain activity), strength (the ability to overcome endurance) and motor skills (the functional application of force and endurance to react operatively to stimuli in the form of effective movement) are essential features for the physical performance of the military and, on a larger scale, for their success in the military system. Prompt physical availability is the ability to meet the physical requirements of any service or combat situation, in order to fulfill the mission or continue the fight until victory is achieved. Looking ahead, the multi-field approach in military operations identified the need for the military to be constantly physically prepared so that they would be available to fight in extreme environments of dispute and difficulty. Both tactical and physical training will remain a key component of combat training, and military physical education specialists must find solutions to integrate physical training into tactical field training exercises.

Cuvinte-cheie: disponibilitate fizică promptă; concepte de instruire; pregătire fizică; antrenament; educație fizică militară.

Keywords: prompt physical availability; concepts of training; physical training; workout; military physical education.

Sistemul de educație fizică militară al armatei creează, pentru militari, oportunitatea zilnică de a-și perfecționa deprinderile și priceperile motrice necesare îndeplinirii misiunilor primite. Pregătirea fizică specifică este înrădăcinată în principiile antrenamentului sportiv și în cerințele metodice generale ale acestuia, concepute pentru a avea un militar athletic, incluzând și activități de instruire care susțin direct sarcinile de luptă din cadrul întregului spectru de operații.

Obiectivul general al programului de formare a unei disponibilități fizice prompte este de a pregăti militari care să fie capabili, din punct de

vedere fizic, să-și îndeplinească sarcinile sau misiunile atât pe timpul antrenamentelor fizice, cât și în situațiile reale de luptă. Pentru a atinge acest obiectiv, activitățile fizice din cadrul programului de pregătire trebuie să vizeze următoarele aspecte: dezvoltarea unei forțe suficiente pentru a îndeplini sarcinile necesare și o rezistență adecvată pentru a susține activitatea pe o perioadă lungă de timp, dezvoltarea tonusului muscular adecvat menținerii unei posturi corecte și păstrarea unei greutate corporale optime, perfecționarea anumitor deprinderi motrice de bază și utilitar-aplicative, care sunt esențiale pentru siguranța personalului și pentru o performanță eficientă în luptă.

Liderii militari din întreaga lume au recunoscut întotdeauna că eficacitatea militarilor depinde, în mare măsură, de starea lor fizică. Operațiunile cu spectru complet (de luptă, de stabilitate și sprijin

*Academia Tehnică Militară „Ferdinand I”
e-mail: baitan_george_florin@yahoo.com

sau operațiile în timp de pace) pun un accent deosebit pe calitățile, deprinderile și priceperile motrice ale militarilor, componente de care depinde, în mare măsură, victoria finală sau chiar viața combatanților. Pentru a mășalui pe distanțe lungi cu încărcătură (materialele și armamentul de luptă din dotare), parcurgând un traseu în teren variat și luptând eficient la sosirea în raionul de luptă, pentru a ridica și a transporta obiecte grele, pentru a conduce autovehicule militare cu viteză mare pe un teren accidentat, pentru a lua cu asalt pozițiile inamicului, executând sprinturi și deplasări târâș pe distanțe lungi, pentru a sări sau a escalada anumite obstacole, pentru a săpa trașee, a umple saci cu nisip sau a înlătura materialele reziduale și pentru a executa o deplasare rapidă mai multe ore fără pauză de odihnă, toate aceste acțiuni de război și multe altele necesită o disponibilitate fizică promptă din partea militarilor.

Aspecte generale privind disponibilitatea fizică promptă la militari

„Pregătirea fizică are ca finalitate satisfacerea cerințelor fizice ale luptei armate din perspectiva militarilor pentru îndeplinirea sarcinilor de serviciu sau a misiunilor primite”¹. Pregătirea fizică a militarilor a evoluat de-a lungul timpului pe baza abordărilor științifice interdisciplinare (militare și civile) din domeniul educației fizice. Aceste cercetări cu valoare istorică, precum și conceptele contemporane influențează programarea activităților fizice în armată. Programele de pregătire fizică trebuie să fie concepute pentru a îndeplini obiectivele de instruire ale militarului, ale subunității/unității și, prin extensie, ale armatei. Chiar dacă există similitudini cu programele de pregătire fizică din viața civilă, în sistemul militar specificul luptei și pericolele profesiei necesită o abordare diferită. Această abordare o putem numi *disponibilitate fizică promptă (DFP)* și se referă la calitatea sau la starea militarului de a fi permanent pregătit fizic, integrând concepte de instruire vechi, cum ar fi:

- *antrenamentul de intensitate scăzută* – reprezintă un program de exerciții cardiovasculare, în care militarii efectuează o activitate aerobă la o intensitate redusă până la moderată, pe o perioadă lungă și continuă de timp. Odată ce intensitatea este atinsă, exercițiul poate continua atâta timp cât militarul își poate menține ritmul cardiac într-o

zonă de antrenament prescrisă² (un nivel la care inima este antrenată, dar nu supusă extenuării), iar energia lui continuă să fie disponibilă;

- *antrenamentul în tempo* – reprezintă o alergare confortabilă, pe o perioadă mai mare de timp (20 - 30 de minute), într-un ritm setat pentru o anumită distanță sau la un anumit nivel de efort perceput pentru un anumit interval de timp³. Este pur și simplu nivelul de efort la care organismul este capabil să elimine o cantitate de acid lactic (un produs secundar al arderii carbohidraților) egală cu cea produsă. Acest lucru înseamnă că senzațiile de picioare grele sau de brațe slăbite nu se vor mai instala. Dacă acest tip de antrenament va fi executat intermitent, atunci el va fi similar antrenamentului cu intervale;

- *antrenamentul cu intervale (High Intensity Interval Training)* – se bazează pe un principiu fundamental: repetarea alternativă a unei perioade scurte de antrenament de rezistență de intensitate ridicată, cu o perioadă de recuperare mai lungă. Acesta se poate efectua utilizând exercițiile tradiționale care stimulează efortul aerob (alergarea), sau utilizând, preponderent, intens mușchii din diverse regiuni ale corpului (exercițiile pliometrice). Pe lângă faptul că antrenamentul cu intervale contribuie la îmbunătățirea stării de sănătate a militarilor, acesta creează o stare de bine superioară în rândul celor care-l execută, aceștia dorindu-și să practice un astfel de tip de antrenament și în viitor;

- *antrenamentul în circuit* – reprezintă o metodă de antrenament populară și foarte eficientă în timp, un mod excelent de a îmbunătăți capacitatea cardiovasculară și rezistența forței musculare. Acesta va ridica ritmul cardiac și îl va menține ridicat pe tot parcursul circuitului, datorită perioadelor scurte de recuperare, mușchilor mari lucrați concomitent și datorită unei combinații de exerciții fizice care solicită întregul corp. Antrenamentul în circuit este o alegere excelentă pentru pregătirea fizică a militarilor, mai ales dacă timpul de instruire este scurt, dacă aceștia se plictisesc repede sau dacă nu le place să se antreneze singuri, lucruri care-l fac ideal pentru antrenamentul de grup într-un spațiu limitat;

- *antrenamentul încrucișat (Cross Training)* – reprezintă o metodă de condiționare fizică, ce implică mai multe tipuri diferite de exerciții fizice, care vor fi rotite în diferite moduri pe parcursul

programului dintr-o săptămână sau în cadrul unei ședințe de antrenament. Acesta nu trebuie să fie foarte intens, deoarece, în esență, este vorba despre asocierea antrenamentelor care se vor susține reciproc și care vor solicita mai multe grupe musculare, îmbunătățind agilitatea și facilitând participarea la o varietate de sporturi recreative. Antrenamentul încrucișat limitează stresul care apare pe anumiți mușchi, deoarece activitățile diferite folosesc mușchii în moduri ușor diferite. În plus, Cross Trainingul reduce plictiseala și îi menține motivați pe militari;

- *antrenamentul „trage-împinge” (push-pull)* – se referă, în general, la ședințele de antrenamente de forță, centrate în jurul grupurilor musculare care efectuează acțiuni similare, alternând între mușchii agoniști și cei antagoniști. Astfel: antrenamentul „trage” va antrena mușchii spatelui superior, bicepsul și antebrățele, în timp ce antrenamentul „împinge” va antrena mușchii pieptului, tricepsul și umerii. În această sesiune de antrenament, trebuie inclusă și o ședință pentru antrenarea membrilor inferioare și a abdomenului, creând astfel unul dintre cele mai eficiente programe pentru creșterea masei musculare;

- *antrenamentul „superior-inferior” (upper-lower)* – se referă la ședințele de antrenament de forță în care se lucrează alternativ, în ședințe distincte, grupele musculare majore din partea superioară a corpului, apoi cele din partea inferioară. Acest lucru va permite efectuarea antrenamentelor în zile succesive, deoarece nu există o suprapunere între mușchii solicitați în două antrenamente consecutive. Acest tip de antrenament oferă o oportunitate pentru diversitate, deoarece militarii nu sunt limitați doar la anumite grupe musculare pentru fiecare antrenament, ci pot alege dintr-o gamă largă de exerciții. Astfel, ei pot efectua exerciții complet diferite la fiecare antrenament, varietate care îi va ajuta să rămână implicați și să evite plictiseala;

- *antrenamentul „agonist-antagonist” (superset)* – este o formă de antrenament de forță în care se lucrează două grupe musculare opuse, trecând rapid de la un exercițiu la alt exercițiu, fără a lua o pauză pentru odihnă între serii (cel mult un repaus scurt pentru hidratare). Superseturile pot fi utilizate ca o modalitate de a face mai multe exerciții într-o perioadă limitată de timp, deoarece, nefăcând pauză, mușchii care au fost solicitați într-o serie

de exerciții se vor recupera pe timpul următoarei serii în care ei nu sunt implicați. Superseturile pun accent pe rezistență (precum și pe îndemânare), deoarece lipsa unei recuperări fizice între serii poate fi extrem de provocatoare.

Principiile disponibilității fizice prompte a militarilor

Principiile DFP ale militarilor sunt *precizia, progresia și integrarea*. Aceste principii oferă posibilitatea ca militarii să execute cu precizie toate exercițiile fizice, deprinderile și priceperile motrice cuprinse în structura unui program de pregătire fizică. Ei vor progresa din punct de vedere fizic și își vor forma mult mai repede abilitățile pentru luptă, specifice fiecărei arme/servicii și specialități militare în parte. Din punct de vedere psihologic, principiile DFP vor dezvolta capacitatea de a lucra în echipă, disciplina, autocontrolul, vor sprijini îndeplinirea automată a îndatoririlor de serviciu în situații dificile și vor iniția un răspuns instinctiv la ordinele date de către comandanți.

Precizia se referă la faptul că o mișcare precisă depinde de capacitățile structurale și funcționale ale organismului, de o mobilitate și de o suplețe adecvată, de toleranța de a suporta o greutate suplimentară, de compoziția corpului și de conexiunea creierului cu mușchii. Toate aceste tipare motorii vor permite militarilor să învețe care este standardul și să perceapă diferența dintre tehnicile corecte și cele incorecte. Calitatea mișcării este la fel de importantă precum greutatea ridicată, numărul repetărilor efectuate sau viteza de execuție, iar deprinderile motrice ale mișcărilor se vor dezvolta prin execuții repetate și prin practicarea deliberată a activităților fizice.

Repetiția, folosind imaginile mentale, poate ajuta la rafinarea tiparelor precise de mișcare, fără a depune un efort fizic deosebit. Principiul preciziei asigură dezvoltarea percepției și conștientizarea poziției corpului în spațiu („posibilitatea de a simți, fără participare vizuală, prin intermediul sensibilității profunde, mișcările imprimare pasiv diverselor segmente ale corpului”²⁴), pentru a îmbunătăți parametrii antrenamentului, rezultatele evaluărilor și performanțele pe câmpul de luptă.

Progresia se referă la dozarea adecvată a efortului fizic, ținând cont de elementele fundamentale ale acestuia (volum, frecvență, intensitate și complexitate) și de timpul de exerciții fizice necesare

solicitării progresive a organismului, fără a provoca procesul numit supraantrenament. Scopul acesteia îl reprezintă dezvoltarea capacității fizice pentru a sprijini stăpânirea sarcinilor profesionale și specifice luptei. Analiza sarcinii include cerințele fiziologice ale sarcinii și potențialele probleme de performanță sau pericole de accidentare cu care militarii s-ar putea confrunta⁵. Progresia corectă a parametrilor de bază în dezvoltarea efortului și varietatea de exerciții utilizate vor evolua de la faza inițială, până la faza de perfecționare. Antrenamentele executate în faza inițială de pregătire fizică vor crea o condiție fizică de bază, pe care militarii o vor folosi pentru a progresa în siguranță la niveluri mai ridicate, de capacitate fizică operațională. De aceea este important să ne amintim faptul că abilitatea de mișcare va necesita o revizuire consistentă a elementelor de bază, înainte și după fiecare progres, la un nivel superior.

Principiul *integrării* se concentrează pe activitățile și exercițiile fizice efectuate de militari, pentru a le permite acestora să lupte și să obțină victoria. Armata pregătește militarii și unitățile sale pentru a lupta și pentru a câștiga, folosind o listă specifică cu abilitățile pentru luptă, necesare tuturor militarilor (indiferent de grad, de armă sau de specialitate militară). Acestea reprezintă o colecție de deprinderi motrice individuale, legate de capacitatea unui militar de a executa trageri cu toate categoriile de armament, de a se deplasa pe jos în teren variat, de a supraviețui în condiții extreme și în locații periculoase, de a comunica cu ceilalți militari parteneri, de a acorda primul ajutor, în caz de necesitate etc. Deprinderile motrice necesare într-o luptă sunt acele abilități de grup concepute pentru a învăța o unitate să reacționeze și să supraviețuiască în diverse situații tactice de luptă. Fiind sprijiniți în mod regulat de specialiștii în educație fizică militară (prin instruire), toți comandanții trebuie să se asigure (prin testare) că militarii din subordine pot executa toate aceste abilități.

Militarii care vor respecta aceste principii vor deveni mai pregătiți din punct de vedere fizic, aceasta nefiind o rețetă de fitness recreativ. Această pregătire fizică are ca scop dezvoltarea capacității fizice pentru a susține toate specialitățile militare și sarcinile specifice luptei. Odată ce militarii ating un nivel ridicat de pregătire fizică în faza inițială, ei trebuie să continue să-și construiască această pregătire de bază, concomitent cu dezvoltarea lor

fizică, în concordanță cu cerințele esențiale ale misiunii care urmează a fi îndeplinite.

Această doctrină (formată din cele trei principii ale DFP) integrează antrenamentul fizic cu antrenamentul nonfizic (domenii care se integrează cu planul de pregătire fizică). Obiectivele instruirii trebuie să țină seama de capacitatea militarilor de a efectua activități solicitante fizic și psihic (în medii cu variații extreme de căldură, frig și umiditate), concomitent cu transportarea unui echipament de protecție individuală împovărat. Programul de recuperare dintre ședințele de antrenament trebuie instruit, măsurat și fixat, iar specialiștii în educație fizică militară trebuie să gestioneze toate obstacolele care apar în calea atingerii obiectivelor (supraantrenamentul sau stagnarea nivelului de performanță). În consecință, ședințele de antrenament ale militarilor trebuie să se succedă la intervale regulate de timp, determinate de vârful fazei de adaptare a organismului acestora la solicitările ședinței precedente⁶.

Componentele disponibilității fizice prompte a militarilor

Ansamblul de exerciții de educație fizică militară utilizate pentru a obține o formă fizică bună, în mod obișnuit este împărțit și măsurat în părți. Adesea, acestea au fost etichetate drept componente, care au evoluat odată cu progresele în știința și tehnologia exercițiilor fizice. Militarii trebuie să se antreneze în toate componentele fitnessului, pentru a putea răspunde unei game infinite de provocări operaționale și cerințelor fiziologice.

Cerințele structurale sunt caracteristici fizice și cognitive care stau la baza unei capacități sporite de muncă. Ele permit creșterea capacității de muncă prin participarea sistematică la ședințele de antrenament fizic, acestea creând: o compoziție corporală sănătoasă (raportul dintre grăsime și masa musculară), un raport optim între greutate și înălțime, o densitatea osoasă mare (oase puternice), o flexibilitate statică bună (care va contribui la îmbunătățirea echilibrului și a coordonării), un timp de reacție rapid și o percepție îmbunătățită asupra poziției și mișcării corpului. Pe scurt, militarii au nevoie de aceste cerințe structurale pentru a începe instruirea și pentru a finaliza cât mai multe sarcini de serviciu. „Succesul forțelor angajate în conflicte depinde în mare măsură de valoarea

prestației motrice și de nivelul calităților psihice ale personalului care deservește armamentul, echipamentele și tehnica de luptă”⁷.

Sistemul de pregătire fizică trebuie conceput astfel încât militarii să progreseze prin antrenamente (regulate și graduale în intensitate și complexitate), care să le dezvolte la maximum *duritatea mentală*⁸ și deprinderile de luptător. Unii pot atinge niveluri individuale de performanță, superioare, inspirându-i astfel și pe ceilalți să își dorească același lucru, dar capacitatea funcțională fiziologică maximă a întregii subunități (ușurința de a îndeplini sarcinile fizice din viața de zi cu zi) este aspectul care trebuie să-l intereseze, în primul rând, pe un comandant, nu performanța deosebită a unui singur militar.

În situația în care un militar trebuie să ridice o greutate de 50 kg, iar forța lui maximală este de 150 kg (se referă la cea mai mare încărcătură pe care o poate manevra la un moment dat⁹), acest efort este unul relativ ușor. Nivelul lui ridicat de putere musculară îi va permite să folosească relativ mai puțin efort pentru a finaliza sarcina, conservându-și astfel energia pentru următorul efort. Aceeași greutate va fi mult mai dificil de ridicat, și efortul depus mult mai intens pentru cineva a cărui forță maximală este de 75 de kg. Cu cât greutatea materialului care trebuie manevrat manual se va apropia de forța maximală a unui militar, cu atât riscul de rănire va fi mult mai mare. Conducătorii activităților trebuie să difere și să individualizeze programul de pregătire fizică a militarilor pentru a îmbunătăți volumul de muncă absolut și pentru a evita apariția accidentărilor. Cei care vor înțelege și vor aplica conceptul de forță maximală, cuantificând ședințele de pregătire fizică, plecând de la valoarea acesteia, vor individualiza strict antrenamentele, în concordanță cu cerințele misiunii care trebuie executată.

Disponibilitatea fizică promptă a militarilor trebuie să includă, cu precădere, următoarele *componente*: forța musculară, hipertrofia musculară funcțională, rezistența musculară, rezistența aerobă, rezistența anaerobă și puterea musculară.

Forța musculară reprezintă nivelul forței pe care îl poate genera un mușchi sau un grup de mușchi prin tensiunea realizată de aceștia în timpul contracțiilor musculare. Exemple de exerciții și de situații în care este folosită, cu precădere, forța musculară: atârnat la bara fixă cu brațele flexate

și cu bărbia deasupra barei (timp de minimum 20 de secunde), împins din culcat cu haltera, genuflexiuni cu haltera la ceafă, îndreptări cu haltera sau extragerea unui militar rănit printr-o trapă a unei turele. Totuși, cea mai utilă modalitate pentru măsurarea forței musculare este testul 1RM (o repetare maximă), care stabilește care este cea mai mare greutate pe care o poate manevra un militar.

Nivelurile ridicate ale forței atinse în timpul misiunilor pot fi, cu siguranță, realizate și fără a manevra greutăți maxime, punând în pericol integritatea corporală a militarilor. De fapt, specialiștii trebuie să țină cont de rezultatele obținute de militari la testul 1RM și să stabilească sarcini subordonaților, astfel încât aceștia să folosească aproximativ 80-90 % din valorile acestora. În acest sens, se poate utiliza și formula, pentru calcularea valorii unei repetări maxime:

$$1RM = (0,033 \times \text{numărul repetărilor efectuate} \times \text{valoarea greutății manevrate}) + \text{valoarea greutății manevrate}$$

Prin urmare, testarea periodică pentru stabilirea valorii maxime a forței musculare este importantă pentru a monitoriza progresul și pentru a modifica programul de pregătire fizică, în funcție de nevoile individuale. „Nivelul de dezvoltare al acestei calități, alături de rezistență în special, condiționează direct capacitatea de efort a acestora, factor esențial în îndeplinirea cu succes a misiunilor încredințate și, în anumite momente, în însăși supraviețuirea militarului combatant sau a camarazilor acestuia”¹⁰.

Hipertrofia musculară funcțională („*calea mușchilor utilizabili*”) reprezintă un proces complex de creștere a dimensiunii mușchilor, care poate fi realizat prin antrenamente specifice (hipertrofice), în care sunt combinate ședințele de dezvoltare a forței musculare și a rezistenței musculare. Termenul de funcțional se referă la faptul că militarii trebuie să se antreneze, astfel încât să poată executa activități fizice la un nivel cât mai înalt atât în mediul militar, cât și în viața de zi cu zi. Pentru declanșarea hipertrofiei musculare, militarii trebuie să folosească încărcături moderate și grele (între 65 și 85 % din 1RM), un număr mai mare de repetări/antrenamente, pauze scurte între seriile de exerciții și o varietate de viteze de execuție a mișcărilor.

Rezistența musculară reprezintă capacitatea unui mușchi sau a unei grupe musculare de a susține

un efort (de a efectua în mod repetat contracții împotriva unei forțe) pe o perioadă lungă de timp. Ea se referă la numărul de repetări, din cadrul unui singur exercițiu, pe care un militar poate să le execute fără a fi nevoit să se oprească pentru odihnă. Cu cât este mai mare rezistența musculară, cu atât este mai mare numărul de repetări pe care militarul le poate realiza. Drept exemplu, avem: ridicarea și așezarea unor materiale într-un camion, încărcarea unui tun cu proiectile sau efectuarea de exerciții calistenice la bara fixă. În combinație cu rezistența aerobă și cu cea anaerobă, rezistența musculară este necesară pentru a suporta transportarea sarcinilor din ce în ce mai grele în teren variat, pe distanțe lungi și cu viteză mai mare. Proba de flotări¹¹, desfășurată contratimp, din cadrul evaluărilor semestriale la educație fizică militară, reprezintă un test folosit adesea pentru a măsura rezistența musculară a trenului superior.

Rezistența aerobă este capacitatea de a pune în acțiune grupe musculare mari pentru o perioadă mai lungă de timp (peste două minute), aceasta depinzând de starea funcțională a sistemului cardiovascular (care furnizează mușchilor oxigen și nutrienți). Deși antrenamentul aerob este de intensitate redusă, un volum mare al acestuia, fără a avea o dozare adecvată (serii, repetări, greutate, frecvență) poate provoca supraantrenament. Dacă se menține același ritm, încărcăturile mari transportate în timpul activităților aerobice au tendința să schimbe componenta de fitness, de la cea aerobă, la cea anaerobă. Militarii, indiferent de nivelul lor de pregătire fizică, vor începe să încetinească ritmul, atunci când transportă sarcini grele, lucru care va scădea semnificativ efectul de antrenament aerob și va crește riscul de apariție a accidentărilor. Exemple de eforturi aerobe pe care le desfășoară militarii: alergarea în teren variat și deplasarea rapidă pe distanțe lungi, marșurile, patrulele etc.

Rezistența anaerobă se referă la capacitatea de a susține o activitate fizică intensă, de scurtă durată (aproximativ un minut). La acest tip de efort, mușchii cu contracție rapidă sunt cei mai mari contribuabili. Combustibilul pentru acest tip de exerciții fizice intense este derivat, în principal, din surse de energie care sunt deja prezente în corp (cum ar fi desfacerea glicogenului în monozaharide, precum glucoza). Rezistența anaerobă este finită și, prin urmare, este asociată cu oboseala completă. Nivelul ridicat al

rezistenței anaerobe este esențial pentru transportul încărcăturilor grele. Exemple de eforturi anaerobe pe care le desfășoară militarii: sprinturile, săriturile peste diverse obstacole, ridicarea greutăților, lupta corp la corp cu sau fără armamentul individual din dotare, deplasarea rapidă, transportând o greutate mare etc. „Solicitările fizice și psihice din ce în ce mai mari, specifice câmpului de luptă modern, fac din rezistență un factor deosebit de important prin care militarul poate învinge apariția timpurie a oboselii, atât în domeniul intelectual, senzorial, emoțional, cât și în cel fizic”¹².

Puterea musculară reprezintă abilitatea de a muta o greutate (inclusiv greutatea corpului) într-o viteză cât mai mare (aplicarea forței în timp). Puterea musculară este rezultatul atât al forței, cât și al cerințelor de viteză pe care le impune desfășurarea unei activități, care poate fi descrisă ca fiind rata de lucru pe unitate de timp. Durata antrenamentelor pentru dezvoltarea puterii musculare se măsoară în secunde (sau fracțiuni de secundă) și se caracterizează printr-un efort maxim. Antrenamentele specifice vor include exerciții de forță explozive (4 - 6 repetări/serie), executate cu îngreunare sau cu opunere de rezistență și urmate de intervale lungi de odihnă. Dacă sunt practicate constant în antrenament, acestea pot îmbunătăți performanța fizică necesară ducerii acțiunilor de luptă și pot reduce riscul de accidentare a militarilor în timpul activităților care implică mișcări explozive de forță, viteză și putere, cu accelerare rapidă. Exemple de activități în care este folosită puterea musculară: aruncarea grenadelor de mână la distanță, sărituri în lungime peste obstacole, evacuarea răniților, împingerea unui vehicul blocat în noroi etc.

Concluzii

Lucrurile asupra cărora se concentrează militarii tind să aibă efecte pozitive asupra traiectoriei carierei lor. Atunci când militarii vor învăța să acorde mai multă atenție sănătății și stării lor fizice, și starea organismului va fi una mai bună, iar nivelul lor de pregătire fizică va fi mai ridicat. Aceștia sunt capabili să creeze noi căi neurale și, implicit, noi obiceiuri care le vor schimba modalitățile de reacție, de a decide și de a se comporta.

În structurile militare în care alegerea unui stil de viață sănătos este apreciată și încurajată, membrii acesteia au o mai mare capacitate de autocontrol, necesară pentru a face alegeri corecte. Când militarii

învață să se concentreze asupra evenimentelor pozitive, este mai probabil ca ei să depășească momentele negative, pe care toți avem tendința să le vedem mai întâi. Pentru a pregăti din punct de vedere fizic cu succes o subunitate, specialistul în educație fizică militară trebuie să aibă abilitatea de a acorda de trei ori mai mult feedback pozitiv/apreciativ decât feedback negativ/critic.

Militarii au propria lor perspectivă asupra educației fizice, formată din istoria personală de viață, din experiențele afective trăite și din educația primită. Schimbarea perspectivelor necesită o muncă grea deliberată atât din partea lor, cât și din partea comandanților și a specialiștilor în domeniul educației fizice militare, pentru a orienta instruirea, predarea și îndrumarea pregătirii fizice a militarilor. Concentrarea pe conceptele, principiile și componentele DFP poate avea un impact pozitiv asupra viziunii militarului despre organizația militară.

Consider că obsesia modernă de efectuare a ședințelor de antrenament cu o intensitate constant ridicată și de dezvoltare rapidă a unei mase musculare excesive, pentru a avea un corp frumos proporționat, este în detrimentul sănătății și duratei normale a vieții. Există multe lecții învățate din experiența generațiilor anterioare, de care trebuie să ținem cont, în special adevăratul sens al educației fizice militare. Desfășurarea sistematică, timp de mai mulți ani, a unor activități fizice eficiente, evitând riscul apariției unor leziuni, cauzate de suprasolicitarea fizică, cu scopul de a perfecționa abilitățile motrice necesare luptătorilor (oricât de complexe ar fi ele), ar trebui să fie scopul final în crearea unei disponibilități fizice la militari.

NOTE:

1 G.C. Ciapa, *Pregătirea fizică a militarilor din Armata României în conflictele moderne*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2018, p. 56.

2 <https://www.romedic.ro/ritmul-cardiac-in-timpul-antrenamentelor-fizice-0C34797>, accesat la 05.05.2021.

3 <https://www.andreirosu.org/2014/04/elucidarea-mist-erului-alergarii-in-tempo>, accesat la 06.05.2021.

4 <https://www.revistagalenus.ro/dictionar-medical/kin-estezie>, accesat la 20.04.2021.

5 <https://muhoz.org/universitatea-din-bacu.html?page=7>, accesat la 21.04.2021.

6 <https://www.escalada.verticon.ro/antrenament/principii.htm>, accesat la 24.04.2021.

7 A.D. Pelmuș, *Dezvoltarea capacității motrice a personalului militar*, Editura Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2021, p. 118.

8 Se referă la orice set de atribute pozitive care ajută un militar să facă față situațiilor dificile.

9 „1RM” (o repetare maximală).

10 M.C. Istrate, „Forța – calitate motrică cu impact determinant în activitatea militară”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”* nr. 3/2020, București, p. 210.

11 Militarii de sex feminin vor executa flotările cu sprijin pe genunchi (semi-flotările).

12 A.D. Pelmuș, *Dezvoltarea capacității motrice a personalului militar*, Editura Centrul tehnic-editorial al armatei, București, 2021, p. 69.

BIBLIOGRAFIE

*** FM 7-22, *Army Physical Readiness Training*, Headquarters, Department Of the Army, Red Bike Publishing, 2013.

*** FM 7-22, *Holistic health and fitness*, Headquarters, Department Of the Army, Washington DC, 2020.

*** *Regulamentul educației fizice militare*, Editura Centrul tehnic-editorial al armatei, București, 2013.

Andrei I., „Importanța pregătirii fizice în procesul de instruire militară”, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2015.

Băițan G.F., *Pregătirea fizică a militarilor din Armata României în contextul integrării în NATO*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2019.

Ciapa G.C., *Pregătirea fizică a militarilor din Armata României în conflictele moderne*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2018.

Istrate M.C., „Forța – calitate motrică cu impact determinant în activitatea militară”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”* nr. 3/2020, București.

Pelmuș A.D., *Dezvoltarea capacității motrice a personalului militar*, Editura Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2021.

Pop N.H., Zamora E., *Creșterea volumului și forței musculare – elemente teoretice, practice și metodice*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2007.

<https://www.romedic.ro/ritmul-cardiac-in-timpul-antrenamentelor-fizice-0C34797>

<https://www.andreirosu.org/2014/04/elucidarea-misterului-alergarii-in-tempo>

<https://www.revistagalenus.ro/dictionar-medical/kinestezie>

<https://muhoz.org/universitatea-din-bacu.html?page=7>

<https://www.escalada.verticon.ro/antrenament/principii.htm>

CONSIDERAȚII PRIVIND FORMAREA DEPRINDERILOR MOTRICE SPECIFICE ACTIVITĂȚILOR FIZICE CU CARACTER MILITAR

CONSIDERATIONS REGARDING BUILDING MOTOR SKILLS SPECIFIC TO MILITARY PHYSICAL ACTIVITIES

Col.instr.av.dr. Alin PELMUȘ*

Articolul, în prima parte, abordează aspecte care țin de conceptul, caracteristicile și tipologia deprinderilor motrice. Ulterior, sunt relevate unele aprecieri legate de mecanismul de formare a deprinderilor motrice și sunt evidențiate etapele formării acestora, insistându-se pe cele de natură metodică. De asemenea, pe tot parcursul articolului, se aduc în atenție opinii privind complexitatea procesului de formare a deprinderilor motrice cu aplicabilitate în sistemul militar și importanța deosebită a acestora în cadrul instruirii pentru luptă.

In its first part, the article addresses issues related to the concept, characteristics and typology of motor skills. Subsequently, some evaluations related to the mechanism of building motor skills are revealed and their stages highlighted, insisting on the methodical ones. Throughout the article, opinions are also expressed about the complexity of the motor skills training process applicable in the military system and their special importance in combat training.

Cuvinte-cheie: deprinderi motrice; instruire militară; formare; consolidare; perfecționare; complexe.

Keywords: motor skills; military training; formation; consolidation; improvement; complexity.

Sfera deprinderilor nu se limitează numai la activitatea motrică. Majoritatea deprinderilor pe care le întreprindem zilnic au, în componența lor, elemente realizate pe fondul unor operații, formate, în prealabil, în școală sau familie. În activitățile umane cotidiene, întâlnim deprinderi intelectuale, senzoriale, de muncă, artistice, sportive etc.

Așadar, deprinderile sunt modalități de acțiune, tehnici de execuție în cadrul unor activități diverse, care, consolidate și perfecționate prin repetări multiple, devin componente automatizate ale acestor activități. Instruirea militară este procesul în cadrul căruia sunt necesare foarte multe deprinderi, cele motrice ocupând un loc aparte.

Referitor la deprinderile motrice, problema acestora este larg tratată în literatura de specialitate, fiindu-i consacrate numeroase studii. Pentru elucidarea problemei deprinderilor motrice, se întâmpină încă greutăți, din cauza tratării acestora din mai multe puncte de vedere, nuanțate și interpretate, în funcție de specialitatea autorilor,

astfel: fiziologic, psihologic, pedagogic, sportiv sau din perspectiva teoriei educației fizice.

Deprinderile motrice sunt acțiuni motrice umane, care apar și se formează de-a lungul întregii vieți individuale prin exersare conștientă și sistematică. Ele se formează fie ca urmare a evoluției omului, fie ca urmare a participării în procese de instruire organizate, așa cum este și educația fizică militară. Spre deosebire de procesele de instruire special organizate (educația fizică, antrenamentul sportiv, instruirea militară etc.), în practica vieții, se pot însuși frecvent și deprinderi motrice greșite ca mecanism de execuție, care, ulterior, sunt greu de remediat.

Formarea deprinderilor motrice reprezintă o activitate reflex condiționată, bazată pe repetarea interacțiunii dintre diferitele excitații (chinestezice, vizuale, auditive etc.), transmise scoarței cerebrale în aceeași ordine și cu aceeași intensitate. Reflexele astfel dobândite unește componentele acțiunii, stabilind un lanț de conectări multiple și complexe între analizatori, zonele senzitive și motorii din scoarță, sistematic organizate prin intermediul celui de-al doilea sistem de semnalizare.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: pelmusalin@yahoo.com

Din multitudinea de definiții ale deprinderilor motrice întâlnite în literatura de specialitate, abordarea lui Whiting pare cea mai concludentă și completă: „... o serie de acțiuni motrice complexe, intenționate, implicând un lanț de mecanisme senzoriale, centrale și motorii care prin procesul învățării au devenit organizate și coordonate, astfel încât permit realizarea unor obiective, cu maximum de siguranță”¹.

Din acest punct de vedere, dar și din considerațiile majorității autorilor, se constată că deprinderile motrice sunt văzute drept comportamente, orientate către atingerea anumitor scopuri prin cheltuieli minime de energie, și pot fi dobândite numai în urma exersării, cea care atrage după sine creșterea gradului de perfecțiune a mișcărilor efectuate, realizarea acestora cu ușurință și precizie.

În faza superioară a însușirii deprinderilor motrice, atunci când putem vorbi de perfecțiune (sau „măiestrie motrică”, termen întâlnit în domeniul educației fizice și sportului), se formează anumite senzații complexe, care sunt intitulate expresiv „simțuri” (se poate vorbi de simțul mingii, de simțul rachetei sau al paletii, de simțul apei sau al zăpezii, de simțul ștachetei etc.)².

Deci, deprinderea motrică este un proces care include atât exersarea, cât și alte mijloace de natură psihopedagogică complexă. Psihologul Mihai Epuran evidențiază următoarele caracteristici principale ale deprinderilor motrice: sunt parte a conduitei voluntare a omului, dobândind ușurință și exactitate pe baza efortului de voință; sunt incluse în diverse „familii de mișcări”, aparținând unor comportamente motrice clar definite; sunt integrate în „sisteme de mișcări” ca unități mai simple; se manifestă precum sistemele ce dispun de feedback corectiv, de fiecare dată când, în executarea acestora, intervin imprecizii; implică o capacitate sporită de diferențiere fină a mișcărilor, pe baza unor informații senzorial-perceptive; chiar dacă se execută în condiții variabile, dețin o stabilitate relativă, fapt ce determină impunerea lor în conduita motrică (important este ca deprinderile să fie însușite corect de la început, întrucât corijarea ulterioară este foarte dificilă); îmbracă toate particularitățile subiecților care le execută, astfel încât, la nivelurile superioare de învățare și aplicare, se poate discuta de „stil”; procesul de formare a acestora este condiționat de anumiți factori obiectivi

și subiectivi (aptitudinile, motivația, atitudinea, ambianța și condițiile educaționale, capacitatea de autoapreciere etc.)³.

În literatura de specialitate întâlnim foarte multe criterii după care sunt stabilite tipurile sau categoriile de deprinderi motrice. Din multitudinea de criterii, pentru acest articol am ales următoarele:

a) În funcție de nivelul automatizării:

- *deprinderi motrice elementare*. Acestea sunt automatizate complet, fiind alcătuite dintr-un lanț de mișcări cu caracter fazic, care se repetă în aceeași succesiune (mișcări ciclice precum mersul, alergarea, înotul, ciclismul etc.);

- *deprinderi motrice complexe*. Acestea sunt automatizate parțial, fiind alcătuite din deprinderi elementare și din unele mișcări neautomatizate ori incomplet automatizate (deprinderi din jocurile sportive și din ramuri de sport sau probe aciclice precum gimnastica, sporturile combat, săriturile, aruncările etc.).

b) În funcție de finalitatea folosirii:

- *deprinderi motrice de bază și utilitar-aplicative* – sunt utilizate, preponderent, în viața de zi cu zi în dezvoltarea umană, dar și pentru practicarea unor ramuri de sport sau probe sportive/aplicative (mersul, alergarea, săritura, aruncarea, prinderea, târârea, cățărarea, escaladarea, tracțiunea-împingerea, transportul de greutate/obiecte etc.);

- *deprinderi motrice specifice ramurilor și probelor sportive* (elementele și procedeele tehnice specifice).

c) În funcție de nivelul participării sistemului nervos la formarea și valorificarea lor:

- *deprinderi motrice propriu-zise*, care se execută de foarte multe ori (stereotipuri dinamice, cum ar fi elementele și procedeele tehnice specifice gimnasticii, patinajului, săriturilor la platformă etc.);

- *deprinderi perceptiv-motrice*, în care mediul ambiant influențează formarea și valorificarea lor (deprinderi specifice schiului, oinei, baseballului, tirului cu talere etc.);

- *deprinderi inteligent-motrice*, în care partenerii și adversarii de întrecere influențează formarea și, mai ales, valorificarea acestora (deprinderi specifice jocurilor sportive, sporturilor combat, scrimei etc.)⁴.

În procesul de instruire militară, categoriile de deprinderi motrice menționate se învață în

cadrul activității de educație fizică și sport, însă complexitatea acțiunilor militare presupune formarea unui bagaj vast de deprinderi, cum ar fi: deprinderi motrice de bază și utilitar-aplicative, adaptate câmpului de luptă (marș, alergare în teren variat, aruncarea grenadelor, mers târâș cu armamentul și echipamentul din dotare, cățărare pe diverse obstacole din teren, escaladare versanți abrupti, transport de echipamente și materiale specifice sau de răniți, săritură în lungime, adâncime, înălțime etc.); deprinderi motrice specifice armelor și specialităților militare; deprinderi perceptiv-motrice (tragerea cu armamentul din dotare fiind o deprindere care trebuie însușită de toți militarii); deprinderi inteligent-motrice (le întâlnim, cu preponderență, în procesul de instruire pentru lupta apropiată, cu sau fără armamentul și echipamentul din dotare) etc.

Așadar, putem afirma că deprinderile motrice reprezintă caracteristicile de ordin calitativ ale actelor și acțiunilor motrice învățate. Formarea deprinderilor motrice (în unele cazuri, reformarea sau reconstrucția) reprezintă obiectivul fundamental al educației fizice, antrenamentului sportiv, kinetoterapiei sau al altor domenii socioprofesionale, printre care se numără, în mod evident, așa după cum am observat, și instruirea militară.

Principalele mecanisme și procese fiziologice implicate în formarea și consolidarea deprinderilor motrice sunt fenomenele de dezvoltare și de întărire a legăturilor temporare, de iradiere, concentrare și inducție a proceselor nervoase fundamentale (excitația și inhibiția). În urma organizării și sistematizării continue a proceselor nervoase, se formează un stereotip dinamic. Indicațiile instructorului în timpul efectuării exercițiilor, aprecierile acestuia completează și clarifică senzațiile, percepțiile și reprezentările militarului, cunoștințele și imaginea despre acțiune, îl mobilizează și îi dirijează efortul spre realizarea unor execuții cât mai corecte.

Formarea și consolidarea deprinderilor motrice se realizează treptat, prin numeroase repetări. Procesul de formare și perfecționare a stereotipului dinamic care stă la baza deprinderilor motrice parcurge mai multe etape. Timpul necesar elaborării acestui stereotip și a fiecărei etape în parte diferă de la individ la individ sau de la o acțiune motrică la alta, fiind dependent de: complexitatea mișcărilor

care intră în componența deprinderii de însușit; experiența motrică anterioară a executantului; nivelul de dezvoltare a calităților motrice solicitate; nivelul de dezvoltare a capacității de coordonare; interesul, motivația participanților la acțiunea respectivă, care determină concentrarea atenției, participarea conștient-activă, mobilizarea, toate susținute prin efortul de voință.

Referitor la etapele de formare a deprinderilor motrice, literatura de specialitate prezintă diferit numărul și denumirea acestora, în funcție de domeniul care le tratează, chiar dacă, analizându-le atent, toate conduc spre aceleași concluzii. În acest sens, am ales să prezint succint, fără a le mai descrie, etapele psihologice și fiziologice de formare a deprinderilor motrice și, mai amănunțit, și în detaliu, etapele din punct de vedere metodic.

Așadar, psihologia prezintă patru etape (faze) ale formării deprinderilor motrice, astfel: etapa inițială, în care executantul se orientează și familiarizează cu acțiunea; etapa însușirii fiecărui element în parte al acțiunii; etapa unificării elementelor acțiunii însușite separat; etapa automatizării. Din punct de vedere fiziologic, în formarea și consolidarea deprinderilor motrice, distingem următoarele etape: cea a mișcărilor inutile care se execută într-o manieră grosolană, fără coordonare; etapa mișcărilor realizate în acord cu scopul acțiunii, dar prin contracții musculare excesive; etapa însușirii propriu-zise, a fixării și stabilizării deprinderii motrice⁵.

Potrivit metodicii educației fizice și sportului, învățarea motrică se realizează prin următoarele etape cu principalele lor obiective, astfel:

- *etapa inițierii sau „însușirii primare”*, în care se pun bazele tehnice de execuție a mișcării respective. Principale obiective specifice acestei etape sunt: formarea, prin explicare și demonstrare, a unei reprezentări asupra deprinderii ce trebuie învățată; formarea unui ritm cursiv de execuție; dezasamblarea deprinderii respective, în cazul în care este posibil și dacă este necesar, în elemente componente ce se exersează analitic separat; prevenirea greșelilor tipice de execuție sau corectarea acestora. Predominant pentru această etapă inițială este volumul efortului fizic;

- *etapa consolidării deprinderii motrice*, care are ca obiective principale următoarele: desăvârșirea tehnicii de execuție a mișcării, în acord cu caracteristicile optime spațio-temporale; crearea

premiselor pentru executarea deprinderii în condiții variate, prin întărirea legăturilor temporale, ca urmare a faptului că aceasta este exersată în condiții relativ și predominant constante, standardizate; corectarea/îndreptarea, cu prioritate, a eventualelor greșeli individuale de execuție. Este faza creșterii rolului intensității efortului fizic, al controlului sau autocontrolului nivelului de execuție;

• *etapa perfecționării deprinderii motrice.* Obiectivele principale în această etapă sunt: creșterea numărului de variante de execuție a deprinderii respective, prin realizarea procedeele tehnice specifice la un nivel superior; exersarea acesteia în condiții cât mai variate și similare celor întâlnite în practică, cu preponderență, în activitatea competițional-sportivă; cuprinderea deprinderii respective în înșiruire de alte deprinderi motrice și executarea combinațiilor rezultate cu ușurință, cursivitate, precizie și eficiență. Specificitatea acestei etape este dată de complexitatea efortului fizic, care intervine cu un aport substanțial la realizarea finalităților propuse⁶.

În cadrul procesului de formare a deprinderilor motrice, mai ales a celor cu specific militar, se identifică fenomene de transfer, deprinderile însușite anterior influențând favorabil sau nefavorabil elaborarea altora noi. Influența favorabilă sau pozitivă se numește transfer, iar cea nefavorabilă sau de frânare, interferență (transfer negativ).

Transferul se produce atunci când există elemente comune sau asemănătoare între deprinderile formate anterior și cele în curs de însușire. Transferul nu se poate rezuma numai la simpla asociere mecanică între elementele identice ale deprinderilor vechi și noi, ci trebuie să fie rezultatul unui proces de analiză și sinteză, de generalizare conștientă a experienței motrice. Pentru a favoriza acest proces, militarii trebuie ajutați prin explicații cât mai precise, în măsură să evidențieze asemănările și deosebirile, să contureze exact structura, natura și caracteristicile elementelor care compun acțiunea nouă.

În ceea ce privește transferul negativ, împrumutul se suprapune, înlocuind un element nou neînsușit, cu un element cunoscut, cu o altă structură motrică. În acest caz, procesul de elaborare a deprinderii noi este îngreunat, frânat. Transferul negativ sau interferența se poate produce și de la o deprindere nouă, în curs de consolidare, la alta veche, care nu a fost fixată suficient.

În condițiile în care avem de a face cu absența exercițiilor fizice sau cu repetarea acestora la intervale mari, cu certitudine, se produce o slăbire a deprinderii motrice, o pierdere a preciziei și ușurinței în executarea mișcărilor componente. Acest fenomen se datorează inhibiției, care acționează în sensul stingerii legăturilor temporare, deprinderile motrice fiind reflexe condiționate, cu un grad mai redus de stabilitate.

Cu privire la deprinderile formate pe fondul reflexelor de apărare, care abundă în mediul militar (schi, înot, sporturile combat etc.), cazurile de uitare sau de pierdere completă sunt foarte rare, chiar imposibile. Acest aspect se explică prin prisma faptului că cel de-al doilea sistem de semnalizare (baza pentru formarea gândirii verbale și logice despre lumea înconjurătoare, imaginația din memoria umană) are posibilitatea de a reactualiza legăturile temporare, în lipsa execuției, a exercițiilor practice. Cu toate că se pierde caracterul de automatizare, sub controlul și îndrumarea conștiinței, mișcărilor pot fi efectuate cu relativă ușurință și precizie.

Așa cum menționam, în mediul militar, deprinderile motrice de bază, precum mersul, alergarea, săriturile, aruncarea, transportul de greutate, cățărarea etc., sunt transformate în deprinderi utilitar-aplicative specifice, astfel: de trecere a diferitelor parcursuri cu obstacole; de ridicare și transport de greutate (materiale și echipamente); de luptă apropiată cu armamentul din dotare; de trecere a cursurilor de apă cu echipamentul militar și cu armamentul din dotare; de traversare/trecere a versanților muntoși, iarna sau vara, cu și fără schiuri și alte echipamente specifice etc.

În acest mod, instruirea pentru luptă brodează acțiunile pe rezultatele obținute în urma procesului instructiv al activității de educație fizică militară și sport, iar această activitate, la rândul ei, studiază structurile tuturor acțiunilor de instruire, natura și durata eforturilor care urmează a fi depuse, mediul și locul de desfășurare a misiunilor în care sunt implicați militarii.

În concluzie, deprinderile motrice, aptitudinile și cunoștințele se dobândesc în urma unui amplu proces de instruire, orientat și condus științific pentru atingerea obiectivelor propuse. Dezvoltarea unui bagaj vast de deprinderi motrice și abilități de ordin psihic, în concordanță cu cerințele

conflictelor militare moderne, se impune tot mai pregnant. Stresul psihic, cauzat de multitudinea de factori sollicitanți, specifici mediului operațional, precum și scăderea capacității de efort fizic nu pot fi înlăturate, dar efectele lor pot fi, cu certitudine, reduse prin formarea unor deprinderi necesare îndeplinirii întregului spectru de misiuni în care militarii sunt angrenați. Cu alte cuvinte, succesul forțelor angajate în conflictele militare depinde în mare măsură de valoarea prestației motrice și de nivelul calităților psihice ale personalului care deservește armamentul, echipamentele și tehnica de luptă. Nivelul aptitudinal-motric reprezintă elementul esențial al valorii operaționale a structurilor militare din compunerea armatei.

NOTE:

1 A. Dragnea și colab., *Educație fizică și sport – teorie și didactică*, Editura FEST, București, 2006, p. 130.

2 Gh. Cârstea, *Teoria și metodică educației fizice și sportului*, Editura AN-DA, București, 2000, p. 17.

3 <https://pregatirefizica.wordpress.com/2017/06/13/deprinderile-motrice>, accesat la 08.05.2021.

4 Gh. Cârstea, *op.cit.*, pp. 71-72.

5 <http://educatie-fizica.ro/invatarea-motrica-formarea-deprinderilor-motrice>, accesat la 08.05.2021.

6 Gh. Cârstea, *op.cit.*, pp. 70-71.

BIBLIOGRAFIE

Bota A., *Kinesiologie*, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București, 2007.

Cârstea Gh., *Teoria și metodică educației fizice și sportului*, Editura AN-DA, București, 2000.

Dragnea A. și colab., *Educație fizică și sport – teorie și didactică*, Editura FEST, București, 2006.

Epuran M., *Motricitate și psihism în activitățile corporale*, Editura FEST, București, 2011.

Pelmuș A.D., *Dezvoltarea capacității motrice a personalului militar*, Editura Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2021.

<https://pregatirefizica.wordpress.com/2017/06/13/deprinderile-motrice>

<http://educatie-fizica.ro/invatarea-motrica-formarea-deprinderilor-motrice>

https://www.academia.edu/17334296/Invatarea_deprinderilor_motrice

LUPTA CORP LA CORP CU SAU FĂRĂ ARMAMENTUL PORTABIL DIN DOTARE – ELEMENTE FUNDAMENTALE PENTRU INSTRUIREA MILITARULUI MODERN

HAND-TO-HAND COMBAT WITH OR WITHOUT PORTABLE ARMAMENT - FUNDAMENTAL ELEMENTS FOR THE TRAINING OF THE MODERN MILITARY

Lt.col.instr.sup.dr. George-Florin BĂIȚAN*

În ciuda progreselor tehnologice, lupta corp la corp cu sau fără armamentul portabil din dotare rămâne o necesitate în mediul de operare contemporan, mai ales având în vedere ambiguitatea războiului urban și interacțiunea strânsă și regulată a militarilor cu diverși adversari (combatanți sau necombatanți) într-un spectru larg al situațiilor în care este utilizată forța. Fiind un angajament între două sau mai multe persoane, într-o confruntare în care nu este folosită muniția, instruirea militarilor privind lupta corp la corp pare o componentă importantă, pe care armata trebuie să o ia în considerare în pregătirea fizică a militarilor pentru viitoarele conflicte. Cultivarea curajului pentru creșterea încrederii în forțele proprii este unul dintre cele mai importante beneficii pe care îl pot avea antrenamentele specifice luptei corp la corp. Într-o situație tensionată, a avea formate deprinderi de luptă în acest sens poate însemna diferența dintre deschiderea focului și escaladarea conflictului, pe de o parte, și evitarea disputelor printr-o abordare bazată pe autostăpânire în fața factorilor care provoacă durere și frică, pe de altă parte.

Despite technological advances, hand-to-hand combat with or without portable armament remains a necessity in the contemporary operating environment, especially given the ambiguity of urban warfare and the close and regular interaction of the military with various adversaries (combatants or non-combatants) a wide range of situations in which force is used. Being a commitment between two or more people, in a confrontation in which ammunition is not used; training the military on hand-to-hand combat seems an important component that the military must consider in the physical preparation of the military for future conflicts. Cultivating courage to increase self-confidence is one of the most important benefits that hand-to-hand combat training can have. In a tense situation, having trained fighting skills in this regard can mean the difference between opening fire and escalating conflict, on the one hand, and avoiding disputes through a self-control approach to the factors that cause pain and fear, on the other hand.

Cuvinte-cheie: lupta corp la corp; armament portabil; procedee tehnice; antrenament specific; pregătire fizică; educație fizică militară.

Keywords: hand-to-hand combat; portable weapons; technical procedures; specific training; physical training; military physical education.

Lupta corp la corp constă într-o confruntare fizică, concomitent între doi sau mai mulți militari, cu mâinile goale sau folosind armamentul portabil (fără a avea muniție) ori materialele din dotare, cum ar fi: pistolul/pușca mitralieră, pistolul, baioneta, lopata mică de infanterie etc. Formarea deprinderilor motrice la militari în această formă mixtă a artelor marțiale trebuie să fie una dintre componentele fundamentale

ale modelelor de instruire a militarului modern. Este vorba despre capacitatea unui militar de a se gândi la următoarea sa mișcare, fiind conștient de condițiile sau de modificările ambientale apărute și luând în considerare procedeul pe care ar putea să-l folosească împotriva adversarului său.

Militarii trebuie să fie pregătiți să utilizeze diferite niveluri de forță, având în vedere faptul că intensitatea unui conflict se poate schimba doar în câteva momente. Multe operații militare (precum, misiunile de menținere a păcii sau cele de evacuare a civililor necombatanți ori a personalului militar neesențial) se vor desfășura utilizând intenționat

*Academia Tehnică Militară „Ferdinand I”
e-mail: baitan_george_florin@yahoo.com

un număr mai redus de armament și de muniție. În aceste situații, dacă apare o confruntare neașteptată, stăpânirea procedurilor de luptă corp la corp cu și fără armamentul portabil din dotare le poate salva viața militarilor, deoarece automatizarea acestor acțiuni motrice ajută și la dezvoltarea curajului și a încrederii în sine. Odată cu formarea acestor deprinderi, vine și înțelegerea agresivității controlate și a capacității de a rămâne concentrat pe timpul unei constrângeri. Programul de antrenament pentru consolidarea deprinderilor de a lupta corp la corp cu un adversar va include și o componentă mai dură, de pregătire fizică specifică, care este, în același timp, atât epuizantă fizic, cât și solicitantă mental. Obiectivele generale ale acestor tipuri de antrenamente trebuie să cuprindă, pe lângă educarea tuturor calităților motrice de bază sau specifice autoapărării, și formarea curajului personal, a încrederii în sine, a autodisciplinei și a „spiritului corpului”¹.

Instruirea și antrenamentul militarilor pentru a lupta corp la corp, cu sau fără armamentul portabil din dotare se execută în scopul formării deprinderilor de acțiune adaptate specificului situațiilor care apar în timpul desfășurării luptei, precum și în timpul îndeplinirii unor misiuni de luptă independente, în care nu poate fi folosit focul armamentului individual.

Aspecte generale privind pregătirea specifică pentru lupta corp la corp cu sau fără armamentul portabil din dotare

Un studiu realizat recent a constatat că militarii americani care au desfășurat misiuni în teatrele de operații din Irak și Afganistan (între anii 2004 și 2008) au raportat (în proporție de 19%) faptul că au utilizat cel puțin o dată un procedeu tehnic de luptă corp la corp, într-o varietate de circumstanțe și contexte (în timpul deplasării prizonierilor, controlului mulțimii sau accesului în bază a persoanelor pe la punctul de control etc.). Acest lucru vine în sprijinul cercetărilor anterioare care au indicat faptul că, în ciuda progreselor tehnologice, lupta corp la corp a rămas un aspect persistent al războiului modern².

La baza tuturor tehnicilor de autoapărare, se află câteva elemente esențiale, pe care orice militar trebuie să le aplice pentru a învinge un adversar într-o luptă corp la corp. Învățarea progresivă și în mod sistematic a acestora va insufla militarilor

câteva aspecte fundamentale pe care este întemeiată autoapărarea, precum:

- *calmul și echilibrul mental* – în timpul unei lupte, un militar trebuie să-și păstreze capacitatea de a gândi lucid și nu trebuie să permită fricii sau furiei să-i controleze acțiunile;

- *conștientizarea situației* – lucrurile care se întâmplă adesea în jurul militarilor care sunt implicați într-o luptă corp la corp ar putea avea un impact direct asupra rezultatului final al luptei. Acest principiu se referă la folosirea în mod eficient a obiectelor existente în preajmă (așa-numitele „arme de oportunitate”³) sau la primirea unui posibil ajutor de la ceilalți militari care se alătură luptei;

- *tehnica supleței* – un militar nu se poate baza pe presupunerea că este mai mare și mai puternic decât adversarul. Prin urmare, niciodată nu ar trebui să caute să se opună inamicului printr-o încercare directă în forță. Utilizarea forței adversarului prin aplicarea unor tehnici articulare și a unor eschive realizate prin pivotări poate constitui o modalitate și o strategie de luptă pentru a depăși o forță superioară;

- *baza de susținere* – se referă la adoptarea unei poziții stabile a corpului, din care să se poată trece rapid în atac sau în apărare (în funcție de situație). În general, un militar trebuie să-și mențină stabilitatea corpului prin coborârea centrului de greutate și mărirea bazei de susținere;

- *poziția dominantă a corpului* – se referă la poziționarea corpului militarului luptător, în raport cu cel al adversarului său. Atunci când lupti, înainte de a aplica orice tehnică de scoatere din luptă a adversarului, un principiu vital este acela de a obține și de a menține controlul asupra inamicului prin păstrarea unei poziții corporale dominante (în special în lupta la sol);

- *distanța optimă de luptă* – fiecare procedeu tehnic are o distanță față de adversar, de la care acesta trebuie inițiat pentru a avea cea mai mare eficiență, ținând cont și de timpul necesar pentru a traversa acest spațiu, de unghiul și de ritmul atacului⁴. Pentru a controla lupta, militarul luptător trebuie să controleze distanța dintre el și adversar;

- *echilibrul fizic* – se referă la capacitatea militarului de a-și menține echilibrul și de a rămâne într-o poziție verticală stabilă;

- *tehnicile articulare* – un militar luptător trebuie să-și folosească părțile corpului pentru

a-și crea un avantaj, folosind procedee tehnice care vizează blocarea sau răsucirea membrilor adversarului de la nivelul articulațiilor. Utilizând pârghiile articulare, un militar poate ajunge într-o poziție dominantă față de un inamic cu o greutate corporală mult mai mare.

Un program de pregătire specifică pentru lupta corp la corp cu sau fără armamentul portabil din dotare trebuie conceput special pentru a putea antrena cât mai mulți militari, pentru a deveni luptători eficienți în cel mai scurt timp posibil și într-un mod cât mai sigur. În acest sens, trebuie luate câteva măsuri și precauții generale de siguranță:

- procedeele tehnice de luptă ar trebui să fie învățate și consolidate într-o anumită ordine, asimilate progresiv, de la simplu la complex, iar cele considerate mai periculoase (precum și combinațiile) ar trebui instruite, după ce militarii s-au familiarizat cu dinamica tehnicilor generale. Acest lucru va avea, ca rezultat, mai puține leziuni grave, cauzate de mișcărilor mai dinamice;

- instruirea militarilor trebuie să se desfășoare întotdeauna sub supravegherea adecvată a unui instructor calificat, deoarece procedeele tehnice implicate prezintă un potențial periculos;

- majoritatea antrenamentelor trebuie efectuate pe o suprafață de luptă moale (precum o zonă cu iarbă sau cu nisip), reducând astfel stresul asupra articulațiilor membrilor inferioare (precum gleznela și genunchii);

- strangulările (sufocarea prin sugrumare) sunt cel mai bun mod de a pune capăt unei lupte și cel mai eficient mod pentru a imobiliza un adversar în doar câteva secunde. Aceste procedee sunt suficient de sigure pentru a le aplica la antrenamente exact ca pe câmpul de luptă;

- luxațiile articulare – pentru a scoate din luptă un inamic, atacurile trebuie îndreptate împotriva articulațiilor mai mari (cum ar fi cotul sau umărul). Aceste încheieturi sunt foarte dureroase cu mult înainte de a se produce vătămarea lor, fapt care le permite militarilor să se antreneze, exersând procedeele tehnice, în condiții foarte apropiate de cele reale, fără a exista un risc semnificativ de rănire. Excepțiile sunt atacurile asupra încheieturii mâinii (care se lezează foarte ușor) și asupra genunchiului (răsucirea acestuia devenind dureroasă, în momentul în care s-ar putea să fie prea târziu). Prin urmare, aceste atacuri ar trebui învățate cu mare atenție și nu ar trebui să fie permise în competițiile sportive,

ci, mai degrabă, utilizate doar într-o confruntare reală cu un inamic;

- loviturile sunt acele atacuri puternice și eficiente, executate asupra inamicului cu o parte a corpului sau cu armamentul portabil din dotare, în scopul nimicirii lui și capturării armamentului său. Acestea sunt o parte importantă a unei strategii generale de luptă și pot fi foarte eficiente într-o confruntare, deoarece, de cele mai multe ori, pune adversarul într-o situație nefavorabilă. În cadrul antrenamentelor, loviturile pot fi practicate folosind diverse echipamente de protecție (căști, bustiere, tibiere, veste, protecții dentare/genitale etc.), pentru a asigura prevenirea accidentărilor grave. Instruirea militarilor ar trebui să se concentreze continuu asupra situațiilor care pot apărea într-o luptă reală.

Instruirea profesională este cheia succesului în formarea deprinderilor militarilor de a lupta corp la corp cu sau fără armamentul portabil din dotare. Instructorii/profesorii de educație fizică militară trebuie să fie pregătiți din punct de vedere fizic și extrem de pricepuți în demonstrarea și punerea în practică a elementelor tehnice. Încrederea, entuziasmul și evaluarea competențelor tehnice sunt esențiale pentru a avea succes în predarea tehnicilor luptei corp la corp. Asistenții instructorului militar (instructori sportivi sau militari desemnați de acesta pentru a-l ajuta în procesul instructiv-educativ) trebuie, de asemenea, să fie instruiți corespunzător pentru a participa la supravegherea și demonstrarea procedeele tehnice. Având în vedere aceste aspecte, selectarea instructorilor sportivi este un prim pas în stabilirea unui program de antrenament eficient.

Pentru a perfecționa diferitele tehnici de luptă corp la corp, este necesară depunerea unui efort neîntrerupt, pentru a ajunge la aplicarea instinctivă a mișcărilor și pentru a învăța și pe alții cum să le execute în siguranță. Următoarele responsabilități ale instructorilor/profesorilor de educație fizică militară constituie nucleul planificării și executării instruirii, pentru formarea deprinderilor de a lupta corp la corp cu sau fără armamentul portabil din dotare⁵:

- să realizeze o eficiență maximă cu un efort minim, depunând o muncă neîntreruptă pentru a reduce explicațiile, mișcărilor și activitățile inutile. Antrenamentul trebuie simplificat, fără a compromite conținutul, eficiența sau siguranța lui;

- să crească nivelul de măiestrie sportivă prin dezvoltarea mobilității și supleței, precum și prin controlul și gestionarea stresului;

- să consolideze detaliile fiecărei tehnici și să ofere un feedback constructiv (justificat și ancorat într-un anumit context), folosind un umor ocazional pentru a motiva militarii, dar evitând denigrarea sau jignirea lor;

- să se asigure că materialele folosite pentru instruire sunt prezente în cantități suficiente pentru toți militarii, că zonele de antrenament sunt bine întreținute și că nu există pericole de accidentare;

- să se pregătească teoretic și practic înainte de toate sesiunile de antrenament, desfășurând ședințe de instruire de cel puțin patru ore pe săptămână, pentru a menține un nivel înalt de calificare;

- să pregătească din rândul militarilor câte un instructor sportiv competent (pentru fiecare subunitate de nivel pluton) și să încurajeze instruirea lor inclusiv în afara orelor de program;

- să îmbunătățească performanțele militarilor, oferind direcții clare de lucru;

- să solicite tuturor militarilor să respecte o disciplină strictă.

Siguranța militarilor trebuie să fie principala preocupare a instructorului/profesorului de educație fizică militară și a asistenților săi. În acest sens, cele mai bune măsuri de siguranță sunt o verificare și o supraveghere constantă. Pentru a preveni rănirea militarilor, instructorul/profesorul de educație fizică militară trebuie să ia în considerare și să prelucreze, pentru toți militarii, următoarele măsuri de siguranță, înainte de desfășurarea unui antrenament specific luptei corp la corp cu sau fără armamentul portabil din dotare, după cum urmează:

- toate ședințele practice de pregătire trebuie supravegheate îndeaproape și în mod constant. *Nu lăsați niciodată un grup nesupravegheat!*;

- deprinderea sistematică a militarilor cu fiecare procedeu printr-o explicație și o demonstrație completă, înainte ca aceștia să încerce mișcările;

- *Nu permiteți militarilor să-și depășească atribuțiile sau să încalce instrucțiunile primite!*;

- în timpul etapelor de învățare sau de perfecționare a unor combinații de procedee tehnice, partenerul de antrenament nu trebuie să opună rezistență, pentru a permite asimilarea corectă a acestora de către cel care exersează;

- asigurarea unui spațiu adecvat între militari pe timpul tuturor lucrărilor practice (se recomandă cel puțin 9 m², pentru fiecare pereche de militari);

- verificarea militarilor privind golirea buzunarelor, scoaterea tuturor bijuteriilor și a semnului personal de identitate⁶, înainte de începerea antrenamentului;

- loviturile în punctele vitale (cum ar fi: capul, gâtul sau zona inghinală) trebuie doar simulate, nu executate. Militarii pot folosi lovituri ușoare asupra altor zone vulnerabile (cum ar fi zona abdominală), dar trebuie să fie prudenți în orice moment al execuției;

- militarii trebuie să cunoască maniera în care se execută atingerile fizice și care sunt semnalele verbale pentru a indica partenerului când trebuie să se oprească din execuția anumitor procedee tehnice de luptă (strangulări, luxări, fixări etc.);

- militarii trebuie să efectueze programul de încălzire și exercițiile de stretching la începutul ședințelor practice;

- învățarea și exersarea căderilor se va face înainte de a efectua proiectările sau secerările;

- pentru a evita apariția leziunilor, militarul care urmează să fie dezarmat nu trebuie să țină degetul în interiorul gârzii trăgaciului;

- când se exersează procedeele de dezarmare a adversarului care atacă cu baioneta, militarii trebuie să o țină în teacă (indiferent dacă aceasta este sau nu montată la armă) sau să se folosească baionete din cauciuc;

- suprafața pe care se execută antrenamentele trebuie să aibă o zonă tampon de siguranță, de minimum 3 metri față de pereții sau obiectele din jur, în special la antrenamentele care presupun aruncări sau luptă la sol. Aceasta trebuie inspectată pentru a înlătura eventualele obiecte străine, care ar putea provoca răniri;

- punerea și scoaterea baionetei se execută doar la comanda conducătorului activității;

- armamentul și materialele ar trebui să fie așezate pe sol, atunci când militarilor li se oferă explicații sau demonstrații;

- zona de antrenament ar trebui să fie o suprafață plană care să nu devină alunecoasă, atunci când este udă;

- militarii stângaci ar trebui să fie puși să lucreze între ei, pentru a preveni apariția unor vătămări corporale, atunci când se execută anumite mișcări complexe;

• atunci când vremea este nefavorabilă, mănușile ar trebui să fie purtate obligatoriu la ținuta combat de antrenament.

Un avantaj al antrenamentelor specifice luptei corp la corp cu sau fără armamentul portabil din dotare este că acestea pot fi efectuate aproape oriunde, cu puțină pregătire a zonei de antrenament. Un teren plat cu iarbă, în aer liber, fără obstacole pe el, este potrivit pentru aceste ședințe de pregătire. Instructorii vor folosi, ca formații de lucru, perechile de doi militari, stabilite în funcție de înălțimea și greutatea lor, care se vor poziționa față în față și care vor păstra o distanță minimă de 3 metri față de celelalte grupuri.

Procedeele de asalt la baionetă oferă comandantului o oportunitate unică de antrenament, permițând militarilor să-și pună în practică deprinderile motrice de mânăuire a armamentului portabil din dotare, în condițiile unei lupte simulate. Pentru a spori realismul, se recomandă crearea unei atmosfere de luptă prin folosirea unor efecte pirotehnice și prin simularea reală a zgomotelor războiului. Obiectivele de instruire ale procedeelelor de asalt cu baioneta includ:

- consolidarea/perfecționarea deprinderilor de luptă corp la corp cu sau fără armamentul portabil din dotare;
- dezvoltarea capacității de acțiune, în condiții complexe de efort, cu aplicarea de procedee și contraprocedee specifice atacului și autoapărării;
- creșterea nivelului de pregătire fizică a militarilor, ca urmare a executării cu agresivitate a procedeelelor tehnice;
- dezvoltarea forței, vitezei, coordonării și preciziei;
- desfășurarea unor confruntări fizice realiste, în condiții asemănătoare celor întâlnite pe un câmp de luptă, folosind armamentul portabil din dotare;
- dezvoltarea voinței și creșterea rezistenței psihice a militarilor, aspecte necesare într-o luptă corp la corp;
- oferirea unor oportunități, pentru comandanții de subunități, de a-și dezvolta propriul sistem de comandă, conducere și control.

Înainte de începerea unui antrenament, militarii trebuie să fie pregătiți pentru solicitare fizică. În acest sens, executarea unui program de încălzire va crește treptat ritmul cardiac și temperatura internă a corpului, iar stretchingul va pregăti ligamentele și tendoanele pentru antrenament, scăzând astfel

șansele de accidentare. După această încălzire inițială, simularea mișcărilor din cadrul procedeelelor tehnice ale luptei corp la corp poate fi folosită pentru a continua și a diversifica încălzirea. Acest lucru permite utilizarea la maximum a timpului de antrenament, combinând o parte a încălzirii cu formarea memoriei musculare și perfecționarea tehnicilor de bază.

O demonstrație a tehnicilor de luptă corp la corp bine executată de către un profesor/instructor profesionist în domeniu este un lucru crucial pentru ca militarii să aibă succes în activitatea de învățare, iar mișcărilor prezentate într-un mod neconvincător pot distruge imediat credibilitatea instruirii. În acest sens, pentru a fi eficientă, ținând cont de mărimea subunității care urmează să fie instruită, „demonstrația trebuie realizată la nivel de model fie de către specialist (se mai numește și demonstrație nemijlocită⁷), fie de către un alt militar din grupul de instruit, a cărui pregătire tehnică îi permite acest lucru (poartă numele și de demonstrație mijlocită⁸)”⁹.

Pentru a arăta și a explica un anumit procedeu, instructorii/profesorii de educație fizică militară trebuie să utilizeze o demonstrație secvențială, împărțind execuția tehnică în mai mulți pași, astfel încât militarii să poată vedea clar cum se realizează mișcarea, de la început până la sfârșit. Executarea secvențială oferă militarilor o modalitate de a observa mecanica fiecărui procedeu tehnic în parte. Această metodă de predare permite instructorului să explice în detaliu care este succesiunea mișcărilor, în timp ce asistenții instructorului se pot mișca liber la fața locului printre militarii care exersează, intervenind (dacă este necesar) pentru corectarea greșelilor de execuție.

Când instructorul devine încrezător în faptul că militarii care sunt instruiți au devenit pricepuți în executarea secvențială a unui procedeu tehnic, trebuie să treacă la efectuarea integrală a acestuia. Crescând treptat viteza de execuție până la cea folosită în luptă (care nu înseamnă întotdeauna foarte repede), militarii vor sesiza cât de eficient este fiecare procedeu tehnic în parte. Acest lucru va produce un sentiment de siguranță, care le va permite să dezvolte o imagine mentală clară asupra principiilor din spatele tehnicii și le va conferi încredere în capacitatea lor de a aplica procedeele tehnice în timpul unei confruntări reale.

Pernele de antrenament și echipamentul de protecție individuală (cască, vestă, tibiere etc.) sunt recomandate pentru a fi folosite în antrenamente, deoarece acestea îi protejează pe partenerii de antrenament, chiar și atunci când loviturile sunt executate cu forță maximă. Cu toate că loviturile sunt o parte foarte importantă a unei lupte corp la corp, ele nu sunt cel mai eficient mod de a termina o luptă. În antrenamente, instructorii ar trebui să încurajeze spiritul agresiv al militarilor, pentru ca aceștia să simtă eficacitatea tehnicilor de lovire și să-și dezvolte forța de lovire.

În timpul desfășurării unui antrenament de luptă corp la corp, conducătorii activității trebuie să mențină controlul pe tot parcursul ei. Este foarte ușor, pentru un militar indisciplinat, să treacă dincolo de limitele regulamentare impuse, mai ales atunci când acesta devine frustrat de slaba lui pregătire. De aceea este recomandat ca acesta să știe ce se așteaptă de la el și care sunt repercusiunile, în cazul comiterii unor acțiuni inadecvate. În acest sens, cea mai importantă măsură de control pe care o poate avea un conducător de activitate, după începerea programului de instruire, este un mijloc de a opri acțiunea (acest lucru poate fi un simplu fluier, ale cărui semnale sonore trebuie să fie clare și ușor de auzit de către toți militarii).

Tehnicile de bază ale luptei corp la corp cu și fără armamentul portabil din dotare

Tehnicile de bază ale luptei corp la corp cu și fără armamentul portabil din dotare pot fi clasificate în următoarele cinci mari categorii: *lupta la sol*, *ducerea la sol*, *lovirea*, *mânuirea armamentului* și *controlul poziției dominante*.

Tehnicile de bază ale *luptei la sol* sunt construite pe o înțelegere fundamentală a poziției corporale dominante, care ar trebui să fie obiectivul principal al majorității antrenamentelor specifice, înainte de a trece la tehnicile mai dificile din poziția stând. La sol este locul în care tehnica poate fi cel mai ușor folosită, neținând cont prea mult de dimensiunea și de puterea adversarului.

Înainte de a aplica orice tehnică de dezarmare sau de ucidere, militarul trebuie, mai întâi, să câștige și să mențină o poziție corporală dominantă, fapt care îi va permite să învingă și un adversar mai puternic decât el. Pentru a deveni un luptător competent, este fundamental să apreciezi permanent care este această poziție dominantă în luptă, deoarece ea

depinde de numeroasele procedee tehnice de luptă existente în artele marțiale. Dacă o tehnică decisivă de atac este efectuată dintr-o poziție dominantă și eșuează, militarul o poate încerca pur și simplu din nou, iar dacă aceasta este executată din altă poziție decât cea dominantă și eșuează, de obicei acest lucru va însemna înfrângere.

Pozițiile corporale dominante vor fi învățate/consolidate/perfecționate la sol, în ordine și în funcție de prioritate, acestea fiind întâlnite în procedeele tehnice de imobilizare (fixare) și de strangulare, cele mai utilizate în artele marțiale. Pentru a înțelege mai bine aceste procedee, în această etapă sunt însușite și modalitățile de ieșire dintr-o imobilizare sau dintr-o strangulare, precum și mișcările care duc la finalizarea luptei (lovituri repetate în zone vitale, luxarea articulațiilor etc.). După ce militarii au aprofundat elementele de bază ale luptei la sol, se vor preda sistematic și alte tehnici complexe de luptă la sol (posibile combinații și înlănțuiri cu alte procedee cunoscute), importante în formarea unor luptători competenți.

Înainte de a învăța tehnicile de *ducere a adversarului la sol*, militarii trebuie să cunoască câteva reguli de bază pentru a anihila șocul provocat de contactul corpului cu pământul, pentru a avea „o cădere inteligentă” (impactul cu solul să fie redus la maximum). Fiecare cădere care este repetată (înainte, înapoi, lateral – stânga/dreapta) reprezintă o oportunitate pentru partenerul de antrenament, de a-și perfecționa diverse procedee de ducere la sol. Aceste elemente trebuie „reîmprospătate” mereu înainte de antrenament, lucru realizat cu ușurință prin introducerea lor în secvența de pregătire a organismului pentru efort.

Pentru a deține controlul unei lupte, trebuie să controlezi distanța dintre tine și adversar, acesta fiind mult mai periculos, atunci când se află la distanță. De aceea scopul într-o confruntare este de a evita acest interval, iar când te antrenezi, obiectivul principal ar trebui să fie insuflarea curajului de a reduce această distanță pentru a lua o priză convenabilă sau pentru a-l lovi pe adversar. Majoritatea modalităților de ducere la sol presupun realizarea unor prize pe adversar, acestea fiind incluse în tehnicile de luptă competiționale din diverse stiluri ale artelor marțiale, dar într-o luptă reală, toate acestea nu cunosc limite (aruncări, secerări, răsturnări etc.). Dacă se întâmpină dificultăți în a obține controlul asupra inamicului,

o tehnică bună este aceea de a-l împinge, mai întâi, cu spatele într-un perete.

De cele mai multe ori, *loviturile* de braț sau de picior nu reprezintă o metodă eficientă de a pune capăt rapid unei lupte (cu excepția celor aplicate în punctele vulnerabile ale corpului). Cu toate acestea, ele sunt întâlnite în majoritatea luptelor corp la corp, iar militarii trebuie să cunoască și să stăpânească distanța optimă față de adversar („se referă la apropierea necesară pentru cea mai eficace utilizare a unei tehnici, executată la unghiul corect de impact cu suprafața vizată”)¹⁰. Este important de reținut faptul că, în timp ce te găsești în raza de acțiune a adversarului, ești predispus la un contraatac din partea acestuia.

Cheia dezvoltării unor abilități eficiente de lovire este înțelegerea distanței optime care se recomandă a fi luată față de un adversar, cunoașterea tehnicilor eficiente, în funcție de această distanță, și controlul tranziției dintre diverse intervale. Procedeele tehnice vor fi predate individual, chiar dacă aproape niciodată nu vor fi folosite în acest fel. Ele trebuie abordate ca o parte dintr-un ansamblu (cum se încadrează într-o strategie generală de luptă), ținându-se cont de faptul că o lovire eficientă nu este ceva ce poate fi predat/învățat peste noapte.

Loviturile de braț (cu pumnul sau cu cotul) trebuie efectuate în combinații pentru a fi eficiente și trebuie exersate pentru a deveni automatisme, mai ales în condițiile stresului unei lupte. O atenție deosebită ar trebui să fie acordată retragerii brațului după fiecare lovitură executată, ajungând întotdeauna într-o postură defensivă, deoarece adversarul poate contracara în orice moment. În timpul unei lupte corp la corp, loviturile de picior cele mai simple și eficiente sunt cele joase, întrucât militarii sunt, de obicei, împovărați cu bocanci și echipament de luptă. Gradele de mobilitate articulară și de flexibilitate musculară ale militarilor sunt, de obicei, scăzute în timpul unei lupte corp la corp cu un adversar, fiind supuse unui stres suplimentar ridicat. De aceea aceștia trebuie să se bazeze pe abilitățile motorii brute și pe loviturile care nu necesită mișcări complicate sau mult antrenament pentru învățarea lor.

Mănuirea eficace a *armelor portabile* din dotare poate oferi un avantaj semnificativ în timpul unei lupte. Pentru ca militarii să fie bine instruiți în utilizarea lor, trebuie să existe o conectivitate

între consolidarea procedeele tehnice ale luptelor armate și ale celor neînarmate. Pe măsură ce militarii vor progresa în programul de instruire, procedeele tehnice de luptă cu armamentul portabil din dotare trebuie să fuzioneze cu celelalte elemente tehnice ale luptei corp la corp învățate, producând un luptător capabil să execute o întreagă gamă de combinații tehnice și tactice.

În majoritatea situațiilor de luptă, armamentul individual din dotare și grenadele de mână sunt singurele arme pe care le are la îndemână un militar. În orice caz, în unele scenarii, militarii trebuie să se lupte cu inamicul în zone înguste (tranșee), în spații închise (încăperile clădirilor) sau în locuri în care sunt prezenți și necombatanți. În aceste situații, când rămâi fără muniție sau nu mai ai timp să reîncarci armamentul, baioneta poate fi arma ideală pentru a-l surprinde pe inamic. Militarii trebuie să folosească imediat și instinctiv procedee tehnice adecvate, în funcție de situație și de armele avute la îndemână.

Principiile folosite în lupta corp la corp cu armamentul portabil din dotare (de obicei, pistolul mitralieră cu baioneta-pumnal montată) sunt asemănătoare cu principiile de luptă cu cuțitul, folosindu-se aceleași unghiuri de atac și mișcări similare ale corpului. Principiile de sincronizare și de distanță rămân primordiale, principala diferență fiind distanța mai mare, asigurată de lungimea armei. Este necesar ca militarul să lupte corp la corp cu armamentul portabil din dotare folosind biomecanica întregului său corp (nu doar trenul superior), întâlnită la toate procedeele tehnice însușite și să-și dezvolte atitudinea mentală că va supraviețui luptei. Acesta trebuie să evalueze permanent fiecare moment dintr-o luptă pentru a determina care îi sunt opțiunile și avantajele/dezavantajele față de adversar.

Chiar dacă echipamentele vor fi mereu îmbunătățite, iar tacticile de luptă vor fi permanent revizuite, doar puterea de foc nu va putea să anihileze întotdeauna inamicul. Adesea, el va rămâne în locul său amenajat pentru apărare, până când va fi determinat să se angreneze, prin forța împrejurărilor, într-o luptă de aproape, corp la corp. Rolul militarului, în special în faza finală a asaltului rămâne relativ neschimbat. Misiunea sa este de a se apropia de poziția inamicului și de a-l scoate din luptă, acesta fiind și scopul final al oricărui antrenament individual. Mănuirea armamentului

portabil din dotare în timpul luptei corp la corp este unul dintre mijloacele finale în acțiunea întreprinsă într-un asalt, pentru a învinge un adversar.

Baioneta este o armă albă de care dispune orice militar, fiind silențioasă și recomandată a se folosi în timpul misiunilor de infiltrare pe timp de noapte, când trebuie păstrată liniștea, sau atunci când situația nu permite încărcarea ori reîncărcarea pistolului (lipsa muniției sau blocarea armei). În ciuda limitărilor, baioneta are și multe alte întrebuințări utilitare nonluptătoare (sondarea minelor, tăiatul vegetației sau a sârmelor etc.), reprezentând și un mijloc de antrenament pentru ridicarea moralului combatanților și creșterea agresivității luptătorilor.

Pentru a deveni un bun luptător cu armamentul portabil din dotare, un militar trebuie să fie într-o foarte bună formă fizică și mentală. Un program de antrenament fizic bine conceput va spori șansele militarilor de a supraviețui într-o luptă corp la corp cu un adversar. Îmbunătățirea vigilenței mentale va crește posibilitatea de a detecta rapid și de a respinge atacul unui adversar, indiferent din ce direcție vine el. Trăsături, precum agresivitatea, precizia, echilibrul și viteza sunt esențiale atât în antrenamente, cât și în situațiile reale de luptă. Ele vor dezvolta încrederea, coordonarea, forța și rezistența militarilor, calități pe care trebuie să le aibă un luptător cu armamentul portabil din dotare. Procedeele tehnice de luptă corp la corp pot suferi ușoare modificări tehnice, în funcție de particularitățile morfofuncționale ale organismului uman, atât timp cât acestea devin mai eficiente.

Baioneta (ținută în mână sau montată la armă) este o armă eficientă, dacă este folosită agresiv, orice ezitare în mânăuirea ei putând însemna moartea. Militarul trebuie să atace într-un asalt neîncetat adversarul, până când acesta este eliminat sau dezarmat și capturat. În același timp, trebuie să fie atent pentru a profita de orice zonă a corpului adversarului rămasă descoperită. Dacă nu există astfel de zone, militarul trebuie să-și creeze una prin utilizarea procedeele de contraatac, respectând următoarele principii:

- atacul trebuie făcut asupra punctelor vulnerabile ale corpului (fața, gâtul, pieptul, abdomenul sau zona inghinală);

- atât în ședințele de antrenament, cât și într-o luptă reală, militarul care utilizează o armă cu baionetă trebuie să folosească un strigăt de luptă agresiv. Acesta va insufla un sentiment de încredere

în capacitățile proprii și va provoca intimidarea adversarului;

- deprinderea de a lupta instinctiv, folosind o armă cu baionetă este formată pentru a valorifica agilitatea și tehnica combativă a militarului (mișcările învățate nu trebuie să reprezinte un factor de stres în timpul antrenamentelor).

Lupta corp la corp cu armamentul portabil din dotare se învață în următoarea succesiune: pozițiile de atac (în gardă) și de relaxare (de repaus), deplasările (pasul înainte/înapoi, săritura înainte/înapoi), întoarcerile (schimbarea frontului), împingerile, loviturile, parările și dezarmările; iar pe măsura însușirii procedeele, acestea se vor combina în exerciții complexe¹¹.

Pentru a supraviețui în luptă, militarii trebuie să poată face față oricărei situații neprevăzute. Abilitatea de a folosi orice obiect din apropiere pentru a fi transformat într-o armă, într-o situație de viață și de moarte, este limitată doar de ingeniozitatea și de inventivitatea militarilor. Următoarele materiale care sunt accesibile majorității militarilor pot deveni arme pentru atac, contraatac sau apărare împotriva unui adversar: lopata mică de infanterie, casca kevlar, antene radio, pixuri/creioane, diverse frânghii, bastoane, pietre, nisip sau lichide aruncate în ochii dușmanului etc.

Un militar nu se poate baza pe faptul că fiecare confruntare fizică cu un adversar o va începe dintr-o *poziție dominantă*. De aceea, pentru a supraviețui, acesta trebuie să stăpânească tehnicile elementare de ieșire dintr-o poziție deficitară, urmată de preluarea controlului asupra planului său de luptă. Când un militar neînarmat se confruntă cu un adversar înarmat cu un cuțit, el trebuie să fie pregătit mental pentru faptul că există probabilitatea de a fi tăiat grav, aceasta fiind mai mică, dacă luptătorul este bine instruit în apărarea împotriva atacurilor cu cuțitul.

Majoritatea confruntărilor corp la corp pe câmpul de luptă vor implica mai mulți combatanți și, indiferent dacă există mai mulți camarazi sau dușmani, ori indiferent dacă unele părți sunt sau nu înarmate, militarii ar trebui să se lupte după un plan bine consolidat și după o strategie de luptă generală. Adevărul fundamental al luptei corp la corp este acela că întotdeauna câștigător va fi cel ai cărui camarazi apar primii cu o armă. Având în vedere echipamentele moderne apărute și complicatele scenarii tactice (și ținând cont de cele două secunde

disponibile pentru a lua decizii de viață și de moarte), militarii trebuie să fie permanent înarmați cu soluții practice și viabile.

Cea mai frecventă greșală, atunci când lupti și faci parte dintr-o echipă, este aceea de a intra într-o confruntare fără a avea conceput un plan tactic. Lipsa acestuia va avea ca rezultat executarea unor acțiuni necoordonate și adesea lucrul în echipă va eșua. Doar prin practică se va oferi militarilor încrederea necesară (în ei înșiși și în colegii lor) și se va dezvolta abilitatea de a gândi și de a acționa împreună, în condițiile de stres din timpul unei lupte corp la corp cu adversarii.

Concluzii

Pentru a-și îndeplini obiectivele, ședințele de antrenament specifice luptei corp la corp cu sau fără armamentul portabil din dotare trebuie incluse într-un program complex de pregătire. Alegerea adecvată și punerea în practică a procedurilor tehnice însușite trebuie să fie instinctuale, ceea ce nu poate fi realizat decât prin integrarea luptei corp la corp în cadrul unui scenariu. Procesul de elaborare a scenariului este unul greu și dificil, militarii trebuind să fie conștienți de faptul că războiul este dur, iar realitatea instruirii pentru război este la fel de dură.

Pregătirea militarilor în utilizarea adecvată a procedurilor tehnice de luptă corp la corp presupune planificarea detaliată a ședințelor de antrenament de către un specialist în educație fizică militară, deoarece riscul de producere a accidentelor trebuie să fie atenuat, controlând atât scenariul, cât și desfășurarea exercițiului în sine. Atunci când se planifică un scenariu care include și lupta corp la corp cu sau fără armamentul portabil din dotare, trebuie luați în calcul mai mulți factori. Un scenariu detaliat și bine gândit le va spune militarilor ce tip de procedee tehnice sunt mai potrivite, în funcție de misiunea care trebuie îndeplinită. Acesta trebuie explicat militarilor în detaliu (evenimentele care conduc până la scenariu, precum și situația tactică imediată), astfel încât acțiunile motrice adecvate să vină în mod natural de la ei, respectând regulile de angajare, care le oferă militarilor înțelegerea clară a acțiunilor adecvate.

Fiecare militar ar trebui să dețină cunoștințe teoretice și deprinderi motrice privind procedurile tehnice de luptă corp la corp cu sau fără armamentul portabil din dotare, deoarece o situație se poate

schimba într-o fracțiune de secundă. Lupta corp la corp este întâlnită frecvent în operațiile militare contemporane, fapt ce justifică prioritatea, în formarea militarilor, a acestor deprinderi. Acestea vor fi utilizate într-o varietate de medii tactice, oferind un exemplu excelent al necesității adaptabilității militarilor în războiul modern.

NOTE:

1 În artele marțiale corpul și spiritul nu sunt considerate niciodată ca fiind separate, ci sunt privite ca două elemente de nedespărțit în desăvârșirea Kai Chi Do (meditația mișcării).

2 Peter R. Jensen, *Hand-to-Hand Combat and the Use of Combatives Skills: An Analysis of United States Army Post-Combat Surveys from 2004-2008*, Center for Enhanced Performance, United States Military Academy, 2014, p. 85.

3 <https://urbansurvivalsite.com/weapons-of-opportunity-use-everyday-objects-self-defense>, accesat la 08.03.2021.

4 D. Masciotra, E. Ackermann & WM. Roth, „Maai: The Art of Distancing in Karate-Do Mutual Attunement in Close Encounters”, *Journal of Adult Development* no. 8 / 2001, pp. 119-132.

5 [Headquarters, Department of the Army], *Combatives, Field Manual No. FM 3-25.150*, Washington DC, 2009, p. 21.

6 <https://lege5.ro/gratuit/gmztkojsgy/semnul-personal-de-identitate-regulament?dp=gyzteojpgq4do>, accesat la 12.03.2021.

7 Atunci când subunitatea este de dimensiunea unui pluton sau mai mică.

8 Atunci când subunitatea este de dimensiunea unei companii sau mai mare.

9 G.C. Ciapa, „Principii și metode de instruire în educația fizică militară”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”* nr. 3/2019, București, p. 80.

10 <https://frkt.ro/resurse/arbitru-de-karate-shotokan-ku-mite-rules>, accesat la 29.03.2021.

11 *** *Regulamentul educației fizice militare*, Editura Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2013, art. 57.

BIBLIOGRAFIE

*** *Regulamentul educației fizice militare*, Editura Centrul tehnic-editorial al armatei, București, 2013.

[Headquarters, Department of the Army], *Combatives, Field Manual No. FM 3-25.150*, Washington DC, 2009.

Andrei I., *Importanța pregătirii fizice în procesul de instruire militară*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2015.

Băișan G.F., *Pregătirea fizică a militarilor din Armata României în contextul integrării în NATO*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2019.

Ciapa G.C., *Pregătirea fizică a militarilor din Armata României în conflictele moderne*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2018.

Ciapa G.C., „Principii și metode de instruire în educația fizică militară”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”* nr. 3/2019, București.

Dougherty M.J., *Ghidul forțelor speciale neînarmate pentru lupta corp la corp, Tehnici de luptă corp la corp de la cele mai bune unități militare din lume*, Editura MAST, 2014.

Jensen Peter R. & Wrisberg C. A., ”Performance under acute stress: A qualitative study of soldiers’ experiences of hand-to-hand combat”, *International Journal of Stress Management*, 21, 2014.

Jensen Peter R., *Hand-to-Hand Combat and the Use of Combatives Skills: An Analysis of United States Army Post-Combat Surveys from 2004-2008*, Center for Enhanced Performance, United States Military Academy, 2014.

Masciotra D., Ackermann E. & Roth WM., ”«Maai»: The Art of Distancing in Karate-Do Mutual Attunement in Close Encounters”, *Journal of Adult Development* no. 8 / 2001.

Larsen M., *Modern army combatives: battle-proven techniques and training methods*, El Segundo, CA: Cruz Bay Publishing, 2013.

<https://lege5.ro/gratuit/gmztkojsy/semnul-personal-de-identitate-regulament?dp=gyzteojrgq4do>

<https://frkt.ro/resurse/arbitru-de-karate-shotokan-kumite-rules>

VALORI COMUNE ALE ORGANIZAȚIEI MILITARE ȘI ALE DOMENIULUI EDUCAȚIE FIZICĂ ȘI SPORT

COMMON VALUES OF THE MILITARY ORGANIZATION AND OF THE FIELD OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORT

Lt.col.instr.sup.drd. Marius Constantin ISTRATE*
Col. (r) prof.univ.dr. Ion BĂLĂCEANU**

Organizația militară, datorită rolului său fundamental în apărarea, menținerea suveranității și securității oricărui stat de pe mapamond, a cunoscut un proces evolutiv firesc. În cadrul acestui proces, omul deține rolul principal. Astfel, transformarea continuă la care a fost și este supusă organizația militară, fiind permanent condiționată de amenințările și de provocările în continuă schimbare, s-a realizat concomitent cu evoluția omului, sub impactul tuturor descoperirilor și tehnologiilor dezvoltate și implementate de către acesta. În acest articol, vom analiza două domenii importante ale activității umane, organizația militară și cea sportivă, concentrând efortul pentru depistarea de valori comune celor două domenii și pentru generarea de răspunsuri pertinente la întrebarea: O echipă sportivă este echivalentă unei structuri militare?

The military organization, due to its fundamental role in defending and maintaining the sovereignty and security of any state in the world, has undergone a natural evolutionary process. In this process man plays the main role. Thus, the continuous transformation to which the military organization was and is still subjected to, being permanently conditioned by the constantly changing threats and challenges, was achieved simultaneously with human evolution, under the impact of all discoveries and technologies developed and implemented by it. In this article, we will analyze two important areas of human activity, military organization and sports, focusing on finding common values for the two areas and generating relevant answers to the question: Is a sports team equivalent to a military structure?

Cuvinte-cheie: organizația militară; educație fizică și sport; valori comune; conexiuni.

Keywords: military organization; physical education and sports; common values; connections.

Îndeplinirea misiunilor specifice organizației militare se bazează pe un proces unitar, deosebit de complex, de instruire, în care toate elementele sale componente (de natură teoretică, tactică, tehnică, psihologică etc.) dețin roluri bine stabilite, fiind strâns legate și interdependente.

Elementul cheie care realizează conexiunea dintre toate aceste componente ale procesului de instruire militară este, bineînțeles, resursa umană. Prin urmare, concomitent cu transformările de tip structural, conceptual și metodologic la care este supusă organizația militară, accentul principal trebuie pus pe dezvoltarea resursei umane, pe găsirea unor soluții viabile pentru formarea și instruirea unor luptători valoroși, capabili de

orice sacrificiu, cu calitate, competențe, deprinderi și abilități practice necesare pentru a face față provocărilor de orice natură. Astfel, pentru îndeplinirea misiunii principale a organizației militare, „obținerea supremației și a victoriei în orice tip de confruntare armată”¹, considerăm că modernizarea și reformarea sistemului actual de educație fizică militară reprezintă una dintre soluțiile cele mai viabile și, totodată, ușor abordabile, ținând cont de faptul că educația fizică militară reprezintă „o componentă fundamentală a procesului de instrucție/învățământ care valorifică sistematic ansamblul formelor de activitate colectivă sau individuală, ce se desfășoară în vederea formării, dezvoltării și menținerii capacității motrice, contribuind la îmbunătățirea stării de sănătate fizică și psihică a personalului armatei”², iar prin practicarea activităților fizice, omul se dezvoltă pe toate planurile, beneficiile acestora fiind unanim recunoscute atât de specialiștii în domeniu, cât și de lumea medicală.

* *Universitatea Națională de Apărare „Carol I”*

e-mail: mariusconstantinistrate@yahoo.com

***Universitatea Națională de Apărare „Carol I”*

e-mail: balaceanuion@yahoo.com

Aspecte istorice ale conexiunii educației militare cu educația fizică și sportul

Între organizația militară și educația fizică există dintotdeauna o legătură indisolubilă, cele două fiind instituții ale căror activități s-au întrepătruns permanent și chiar s-au confundat. Interferențele dintre organizația militară și domeniul educație fizică și sport, domeniu care include o gamă variată de activități sistematice de pregătire fizică, educație fizică și de competiții sportive, coboară în negura timpului până în perioada antică, în mod special în civilizația greacă, care era foarte preocupată de cultivarea frumuseții fizice și morale, a virtuților, grecii fiind adepți ai întrecerilor, ai cultului eroilor cetăților, eroi – câștigători ai Jocurilor Olimpice sau învingători pe câmpurile de bătălie³.

Conexiunea existentă între organizația militară și domeniul educației fizice reiese și din faptul că, în vremurile trecute, perioade de timp în care toate diferendele se rezolvau prin forță, prin conflicte armate, forța și rezistența fizică a luptătorilor erau determinante, înclinând balanța victoriei finale de o parte sau de cealaltă. Prin urmare, comandanții militari au fost permanent interesați de antrenarea și condiția fizică a soldaților pe care îi aveau la dispoziție. Mai mult, cu câteva excepții, regii, împărații sau conducătorii diferitelor cetăți, entități statale sau chiar imperii din acele vremuri trebuiau să facă dovada că sunt puternici, că stăpânesc desăvârșit tehnica armelor, atitudinea și calitățile lor fiind factorul psihologic prin care determinau armatele să îi urmeze, uneori, chiar până la sacrificiul suprem. Acestea dovedesc că, de-a lungul istoriei, pe întreg parcursul devenirii sale, educația fizică a avut o determinare de ordin militar și politic, și astfel s-a evidențiat printr-un puternic caracter militar, integrându-se perfect în cadrul procesului de pregătire necesar instruirii și ducerii războiului.

Treptat, odată cu dezvoltarea societății moderne, la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, s-a făcut trecerea de la exercițiile fizice desfășurate empiric, nu foarte organizat, la sisteme complete de educație fizică, organizate pe baze științifice și pe concepții pedagogice generale, adaptate realităților politice și caracteristicilor sociale ale statelor din acea perioadă. Practic, prin înființarea unor instituții specializate în acest domeniu (*Societatea Gimnastica*, în 1799, respectiv *Institutul pentru gimnastică militară*, în 1804, în Copenhaga – Danemarca, *Institutul*

Regal de Gimnastică din Stockholm – Suedia, în 1813, *Institutul Durdan*, din Paris, în 1817, *Clubul Athletic de Amatori* din Londra – Anglia, în 1866), s-a semnat actul de naștere a sistemului modern de educație fizică. În majoritate, cei care, prin efortul și strădania lor, au reformat această activitate proveneau din cadrul organizației militare sau aveau o legătură strânsă cu aceasta (colonelul spaniol Don Francesco Amoros y Ondeano, în Franța, Friedrich Ludwig Jahn, în Germania – participant la războiul de eliberare ca voluntar în armata prusacă –, Franciscus Nachtegall, în Danemarca – profesor și director al *Institutului pentru gimnastica militară* etc.). Acești iluștri promotori ai educației fizice au înțeles pe deplin rolul fundamental pe care o bună pregătire fizică îl are în dezvoltarea societăților și națiunilor în ansamblul lor, reușind astfel introducerea acestei discipline în programele de învățământ și contribuind la educarea tinerei generații, resursa umană care reprezintă viitorul oricărei națiuni.

Și în țara noastră educația fizică s-a dezvoltat tot cu aportul unor militari de carieră: generalul doctor Carol Davila, ofițerii Justin Mărginean și Virgil I. Bădulescu, sprijiniți de Alteța Sa Regală Principele Carol și de comandanții militari ai acelor vremuri (generalul Grigore Crăiniceanu – ministru de război –, generalul Constantin Herjeu – șef al Marelui Stat Major etc.). Dintre toți cei care au militat și au participat direct la dezvoltarea acestei activități, întemeietorul sistemului modern de educație fizică din țara noastră, unanim recunoscut, este generalul Virgil I. Bădulescu. Acesta, pe lângă faptele de vitejie pe care le-a înfăptuit, alături de vânătorii de munte, în Primul Război Mondial (a înființat și a comandat primul batalion de vânători de munte din Armata României, în fruntea căruia a obținut victorii răsunătoare în luptele de la Coșna și Cireșoaia⁴), și-a dedicat întreaga carieră și viață educației fizice.

Aportul pe care l-a avut la dezvoltarea acestei activități este impresionant: a adus și a implementat în sistemul de învățământ din țara noastră unul dintre cele mai complete sisteme de educație fizică la acea vreme, respectiv *modelul suedez*; a participat direct, a coordonat și a condus înființarea primelor organisme și instituții specializate în acest domeniu (*Școala Militară de Scrimă și Gimnastică* – 1913, *Oficiul Național de Educație Fizică* – 1922, *Institutul Național de*

Educație Fizică – prima instituție universitară de profil – 1922, Institutul Militar de Educație Fizică – 1929); a fost inițiatorul primului proiect pentru ceea ce avea să devină prima lege a educației fizice din România, *Legea pentru educație fizică – 1923*, și, ulterior, a contribuit la îmbunătățirea acesteia, care s-a transformat, în 1929, în *Legea educației fizice*; a contribuit efectiv la dezvoltarea bazei materiale și la construirea primelor facilități specifice acestei activități (primul stadion din România – stadionul ONEF, poligonul ONEF, Complexul sportiv și bazinul de înot din stațiunea Eforie etc.); a scris primele instrucțiuni, manuale și regulamente de specialitate, a editat prima revistă de educație fizică „Izvor de energie”, în anul 1921⁵, și a avut o contribuție cu adevărat remarcabilă la dezvoltarea cercetării științifice în acest domeniu. Astfel, elocvent pentru legătura dintre cele două pasiuni ale sale, respectiv organizația militară și educația fizică, acesta spunea: „În toate timpurile și pretutindeni aceste două noțiuni s-au confundat și nu s-au putut separa una de alta fără a constitui un regres sau o primejdie”⁶.

În concluzie, aspectele istorice prezentate în prima parte a studiului nostru scot în evidență necesitatea și importanța activităților de educație fizică și sport și a educației militare, cele două domenii având conexiuni istorice, se întrepătrund și se completează reciproc, amândouă ajutând la atingerea unor scopuri educative și la obținerea unor rezultate benefice pentru ființa umană.

O echipă sportivă este echivalentă unei structuri militare?

După această perioadă de început, de căutări și de așezări, sistemul de educație fizică și-a urmat cursul firesc, în zilele noastre atingând un înalt nivel de dezvoltare, cercetarea și promovarea acestui domeniu nemaifiind apanajul exclusiv al militarilor. Cu toate acestea, influența datorată originii militare a educației fizice și elementele specifice acestei origini nu vor dispărea, iar legătura dintre factorul militar și sistemul de educație fizică va dăinui pentru totdeauna. Cu alte cuvinte, și în contextul cercetărilor noastre, între organizația militară și domeniul specific educației fizice și sportului, se păstrează o multitudine de asemănări și de elemente comune, începând cu modul de organizare a activităților și ajungând la valorile comune pe care ambele le promovează.

În cadrul lecției de educație fizică, care reprezintă „unitatea organizatorică și funcțională principală a procesului instructiv-educativ”⁷, modul de organizare și de desfășurare a activității a păstrat caracterul tipic militar. Astfel, formațiile de lucru *în linie pe trei, în linie pe un rând, în coloană câte unul etc.*, precum și *pozițiile, mișcările de front și exercițiile de front și formație* cu care se începe de obicei lecția de educație fizică sunt, în mare, aceleași ca în instrucția militară. Aceleași caracteristici cazele îmbracă și o parte din terminologia și comenzile uzitate de profesor sau de instructor pe timpul desfășurării orei de educație fizică.

Organizarea pe *atelier* a activității este un alt element comun, fiecare atelier fiind coordonat de un responsabil (instructor). Acest responsabil este bine instruit înainte de începerea activității de către profesorul de educație fizică, respectiv de către comandantul de subunitate, în cazul organizației militare, pe toată perioada activității purtând și responsabilitatea pentru desfășurarea în condiții bune și de siguranță a acesteia.

O similitudine există și între respectarea regulilor de angajare, în cazul acțiunilor militare, reguli prevăzute în Dreptul Internațional Umanitar, și fairplay-ul sportiv, ambele promovând o relație cât mai corectă între combatanți: respectarea drepturilor fundamentale ale omului, cultivarea respectului pentru sine și pentru adversari, respectarea legilor, regulamentelor și cutumelor, precum și stabilirea unor limite clare pe timpul desfășurării acestor activități. Mai mult, în cadrul activităților sportive, regăsim și majoritatea elementelor caracteristice artei militare, tacticii militare, forme de acțiune specifice ducerii operațiilor militare, ca atacul, apărarea, contraatacul, hărțuirea, prin care militarii urmăresc îndeplinirea cu succes a misiunilor de luptă, iar sportivii, realizarea obiectivelor de performanță și a celor competiționale.

O echipă sportivă este echivalentă unei structuri militare. Astfel, alegerea unei strategii bune de către comandant (antrenor sau manager, în plan sportiv), adaptarea permanentă a acesteia, în funcție de răspunsul adversarului, precum și respectarea întocmai de către militari (jucători) a planului tactic reprezintă premise solide pentru obținerea victoriei. Mai mult, atât pe câmpul de luptă, cât și în arena sportivă, combatanții urmăresc permanent să își domine adversarul, să „îl culce” la pământ, să

îl învingă. Diferența majoră este că, spre deosebire de confruntările sportive, la finalul cărora oponentii „se ridică” și „se scutură”, își strâng mâinile și se felicită reciproc, în cazul confruntărilor militare, lucrurile nu stau la fel, mulți dintre cei căzuți nemaiavând șansa să se ridice.

Activitățile specifice acestui domeniu, pe lângă finalitățile biologice, influențează pozitiv și sfera psihologică și socială, educă trăsăturile de caracter și de voință ale indivizilor (curaj, fermitate, ambiție, onestitate, emulație, perseverență), precum și calitățile sociale ale acestora (spiritul de echipă, angajamentul, solidaritatea, toleranța, camaraderia). Toate aceste calități și trăsături ale indivizilor potențează valorile specifice organizației militare, ca spiritul de corp și coeziunea, cresc moralul și nivelul de motivație al militarilor, elemente esențiale pentru obținerea succesului în luptă. În structurile militare în care gradul de coeziune este ridicat, militarii luptă și se coordonează mult mai bine, se instruiesc la standarde înalte, conlucrează și se coordonează foarte bine, nu cedează psihic atât de ușor și suportă stresul timp îndelungat⁸.

Rolul fundamental pe care activitățile specifice domeniului educație fizică și sport îl au în cadrul organizației militare este subliniat în Concepția de educație fizică și sport în Armata României. Astfel, „educația fizică militară reprezintă baza de plecare a întregului proces de pregătire pentru luptă, pivotul celorlalte componente ale instruirii, ce determină randamentul militarilor în îndeplinirea misiunilor de luptă și eficiența activităților pe timp de pace”⁹.

Concluzii

De-a lungul istoriei, educația militară și educația fizică și sportul au evoluat împreună, legate indisolubil, precum două domenii care s-au întrepătruns, uneori s-au confundat, deoarece ambele concepte aveau multiple asemănări și promovau valori similare.

Pe întreg parcursul devenirii sale, educația fizică a avut determinări de ordin militar și politic, s-a evidențiat printr-un puternic caracter militar, integrându-se perfect în cadrul procesului de pregătire necesar instruirii, planificării și ducerii războiului.

Este unanim recunoscut faptul că domeniul educație fizică și sport reprezintă una dintre cele mai importante componente ale educației permanente, cu un aport deosebit în formarea și educarea omului la toate vârstele, în creșterea, dezvoltarea personală și desăvârșirea profesională a acestuia.

Activitățile proprii domeniului educație fizică și sport contribuie la amplificarea și consolidarea valorilor proprii organizației militare, precum și la educarea și perfecționarea calităților fizice și psihice ale militarilor.

Originea militară a educației fizice și elementele specifice acestei origini nu vor dispărea, deoarece legătura dintre sistemul militar și sistemul de educație fizică va dăinui pentru totdeauna.

NOTE:

1 A. Pelmuș, *Educația fizică militară – trecut, actualitate și perspectivă*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2019, p. 5.

2 *** *Regulamentul educației fizice militare*, Editura Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2013, p. 7.

3 A. Petrache, *Sportul și armata*, Editura Militară, București, 2013, p. 11.

4 C.F. Nicolescu, *Pagini uitate din istoria educației fizice*, Editura Enciclopedică, București, 2014, p. 33.

5 P. Dungaciu, *Virgil Bădulescu, fondatorul ANEFS, 120 de ani de la nașterea sa*, Biblioteca Academiei Naționale de Educație Fizică și Sport, București, 2002, pp. 6-9.

6 D. Bâsceanu, *Armata și sportul*, Editura Militară, București, 1997, p. 31.

7 *** *Regulamentul educației fizice militare*, Editura Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2013, p. 10.

8 <http://www.resboiu.ro/coeziunea-la-grup-si-spiritul-de-corp/>, accesat la 02.03.2021.

9 *** *Concepția de educație fizică și sport în Armata României*, Statul Major General, București, 2016, p. 8.

BIBLIOGRAFIE

*** *Regulamentul educației fizice militare*, Editura Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2013.

*** *Concepția de educație fizică și sport în Armata României*, Statul Major General, București, 2016.

Bâsceanu D., *Armata și sportul*, Editura Militară, București, 1997.

Dungaciu P., *Virgil Bădulescu, fondatorul ANEFS, 120 de ani de la nașterea sa*, Biblioteca Academiei Naționale de Educație Fizică și Sport, București, 2002.

Nicolescu C.F., *Pagini uitate din istoria educației fizice*, Editura Enciclopedică, București, 2014.

Pelmuș A., *Educația fizică militară – trecut, actualitate și perspectivă*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2019.

Petrache A., *Sportul și armata*, Editura Militară, București, 2013.

<http://www.resboiu.ro/coeziunea-la-grup-si-spiritul-de-corp/>

Redactor-șef: Laura MÎNDRICAN
Redactor: Irina TUDORACHE
Secretar de redacție: Florica MINEA
Corectori: Mariana ROȘCA
Carmen-Luminița IACOBESCU
Tehnoredactor: Gabriela CHIRCORIAN
Coperta: Andreea GÎRTONEA

ISSN (on line) 2065 - 8281

Lucrarea conține 144 de pagini.